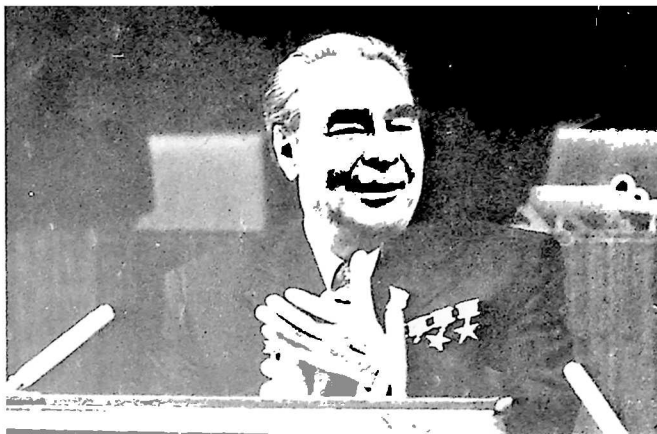

ვლადიმერ ალფინიძე

პორტუგალიური ღღიურები

გამომცემლობა „მ. ჯ. ა. ნ. ი.“
თბილისი 1979

„პორტუგალიის რევოლუციამ ბოლო მოუღო ჩვენი დროის ერთ-ერთ უკანასკნელ ფაზისტურ რეჟიმს, მის შედეგად მოისპო უკანასკნელი კოლონიური იმპერია. კვლავ მთელი ძალით დადასტურდა: რევოლუცია სოციალური განახლების მძლავრი ბერკეტია, იგი ათავისუფლებს ხალხს უდიდეს ძალებს.

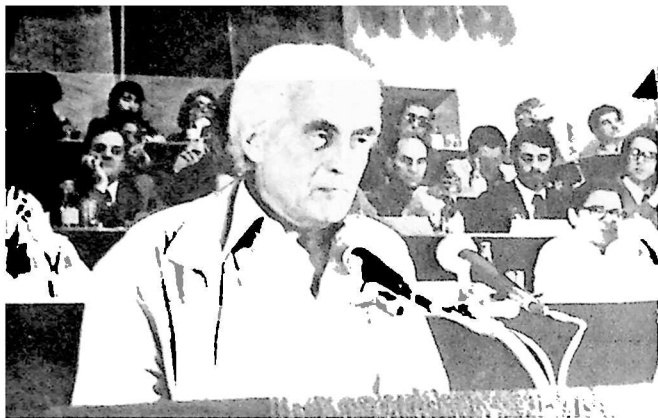
პორტუგალიელ ხალხს მხარს უჭერს ამ ქვეყანაში დემოკრატიული განვითარების მყარი საფუძვლების შექმნას, სოციალურ პროგრესს.

პორტუგალიელ ხალხს, ისევე როგორც ყველა სხვა ხალხს, უფლება აქვს იმ გზას დაადგეს, რომელსაც თვითონ განსაზღვრავს.

ნება მიბოძეთ ამ ტრიბუნიდან საბჭოთა კომუნისტების, ყველა საბჭოთა ადამიანის მხურვალე სოლიდარობა გამოვუცნადო პორტუგალიის რევოლუციურ ხალხს, მის კომუნისტებს, ყველა დემოკრატს“.

ლ. ო. ბრაუნევი

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენებიდან პარტიის XXV ყრილობაზე

„ჩვენ გვინდა, რომ პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის დამსწრე უცხოელ სტუმრებს თან გაჰყვეს მტკიცე ჩწმენა იმისა, რომ პორტუგალიის რევოლუცია ცოცხლობს.

1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციის პორტუგალიას; თავისუფალ, დემოკრატიულ, დამოუკიდებელ; ნაციონალიზაციისა და აგრარული რეფორმის პორტუგალიას დავიცავთ და განვამტკიცებთ.

იგი საბოლოო ანგარიშით სოციალიზმის გზას დაადგება. ასეთია პორტუგალიელ კომუნისტთა პროგრამა. მისი შესრულებისათვის ჩვენ არ დავიშურებთ შრომას და ენერგიას, ხოლო თუ საჭირო იქნება — სიცოცხლესაც“.

ალვარუ კუნიალი

საანგარიშო მოხსენებიდან პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე

„სანამ არიან ისეთი ადამიანები, როგორცაა
ამხანაგი აღვარო კუნიალი, სანამ არიან ისეთი
პარტიები, როგორცაა პორტუგალიის კომუნ-
ისტური პარტია, მშვიდობისა და პროგრესის
საქმე, სოციალიზმის საქმე უძლეველი იქნება“.

ე. ა. შევარდნაძე

პორტუგალიაში, ქალაქ ბარეირუსში
60-ათასიან მიტინგზე წარმოთქმული
სიტყვიდან

ეს წიგნი მოგვითხრობს პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე, სკკპ დელეგაციის მონაწილეობაზე მის მუშაობაში, პორტუგალიელ ხალხზე, პორტუგალიის 1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციაზე, პორტუგალიელ კომუნისტებსა და მათ ლიდერებზე, საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ურდევ სოლიდარობაზე, ძმობასა და მეგობრობაზე.

წიგნის ავტორი ახლდა სკკპ დელეგაციას, რომელმაც მონაწილეობა მიიღო პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის მუშაობაში ქალაქ ზარეირუში (ლისაბონის მახლობლად) 1979 წლის მაის-ივნისში.

წიგნს პორტუგალიელი კომუნისტების IX ყრილობისა და ამ ყრილობის მუშაობაში მონაწილე სკკპ დელეგაციის საქმიანობის ამომწურავად გადმოცემის პრეტენზია არა აქვს. ეს წიგნი ძირითადად სკკპ დელეგაციის თანმხლები პირის, მწერლისა და პუბლიცისტის პირად შთაბეჭდილებებზეა აგებული, ქართველი მწერლისა და ჟურნალისტის დღიურებია.

წიგნის ავტორი დიდ მადლობას უხდის სსრ კავშირის საელჩოს პორტუგალიის რესპუბლიკაში, პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ორგანოს „ავანტეს“ რედაქციას, საქართველოს სსრ საგარეო საქმეთა სამინისტროს, საკდესის თანამშრომლებს ამ წიგნზე მუშაობის დროს ხელის შეწყობისათვის.

ავტორი

თბილისი – მოსკოვი

პრადა – ლოსანონი

1979 წლის

28 მაისი

თბილისი

ტუ-134 „ა“ -მ თბილისის თავზე კამარა შეკრა და გეზი მოსკოვისაკენ აიღო.

ფრთებქვეშ კავკასიის მთების დიდებული პანორამა გამოჩნდა.

თეთრი მყინვარი, „ორთავიანი იალბუზი“, დარიალი... მთიულეთი... ხევსურეთი... თუშეთი... ფშავი...

აგერ პუშკინის, ლერმონტოვის პოეზიის შთაგონება — საქართველოს სამხედრო გზა...

„ძნელი და ნარეკლიანი იყო საქართველოს გზა საუკუნეთა და ათასწლეულთა განმავლობაში. მაგნიტივით იზიდავდა ამიერკავკასია დამპყრობთა ურდოებს. ვის აღარ დაულაშქრავს ეს მიწა. მაგრამ ჭირ-ვარამმა, რომელიც წილად ხვდა ქართველ ხალხს, ვერ მოდრიკა იგი, ვერ ჩააქრო მისი შემოქმედებითი ენერგია. ეს ენერგია ისევ და ისევ აღადგენდა საქართველოს ნანგრევებიდან და ფერფლიდან. მაგრამ ქართველი ხალხის შემოქმედებითი გენია სრულად და მთელი ძალით გაიფურჩქნა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მოიშორა ექსპლოატატორული წყობილების ბორკილი.

კავკასიონის მარადიული ჭაღარით მოსილი მთები არასოდეს არ მონრებია მასობრივი სოციალური შემოქმედების ასეთ აღმაფრენას, ხალხის გულის სიღრმიდან მომავალ სწრაფვას სინათლის, თავისუფლებისა და პროგრესისაკენ ისტორიულად მოკლე ვადაში რუსეთის იმპერიის ყოფილი ნახევრად ფეოდალური განაპირა მხარე გადაიქცა თანამედროვე მრეწველობისა და დიდად განვითარებული სოფლის მეურნეობის სოციალისტურ სახელმწიფოდ, მთლიანი წიგნიერების, მოწინავე მეცნიერებისა და კულტურის რესპუბლიკად“.

თვითმფრინავში მახსენდება ლ. ი. ბრეჟნევის ეს თბილი სტრიქონები საქართველოზე.

მართლაც რა კონტრასტებია ანწყოსა და წარსულს შორის?!

ხომ მაღალია მყინვარიც და იალბუზიც?! მაღალია! მათ სიმაღლე არ დაეწუნებათ. მაგრამ სულ სხვა, მყინვარსა და იალბუზზე უფრო მაღალი მწვერვალები აღმართეს აქ ქართველმა ხალხმა, კავკასიის ხალხებმა საბჭოთა ხელისუფლების წლებში. ცად აღიმართა ახალი ცხოვრების თვალშეუდგამი მწვერვალები.

ამ სიმაღლიდან სხვაგვარად მოსჩანს წარსულიც და მომავალიც.

ცაში, თვითმფრინავის სალონში ილია ჭავჭავაძის „მგზავრის წერილებს“ ვფურცლავ...

ერთმა ფრანგმა პეტერბურლიდან მომავალ ილიას „ფოშტის პოვოსკაზე“ მიუთითა და უთხრა:

— „მებრალეებით, რომ თქვენ იძულებული ხართ მაგას (ეტლს — ვ. ა.) გაალაყებინოთ ტვინი და გაადღებინოთ გულ-მუცელი.

— არა უშავს-რა. მთელი ქვეყანა მაგით დადის, და მე რა ღმერთი გამინყრება, რომ დამიშავდეს რამე.

— მაგით დადის?! იმიტომაც შორს არის წასული!.. — ირონიულად შენიშნა ფრანგმა“.

იმ ეტლიდან საქართველო 1921 წელს ოქტომბრის რევოლუციის ლოკომოტივზე გადაჯდა, ხოლო შემდეგ ცაში ლაინერების ფრთები გაშალა და კოსმოსური სიჩქარით წავიდა წინ, ისეთი სისწრაფით, დარიალის ხეობაში მოგზაურ ფრანგს სიზმარშიც რომ არ მოლანდებია.

ეს არის ოქტომბრის რევოლუციის ერთ-ერთი სასწაული

ჭექა-ქუხილით მიქრის ძველი მოგონებებისა და ცხოვრების ახალი მწვერვალების ზემოთ ჩვენი ვერცხლისფერი ლაინერი...

და მისი სრბოლა საქართველოს წინსვლას მაგონებს.

ფრთებქვეშ მშობლიური მთებია:

მთა მთაზე მოსჩანს მაღალი,
არნივის ჩრდილით ფარული,
თაზე თოვლგადანაყარი,
წარღვნიდან ამოპარული.

ილიას ეტლს ჩემს ფიქრებში გალაკტიონის „გემი „დალანდი“ შეენაცვლა:

გემით „დალანდი“ მოედოდი სამშობლოსაკენ
და მთვარისაგან გაღვიძება გულს დარდად ჰქონდა;
მაგრამ სამშობლოს ძველი გზებით ვეღარ მოვაგენ
და არ მახსოვდა: მქონდა იგი თუ მომაგონდა?
გახსენებების მომძახოდა მტანჯველი ლანდი:
შენ და მოსკოვი, პეტროგრადი, ლენინი, კრემლი!
შავი ზღვის ზვირთებს მიაპობდა გემი „დალანდი“
და თვალზე მადგა განშორების მსუბუქი ცრემლი.

გალაკტიონის ამ ლექსში პირველადაა ნახსენები დიდი ლენინის სახელი ქართულ პოეზიაში...

სახელი ადამიანისა, რომელმაც აამაღლა საუკუნე...

დიდი ლენინი
და პარტია
ტყუპნი არიან,
ისტორიაში
ვინ იქნება
უფრო ჩენილი.
ვამბობთ: ლენინი
და ვგულისხმობთ
მუდამ პარტიას,
ვამბობთ: პარტია
და ვგულისხმობთ
ჩვენი ლენინი.

თვითმფრინავის სალონში კავკასიის მწვერვალების თავზე ჩვენი ეპოქის უნიჭიერესი პოეტი ვლადიმერ მაიაკოვსკი მახსენდება:

Только
нога
ступила в Кавказ,
я вспомнил,
что я —
грузин. — ამბობს დიდი რუსი პოეტი.
Двадцать,
а может
больше, веков
волок
угнетателей узы я,
чтоб только
под знаменем большевиков
воскресла
свободная Грузия.
Да,
я грузин,
но не старенькой нации,
забитой
в уцелле в это.
Я —
равный товарищ
одной федерации
грядущего мира Советов.

ამ მომავალი საბჭოერო მსოფლიოს გამარჯვების გზებით მიფრინავს ჩვენი თვითმფრინავი შორეულ პორტუგალიაში.

მსოფლიოს მუშათა კლასის, მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა პარტიების, მსოფლიოს ხალხთა მეგობრობის დიდ მისიას მიჰყავს ლენინის პარტიის დელეგაცია ევროპის კიდემდე, პორტუგალიამდე, პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობაზე.

თვითმფრინავმა ყაზბეგს და მყინვარწვერს გადაუარა.

უკან დარჩა კომუნიზმის ხარაჩოებში ჩამჯდარი საქართველო:

Строй
во всю трудовую пруть,
для стройки
не жаль ломаний!
Если
даже
Казбек помешает, —
скрыты!
Все равно
не видать
в тумане.

ადრე აქ, მყინვარწვერთან თავდებოდა ქართველის სამშობლო. დღეს ქართველის მამულს სამი დიდი ოკეანის ტალღა სცემს. და ქარიველი კაცი. ქართველი კომუნისტი შინ და გარეთ ამ დიდი სამშობლოს სახელით ლაპარაკობს, ამ დიდი სამშობლოს სრულუფლებიანი წარმომადგენელია ეს დიდი ბედნიერება და დიდი პასუხისმგებლობა.

დღეს ყველა ქართველს 260 მილიონი ძმა ჰყავს. ის 260 მილიონი ძმის სახელით ლაპარაკობს შინაც და მსოფლიო არენაზეც.

ასეა ყველა საბჭოთა ადამიანი.

უნებლიეთ მახსენდება დიდი საბჭოთა მწერლის, ქართველი ხალხის დიდი მეგობრის კონსტანტინე სიმონოვის ერთი ლექსი, რომელშიც მოთხრობილია საბჭოთა ადამიანის სიამაყეზე იმის გამო, რომ ის არა მარტო თავისი რესპუბლიკის, არამედ ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის წარმომადგენელიცაა.

ლონდონში ლორდები უსმენენ მას და გაოცებით კითხულობენ:

- Сэр, от какой республики?
- А сэр от всех пятнадцати.
- От всех от вас
От имени?
- От всех от нас,
Вот именно!

ეს გრძნობა, ყველა რესპუბლიკის წარმომადგენლის გრძნობა საბჭოთა სინამდვილემ მიანიჭა საბჭოთა ადამიანს.

ეს გრძნობა განსაკუთრებული სიმძაფრით გეუფლება, როცა უცხოეთს მიემგზავრები:

У советских
собственная
гордость,
На буржуа
смотрим
свысока!

•

რევოლუციამ შვა ახალი ადამიანი, ახალი იდეალები, ცნობიერების ახალი სტრუქტურა. ერთი აღმოსავლური სენტენციისა არ იყოს, ჩვენ დედ-მამაზე უფრო იმ დროს ვგავართ, რომელშიც ვცხოვრობთ.

1979 წლის
29 მაისი
მოსკოვი

მომავლისაღენ მზირალი
მარქსი...

გიორგი ლეონიძე
„ეპოპეა. ბავშვობა და ყრმობა“.

Знаю,
Марксу
виделось
видение
Кремля
И коммуны
флаг

над красною Москвой.

В. Маяковский,
из поэмы
«Владимир Ильич
Ленин».

პორტუგალიაში გამგზავრების წინა დღეს მარქსის მონუმენტთან ვდგავარ მოსკოვში, დიდი თეატრის წინ.

მახსენდება სტრიქონები მაიაკოვსკის პოემიდან „ლენინი“:

Маркс!
Встает глазам
седин портретных рама.
Как же
жизнь его
от представленный далека!

„Люди
 видят
 замурованного в мрамор,
 гипсом
 холодеющего старика.
 Но когда
 революционной тропкой
 первый
 делал
 рабочие
 шажок,
 О, какой
 невероятной толпой
 Сердце Маркс
 и мысль свою зажгет!

მარქსის გულისა და გონების ნათელი გვინათებს გზას.

ლენინს უყვარდა გამოთქმა: „მოვეთათბიროთ მარქსს“.

შორეულ გზაზე გასვლის წინ, უნებლიეთ მოდიხარ მარქსთან. ფიქრობ, განიცდი, ლელავ, ეთათბირები...

მახსოვს ლონდონში, ჰაიგეიტის სასაფლაოზე, მარქსის აკლდამასთან ერთი ინგლისელი კომუნისტი მოვიდა ჩვენთან და მაიაკოვსკის ნაცნობი სტრიქონები წაგვიკითხა:

Маркс
 раскрыл
 истории законы,
 Пролетариат
 поставил у руля.

მერე ერთხანს იფიქრა და დაუშატა:

Пролетариат —
 неуклюже и узко
 тому,
 кому
 коммунизм — западня.
 Для нас это слово —
 могучая музыка,
 могущая
 мертвых
 оражаться подняты!

პორტუგალიაში აი ამ პროლეტარიატთან, ამ მუშათა კლასთან შეხვედრის წინ მარქსის მონუმენტთან ვდგავარ მოსკოვში. მე ამ მონუმენტთან

მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა პარტიების არაერთი ბელადი მინახავს ყვავილებით ხელში. მათ შორის პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი ალვარო კუნიალი. ალვარო კუნიალი წითელ მოედანზე, ლენინის მავზოლეუმთანაც მინახავს არა ერთხელ.

უღევ ნაკადად მოდიან ლენინთან დედამიწის ყველა კუთხის შვილები:

Ленин
и теперь
живе все всех живых,
Наше знание,
сила
и оружие.

უნებლიეთ ამოტივტივდა მეხსიერებაში ვლადიმერ მაიაკოვსკის „საუბარი ამხანაგ ლენინთან“:

Товарищ Ленин,
по фабрикам дымным,
по землям,
покрытым
и снегом
и живьем,
вашим,
товарищ,
сердцем
и именем
думаем,
дышим,
боремся
и живем!

წითელ მოედანზე ახალი წელთაღრიცხვით 62-ე წელი იდგა.

ოქტომბრიდან ხომ კაცობრიოვამ, სერგეი ესენინის არ იყოს, ახალი წელთაღრიცხვა შემოიღო.

•

მოსკოვს ქალაქს მზეს
ველოდით...

დავით გურამიშვილი

პორტუგალიაში გამგზავრების წინააღმდეგ მოსკოვში რუსთაველის ძეგლთან მივედით, იმ ძეგლთან, რომელიც ლ. ი. ბრეჟნევმა გახსნა ჩვენს დედაქალაქში.

ხალხთა მეგობრობის შუბლდადაფნული მომღერალი თითქოს შორეულ გზას გვილოცავდა, ქვეყნის კიდემდე მიმავალ ხალხთა მეგობრობის გზას.

რა ესმოდის მღერა ყმისა, სმენად მხეცნი მოვიდიან,
მისვე ხმისა სიტკბოსაგან წელით ქვანცა გამოსხდიან,
ისმენდიან, გაკვირდიან, რა ატირდის, ატირდიან;
იმღერს ლექსთა საბრალოთა, ლვარისაებრ ცრემლი სდიან.

მოვიდიან შესამკობლად ქვეყნისა ყოვლნი სულიერნი:
კლდით ნადირნი, წყალში თევზნი, ზღვით ნიანვნი, ვით მფრინველნი,
ინდო-არაბ-საბერძნეთით, მაშრიყით და მაღრიბელნი,
რუსნი, სპარსნი, მოფრანგენი და მისრუთი მეგვიპტელნი.

რუსები ქართულ პოეზიაში პირველად შოთა რუსთაველმა ახსენა.

მსოფლიო ისტორიაში ყველაზე ინტერნაციონალისტურმა პარტიამ დაუდგა ეს ძეგლი მოსკოვში ალორძინების ეპოქის გენიალურ მოაზროვნესა და პოეტს, ხალხთა ძმობის მომღერალს — ქართველი ხალხის ეროვნულ გენიას შოთა რუსთაველს.

მართლაც, რომ

ვინც მოყვარესა არ ეძებს,
იგი თავისა მტერია.

ლენინის დიდი პარტია გვასწავლის, რომ კომუნისტი მხოლოდ მაშინ შეიძლება გახდეს, როცა შენს მეხსიერებას გაამდიდრებ ცოდნის იმ მარაგით, რომელიც კაცობრიობას დაუგროვებია. ამიტომ დაუდგეს კომუნისტებმა ძეგლი რუსთაველსა და ნიჟამის, პუშკინს და შევჩენკოს, გერცენს და ჩერნიშევსკის.. მწერლებს, ფილოსოფოსებს. მოაზროვნეებს...

არ არის განუყვებილი დროთა კავშირი

რუსთაველის ბარელიეფი შვენის ვ. ი. ლენინის სახელობის მოსკოვის საკავშირო სახელმწიფო ბიბლიოთეკას.

აქ პერიოდიკის განყოფილებაში ვფურცლავ პორტუგალიელ კომუნისტთა მებრძოლ გაზეთს „ავანტეს“ („წინ“), ვეცნობი პორტუგალიელ კომუნისტთა ცხოვრებას, წინასაყრილობო ატმოსფეროს პორტუგალიაში.

„ავანტე“ „ისკრის“ უმცროსი ძმაა, „ავანტე“ „პრავდის“ თანამებრძოლია. „ავანტეს“ ისტორია. ამბობს კუნიალი, — ეს იმ კომუნისტთა ისტორიაა, რომლებმაც თავიანთი სიცოცხლის არა ერთი წელი შესწირეს

სკკ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი, სსრ კავშირის
 უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე ლ. ი. ბრეჯნევი და სკკ
 ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბიუროს წევრობის კანდიდატი, სკკ
 ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ბ. ნ. პონომარიოვი პორტუგალიის
 კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანთან ალვარო
 კუნიალთან (შუაში) შეხვედრის დროს.

ფოტო ე. მუსაელიანისა და ე. სობოლევისა

ჩუშათა კლასის საქმეს, ეს იმ ვაჟაცთა და გმირ ქალთა ისტორიაა, რომ-
ლებმაც ათეული წლები გაატარეს იატაკქვეშეთში, პატიმრობაში, კატორ-
ლაში, წამებაში მხოლოდ იმიტომ, რომ ბეჭდავდნენ, ავრცელებდნენ და
კითხულობდნენ „ავანტეს“ (ასე, მაგალითად, მუშა ჟოზე მორეირა სასიკ-
ვდილოდ აწამეს პიდეს¹ ჯალათებმა მხოლოდ იმიტომ, რომ არ გათქვა
„ავანტეს“ ტიპოგრაფიის ადგილსამყოფელი). და ბოლოს, „ავანტეს“ ისტო-
რია — ეს პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ისტორიაა, პარტიისა,
რომელმაც თავისი ბრძოლით მოიპოვა მუშათა კლასისა და მთელი მშრო-
მელი ხალხის ნდობა.

დღეს „ავანტე“ ლეგალურად გამოდის, თავისუფლად ვრცელდება. მი-
სი პირველი ლეგალური ნომერი გაზეთის არსებობის ისტორიაში ყველაზე
დიდი ტირაჟით — თითქმის ნახევარილიონიანი ტირაჟით გამოვიდა.

ვფურცლავ ახლა გაზეთ „ავანტეს“ და, ასე მგონია, წ ი თ ლ ა დ ა ნ ყ ო-
ბ ი ლ ი ს ტ რ ი ქ ო ნ ე ბ ი მუშათა კლასის მიერ რევოლუციურ ბრძოლაში
დაღვრილი ს ი ს ხ ლ ი თ ა ა დ ა ნ ე რ ი ლ ი, შ ა ვ ა დ ა ნ ყ ო ბ ი ლ ი ს ტ რ ი-
ქონები კი თითქოს ფაშიზმის შ ა ვ ლ ა მ ე ს თ ა ნ კომუნისტთა ბრძოლის
მოგონებაა. ნათელ სტრიქონებად ქცეული ღამეა, რეაქციის შავი ღამის
დასასრულის მაუწყებელია.

ასეთია ჩემთვის „ავანტეს“ ფერთა მეტაფორულობა და სიმბოლიკა.
ასე აღვიქვამ მე მას.

პორტუგალიის რევოლუციური ცხოვრება აგრე ბობოქარი და საინტე-
რესო რომ ჩანს გაზეთის ფურცლებზე, სინამდვილეში ალბათ ათასჯერ
უფრო წარმტაცი და მომხიბვლელია. ხვალ მასთან შეხვედრა გველის...

უნებლიეთ თვალში გვხვდება პოეტის ნაცნობი სტრიქონები, სულ სხვა
გარემოების გამო დანერგილი:

Но что
по газетным узнаешь ключьям?
На аэроплане
прорваться в высь,
туда,
на помощь
к восставшим рабочим, —
одно желанье,
единая мысль.

ეს ლექსი ჩვენს განწყობასაც გამოხატავს.

ხვალ ჩვენი თვითმფრინავი პრალაზე გავლით ლისაბონში მიფრინავს,
იქ, ბობოქარი, რევოლუციური პორტუგალიის მუშათა კლასთან, კომუნის-
ტებთან შესახვედრად:

¹ კატანუს პოლიტიკური პოლიცია.

ხამს მოყვარე მოყვარისათვის
თავი ჭირსა არ დამრიდად.
გული მისცეს გულისათვის,
სიყვარული გზად და ხიდად.

• • •

1979 წლის 30 მაისი დილა
მოსკოვი
Москва... как много в этом звуке
Для сердца русского слилось
Как много в нем отозвалось
А. С. Пушкин

ის დილა მაინც სულ სხვა იყო.

იმ დილით ყველაფერს სხვა ელფერი დაჰკრავდა. ნაცნობი პეიზაჟებიც თითქმის უჩვეულოდ გამოიყურებოდნენ...

ენუკოვოში საფრენი ამინდი იდგა.

ლამაზმა „ზილ-115“ თხუთმეტ წუთში დაფარა გზა მოსკოვის ცენტრიდან, ზაქარია ფალიაშვილის ქუჩიდან ენუკოვოს საერთაშორისო აეროპორტამდე.

ენუკოვოს აეროპორტში უჩვეულო გამოცოცხლებაა. რამდენიმე წუთის წინ ბუდაპეშტს გაფრინდა საბჭოთა კავშირის პარტიისა და მთავრობის დელეგაცია სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის მეთაურობით.

ჯერ კიდევ არ დამცხრალა ის დიდი აღტაცება და ენთუზიაზმი, რომელიც სუფევდა აქ დელეგაციის გაცილების დროს... ეს აღტაცება და ენთუზიაზმი ჩვენც გადმოგვედო. ის თან მიგვყვება, როგორც სამშობლოს სითბო, უცხოეთის შორეულ გზებზე...

დღეს ლისაბონში მიფრინავს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაცია პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობის მუშაობაში მონაწილეობის მისაღებად.

საფრენ მოედანზე ჩამოაყენეს ჩვენი ვერცხლისფერი ლაინერი.

თვითმფრინავის ტრაპზე აღიან სკკპ დელეგაციის მეთაური, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ე. ა. შვეარდნაძე, დელეგაციის წევრები: სკკპ ცენტრალური კომიტეტის წევრობის კანდიდატი, უკრაინის კომპარტიის სუმის საოლქო კომიტეტის პირველი

მდივანი ი. გ. გრინცოვი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის წევრობის კანდიდატი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საერთაშორისო განყოფილების გამგის პირველი მოადგილე ვ. ვ. ზაგლადინი.

წუთგოვოს აეროდრომზე დელეგაცია გააცილეს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბუროს წევრობის კანდიდატმა. სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივანმა ბ. ნ. პონომარიოვმა, სკკპ ცენტრალური სარევიზიო კომისიის წევრმა, სკკპ საერთაშორისო განყოფილების გამგის მოადგილემ ა. ს. ჩერნიაევმა, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პასუხისმგებელმა მუშაკებმა.

გულთბილად, სიყვარულით ვემშვიდობებით მოსკოვს.

10 საათსა და 30 წუთზე ტუ-134 „ა“ ცაში აფრინდა.

გეზი პორტუგალიისაკენ ავიღეთ.

მივფრინავთ მარშრუტით: მოსკოვი—პრალა—ლისაბონი.

გზაში 8 საათი ვიქნებით.

ფაქტიურად მთელს დასავლეთ ევროპას უნდა გადავუფრინოთ.

თვითმფრინავის წინა სალონში სკკპ დელეგაციის მეთაური და წევრები მუშაობენ, მიმდინარეობს აზრთა გაცვლა-გამოცვლა, ეცნობიან დოკუმენტებს, წერენ, კითხულობენ, გამოსვლებისათვის ემზადებიან. დელეგაცია მუშაობდა მოსკოვში, მუშაობს გზაშიც. მთავარი სამუშაო მაინც ლისაბონში ელის.

მინაზე აუტანელი სიცხე იყო — 33° ცელსიუსით. ასი წელია ასეთი სიცხე არ ყოფილა ამ დროს მოსკოვში. თვითმფრინავის სალონებში სრული სამუშაო აღმოსდგა. მუშაობს კონდიციონერი, უბერავს გრილი სიო, უკრავს მუსიკა; რბილ სავარძელში ვზივარ და ვფიქრობ პორტუგალიაზე, ამ შორეული ქვეყნის კომუნისტების IX ყრილობაზე...

სკკპ დელეგაციას ოფიციალურად ახლავს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის სექტორის გამგე იური იოსების ძე ზუევი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პასუხისმგებელი მუშაკი ვიქტორ ფილიპეს ძე კრასნიხი და ამ სტრიქონების ავტორი

დელეგაციასთან ერთად მოდიან თარჯიმანი ბორის ანატოლის ძე კონოვოი, ექიმი ლევ ალექსანდრეს ძე კუნაჩოვი და სხვა ამხანაგები.

ჩვენ საოცარ საუკუნეში ვცხოვრობთ, სასწაულებს შევეჩვიეთ, სასწაულები არ გვაოცებენ. აქ, სადაც მათე ცაში, ევროპის თავზე ვკითხულობ ჟურნალ-გაზეთებს, წიგნებს, ვწერ დღიურებს. ვსაუბრობ. ვმუშაობ, ვისვენებ... ეს ერთი იმ სასწაულთაგანია, რომელიც ჩვეულებრივ ამბად იქცა...

თვითმფრინავის ილუმინატორიდან პრალა გამოჩნდა...

იან ჰუსისა და იან ამოს კომენსკის პრალა სმეტანას პრალა.

ლ. ი. ბრეჟნევის, ა. კუნიასა და ბ. ნ. პონომარევის ერთ-ერთი შეხვედრა.

ფოტო ვ. მუსაელიანისა და ვ. სობოლევისა (საკდესი).

ყოჩალი ჯარისკაცის შვეიკის პრალა.

იულიუს ფუჩიკის პრალა.

ჩვენს სალონში მღერის კარელ გოტი.

გაიელვა ვლტავას ცისფერმა ზოლმა, პრალის რატუსამ, პრალის ასმა კოშკმა და პრალის საერთაშორისო აეროპორტზე დაევშვით.

— ჩესტ პრაცე, პრაჰა!!

ცხელა პრალაში. არც ისე, როგორც მოსკოვში, მაგრამ მაინც ცხელა... ცხელი ზაფხული დგას ევროპაში.

პრალის საერთაშორისო აეროპორტში ასაფრენად გამზადებული თვითმფრინავი იდგა. ჩეხოსლოვაკიის კომუნისტური პარტიის დელეგაცია ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის წევრის, ცენტრალური კომიტეტის მდივნის ანტონინ კაპეკის მეთაურობით მიემგზავრებოდა ლისაბონს, პორტუგალიის კომუნისტთა მეცხრე ყრილობაზე.

ჩვენს დელეგაციას ელოდებიდნენ. სკკპ დელეგაციას მეტად გულობილი მიღება მოუწევს პრალის მანაზე ანტონინ კაპეკმა. დელეგაციის წევრმა იან იანიკმა, ჩეხოსლოვაკიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და პრალის საქალაქო კომიტეტის პასუხისმგებელმა მუშაკებმა, პრალაში საბჭოთა საელჩოს, მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა პარტიების თეორიული და საინფორმაციო ჟურნალის „პრობლემი მირა ი სოციალიზმას“ სარედაქციო კოლეგიისა და სარედაქციო საბჭოს წარმომადგენლებმა. იქვე, აეროპორტში გაიმართა მიღება სკკპ დელეგაციის პატივსაცემად.

საუბრებმა პრალაში მეტად გულთბილ მეგობრულ ვითარებაში ჩაიარეს.

პრალაში ჩვენი გაჩერება ტექნიკური მიზეზებით იყო დაგეგმილი.

ჩვენი თვითმფრინავი მზად არის ასაფრენად.

ჩეხოსლოვაკელმა მეგობრებმა მეტად გულთბილად გააცილეს სკკპ დელეგაცია.

ჯერ ჩეხოსლოვაკიის კომუნისტური პარტიის დელეგაცია გაფრინდა ლისაბონს. ათითოს მეგზურად გაგვიძღვნენ მასპინძლები.

რამდენიმე წუთის შემდეგ ჩვენი თვითმფრინავიც აფრინდა პრალის ცაში და კურსი ლისაბონისაკენ აიღო...

პრალა ციდანაც ისეთივე ლამაზია, როგორც მიწიდან...

ფრთებქვეშ XX საუკუნის 70-იანი წლების ევროპა ბოხოქრობს.

სტიუარდესამ ყავა დაასხა.

— სად ვართ? — ვეკითხები მას.

— ფრთებქვეშ შვეიცარიაა.

ფინჯან ყავის დალევას ვერ ასწრებ, უკვე საფრანგეთია. თვალსა და

1 გამარჯობა, პრალა! (ჩეხ.).

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე მიმავალი სკკ დელეგაციის გაცილება ენუკოვოს აეროპორტიდან.

სურათზე: (მარჯვნიდან მარცხნივ): სკკ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიურის წევრობის კანდიდატი, სკკ ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ბ. ნ. პონომარიოვი, სკკ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიურის წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ე. ა. შვეარდნაძე (სკკ დელეგაციის მეთაური), სკკ ცენტრალური კომიტეტის საერთაშორისო განყოფილების გამგის პირველი მოადგილე ე. ე. ზაგლადინი (სკკ დელეგაციის წევრი) და უკრაინის კომპარტიის სუბის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ი. გ. გრინცოვი (სკკ დელეგაციის წევრი).

ფოტო ი. უტკინისა (საქდესის ფოტოჟურნალი)

ხელს შუა ქრებიან ევროპის დიდი ქალაქები და სახელმწიფოები, ხელმარ-
ცხნივ ავსტრია, ხელმარჯვნივ საფრანგეთი, აჰა, ესპანეთიც.

რა მცირე ყოფილა დიდი ევროპა!

ესეც იბერიის ნახევარკუნძული ფრთებქვეშ ჯერ დონ კიხოტის
ესპანეთი გამოჩნდა, შემდეგ კამოინშის პორტუგალია.

ორივე ქვეყანა იბერიაში მდებარეობს. ესპანელი და პორტუგალიელი
იმავე დროს იბერიელიცაა.

ფრთებქვეშ ჩაიქროლა ბასკეთმა.

ლამაზი ყოფილა პორტუგალია.

აიღეთ დავით კაკაბაძის ტილო „იმერეთი. დედა“ მისი სხვა იმერუ-
ლი პეიზაჟები და მილიონჯერ გადაამრავლეთ. დაანყვეთ ერთმანეთის გვე-
რდით. რასაც მიიღებთ, ისაა პორტუგალია თვითმფრინავის ფანჯრიდან...

პორტუგალია თავის თავზე, საკუთარ თავზე უფრო თითქოს საქარ-
თველოს ჰგავს, როცა მას ქართველის თვალი უმზერს...

უკან დარჩა პრაღა, ბერნი და ვენა, პარიზი და მადრიდი...

და ბოლოს იქ, სადაც, კამოინშის თქმით „თავდება მიწა და იწყება
წყალი“, ქვეყნის კიდეზე ლისაბონი გამოჩნდა.

თვითმფრინავის ილუმინატორში ჯერ ატლანტიკის ოკეანე დავინახეთ,
შერე 25 აპრილის რევოლუციის სახელობის დიდი ხიდი გამოიკვეთა წყალ-
უხვ მდინარე ტეჟუზე, რომლის ნაპირებიდან გავიდნენ ოდესლაც ვასკო და
გამას მსოფლიო ოკეანის დამლაშქრავი გემები.

ჩვენი მოგზაურობა დაიწყო იქ, სადაც იწყება ევროპა¹ და დამთავრდა
იქ, სადაც ევროპა თავდება.

თვითმფრინავი ლისაბონის აეროპორტში დაეშვა.

¹ ევროპასა და აზიას შორის საზღვარი კავკასიაზეც, საქართველოზეც გადის.

თავი მეორე

ლიზაონა¹

1979 წლის 30 მაისი
ლისაბონი
სალამო

«Да, революция — это
исполнение мечты».

Жозе Гомеш Ферейра

პორტუგალიელი მწერალი.
წიგნიდან „აუცილებელი რევოლუცია“.

«Мы призываем рабочий класс, всех трудящихся,
весь португальский народ, молодежь, женщин, офи-
церов, сержантов и солдат:

Объединенные, как пальцы одной руки, твердые,
уверенные в своих силах и бдительные к проiscaм
реакции, которая может выплыть из мрака прошло-
го, устремленные в будущее,

Вперед к окончательному завоеванию свободы!

Вперед к установлению в Португалии демокра-
тического режима, избранного самим народом!».

Алваро Куньял

რევოლუციის შემდეგ
სამშობლოში დაბრუნების დღეს
ლისაბონის აეროპორტში წარმოთქ-
მული სიტყვიდან.

ლისაბონი — „წითელი მიხაკების რევოლუციის დედაქალაქი“² წითე-
ლი მიხაკებით შემოგვეგება. გადმოვიდვართ თვითმფრინავიდან. რადიოში

¹ ლიზაონა — ლისაბონი (პორტ.).

² წითელი მიხაკი — პორტუგალიის 1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციის სიმბოლოდაა აღიარებული.

ჟღერს პორტუგალიელი კომპოზიტორის ზეკი აფონსოს სიმღერა «Грания, моя смышлянка...», ის სიმღერა, რომელიც ჟღერდა რადიოში იმ წუთს, როდესაც პორტუგალიის 25 აპრილის რევოლუციამ გაიმარჯვა ლისაბონში. ეს სიმბოლურად მერყენა.

მეტად გულთბილი შეხვედრა მოუწყვეს სკკპ დელეგაციას პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა, ლისაბონის მუშათა კლასმა, დედაქალაქის კომუნისტებმა. ყვავილები, ღიმილი, ალტაცების შეძახილები...

ლისაბონის აეროპორტში დელეგაციას დახვდნენ პორტუგალიის კომპარტიის პოლიტიკური კომისიისა და სამდივნოს წევრი ოქტავიუ როდრიგეს პატუ, პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის სხვა პასუხისმგებელი მუშაკები, სსრ კავშირის ელჩი პორტუგალიის რესპუბლიკაში ალბერტ ივანეს ძე კალინინი, საელჩოს სხვა თანამშრომლები, პრესის, რადიოს, ტელევიზიის წარმომადგენლები.

ლისაბონის აეროპორტში გამოსვლისას საბჭოთა კავშირის დელეგაციის მეთაურმა ე. ა. შევარდნაძემ თქვა: „საბჭოთა და პორტუგალიელ კომუნისტებს ოდითგანვე აკავშირებთ ძმური მეგობრობა და სოლიდარობა.

პორტუგალიელ კომუნისტთა თავდადებული ბრძოლა ფაშიზმის წინააღმდეგ, თავისი ხალხის ბედნიერებისათვის არ შეიძლება ჩვენი დიდი პატივისცემის გრძნობას არ იწვევდეს და მეხსიერებაში არ აღგვიდგენდეს პორტუგალიის საუკეთესო შვილების სიმტკიცისა და გამირობის მაგალითებს.

პორტუგალიელ კომუნისტებს დღესაც მნიშვნელოვანი, კონსტრუქციული წვლილი შეაქვთ ახალი — თავისუფალი და დემოკრატიული პორტუგალიის მშენებლობის საქმეში 25 აპრილის რევოლუციით დამკვიდრებულ საფუძვლებზე. აი რატომ არის, რომ განუხრელად იზრდება პორტუგალიის კომპარტიის პრესტიჟი ქვეყანაში და საზღვარგარეთ, აი რატომ არის, რომ ჩვენი დელეგაცია დიდი კმაყოფილებით შეხვდა პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მოწვევას და დღეს პორტუგალიის დედაქალაქში, ამ ლამაზ და მრავალსახიერ ქალაქ ლისაბონში ჩამოვიდა. დარწმუნებული ვართ, რომ ჩვენი ვიზიტი თქვენს ქვეყანაში ხელს შეუწყობს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ძმური მეგობრობის შემდგომ განმტკიცებას. იმედი გვაქვს, რომ ეს ვიზიტი საბჭოთა კავშირსა და პორტუგალიას შორის ურთიერთგაგებისა და ყოველმხრივი თანამშრომლობის შემდგომი გაფართოების საწინდარი იქნება“.

პორტუგალიის დედაქალაქმა გულთბილად მიიღო სკკპ დელეგაციის მეთაურის სიტყვა.

აეროდრომზე არიან ცნობილი საბჭოთა ჟურნალისტები, „პრავდისა“ და საკდესის კორესპონდენტები ლისაბონში ბ. კოტოვი და ს. სტაროსელსკი, საბჭოთა რადიოსა და ტელევიზიის კორესპონდენტი პორტუგალიაში ი. ფესუნენკო, პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ორგანოს გაზეთ „ავანტესა“ და დედაქალაქის სხვა გაზეთების კორესპონდენტები...

იღებენ ფოტოსურათებს, ამზადებენ ტელე-კინორეპორტაჟებს...

ლისაბონის აეროპორტში თვალს იტაცებს სარეკლამო წარწერა: „ავია-კომპანია „იბერია“.

ეს ესპანეთის „იბერია“.

სასიამოვნოა შეხვედრა „იბერიასთან“ პორტუგალიის მინაზე...

აეროპორტთან მანქანების კორტეჟი დგას. „მერსედეს-ბენცში“ სხდებიან დელეგაციის მეთაური და წევრები, საბჭოთა ელჩი. მას მიჰყვა ჩვენი „პიჟო — 604“ და მანქანების მთელი ნაკადი...

წინ მეგზურად პორტუგალიელი კომუნისტების მანქანა მიგვიძღვის.

მივეკრивართ ლისაბონის ქუჩებში. მეტად ლამაზი ქალაქია.

დიდი პორტუგალიელი მწერალი კლასიკოსი ესა დე კეიროზი მახსენდება, მისი ნოველა „ლისაბონი“:

«Лиссабон, чем он занят?

В древние времена город — URBS — был единством, что мыслило и говорило, что владело глаголом и светом. Рим создал правосудье. Афины обоготворили плоть, Иерусалим распял душу.

Очи тех городов слишком пристально вглядывались в истину — и ослепли; уши их слишком напряженно вслушивались в мысль — и оглохли; руки их слишком ревностно лепили идеал — и оцепенели.

Мыслить — значит страдать, светить — значит бороться. Ночь, умирая, борется с рассветом и оставляет ему в наследство неизлечимую язву — солнце: оттуда сочится свет.

Париж мучает та же старая и глубокая рана, от какой мучились Афины, Вавилон и Иерусалим. Он страдает, потому что мыслит.

У Лиссабона нет этих пороков свечения: он безмятежен, невозмутим и безмолвен. Он хочет быть неуязвимым, он избегает страшных ран. Он разумен, осторожен, сдержан, опаслив. Он не хочет светить, чтоб не пришлось бороться; он не хочет думать, чтоб не пришлось страдать. Он не хочет создавать, мыслить, проповедовать, порицать.

Он ощущает себя полнокровным, избыточным, одетым в сиянье. Он чувствует себя свободным, защищенным, нарядным и свежим. Ему не нужно ни задумываться над своей нищетой, ни поддерживать перекладины виселиц: поэтому он зачитывается Санчо Пансой. Ему не нужно ни строить собор идей, ни сочинять симфонию души: поэтому он заслушивается дроздов на лугах и читает вечернюю молитву святой Марии... Париж, Лондон, Нью-Йорк, Берлин трудятся в поте лица,

плотью и духом. Лиссабону нечего сеять — потому он дремлет, шумно
лыша, под солнцем.

Иногда, впрочем, он вершит зло — погребая мысли. Где? В тем-
ноте, в молчании, в забвении. Лиссабон порою — могильщик душ!

Подобно Иерусалиму, он распинает тех, кто хочет дать ему ду-
шу. И все же Лиссабон, чем он занят? Он ест.

Позже, ввечеру, когда он отдыхает после трапезы, как после по-
беды, взоры его становятся криками света, волосы — плюмажем сла-
вы, грудь вздымается от чувств, рожденных новыми мыслями, — он
сыт!

Лиссабон не создает и не зачинает, он движется».

Эса де Кейрош.

«Лиссабон»

ჰგავს და არცა ჰგავს ლისაბონი მის პორტრეტს, რომელიც ესა დე კეი-
როშმა დახატა.

ალბათ იმიტომ, რომ მე გარე სამყაროდან ვუმზერ ლისაბონის ფასადს,
ესა დე კეიროში კი ლისაბონის სულის სიღრმიდან იმზირება გარე სამყა-
როში.

გავიარეთ „ავენიდა ბრაზილი“, „ავენიდა რეპუბლიკა“... ჩაუქროლეთ
ლისაბონის კორიდას და მალე საბჭოთა საელჩოს თეთრი მარმარილოს სა-
სახლეც გამოჩნდა.

ლალად ფრიალებს ლისაბონში საბჭოთა დროშა ჩვენი საელჩოს
თავზე...

საბჭოთა საელჩოს იმ დარბაზში, რომელიც მორთულია ჩვენი დროის
დიდი ქართველი მხატვრის ზურაბ წერეთლის შესანიშნავი ნამუშევრებით,
ალაფურშეტი ეწყობა.

ლენინური პრემიის ლაურეატის ზურაბ წერეთლის ნამუშევრები ამ-
კობს არაერთ საბჭოთა საელჩოს მთელ მსოფლიოში.

ზოგი „სიკეიროსის მემკვიდრეს“ უნოდებს მას, ზოგიც „ქართველ სი-
კეიროსს“.

ის კი ზურაბ წერეთელია — გამოჩენილი ქართველი მხატვარი, მეტად
ორიგინალური, თვითმყოფადი და განუმეორებელი შემოქმედი.

აქ, პორტუგალიის ცისქვეშ, საბჭოთა საელჩოში მისი გრანდიოზული,
ჭედური ნამუშევარი „მოსკოვი, კრემლი“, უსათუოდ დიდ შთაბეჭდილებას
ახდენს, როგორც პორტუგალიის დედაქალაქში აკრედიტირებულ დიპლო-
მატიურ კორპუსზე, პორტუგალიელ ხელოვნებათმცოდნეებზე, ასევე სა-
ელჩოს ყველა სტუმარზე — პოლიტიკოსებზე, მეცნიერებზე, ლიტერატური-
სა და ხელოვნების მოღვაწეებზე, პრესის წარმომადგენლებზე.

სკკპ დელეგაციამ დიდი ინტერესით დაათვალიერა ზურაბ წერეთლის
ეს ნამუშევარი.

დელეგაციის მეთაურის რეზიდენცია ლისაბონის საბჭოთა საელჩოშია. დელეგაციის ნაწილი ლისაბონის ფეშენებელურ სასტუმროში „ლიჟ-ბოა პენტა ჰოტელში“ იცხოვრებს.

დელეგაციის მეთაური მიემგზავრება „პენტა ჰოტელში“ იმ განზრახვით, რომ თვითონაც იქ დარჩეს დელეგაციის სხვა წევრებთან ერთად, არ სურს იყოს ერთგვარად პრივილეგირებულ მდგომარეობაში. თავმდაბლობა არ აძლევს ამის საშუალებას, მაგრამ საბჭოთა კავშირის ელჩის ალბერტ კალინინის და დელეგაციის წევრების დაყენებითი თხოვნითა და მიწვევით ისევ საბჭოთა საელჩოში ბრუნდება. ამის მისაღწევად საბჭოთა ელჩს მთელი თავისი მდიდარი დიპლომატიური გამოცდილების გამოყენება დასჭირდა.

სასტუმრო „ლიჟბოა პენტა ჰოტელში“ დელეგაციის მეთაურს მუშაობის სათანადო პირობები არ ექნებოდა. საბჭოთა საელჩოდან კი ყოველ წუთს, ყოველ წამს ის დაკავშირებულია მოსკოვთან და თბილისთან...

საბჭოთა საელჩო — საბჭოთა ტერიტორიაა.

პოლიტიკაში და დიპლომატიაში ერთ-ერთი ყველაზე მშვენიერი მიღწევაა საელჩოს ექსტერიტორიულობის დანესება.

ვზივარ ახლა შუა ლისაბონში, ქვეყნის კიდეზე, საბჭოთა საელჩოს შენობაში და მაინც შინა ვარ, სამშობლოს ტერიტორიაზე...

ეს საოცარი, ენით გადმოუცემელი გრძნობაა.

ფანჯრის იქით პორტუგალიაა, ჩემს ოთახში კი — საბჭოთა კავშირი.

დელეგაციის მეთაური და წევრები ჩაიკეტნენ და მუშაობენ. დოკუმენტები, ნიგნები, ჩანაწერები და გაზეთები, ჟურნალები, საინფორმაციო დოსიე...

საქმეს ეტყობა, რომ მუშაობა, როგორც ყოველთვის, შუალამემდე გაგრძელდება...

• •

სკკპ დელეგაციის მეთაურს და წევრებს პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა გამოუგზავნა ყრილობის დოკუმენტები.

საელჩოში ჩემს მაგიდაზეც დევს პორტუგალიის კომპარტიის მე-9 ყრილობის მასალები და მოსაწვევი ბარათი. ეს მოსაწვევი ბარათი კი არა, პლაკატური ხელოვნების ნაწარმოებია.

რა სიამაყისა და პასუხისმგებლობის გრძნობით ივსები, როცა დიდი ლენინის პარტიის, შენი მშობლიური პარტიის სახელწოდებას კითხულობ დოკუმენტზე, რომელიც პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის კარებს

გილებს და შენთვის ახალ სამყაროში შეჰყავხარ, როგორც ერთ-ერთი წევრი
ლენინის უკვდავი პარტიისა.

გინდა იმაზე უკეთესი იყო, ვიდრე ხარ.

უნებლიეთ ისევ მაიაკოვსკი მახსენდება:

Хочу

снять заставить заново

величественнейшее слово —

п а р т и я.

Партия —

это

миллионов плечи,

друг к другу

прижатые туго.

და თითქოს გრძნობ პარტიის გოლიათური მხარბეჭის ძალას:

Партия —

спинной хребет рабочего класса.

Партия —

бессмертие нашего дела

Мозг класса,

дело класса,

сила класса,

слава класса —

и вот что такое партия

ვზივარ საბჭოთა საელჩოში, ჩემს ოთახში და ვფურცლავ პორტუგალი-
ის IX ყრილობის მასალებს...

ჩემს წინ დევს პორტუგალიის კომპარტიის ისტორიის რჩეული ფურც-
ლები...

აქ, ლისაბონში ისტორია უფრო მძაფრად, ემოციურად, უფრო რეალუ-
რად და კონკრეტულად აღიქმება...

მით უმეტეს ახლა, IX ყრილობის წინაღამეს...

ასევე ველავდი, იქნებ უფრო მეტად, სკკპ X XV ყრილობის გახსნის
წინაღამეს. მეორე დღეს მშობლიური პარტიის X XV ყრილობის გახსნაზე
ვიყავი მიწვეული.

ჩემთვის დაუვიწყარია სკკპ X XV ყრილობა, ის ატმოსფერო, რომელიც
იქ სუფევდა.

მაგრამ სულ სხვა ემოციებს იწვევს კაპიტალისტურ სამყაროში, ნატოს
ქვეყანაში მოქმედი მოძმე კომუნისტური პარტიის ყრილობაზე მიწვევა.

მით უმეტეს, როცა ამ ქვეყანაში პირველად ხარ და პირველად ეცნობი
პრაქტიკულად ამ პარტიის მოღვაწეობას.

აი, აქ, ამ ჩემს ლისაბონურ ფანჯარასთან ჩაიგვრიალა რევოლუციამ,

25 აპრილის „წითელი მიხაკების რევოლუციამ“, ხალხის ტალღები თითქოს ატლანტიკის მქუხარე ტალღების გაგრძელება იყო...

პორტუგალიის მემარჯვენე პარტიებისათვის 25 აპრილის რევოლუციით დამთავრდა რევოლუცია.

კომუნისტები კი სხვაგვარად ფიქრობენ. მათთვის 25 აპრილის რევოლუცია მხოლოდ რევოლუციის პირველი ეტაპია. მეორე ეტაპი — სოციალისტური რევოლუცია გახლავთ.

აი, როგორ აღწერს 25 აპრილის რევოლუციას პორტუგალიელი მწერალი ჟოზე გომეშ ფერეირა თავის წიგნში „აუცილებელი რევოლუცია“:

«Нувствую, как слезы подступают к глазам. Кончается этот проклятый, этот бездарный режим полувекового угнетения! Я присутствую при его гибели! Но никогда еще не было у меня такого тягостного ожидания: время как будто замерло, застыло, остановилось.

Заговорил приемник. Последние известия. Марсело¹ схвачен в казармах Карму. Полиция и республиканская гвардия сложила оружие. Томаш² окружен в каких-то других казармах.

Я распахиваю окно. Мне хочется кричать, вопить во все горло: кончился, наконец-то кончился жестокий и нелепый режим советников Акасио³, развеян дым, который столько лет не давал нам дышать, думать и говорить свободно! Кончился! Теперь-то и начнется жизнь!

Позвонила Мария Кйел. Плачет. (В этой революции слезы — наши пули).

პორტუგალიის კომპარტია 1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციამდე ცხრა წლით ადრე კონკრეტულად გეგმავდა კატანუს ფაშისტური რეჟიმის დამხობას და დემოკრატიული წყობილების დამყარებას, მონოპოლიების ძალაუფლების ლიკვიდაციას, მშრომელთა ძირითადი ეკონომიური მოთხოვნების დაკმაყოფილებას, ქვეყნის სუვერენიტეტის აღდგენას და კოლონიებისათვის თვითგამორკვევის უზრუნველყოფას.

ეს ყველაფერი რევოლუციის პირველ, დემოკრატიულ, ნაციონალურ ეტაპზე უნდა მომხდარიყო.

და ეს ძირითადად ასეც მოხდა 1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციის გამარჯვების შედეგად.

სალაზარის ფაშისტური დიქტატურის წლებში პორტუგალიის კომპარტიის ხსენებისათვისაც კი აპატიმრებდნენ და ხვრეტდნენ ადამიანებს.

¹ Марсело Каэтану — премьер-министр Португалии в 1969—1974 гг.

² Томаш — бывший президент Португалии.

³ Советник Акасио — герой романа Эми де Кейроша «Кузен Базилио», олицетворение косности и благонамеренности.

1957 წელს კი აქ, ლისაბონში არალეგალურად გაიმართა პარტიის მე-5 ყრილობა, რომელმაც მიიღო პარტიის პირველი პროგრამა და წესდება.

ამ ყრილობაზე შემუშავდა სალაზარის ფაშისტური დიქტატურის მშვიდობიანი გზით დამხობის გეგმა.

მაგრამ მალე იმის გამო, რომ ფაშისტურ სახელმწიფოს რეპრესიის განუსაზღვრელი საშუალებები გააჩნდა, ხოლო ხალხის პოლიტიკური უფლებები საერთოდ ფეხქვეშ იყო გათელილი, პარტიული და დემოკრატიული ორგანიზაციები აკრძალული იყო, 1961 წელს ფაშიზმის მშვიდობიანი გზით დამხობის გეგმა გადასინჯულ იქნა. პარტიამ გეზი შეიარაღებული აჯანყებისაკენ აიღო. შეიარაღებულ აჯანყებაში მონაწილეობა უნდა მიეღო არმiasა და ფლოტსაც მშრომელთა მასებთან ერთად.

პარტიამ იმავე დროს ხაზი გაუსვა ბრძოლის ლეგალური და არალეგალური მეთოდების კანონზომიერად შეთავსების აუცილებლობას.

პორტუგალიის კომპარტიის მე-6 ყრილობამ, რომელიც 1965 წლის 23 აგვისტოდან 4 აპრილამდე მიმდინარეობდა, მიიღო პარტიის ახალი პროგრამა და წესდება. პარტიამ რევოლუციის პირველი ეტაპი განსაზღვრა, როგორც დ ე მ ო კ რ ა ტ ი უ ლ ი და ნ ა ც ი ო ნ ა ლ უ რ ი.

დ ე მ ო კ რ ა ტ ი უ ლ ი იმიტომ, რომ მას უნდა დაემხო ფაშისტური დიქტატურა, დაემკვიდრებინა პოლიტიკური თავისუფლებები, ბოლო მოეღო ფინანსიური ოლიგარქიის ბატონობისათვის, დაეცვა მშრომელთა ინტერესები და მოსახლეობის უდიდესი უმრავლესობის სასარგებლოდ განეხორციელებინა მთელი რიგი ღრმა სოციალური, ეკონომიური და პოლიტიკური გარდაქმნები.

ნ ა ც ი ო ნ ა ლ უ რ ი იმიტომ, რომ რევოლუციის პირველ ეტაპზე ბოლო უნდა მოეხდინა ქვეყნის შიგნით იმპერიალიზმის, ხოლო კოლონიებში სხვა ხალხებზე პორტუგალიის ბატონობას და უზრუნველყოფილიყო ქვეყნის სუვერენიტეტი, ტერიტორიული მთლიანობა და ნამდვილი დამოუკიდებლობა.

რას აკეთებდა პორტუგალიის კომპარტია თავისი პროგრამისა და წესდების საფუძველზე პორტუგალიაში რევოლუციური სიტუაციის შესაქმნელად?

როგორი იყო მისი მოქმედების ტაქტიკა ამ სტრატეგიული მიზნის მიხედვით?

კომპარტია იბრძოდა ოპოზიციური ძალების ერთიანობისათვის, სამრეწველო ცენტრებში, სოფლად, არმიასა და ფლოტში ახალი პარტიული ორგანიზაციების შექმნისა და განმტკიცებისათვის, მუშათა კლასის მეთაურობით მშრომელთა ფართო მასების რევოლუციური ბრძოლების აქტივიზაციისათვის, ბრძოლის ეკონომიური ფორმების პოლიტიკურ ფორმებში გადაზრდისათვის.

რევოლუციურ სიტუაციას დღის წესრიგში უნდა დაეყენებინა საყოველთაო შეიარაღებული აჯანყება.

კომპარტიამ ჯერ კიდევ 25 აპრილის რევოლუციამდე მეტად გააძლიერა თავისი გავლენა პროფკავშირებზე, არმიასა და ფლოტზე, სრულყო სააგიტაციო-პროპაგანდისტული მუშაობა მასებში.

რევოლუციური სიტუაციის შექმნას ხელს უწყობდა, ჯერ-ერთი, ქვეყნის ეკონომიური ჩამორჩენა; მეორე, ელემენტარული პოლიტიკური უფლებებისა და თავისუფლებების ფეხქვეშ გათელვა, მკაცრი ფაშისტური ტირანია, რამაც გამოიწვია მასების უკმაყოფილება და კლასობრივი ბრძოლების გაძლიერება.

არმიასა და ფლოტს გვერდში ამოუდგნენ მშრომელთა მასები, პროგრესული ინტელიგენცია, სტუდენტობა.

ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკაზე დიდ გავლენას ახდენდა თითქმის თხუთმეტწლიანი კოლონიური ომი ანგოლაში, გვინეა-ბისაუში, მოზამბიკში...

ნატოს დახმარების მიუხედავად კოლონიური ომი კატანუსათვის წარუმატებლად მიდიოდა...

ყოველივე ამას ლოგიკურად მოჰყვა 1974 წლის 25 აპრილის რევოლუცია.

1974 წელს, რევოლუციის წელს პორტუგალიის კომპარტიაში 3 ათასამდე წევრი ითვლებოდა. პარტიას ჰყავდა 5-6 ათასამდე თანამგრძნობი. ფაშისტური დიქტატურის დროს, იატაკქვეშეთში პორტუგალიის კომპარტია, ბუნებრივია, მცირერიცხოვანი იყო.

როგორც კი პარტია ლეგალურ მდგომარეობაში გადავიდა, იგი საათობით იზრდებოდა.

1977 წელს პარტიაში უკვე 115 ათასი წევრი იყო.

პარტიამ უკანასკნელ წლებში თავის ისტორიაში მეტად საინტერესო პროცესი განიცადა: მცირერიცხოვანი, არალეგალურ მდგომარეობაში მყოფი პარტიიდან ლეგალურ, მრავალრიცხოვან, მუშათა კლასის მასობრივ პარტიად გადაზრდის პროცესი.

ამას მოჰყვა ბევრი რაოდენობრივი და თვისებრივი ცვლილება.

როგორია პარტიის პოლიტიკური გავლენის გეოგრაფია?

ყველა დიდ ქალაქსა და მსხვილ სამრეწველო ცენტრებში, როგორც მუშათა კლასის პარტიას შეეფერება, პორტუგალიის კომპარტიას ორგანიზაციების ხშირი ქსელი გააჩნია.

სოფლად პარტიას ძლიერი პოზიციები აქვს აგრარული რეფორმის ზონაში, ქვეყნის სამხრეთში. კომუნისტურ პარტიას იქ ბევრი თანამგრძნობი ჰყავს.

ჩრდილოეთ პორტუგალიის სოფლებში კომპარტია გარკვეულ პრობლე-

მებს აწყდება: იქ ჯერ კიდევ ძლიერია ლათიფუნდისტთა და ეკლესიის მსახურთა გავლენა გლეხობაზე.

ლენინური პრემიის ლაურეატი, პორტუგალურენოვანი მწერალი ჟორჟი ამადუ თავის რომანში „ქალაქი ილუსი“ აი როგორ წერს იმათზე, ვინც კომუნისტურ პარტიას თანაუგრძნობს, მაგრამ პარტიის წევრი არ არის.

„სერჟიო უცებ გულახდილად ალაპარაკდა, სავსებით გულახდილად, თანაც მოულოდნელი სიცხარით:

— თქვენ ლაპარაკობთ პარტიაზე... მაშასადამე, ფიქრობთ, თითქოს ჩვენ, ინტელიგენტებს, რომლებიც თანაუგრძნობთ პარტიას, მაგრამ არა ვართ მის რიგებში, არ გვიყვარს იგი? ჩვენ გვიყვარს პარტია, დიას, გვიყვარს და ძალიან ძლიერადაც. იგი ჩვენთვის ახალი სამყაროს სანინდარია, იმ სამყაროსი, რომელზედაც ვოცნებობთ, რომელზედაც ვლაპარაკობთ წიგნებში, რომელსაც ვეძებთ. სანინდარია იმისა, რომ ეს სამყარო დამკვიდრდება. ჩვენ ვდგავართ პარტიის ზღურბლთან, მაგრამ პარტიაში არ შევდივართ, მიუხედავად მთელი ჩვენი სიყვარულისა მისადმი. არ შევდივართ... მერე და რატომ? იმიტომ, რომ ჩვენ არა ვართ იმ თიხისაგან ნაძერწი, რითაც თქვენ... დამიჯერეთ. ჩვენ ყელამდე ჩავეფლობით ტალახში, ცხოვრებისეული წერილმანები გვითრევს, გვჭყლეტს, გვამახინჯებს, გვბოჭავს...

— ყველას შეუძლია გამოსწორდეს... პარტია ეხმარება... არავინ არ იბადება ერთბაშად კარგი ან ცუდი... პარტია ეხმარება ადამიანებს, ეხმარება, წარმართავს... — ვთქვი მე.

მაშინ სერჟიომ მტკიცედ წარმოთქვა:

— სჯობია იყო პარტიის კეთილსინდისიერი თანამგრძნობი, ვიდრე პარტიის ცუდი წევრი“...

ასე აღწერს პარტიის თანამგრძნობის სულიერ ძერებს ჟორჟი ამადუ.

ასეთი ადამიანების ბაზაზე იზრდება პარტია. ასეთი ადამიანები პარტიის დიდი პოტენციური ძალაა.

...საბჭოთა საელჩოს მარმარილოს შენობას შესანიშნავი, ფართო გადასახედი აქვს მესამე სართულზე.

აქედან ხელისგულივით ჩანს ლისაბონის ბევრი უბანი...

აივანზე გავედი. სალამოს ლისაბონი სილამაზის პოემაა. ატლანტიკიდან უბერავენ საამო ბრიზები, ანათებენ ღამეული რეკლამები, გაჩირაღდებულია ქუჩები, მოედნები, თეატრები, ტავერნები, კინოთეატრები, რესტორნები, ბანკები...

გრილა ლისაბონში...

— სალამოს გაზეთები მოიტანეს! — მეუბნება საელჩოს პრესატაშე.

1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციის ჭექა-ქუხილს გადარჩენილი დღევანდელი სალამოს გაზეთები — „დიარიუ და ლიზბოა“ („ლისაბონის

გაზეთი“), რომელიც 1920 წლიდან გამოდის და „კაპიტალი“ („დედაქალაქი“), რომელიც 1968 წელსაა დაარსებული, იუნკებიან, რომ გუშინ, 29 მაისს გაიმართა პრესკონფერენცია, რომელიც კომუნისტთა ყრილობას მიეძღვნა. პრესკონფერენცია მოეწყო პორტუგალიის კომპარტიის სამუშაო ცენტრში სიმბოლური სახელწოდებით — „ვიქტორია“ („გამარჯვება“).

„დიარიუ და ლიგბოა“ იუნკება, რომ დელეგატების გარდა 15 ათასი მონაწილე კომუნისტი მიიღებს მონაწილეობას პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის მე-9 ყრილობის მუშაობაში, რომელიც ხვალ იხსნება.

ყრილობა გაიხსნება ბარეირუში, „ქიმიგალის“ კულტურისა და სპორტის სასახლეში.

სალამოს გაზეთები წერენ, რომ კვირას, 3 ივნისს გაიმართება დიდი მიტინგი ბარეირუში, სუფთა ჰაერზე, ღია ცის ქვეშ, იქვე, „ქიმიგალის“ ახლოს. სიტყვებით გამოვლენ სკკპ დელეგაციის მეთაური ე. ა. შევარდნაძე, აგრეთვე ანგოლის „მპლა“ — შრომის პარტიის, ვიეტნამის კომუნისტური პარტიის, მოზამბიკის „ფრელიმოს“ დელეგაციების მეთაურები.

ძირითადი მომხსენებელია პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი ალვარო კუნიალი.

კომუნისტთა ცენტრში „ვიქტორია“ გამართულ პრესკონფერენციაში მონაწილეობა მიიღო პორტუგალიის კომპარტიის პოლიტკომისიის წევრმა სერა ჟაიმემ.

სერა ჟაიმე ერთ-ერთი მეტად საინტერესო ბიოგრაფიის მქონე ვეტერანი რევოლუციონერია. ეს 70 წელს მიღწეული ჭაღარა მამაკაცი, ცოცხალი ლეგენდაა, პარტიის ცოცხალი ისტორიაა, მისი ცოცხალი ენციკლოპედიაა.

სწორედ სერა ჟაიმემ გამოაცხადა პრესკონფერენციაზე, რომ ბარეირუში, მიტინგზე სიტყვით გამოვა სკკპ დელეგაციის მეთაური, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ამხ. ე. ა. შევარდნაძე.

— ლისაბონი ელის ამ სიტყვას, — დასძენს გაზეთი.

მე დავყურებ უდრეკი რევოლუციონერის ჟაიმე სერას პორტრეტს და პორტუგალიელ კომუნისტებზე ვფიქრობ...

ჟაიმე სერა პარტიის წევრია 1937 წლიდან. ახალგაზრდობაში პორტუგალიის კომკავშირის ერთ-ერთი ლიდერი იყო, ახლა კი პარტიის ერთ-ერთი თავკაცია. ის აწყობდა ლისაბონის მუშათა გაფიცვებს, ეწეოდა არალეგალურ რევოლუციურ მუშაობას. ის არაერთხელ შეიპყრეს სალაზარის პოლიციელებმა, არაერთხელ მოათავსეს პენიშეს ციხეში.

პენიშეს ციხეს რომ შეხედავ, იქიდან გაქცევა კი არა, ამაზე ფიქრიც შემზარავია. კომუნისტები კი ამ ციხიდანაც აწყობდნენ გაქცევას. ორი წლის პატიმრობის შემდეგ სერა ჟაიმე იმ ციხიდან გაიქცა.

ამბობენ, სალაზარს მოახსენეს:

— სერა ჟაიმე და სხვა კომუნისტები პენიშეს ციხიდან გაიქცნენო!

ჯერ ცოფი ყარა თურმე სალაზარმა, აანოკა პოლიციის მინისტრი, მერე კი დაუმატა:

— ჩანს არ არსებობს ციხე, საიდანაც ეს კომუნისტები არ გაიქცევიანო.

ეტყობა, ეს იყო ერთადერთი სიმართლე, რომელიც წამოსცდა სალაზარს თავისი საკმაოდ გრძელი და უსახელო ცხოვრების მანძილზე.

იმასაც ამბობენ, თითქოს სალაზარს იმ პოლიციის მინისტრისთვის ეთქვას:

— ან ისევ დაიჭერ სერა ჟაიმეს და ჩასვამ ციხეში, ან შენ თვითონ ჩაგვამ მის კამერაში და იქიდან უხელმძღვანელე პოლიციასო.

იცოდა პოლიციის მინისტრმა, რომ სალაზარს ხუმრობა არ უყვარდა.

ათასი უძილო ღამის შემდეგ მიაგნო თურმე მინისტრმა ჟაიმეს კვალს.

და უდრეკი რევოლუციონერი ისევ მოხვდა პენიშეს ციხეში.

იმასაც ამბობენ, პოლიციის მინისტრს ერთხანს სერა ჟაიმეს კამერასთან ეძინაო ციხეში, რომ კვლავ არ გაქცეოდა ეს ლეგენდარული რევოლუციონერი.

თითქმის 20 წელია სერა ჟაიმე ცენტრალური კომიტეტის მდივანი და პოლიტკომისიის წევრია, პორტუგალიელ კომუნისტთა ერთ-ერთი ყველაზე აღიარებული ხელმძღვანელია.

გაზეთი „ავანტი“ წერს, როცა ასეთ ადამიანთა შორის ტრიალებ, თავი ლეგენდაში გგონიაო.

მართალია.

სერა ჟაიმე ათი წელიწადი იჯდა ციხეში: რევოლუციური ბრძოლა ყოველთვის მოითხოვს მსხვერპლს.

აი ამ ლეგენდარულმა სერა ჟაიმემ ისაუბრა ლისაბონის გაზეთების კორესპონდენტებთან და ლისაბონში აკრედიტირებულ უცხოეთის ჟურნალისტებთან პორტუგალიის კომპარტიის სამუშაო ცენტრში „ვიქტორია“ გამართულ პერსკონფერენციაზე სკკპ დელეგაციასა და მის მეთაურზე ამხანაგ ედუარდ შევარდნაძეზე.

მან გააცნო სკკპ დელეგაცია პორტუგალიას.

ჟაიმე სერამ წინასაყრილობო პრესკონფერენციაზე ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ კომუნისტთა IX ყრილობა მოტა პინტუს მთავრობის მწვავე კრიზისის ფონზე ტარდება.

„ვიქტორია-ცენტრის“ დარბაზში ხმაური ატყდა, შემდეგ აქა-იქ სიცილიც კი გაისმა, როცა ჟაიმე სერამ თქვა, „მოტა-პინტუს მთავრობას ცალი ფეხი სამარეში უდგასო“.

მეტად მშვენიერი მეტაფორა გამოუვიდა.

ზოგჯერ ადამიანები ვერ აფასებენ მეტაფორისა და სიცილის ძალას პოლიტიკაში. ერთი მეტაფორა კი ხშირად ათას ორთოდოქსალურად ჩამოსხმულ დოგმაზე მეტს აკეთებს მასებში. ჟაიმე სერა პოლიტიკოსის მრავალ სხვა ხელოვნებასთან ერთად დიდებულად ფლობს მეტაფორულ, მხატვრულ აზროვნებისა და სატირის ოსტატურად გამოყენების ხელოვნებას.

ის სიცილით კლავს პოლიტიკურ მონიშნულმდეგებს.

პრესკონფერენციაზე ჟურნალისტებმა იკითხეს, თუ როგორ მონაწილეობდნენ პარტიული ორგანიზაციები კომუნისტთა მე-9 ყრილობის მომზადებაში.

სერა ჟაიმემ სხვა ლონისძიებებთან ერთად ყურადღება განსაკუთრებით გაამახვილა წინასაყრილობო პარტიულ კრებებზე, კონფერენციებსა და მიტინგებზე, ცეკას თეზისების განხილვაზე, კომუნისტების მიერ შემოტანილ ათასობით წინადადებებსა და შესწორებებზე.

— ქალაქ პორტუს ოლქში, ისევე როგორც კაშტელუ ბრანკეში, ლეირიში, სეთუბალსა და ევორში, თითოეულში კომუნისტთა ასი კრება ჩატარდა, — თქვა ჟაიმე სერამ, — სანტა-რენეში — 200-მდე კრება, ლისაბონში — 1500-ზე მეტი, მთელს პარტიაში კი 2995 პარტიული კონფერენცია და კრება მოეწყო 150 ათასი კომუნისტის მონაწილეობით. ხუთი ათასზე მეტი წინადადება და შესწორება შემოვიდა.

იყო დიდი დისკუსიები, დავა, კამათი, იდეური ბრძოლა, აზრთა შეჯახება, მაგრამ ბოლოს მაინც იქნა შემუშავებული ერთიანი პოლიტიკური და იდეოლოგიური საყრილობო პლატფორმა.

„ვიქტორია-ცენტრში“ პორტუგალიელი და უცხოელი ჟურნალისტები დაინტერესდნენ, თუ რამდენი უცხო ქვეყნის დელეგაცია დაესწროდა პორტუგალიის კომუნისტთა მე-9 ყრილობას.

სერა ჟაიმემ უპასუხა, რომ მსოფლიოს 60 კომუნისტური და მუშათა პარტიის დელეგაცია უკვე ჩამოვიდა პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობაზე.

მათ შორის არიან პარტიები, რომლებმაც თავის დროზე არ მიიღეს პორტუგალიის სოციალისტური პარტიის, მარიუ სოარეშის პარტიის მონევა სოციალისტთა ყრილობაზე. პასუხიც კი არ გასცეს მათ მიწვევას.

— მაინც ვინ არ მიიღო სოციალისტთა მიწვევა? — იკითხეს ჟურნალისტებმა.

— მოზამბიკის ფრელიმომ, ანგოლის მპლა — შრომის პარტიამ და სხვებმა. ყოფილი ზღვისგალმელი პორტუგალიური კოლონიები ურთიერთობას კომუნისტურ პარტიასთან ამჯობინებენ, ვიდრე პორტუგალიის სხვა

პარტიებთან, რადგანაც იციან, რომ დეკოლონიზაციისა და ერთა თვითგამორკვევის ნამდვილი მომხრე მხოლოდ კომპარტიაა.

— თვით პორტუგალიის პოლიტიკური პარტიებიდან ვინ არის მონვეული კომუნისტთა მე-9 ყრილობაზე? — იკითხა ერთმა ჟურნალისტმა:

მას პოლიტიკურ ძალთა თანაფარდობა და პარტიათა ურთიერთდამოკიდებულება აინტერესებდა მიმდინარე ეტაპზე.

— ყრილობაზე მონვეულნი არიან სოციალისტური პარტია, სოციალისტური დემოკრატიისათვის მებრძოლი მემარცხენე კავშირი, პორტუგალიის დემოკრატიული მოძრაობა, „ერთიანი ხალხის“ კავშირი. გარდა ამისა მრავალი პროფკავშირული და საზოგადოებრივი ორგანიზაცია.

პორტუგალიის კომპარტიის მე-9 ყრილობაზე ასევე მონვეული არიან რესპუბლიკის რევოლუციური საბჭოს, პრეზიდენტ ეანეშის სამოქალაქო და სამხედრო კანცელარიების წარმომადგენლები, ქალაქების ლისაბონისა და სეთუბალის სამოქალაქო გუბერნატორები, — უპასუხა სერა ჟაიმემ.

პრესკონფერენციაზე პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პასუხისმგებელმა მუშაკმა აურელიუ სანტუშმა განაცხადა, რომ პორტუგალიის ტელევიზია და რადიომაუწყებლობა უარს აცხადებენ პორტუგალიის კომპარტიის მე-9 ყრილობის მასალების პროპაგანდაზე.

„ვიქტორია-ცენტრში“ გამართულ პრესკონფერენციაზე პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პროპაგანდის განყოფილებამ ჟურნალისტებს შორის გააერცელა დოკუმენტი სათაურით: „პორტუგალიის რადიომაუწყებლობის ადმინისტრაციული საბჭოს დღევანდელი ხელმძღვანელობა პატივს არ სცემს კანონს“.

ამ დოკუმენტში ნათქვამია: „პორტუგალიის რადიომაუწყებლობის დღევანდელი ხელმძღვანელობის ეს გადანწყვეტილება კონსტიტუციისა და მოქმედი კანონების პირდაპირი დარღვევაა და წარმოადგენს იდეოლოგიური და პოლიტიკური პლურალიზმისა და პარტიების მთავრობისაგან დამოუკიდებლობის პრინციპების მთელ რიგ სხვა დარღვევათა უშუალო შედეგს. პორტუგალიის კომპარტია ინფორმაციის საშუალებებს და საზოგადოებრივი აზრის შემქმნელ ინსტიტუტებს ამით აცნობებს რადიომაუწყებლობის ადმინისტრაციის მიერ კომუნისტური პარტიის მიმართ უხეში ცენზურისა და დისკრიმინაციის გატარების და სახელმწიფოში მთავრობის ორგანოს მიერ კონსტიტუციისა და მოქმედი კანონების დარღვევის აღმაშფოთებელ ფაქტს“.

დღეს ყველა გაზეთი წერს ამის შესახებ.

ამ განცხადებამ აფეთქებული ბომბის ეფექტი მოახდინა დემოკრატიულ და ოპოზიციურ წრეებში.

სასწრაფოდ შეიკრიბა რადიომაუწყებლობის ადმინისტრაცია.

საჭირო იყო პასუხი და ისიც ელვის სისწრაფით გამოაცხვეს.

დღეს, 30 მაისს მემარჯვენე გაზეთები მარცხენა მხარეს ბეჭდავენ ამ პასუხს. „კაპიტალი“ („დედაქალაქი“) და „ჟორნალ ნოვუ“ („ახალი გაზეთი“) ერთხმად წერენ, რომ რადიოს ადმინისტრაციას აქვს გასამართლებელი საბუთი... რადიოტალღები გადატვირთულია მთავრობის კრიზისით გამომწვეული და მთელი რიგი სხვა მოვლენებით და ა. შ.

ამ საბუთისა არავის სჯერა. ყველამ იცის სად მარხია ძაღლის თავი.

„ვიქტორია-ცენტრში“ გამართულ პრესკონფერენციაზე ვის არ ნახავდით? კომუნისტური ყოველკვირეული გაზეთის „ავანტეს“ („წინ“) კორესპონდენტებს, აქვე იყო წარმოდგენილი დემოკრატიული მიმართულების ყოველდღიური გაზეთი „დიარიუ“ („გაზეთი“). იმ „დიარიუს“ გვერდით ბარე კიდევ ხუთი „დიარიუ“ იჯდა: პროვინციული „დიარიუ და ალენტეჟუ“ („ალენტეჟუს გაზეთი“, ქალაქ ბეჟაში რომ გამოდის) და დედაქალაქური, „დიარიუ და ლიჟბოა“ („ლისაბონის გაზეთი“), უძველესი პორტუგალიური გაზეთი „დიარიუ და ნოტისიაში“ („ახალი ამბების გაზეთი“, რომელიც 1864 წლიდან გამოდის) და „დიარიუ პოპულარ“ („სახალხო გაზეთი“).

ყველაზე ამაყად თავი „დიარიუ და გუვერნუს“ — („მთავრობის გაზეთს“) ეჭირა. ამ გაზეთს ერთი ნაკლი აქვს: კაცი ვერ გაიგებს რომელი მთავრობის გაზეთია. ეს გაზეთი 1820 წელსაა დაარსებული. მას აქეთ იმდენჯერ წვიმა არ მოსულა პორტუგალიაში, რამდენი მთავრობაც მოვიდა ხელისუფლების სათავეში და ყველა მთავრობის ხელში ეს გაზეთი „მთავრობის გაზეთი“ იყო.

ტყუილად როდი ამბობენ, ბურჟუაზიული ჟურნალისტიკა მეორე უძველესი პროფესიააო.

ხუთ „დიარიუს“ იქით სამი „ჟორნალი“ იჯდა.

პირველი, ვინც მარჯვნივ იჯდა, მემარცხენე ლისაბონური „ჟორნალი“ („გაზეთი“) იყო (პორტუგალიურ ენაზე გაზეთს „დიარიუც“ ჰქვია და „ჟორნალიც“).

მის ქვემოთ „ჟორნალ დუ კომერსიუს“ („სავაჭრო გაზეთის“) წარმომადგენელი იჯდა. ეს გაზეთი მრეწველთა და ვაჭართა შორის მეტად გავლენიანი ორგანოა.

„ჟორნალ ნოვუ“ („ახალი გაზეთი“), რომელიც ასე ახლოსაა სოციალისტურ პარტიასთან, ამჯერად მეტად შორს იჯდა მისგან.

იქვე ისხდნენ „ტიემო“ („დრო“), რომელსაც სულ არ ჰქონდა დრო და წამდაუნუმ საათზე იხედებოდა.

„ექსპრესუ“ („ექსპრესი“) მეტად ზანტად იწერდა ბლოკნოტში რაღაცას...

იქვე იჯდა „რეპუბლიკა“. მას ეს სახელი ჯერ კიდევ სალაზარის შავ ფაშისტურ ლამემდე შეერქვა, 1911 წელს.

— კი მაგრამ, სალაზარის დროს როგორ გამოდიოდა „რეპუბლიკა“? — იკითხა ერთმა უცხოელმა.

— ეს გაზეთი სალამოს გამოდიოდა, ხოლო სიბნელეში მონარქიაც რესპუბლიკად ჩანს, — უპასუხა ერთმა ჟურნალისტმა.

აგერ „პორტუგალ-სოსიალისტა“ — სოციალისტური პარტიის გაზეთი. მისი სახელი „სოციალისტურ პორტუგალიას“ ნიშნავს.

დიდებული სახელწოდებაა, ოღონდ გაზეთს სხვაგვარად ესმის „სოციალისტური პორტუგალია“.

აგერ სოციალისტური პარტიის კიდევ ერთი გაზეთი „პოვუ ლივრი“ („თავისუფალი ხალხი“) — ეს უტოპიაა. მაგრამ ხალხს ეუბნებიან შენ თავისუფალი ხარო და სანამ ხალხი ამტკიცებს თავისუფალი არა ვარო, მტრები დროს იგებენ და თავის შავ საქმეს აკეთებენ.

ლიტერატურული ჟურნალი „ოსიდენტი“ („დასავლეთი“) აღმოსავლეთის კარებთან იჯდა, მაგრამ მაინც დასავლეთი იყო.

კათოლიკური გაზეთის „ნოვიდადიშის“ (1885 წლიდან რომ გამოდის ლისაბონში) კორესპონდენტი კომუნისტურ გაზეთ „ავანტეს“ კითხულობდა...

სულ ბოლოს იჯდა „კორეიუ და მინიუ“ („მინიუს ფოსტა“), ერთი პროვინციული გაზეთი, დედაქალაქის მემარჯვენე გაზეთების გარე ბიძაშვილი. იქვე ახლოს იჯდა „აჟენსია ნოტისიოზა და პორტუგალ“ — „ანოპ“ — „პორტუგალიის საინფორმაციო სააგენტო“.

არ იყო მხოლოდ პორტუგალიის რადიო.

არც ტელევიზია ჩანდა სადმე. პორტუგალიის შავ-თეთრი ტელევიზია იქნებ სირცხვილით მაინც შეფერადებულიყო!

დღეს ცხარე ბატალიები იყო სან-ბენტოს სასახლეში. პარლამენტში დაინყო მოტა პინტუს მთავრობის მიერ 1979 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტისა და ეკონომიური განვითარების გეგმის მეორედ წარმოდგენილი ვარიანტის განხილვა.

პირველი ვარიანტი გეგმისა და ბიუჯეტისა ჯერ კიდევ მარტის თვეში უკუაგდო რესპუბლიკის ასამბლეამ.

დღეს მეორე ვარიანტის ჯერი დადგა.

ახლა, როცა ლისაბონში, საბჭოთა საელჩოში პორტუგალიის სალამოს გაზეთებს ვათვალიერებ, სან-ბენტოს სასახლეში დულს პოლიტიკური ვნებები...

გაზეთები („კაპიტალი“, „ჟორნალ ნოვუ“, „დიარიუ“) იუნჯებიან, რომ კომუნისტურმა პარტიამ (40 მანდატი) და სახალხო-დემოკრატიულმა პარ-

ტიამ (1 მანდატი) განაცხადეს, რომ ხმას მისცემენ გეგმისა და ბიუჯეტის მეორე ვარიანტის წინააღმდეგაც.

ეს 41 ხმაა.

არ კმარა მოტა პინტუს მთავრობის ჩამოსაგდებად. მაგრამ, უთუოდ დიდი ბრძოლის დასაწყისია.

საინტერესოა, რას იტყვიან ხვალ სხვა პარტიები?!

დღეს ტეჟუს ნაპირას ვიდექი და ამ მდინარედ ქცეულ ზღვას გავცქეროდი.

ატომური ავიაშვიდი „დუაიტ ეიზენჰაუერი“ იდგა შუა ტეჟუში. 90 ათასი ტონაა მისი წყალწყვა.

სალამოს გაზეთები კითხულობენ: რა ზომებია მიღებული, რომ ამ გიგანტურმა ატომურმა ავიაშვიდმა ტეჟუ და ატლანტიკა არ მონამლოსო ატომური რადიაციით.

გაზეთებში „კაპიტალი“, „დიარიუ“, „დიარიუ და ლიებოა“ იმხელა ასოებით აუწყვიათ ეს ფრაზა, გაზეთები ტეჟუს ნაპირზე რომ გაშალო, „დუაიტ ეიზენჰაუერის“ კაპიტანი უბინოკლოდ ნაიკითხავს მას შუა ოკეანეში. მაგრამ პასუხს მაინც არავენ იძლევა ამ მსხვილი შრიფტით აწყობილ კოთხეზაზე.

კითხვა კითხვად რჩება.

ერთ დროს ჰიტლერის წინააღმდეგ ჩვენი მეკავშირე, ახლა გემად ქცეული გენერალი ეიზენჰაუერი, დღეს, ნეტა, ვის წინააღმდეგ დგას რეიდზე აქ, ნატოს ქვეყანაში?!

როგორ არ ჰგვანან ერთმანეთს ეიზენჰაუერი — კაცი და ეიზენჰაუერი — გემი!

•

დღევანდელი გაზეთები იმასაც იუწყებიან, რომ ივნისში ლუანდაში შეიკრიბებიან პორტუგალურენოვანი ქვეყნების — ანგოლის, მოზამბიკის, გვინეა-ბისაუს, მწვანე კონცხის კუნძულებისა და სანტომესა და პრინსიპის დელეგაციები.

მშფოთვარე პოლიტიკური ცხოვრების ფონზე ხვალ მუშაობას იწყებს პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა.

ლისაბონი დიდი ამბების მოლოდინშია...

ატლანტიკის ნათელი, სავსე მთვარე დასცქერის ქალაქს...

ლისაბონში ახლა შუალამეა.

ჩვენი დელეგაცია კი ისევ მუშაობს...

ხვალ მეტად საპასუხისმგებლო დღეა, ხვალ პორტუგალიის IX ყრილობას მიესალმება ლენინის პარტია.

თავი მესამე

ბარეირუ

1979 წლის 31 მაისი
ლისაბონი – ბარეირუ დილა

«Barreiro... всегда был оплотом
рабочего движения, антифашистского
сопротивления, Португальской коммуни-
стической партии».

Алваро Куньял
«Португалия: революция
на марше», т. I, стр. 45.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობა დღეს მუშაობას
იწყებს ლისაბონის მახლობლად მდებარე ქალაქ ბარეირუში.

საელჩოში დღეს დილის ფოსტა ჩვეულებრივზე ადრე მოვიდა.

გაზეთები იუწყებიან, რომ გუშინ ლისაბონს ჩამოვიდა საბჭოთა კავ-
შირის კომუნისტური პარტიის დელეგაცია ამხ. ე. ა. შევარდნაძის მეთაუ-
რობით. აქვეყნებენ მის მოკლე სიტყვას, წარმოთქმულს ლისაბონის აერო-
პორტში. ამ ფაქტს განსაკუთრებით ვრცლად აშუქებს გაზეთი „დიარიუ“.

ოფიციალური „დიარიუ და ნოტისიაში“ წერს პორტუგალიის კომუნისტ-
თა IX ყრილობაზე, რომელიც დღეს იხსნება, და იმ რთულ შინაპოლიტი-
კურ სიტუაციაზე, რომელიც სუფევს ქვეყანაში ყრილობის გახსნის დღეს.

ყველა გაზეთი იუწყება, რომ 4-დან 8 ივნისამდე მოსკოვში შედგება
სსრ კავშირისა და პორტუგალიის შერეული კომისიის სხდომა ორ ქვეყა-
ნას შორის კულტურული თანამშრომლობის შემდგომი განმტკიცების სა-
კითხებზე. ხელს მოაწერენ 1979—1980 წლებში კულტურული თანამშრომ-
ლობის ხელშეკრულებას.

წუხელ ჩვენი დელეგაციის რეზიდენციას ლისაბონში პრეზიდენტ ეანე-
შის მითითებით პორტუგალიის პოლიციის გაძლიერებული პიკეტი იცავდა.

წუხელ მშფოთვარე ღამე იყო ლისაბონში. ზოგიერთი ცნობით ესპანე-
თიდან პორტუგალიაში გადმოსულან იქაური პოლიციის მიერ დევნილი ტე-
რორისტები.

არც ლისაბონელი ნეონაციისტებია სანდო. სიფრთხილეს თავი არ სტიკია. ამიტომ სკკპ დელეგაციის უსაფრთხოებაზე განსაკუთრებით ზრუნავენ პორტუგალიის კომპარტიაც და პორტუგალიის რესპუბლიკაც.

დილით მანქანების კავალადა „პენტადან“ საელჩოში მოდის და აქედან მთელი დელეგაცია და თანმხლები პირები ბარეირუში მივემგზავრებით.

მანქანების კავალკადას წინ მიუძღვის სპეციალური ლიმუზინი, რომელშიც პორტუგალიის ცენტრალური კომიტეტის დავალებით პორტუგალიელი კომუნისტები სხედან: 20—25 წლის ბიჭები, მათ შორის არიან ლისაბონელი ქარხნის მუშა, ფიზიკის მასწავლებელი, პორტუგალიური ენის სპეციალისტი, ლისაბონის სასწრაფო დახმარების მძღოლი. მათთან მუდამ არიან პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრები, ცუკას აპარატის მუშაკები.

ისინი ჩვენი მეგზურები არიან ლისაბონსა და ბარეირუში.

გადავჭერთ „ავენიდა და რეპუბლიკას“ პროსპექტი, სადღაც უკან დარჩა ჟოაო XXI ავენიუ და მალე ვეებერთელა აკვადუკის თალებქვევ აღმოვჩნდით.

გზა ბარეირუსა და სეთუბალისაკენ მიემართება.

აჰა, 25 აპრილის სახელობის გრანდიოზული ხიდის პანორამა...

თითქმის ოთხი კილომეტრის სიგრძის ხიდქვეშ, რომელსაც ადრე თურმე სალაზარის სახელი ერქვა, ხოლო შემდეგ 25 აპრილის რევოლუციის სახელი ეწოდა, მეფურად მიედინება რიო-ტეჟუ.

ხიდი მალლა, ჩიტის გაფრენის სიმაღლეზეა ატყორცნილი. მის ქვეშ თავისუფლად გადიან საოკეანო გემები.

მიქრის ჩვენი „პიჟო-604“ 25 აპრილის ხიდზე. სადღაც ხიდქვეშ იკარგება „ავენიდა და ინდია“ — დიდი ქუჩა, რომლის ბოლოს მოსჩანს „ტორე დე ბელემ“, ვაშკუ და გამასა და კამოინშის დროინდელი საზღვაო ციხე-სიმაგრე. აქედან გადიოდნენ პორტუგალიის გემები, რომლებმაც თავის დროზე დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები მოახდინეს.

დღესაც დგას აქ ეს ისტორიული ძეგლი და შორიდან გიხმობთ თავისი რომანტიკით, სიძველითა და უკვდავებით, თავისი განუმეორებელი მშვენიებით.

„ტორე დე ბელემს“ ახსოვს კამოინში — „უშ-ლუზიადაშ-ის“ უკვდავი ავტორი...

„ტორე დე ბელემს“ იქით „ავენიდა მარგინალის“ ფართო მაგისტრალი გადის ერთ დიდ მოედანზე, რომელსაც ვაშკუ და გამას ავენიუ უერთდება. შემდეგ გზები ოკეანისპირა ქალაქების ეშტორილისა და კაშკაიშისკენ მიემართება.

ავენიდა და ინდიას გაგრძელებაზე, ხელმარცხნივ 24 ივლისის ავენიუ

მიდის, რომელიც ინფანტ ენრიკეს უსაშველოდ გრძელ ქუჩას უერთდება და რამდენიმე კილომეტრის მანძილზე გასდევს რიო-ტეჟუს ნაპირებს, მერე კი სადღაც ნისლში იკარგება.

გზაში ფიქრით კვლავ იმ პრესკონფერენციას დავსტრიალებ, „ვიქტორია-ცენტრში“ რომ მოეწყო.

პრესკონფერენციაზე „ვიქტორია-ცენტრში“ ჟაიმე სერამ შენიშნა:

— პორტუგალიაში უთვალავი სახლი და სასახლეა. კომპარტიას კი ბურჟუაზიამ ლისაბონში არც ერთი დარბაზი არ დაუთმო ყრილობის ჩასატარებლად.

ნინა, VII-I ყრილობა დედაქალაქში ჩატარდა, ლისაბონის საერთაშორისო ბაზრობის დიდ პავილიონში. IX ყრილობის ჩასატარებლად კი ლისაბონმა არც ერთი დარბაზი არ გაიმეტა.

მაშინ გადანყდა პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა ლისაბონის გვერდით მდებარე მუშურ ქალაქ ბარეირუში ჩატარებულიყო.

ბარეირუში პორტუგალიის IX ყრილობა პოლიტიკური მოსაზრებითაც ტარდება. გამძაფრებული კლასობრივი ბრძოლების ატმოსფეროში ყრილობის ჩატარების ადგილსაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. ბარეირუ მუშათა კლასის ციხე-სიმაგრეა. აქ მდებარეობს უდიდესი ნაციონალიზირებული საწარმო „ქიმიგალი“, ხოლო მეზობელ ქალაქ სეთუბალში პორტუგალიის კომპარტიის რეგიონალური ორგანიზაცია წამყვანი პოლიტიკური ძალაა, სხვა პარტიებზე მეტი გავლენით სარგებლობს. ამიტომ ბარეირუმ მოიპოვა „საყრილობო დედაქალაქის“ სახელი.

— სანამ ყრილობა მიმდინარეობს, დედაქალაქია ბარეირუ! — ამბობს მზედაკრული, ჩაფსკენილი, ჭალარა მუშა.

— მართალია! თუ ლისაბონს ამ დღეებშიც სურდა ედედაქალაქა, ადგილი უნდა ეშოვა ყრილობისათვის! — კვერს უკრავს ლისაბონელი დოკერი.

— ასე წაართვა ლისაბონს დედაქალაქობა ოთხი დღით ბარეირუმ, — წერს გაზეთი „დიარიუ“.

პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანი დომინგუს აბრანტეში გაზეთ „ავანტეში“ დაბეჭდილ ინტერვიუში ამბობს:

— ჩვენს პარტიას ვერავინ ვერაფერს გაუგებს, თუ მისი ცხოვრებით არ ცხოვრობს. თქვენ უნდა გენახათ ბარეირუს მუშათა კლასი საყრილობო შაბათობებზე. ათასობით კომუნისტი და პარტიის თანამგრძნობი ბარეირუს დიდებულ პლაჟებზე ნებივრობის ნაცვლად, ყრილობის სამუშაო დარბაზს ამზადებდა.

პორტუგალიაში ამბობენ: ვინც თავისი სურვილით მირბის, არ ილღე-

ბაო. არ დაღლილან ჩვენი აქტივისტებიც. თითქმის უკაცრიელი ადგილი მათ რამდენიმე კვირაში ყრილობის ქალაქად აქციეს.

ამას დეკრეტით ვერ გააკეთებ.

ახალი, საყრილობო ბარეირუ მუშათა რევოლუციურმა ენთუზიაზმმა შექმნა.

ბარეირუს მუშათა კლასი წინასაყრილობო შაბათობებზე ჩვენ ჯერ კიდევ მოსკოვში ვნახეთ, ცისფერ ეკრანზე, პორტუგალიური რეპორტაჟების გადმოცემის დროს.

მაგრამ ერთია ტელეეკრანით დანახული ცხოვრება, მეორე, რასაც საკუთარი თვალით ხედავ...

მიქრის „მიჟო—604“ ტრანსატლანტიკის სანაპიროზე.

გზა ლისაბონიდან ბარეირუსაკენ ლამაზი სუბტროპიკული პეიზაჟების ფონზე იშლება...

იგრძნობა ატლანტიკის ოკეანის სუნთქვა.

ინყება ბარეირუს მუშათა კვარტალები...

ესეც ბარეირუ. ის მდინარე ტეჟუს გაღმა მდებარეობს და თვალს უსწორებს ლისაბონს...

ყველგან, ყველაფერში ჭეშმარიტად საყრილობო წესრიგი და პოლიტიკური ღონისძიებების ჩატარების მაღალი ევროპული კულტურა იგრძნობა.

წითელი დროშების, ტრანსპარანტების ტყე შრიალებს „ქიმიგალის“ მაღალგალავნიან ეზოში, სადაც მუშური კონტროლის გარეშე ჩიტიც ვერ შემოფრინდება.

პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას რევოლუციური წესრიგისა და უშიშროების მეტად საიმედო საზოგადოებრივი ორგანოები აქვს შექმნილი.

მსხვილ კაპიტალთან, მემარჯვენე და ნეოფაშისტურ პარტიებთან და ორგანიზაციებთან ყოველდღიურ ჭიდილში კომუნისტურმა პარტიამ მუშური, კომუნისტური ტაქტიკისა და სტრატეგიის შესაბამისად რევოლუციური თავდაცვისა და შეტევის სათანადო ქვედანაყოფები და ორგანიზაციები შექმნა საზოგადოებრივ სანყისებზე.

— სადაც კომუნისტები იკრიბებიან, იქ ნეოფაშისტები მოსვლას ვერ ბედავენ, — ამაყად ამბობენ პორტუგალიელი კომუნისტები.

ჰაერში იღვრება რევოლუციური სიმღერები. „ქიმიგალის“ უკიდევანო ეზო სავსეა დელეგატებითა და ყრილობის სტუმრებით.

მსოფლიოს სამოც ენაზე ისმის საუბარი.

სკკპ დელეგაციას ეგებებიან პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელები.

მეტად გულთბილად ხვდებიან ერთმანეთს სკკპ დელეგაციის წევრები და პორტუგალიელი კომუნისტები.

გამოჩნდა ლეგენდარული ალვარო კუნიალი.

მას იატაკქვეშეთში „ჭაღარას“ ეძახდნენ. ეს იყო მისი რევოლუციური სახელი, სიჭაბუკეში ციხეში გაჭაღარავდა.

გადაეხვივნენ ერთმანეთს სკკპ დელეგაციის მეთაური, დელეგაციის წევრები და ალვარო კუნიალი...

აჩხაკუნდნენ ფოტოაპარატები... ამუშავდნენ ტელეკამერები. საბჭოთა ტელევიზიის მუშაკები ოლეგ ფესუნენკო და რამაზ ბაბაჯანი იღებენ ფილმს...

ორგვლივ საზეიმო განწყობილებაა.

აგერ, აღდა ნოგეირა... უშიშარი რევოლუციონერი ქალი, პარლამენტის დეპუტატი, იატაკქვეშეთის ლეგენდარული მოღვაწე... გულთბილად ხვდება ლენინის პარტიის წარგზავნილებს.

ყველა ქვეყნის წარმომავნილები მოდიან სკკპ დელეგაციასთან და მის მეთაურთან. მსოფლიოს კომუნისტები მაგრად ართმევენ ხელს, ძმურად ეხვევიან ერთმანეთს, ღიმილი დასთამაშებთ სახეზე, იფრქვევა გულთბილი სიტყვები, მილოცვები, გულწრფელი სურვილები...

აგერ ბლას როკა — კუბის კომუნისტთა დელეგაციის მეთაური.

თჰან-ჰო-დუკი — ვიეტნამის დელეგაციის მეთაური, ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკის გენერალური პროკურორი...

ალვარო კუნიალი პოლიგლოტია. მან იცის პორტუგალიური, ფრანგული, ესპანური, ინგლისური და რუსული ენები. ის თავისუფლად, უთარჯიმნოდ ელაპარაკება უცხოეთის ათობით დელეგაციას.

ალვარო კუნიალი 18 წლისა იყო, პორტუგალიის კომკავშირის რიგებში რომ შევიდა.

20 წლის ალვარო კუნიალი პორტუგალიის კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანია.

25 წლის ჭაბუკი კუნიალი 1938 წელს უკვე პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ერთ-ერთი მდივანია.

1942 წლიდან, 29 წლის ასაკიდან ალვარო კუნიალი ფაქტიურად ასრულებს პარტიის გენერალური მდივნის მოვალეობას, ხოლო 1961 წლის მარტში ოფიციალურად იქნა არჩეული ამ პოსტზე.

1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციის შემდეგ კომპარტია ლეგალურ მდგომარეობაში გადავიდა და ფაშიზმის მიერ დევნილი მისი ბელადი ალვარო კუნიალი ლისაბონს დაბრუნდა.

თვალწინ მიდგას ის ტელეკადრები, რომლებიც რევოლუციურ ლისაბონში კუნიალის დაბრუნებას ასახავდნენ.

ალბათ არავეინ არ ელოდა მსოფლიოში, კუნიალს რომ ამხელა ავტო-

რიტეტი ჰქონდა მასებში და ფაშიზმის მიერ დევნილი პორტუგალიის კომ-
პარტია ასე ძლიერი თუ იყო ნახულმა მოლოდინს გადააჭარბა.

ის წამები ისტორიული წამები იყო პორტუგალიის ცხოვრებაში.

— დიქტატორები მიდიან, დემოკრატები მოდიან — წერდა ლისაბონის
პრესა.

კუნიალის ლამაზმა ღიმილმა და მისმა ნათელმა ჭალარამ ერთად გა-
ანათა ლისაბონი...

ყოფილი პატიმარი, დევნილი ემიგრანტი, ლეგენდარული რევოლუცი-
ონერი ალვარო კუნიალი იმავე 1974 წელს რესპუბლიკის მინისტრი გახდა!

იმავე 1974 წელს პორტუგალიის რესპუბლიკის სახელმწიფო მინისტრი
ალვარო კუნიალი პორტუგალიის მთავრობის დელეგაციას მეთაურობდა
მოსკოვში საბჭოთა მთავრობასთან მოლაპარაკების დროს.

სკკპ XXV ყრილობაზე შემთხვევა მქონდა შორიდან მომეკრა თვალი
ალვარო კუნიალისათვის. ის მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა მოძ-
რაობის გამოჩენილ მოღვაწეთა დიდებულ კოპორტას ამშვენებდა ყრილო-
ბის პრეზიდიუმში...

მომძე პარტიების მრავალ ყრილობაზე, კომუნისტთა სრულიად ევ-
როპისა და მსოფლიო ფორუმებზე ალვარო კუნიალი პორტუგალიის კომ-
პარტიის არა ერთ დელეგაციას მეთაურობდა.

ალვარო კუნიალი მეტად სიმპათიური და თავმდაბალი ადამიანია.
საშუალოზე მაღალი ტანისაა. მკვრივი, ჩაფსკნილი აგებულების კაცია.
შენის უკან ლამაზად გადაფარცხნილი ჭალარა თმა. მზედაკრული ჭარ-
ნაგი ვაჟკაცის შესახედაობა აქვს. სამოცდახუთი წლისაა, მაგრამ ორმოც-
დაათზე მეტს ვერ მისცემო. ხელი მაგრად რომ ჩამომართვა, მაშინ ვიგ-
რძენი, რომ ის ორმოცდაათისაც არ არის.

უბრალოდ, მაგრამ გემოვნებით აცვია.

საკინძე შეხსნილი თეთრი ხალათით, უჰალსტუხოდ და უპიჯაკოდ ზის
დიდი ფორუმების პრეზიდიუმებშიც.

ეს შინაგანი თავისუფლებითა და უბრალოებით, გემოვნების სისადა-
ვით აიხსნება.

სახის ანტიკური პროფილი აქვს, ნაოჭები მხოლოდ ღიმილის დროს
უჩანს.

ფეხზე ჰო შიმინივით სადად აცვია. ასეთი უნდა იყოს, ალბათ, პორტუ-
გალიელი გლეხებისა და მუშების ბელადი.

ყველაფერში ლენინური უბრალოების იერი დაჰკრავს.

უფრო ხშირად ჩაფიქრებულია. იშვიათად იცინის...

ალბათ სალაზარის ჯურღმულებში დაღუპულ თანამებრძოლებზე
ფიქრობს მაშინ ან პორტუგალიის მომავალზე... ვინ იცის, იქნებ ახალი სა-
ლაზარის ლანდი აფიქრებს...

საფიქრალს რა გამოუღევს პარტიის ბელადს?!

ნაძალადევად არასოდეს ილიმის... მისი ღიმილი მუდამ გულწრფელია.

მისი სახე თითქოს ოდნავ აგვიანებს გაღიმებას. უფრო ადრე მისი თვალები იცინიან.

მის ყოვლისმხილველ თვალებში სადღაც ღრმად ზის სევდა, მაშინაც კი, როდესაც იცინის...

ეს ციხეების, ჯალათების, უძილო ღამეების და უძილო წლების დანაშრევია, მათი შორეული კვალია...

ჭარბი, სამხრეთული ტემპერამენტი ალბეჭდილი ემოციების ადამიანია. ეს ყველაზე უკეთ მაშინ იგრძნობა, როცა ის ტრიბუნიდან აფრქვევს ცეცხლს. ყოველდღიურ ცხოვრებაში კი თავშეკავებულია, ნაკლებად ემოციური, მაგრამ მუდამ კეთილისმსურველი და ჰუმანური...

ვერ გააუხეშეს და ვერ გაამკაცრეს მისი ბუნება სალაზარის ჯალათებმა.

მან გადაარჩინა თავის თავში დიდი ადამიანი.

ეს მისი ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გმირობაა.

არაადამიანთა ტყვეობაშიც ყველა ადამიანური ღირსება შეინარჩუნა.

ფაშიზმი, ისევე როგორც ყოველგვარი ტოტალიტარიზმი, საშიშია თავისი ციხეებით, ჯალათებით, კრემატორიუმებით, საკონცენტრაციო ბანაკებით. მაგრამ ის ორჯერ საშიშია თავისი ყოველდღიური ცხოვრების წესით.

ფაშიზმი თავისი ცხოვრების ნირით ადამიანში კლავს ადამიანს.

ამ ჯოჯოხეთს გაუძლო ალვარო კუნიალმა, ის ფაშიზმთან ბრძოლაში სულიერად და ზნეობრივად უფრო ამაღლებული, უფრო გამობრძმედილი და გაკაყებული გამოვიდა.

ალვარო კუნიალის ფართო მკერდექვეშ მგზნებარე პატრიოტის, რევოლუციონერისა და ინტერნაციონალისტის გული ძგერს...

...ალვარო კუნიალი გულთბილი საუბრის შემდეგ ყრილობის დელეგატებსა და სტუმრებს სხდომის დარბაზში იწვევს.

თავი მეოთხე

ყრილობა მუშაობას იწყებს

1979 წლის 31 მაისი. დილა
ბარეირუ. პორტუგალიის კომპარტიის
IX ყრილობის პირველი სხდომა

«Наша партия -- это партия,
которая обращает свой взор не в
прошлое, а в будущее».

Алваро Куньял

1979 წლის 30 მაისის 9 საათი და 15 წუთი ლისაბონის დროით.

იქუხა ოვაციამ და იგრილა ტაშმა, როცა ყრილობის პრეზიდიუმში შემოვიდნენ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიკური კომისიისა და სამდივნოს წევრები ამხანაგ ალვარო კუნიალის მეთაურობით.

ისევ გადაუარა ტაშის გრილმა და მქუხარე ოვაციამ ყრილობის დარბაზს, როცა პრეზიდიუმში ადგილი დაიკავეს უცხოეთის დელეგაციების ხელმძღვანელებმა. ბარეირუში უცხოეთის 60-ზე მეტი დელეგაცია ჩანოვიდა, მათ შორის სკკპ დელეგაცია ამხ. ე. ა. შვეარდნაძის მეთაურობით.

უცხოეთის დელეგაციების წევრები ყრილობის დარბაზში, პრეზიდიუმის ხელმარჯვნივ სახელდახელოდ მოწყობილ ლოჟებში სხედან.

მათ მოსდევს ლისაბონში აკრედიტირებული დიპლომატიური კორპუსის წარმომადგენლების, ელჩების, გენერალური კონსულების, უცხოეთის დელეგაციების ოფიციალურად თანმხლები პირების ლოჟები. ჩემს ხელმარჯვნივ ზის სსრ კავშირის საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი პორტუგალიაში ალბერტ კალინინი, ხელმარცხნივ -- იუგოსლავიის ელჩი.

მეტად საპატიო ადგილზე აღმოვჩნდი, თუმცა არაფრით დამიმსახურებია ასეთი პატივი.

პრეზიდუმის ხელმარცხნივ ლოჯებში სხედან ყრილობის სტუმრები: პორტუგალიის რესპუბლიკის რევოლუციური საბჭოს, რესპუბლიკის ასამბლეის, პორტუგალიის პრეზიდენტის სამხედრო და სამოქალაქო კანცელარიის, პორტუგალიის სოციალისტური პარტიისა და სხვა პარტიებისა და სახელმწიფო ორგანოების დელეგაციები.

პრეზიდუმის პირდაპირ ყრილობის დარბაზის ბოლოში პრესის დიდი ლოჯაა. იმ ლოჯაში თითქმის ყველა პარტიისა და ორგანიზაციის პრესის წარმომადგენლები სხედან.

ყრილობის გიგანტურ დარბაზში პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობის 1750-ზე მეტი დელეგატი ზის.

VIII ყრილობაზე — 1000 დელეგატი იყო.

ყრილობიდან ყრილობამდე პარტია 50 ათასი წევრით ანუ 43% გაიზარდა, პარტიული ორგანიზაციების რაოდენობა — 7 ათასიდან 9 ათასამდე. პარტიის წევრთა 57,3% მუშათა კლასზე მოდის, 13% სოფლის პროლეტარიატი შეადგენს, 20,5% — ქალებია, 33% ოცდაათ წლამდე ასაკის ახალგაზრდობა წარმოადგენს.

პორტუგალიის კომპარტიის წესდებისა და საარჩევნო ინსტრუქციის თანახმად 1 დელეგატი აირჩევა ყოველ 100 კომუნისტზე ქვეყნის შიგნით.

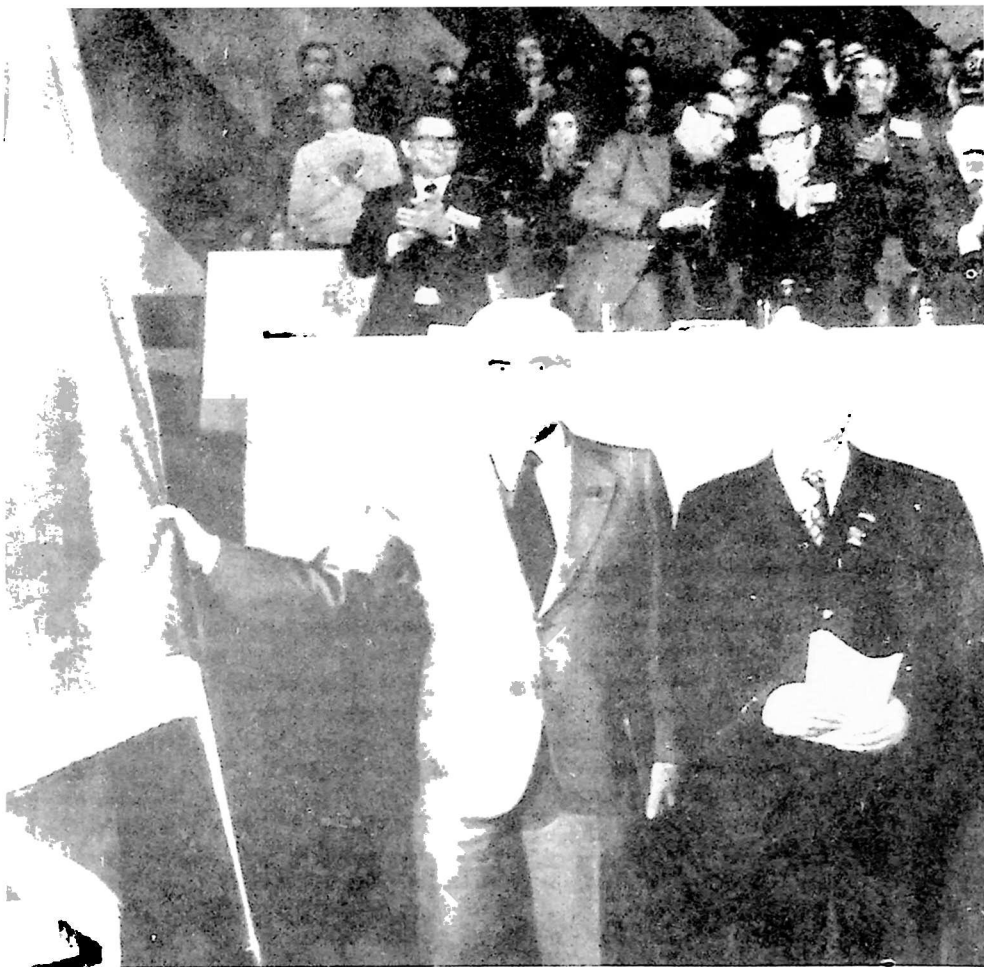
პორტუგალიის საზღვრებს გარეთ შექმნილ პარტიულ ორგანიზაციებში კი ყოველ 50 კომუნისტზე — 1 დელეგატი. ეს ის ორგანიზაციებია, რომლებიც საფრანგეთში, ესპანეთში, ბრაზილიაში აუ სხვა ქვეყნებში შექმნეს სამუშაოს საძებრად უცხოეთს წასულმა პორტუგალიელმა მუშებმა.

პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრები და კანდიდატები თავისი ფუნქციონალური მოვალეობის გამო ავტომატურად ითვლებიან დელეგატებად. მათ არ ირჩევენ. ისინი წესდებით არიან თავისთავად დელეგატები.

სახელდახელოდ გაკეთებული ლოჯების ზემოთ დიდი იარუსებია. იქ რამდენიმე ათასი კაცი ეტევა. იარუსებზე პორტუგალიის კომპარტიის აქტივი ზის, რომელიც საგანგებოდაა მოწვეული ყრილობაზე.

ეს მეტად კარგი ტრადიცია აქვთ პორტუგალიელ კომუნისტებს. მათს ყოველ ყრილობას დელეგატების გარდა ესწრება პარტიული აქტივი. ისინი გადიან ყრილობის სკოლას.

IX ყრილობას 15 ათასამდე აქტივისტი დაესწრო. როგორც წესი, ყოველ სხდომაზე იცვლება აქტივისტთა შემადგენლობა. VIII ყრილობას 20 ათასამდე აქტივისტი ესწრებოდა. მათ დელეგატებთან ერთად მასებში მიჰქვით ყრილობის განწყობილება, ყრილობის ნება, ყრილობის ატმოსფერო და სულისკვეთება. დიახ, ეს მეტად საინტერესო ტრადიციაა.

პორტუგალიის კომპარტიის VIII ყრილობაზე სკკპ დელეგაციას მეთაურობდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ბ. ნ. პონომარიოვი. მან სკკპ სახელმწიფო სამხატვრო ნიშნის დროშა გადასცა პკპ გენერალურ მდივანს ალფარო კუნიალს.

საშრომითი: ბ. ნ. პონომარიოვი და ა. კუნიალი პორტუგალიის კომპარტიის VIII ყრილობაზე.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოკრონიკა

ეს შინაპარტიული დემოკრატიის განვითარების კარგი ფორმაა. ყრილობის პრეზიდიუმი ზის მონუმენტური ხელოვნების შედეგის ფონზე.

პორტუგალიის IX ყრილობის პრეზიდიუმისა და დარბაზის მხატვრული გაფორმება სრულქმნილია.

პრეზიდიუმის უკანა პლანზე ჩანს ლამაზი ფონი: კომუნისტთა უკვდავი სიმბოლოები: წითელი ვარსკვლავი, ნამგალი და ურო. წარჩერები პორტუგალიურ ენაზე დიდი ასოებით: IX CONGRESSO PSP („პორტუგალიის კომპარტიის IX კონგრესი“) და ყრილობის ლოზუნგი: COM PORTUGAL PELA DEMOCRACIA! („პორტუგალიასთან ერთად — დემოკრატიისაკენ!“).

ეს ყველაფერი დიდი ესთეტიკური გემოვნებითაა გაკეთებული.

ამბობენ, რომ ყრილობის დარბაზის ესკიზი თავისი ხელით დაამზადაო პარტიის გენერალურმა მდივანმა ალვარო კუნიალმა. ალვარო კუნიალი ზომ ცნობილი მხატვარია. მის ესკიზს კი ხორცი შეასხესო პორტუგალიელმა მუშებმა, რომლებიც დღედაღამ შრომობდნენ ყრილობის დარბაზის გაფორმებაზე. ნიჭიერია პორტუგალიელი ხალხი. კომუნისტური პარტიის რიგებში ბევრია მხატვარი, პოეტი, მეცნაერი, მსახიობი...

ეს მრავლისმეტყველი ფაქტია: მუშათა კლასი თავისი ხელით ასე ლამაზად რომ უმზადებს სამუშაო ადგილს თავისი პარტიის ყრილობას.

ყრილობის სამუშაო დარბაზის გაფორმება — ეს პოლიტიკისა და ხელოვნების სინთეზია.

ყრილობის დარბაზი ჰგავდა დიდ მონუმენტურ ქმნილებას, რომელსაც არაფერი არ აკლდა. და არც არაფერი იყო ზედმეტი.

ყველაფერი წვრილმან დეტალებამდე გულდასმით იყო მოფიქრებული: გაფორმების პოლიტიკური შინაარსი და მხატვრული ფორმა ჰარმონიულად ერწყმოდა ერთმანეთს.

თითქოს ტექნიკურ დეტალში — ყრილობის სამუშაო ადგილის გაფორმებაშიც იგრძნობოდა, რომ პორტუგალიელი კომუნისტები ფორმისა და შინაარსის ერთიანობის პრინციპით მოქმედებენ.

ყრილობა კომუნისტური ორგანიზებულობის, კომუნისტური დისციპლინისა და მუშაობის კომუნისტური კულტურის ცოცხალი განსახიერება იყო.

ლისაბონის დროით 9 საათსა და 30 წუთზე პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურმა მდივანმა ალვარო კუნიალმა ყრილობა გახსნიადა გამოაცხადა.

იქუხა ტაშმა, რომელიც მალე ოვაციად და ჭეჭა-ქუხილად იქცა.

ყრილობამ აირჩია ხელმძღვანელი ორგანოები. დაამტკიცა მუშაობის რეგლამენტი.

ტრიბუნაზე ადის პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიის წევრობის კანდიდატი მირანდა დინიში.

დინიში გლუხთა კლასიდან გამოსული პარტიული მოღვაწეა. ის მოსკოვში სწავლობდა სკკპ ცენტრალურ კომიტეტთან არსებულ უმაღლეს პარტიულ სკოლაში.

მირანდა დინიში ორმოცდაათი წლისაა. მან თორმეტი წელი გაატარა სალაზარის ციხეებში.

ახლა ის ტრიბუნაზე დგას და ყრილობას აცნობს მოძმე პარტიეების მიერ გაგზავნილ დელეგაციებს, მიესალმება მათ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის სახელით.

ყრილობა სულგანაბული უსმენს.

მირანდა დინიში აცხადებს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის შემადგენლობას.

— სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი, დელეგაციის მეთაური ედუარდ ამბროსის ძე შევარდნაძე, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის წევრობის კანდიდატი, უკრაინის კომპარტიის სუმიის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი ივანე გრიგოლის ძე გრინცოვი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის წევრობის კანდიდატი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საერთაშორისო განყოფილების გამგის პირველი მოადგილე ვადიმ ვალენტინის ძე ზაგლადინი!

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა ფეხზე ამდგარი უკრავს ტაშს და ოვაციით ესალმება ლენინის პარტიის წარგზავნილებს.

ეს იყო პორტუგალიელი და საბჭოთა ხალხების, პორტუგალიის კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ურღვევი ძმობისა და მეგობრობის მეტად შთამბეჭდავი მანიფესტაცია, ინტერნაციონალიზმის უკვდავი იდეების ტრიუმფი...

ლამაზად ჟღერს პორტუგალიურ ენაზე „სკკპ!“

— პარტიდო კომუნიშტა დე უნიო სოვიეტკია!

ჰქუხს ყრილობის დარბაზი.

Viva PSPI¹

Viva PCUSI²

ქუხს დარბაზი, ინგრევა ბარეირუ.

მირანდა დინიშმა დაასახელა ავღანეთის სახალხო დემოკრატიული პარტიის დელეგაცია და მისი მეთაური საიდ ჰასანი.

¹ გაუმარჯოს პკპ (პორტ).

² გაუმარჯოს სკკპ (პორტ).

საიდ პასანი ქაბულის უნივერსიტეტის რექტორია.

დარბაზი მქუხარე ტაშით შეხედა ამ ცნობას.

პორტუგალიის კომპარტია ესალმება რევოლუციურ ავღანეთს.

შემდეგ მირანდა დინიშმა დაასახელა

ანგოლის მპლა — შრომის პარტიის დელეგაცია.

— MPLA-Parti do Trabalho — წამოდგა დელეგაციის მეთაური ანტონიო დოს სანტოს ტრანშა, მზით გარუჯული, შავი, ხუჭუჭთმიანი ანგოლელი პოლიტიკური მოღვაწე.

იქუხა ტაშმა.

თავის ყოფილ კოლონიას, ანგოლას ტაშს უკრავს რევოლუციური პორტუგალია, როგორც თანასწორს.

ასეთ სასწაულებს მხოლოდ რევოლუცია ახდენს.

მე მახსენდება ანგოლელი ხალხის მედროშის, ანგოლის პრეზიდენტის, ცნობილი პოეტის, აზიისა და აფრიკის ქვეყნების მწერალთა ასოციაციის საერთაშორისო პრემიის („ლოტოსის“) ლაურეატის აგოსტინიო ნეტოს ერთი ლექსი „თავისუფლების დროშა“, რომელიც მან მიუძღვნა ანგოლელი ხალხის გამირობას.

Запах «ангольских ритмов»
в воздухе жарком веет...

Да прорастет
в душах людей
свободная радость!

Гуки людей труда,
раны бойцов
и сердца поэтов!
Вам вручено
отныне навеки
вечное предков

Нголы Килванжи
и Нзинги Мбанди¹.

Вам вручено
их нетленное знамя,

¹ Нгола Килванжи — герой Анголы XVI века, возглавивший сопротивление ангольцев против португальской колониальной экспансии; Нзинга Мбанди (1581—1663) — дочь Нголы Килванжи, королева Анголы, которая в течение многих лет руководила борьбой против португальских колонизаторов.

Знамя свободы —
не выпускайте его
из рук,
поднимая выше
над собой!

მირანდა დინიში ესალმება მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა პარტიების დელეგაციებს.

— ჩილეს კომუნისტური პარტიის დელეგაცია ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიკური ნევრის ორლანდო მილას მეთაურობით — გამოაცხადა მირანდა დინიშმა.

იქუხა ტაშმა.

თვალნინ დამიდგა სალვადორ ალიენდე, დასავლეთის ნახევარსფეროში მშვიდობიანი, დემოკრატიული გზით არჩეული პირველი მარქსისტი პრეზიდენტი...

გაბრიელა მისტრალი, 'პაბლო ნერუდა, ვიქტორ პარა...

მეხსიერებიდან ამოტივტივდა პაბლო ნერუდას ლექსი:

Я только поэт, я люблю вас всех,
я блуждаю по миру, который люблю.
На моей родине горняков кидают в тюрьмы,
и солдат там судья.
Но я люблю — до самых корней —
мой небольшой и холодный край.
Если бы мне пришлось умереть тысячу раз,
я хотел бы умереть в моей стране,
если бы мне пришлось родиться тысячу раз,
я хотел бы родиться в моей стране,
среди диких араукарий,
среди бурь Юга
и новых колоколов.
Пусть никто обо мне не думает,
будем думать о всей земле,
будем стучать с любовью кулаком по столу.
Я не хочу, чтобы снова кровь
завладела хлебом и музыкой.
Я хочу, чтобы со мной пошли
шахтер, девушка,
адвокат, моряк
и мастер...

— კუბის კომუნისტური პარტიის დელეგაცია ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიკომისიის ნევრისა და ცენტრალური კომიტეტის მდივნის ბლას როკას მეთაურობით — აცხადებს მირანდა დინიში.

პეტუხს ტაში და ოვაცია.

კუბა და ფიდელ კასტრო...

კუბა და ხოსე მარტი...

სულში იღვიძებს დიდი რევოლუციონერის ხოსე მარტის სტრიქონები:

მე იქიდან ვარ. გულმართალი ადამიანი,
სადაც პალმა დგას და სიჩუმის ფერში მწვანდება.
სიკვდილი არ მსურს, ვიდრე ლექსი ქარიშხლიანი
გულის სიღრმიდან სიცოცხლედ არ დაიბადება.

და მხოლოდ ერთხელ სიხარულმა გადამანათა
და ეს ჭეშმარიტ გამარჯვებას უკვე ნიშნავდა, —
ეს მოხდა მაშინ, როცა ციხის აემა ჯალათმა
მეც სასიკვდილო განაჩენი გამომიცხადა.

ის დრო წარსულს ჩაბარდა. კუბაზე თავისუფლების დროშა ფრია-
ლებს.

დღეს პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობა ესალმება თავისუფ-
ლების კუნძულს.

— მოზამბიკის ფრელიმოს პარტიის დელეგაცია პორტუგალიაში მო-
ზამბიკის ელჩის არმანდო პანგუენეს მეთაურობით!—გამოაცხადა მირანდა
დინიშმა.

იქუბა ტაშმა და ოვაციამ.

თავისუფალ მოზამბიკს, თავის ყოფილ ზღვისგამემელ ტერიტორიას
და მის გმირ ხალხს ტაშს უკრავს რევოლუციური პორტუგალია.

ვუსმენდი ორატორს და მოზამბიკელი პოეტის ჟოზე კრავეირინიას
ლექსი მახსენდებოდა „ლექსი მომავალ მოქალაქეზე“:

Я пришел из неведомой части
нации, еще не возникшей.
Я пришел — вот он я, глядите!
Не для себя я на свет явился.
И ты, и он, и они...
Все мы — братья.
Есть любовь у меня —
раздаю ее вам, не жалея.
Только любовь,
которая мной безраздельно
владеет, —
ничего иного.
Я!
Любой человек и любой гражданин
нации, еще не возникшей.

— FRELIMO! — ისმის სკანდირება ყრილობის დარბაზში.

დღეს მოზამბიკი აღორძინდა, როგორც თავისუფალი ერი. ეს ჩვენი საუკუნის 70-იანი წლების ერთ-ერთი სასწაულია.

— პარტიდო კომუნიშტა დუ ვიეტნამი — აცხადებს ამხანაგი დინიში და ბარეირუ ქუხილით უპასუხებს ორატორს:

— ვივა, ვიეტნამი

— ვივა!

დიდხანს არ ცხრება ტაში და ოვაცია.

იმ წამს ჰო შიმინი მომელანდა პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობაზე.

ჰო შიმინის ერთი ლექსი გამახსენდა ვიეტნამელი ხალხის ბელადისა და პოეტის ცნობილი კრებულიდან „ციხის დღიურები“.

ლექსს ეწოდება „სასკოლო ქრესტომათიის კითხვისას“.

აქ უმღერიან ვარდებს და ნუშებს.

ან მზე ვითა ჩანს შავ

ღრუბლებში, ან მთვარის ზოლი...

სხვა ლექსი გვინდა, რომ

ფოლადად ანთობდეს მუშებს,

პოეტი არის ჯარისკაცი და წინამძღოლი.

ნალარასავით გაისმის პოეტისა და პრეზიდენტის ჰო შიმინის მონობა:

თუნდ მოკვდეთ, მაგრამ არა მონურად,
ბრძოლის წითელი დროშა გაშალეთ!

პორტუგალიელი კომუნისტების ყრილობა დიდი აღფრთოვანებით ეგებება ვიეტნამის დელეგაციას.

მირანდა დინიშმა დაამთავრა ყველა 60 დელეგაციის დასახელება. გულთბილად მიესალმა ყველა მათგანს.

ისევ იქუხა ახალი ძალით ტაშმა და ოვაციამ, როცა ყრილობაზე მოძმე პარტიების მისალმებები გამოაქვეყნეს.

დიდი აღფრთოვანებით შეხვდა პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა ლენინის პარტიის მისალმების ტექსტს:

ძვირფასო მეგობრებო!

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი გიგზავნით თქვენ, პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობის დელეგატებს, პორტუგალიის ყველა კომუნისტს საბჭოების ქვეყნის კომუნისტთა საბრძოლო სალამს და თქვენს ყრილობას უსურვებს წარმატებით მუშაობას.

საბჭოთა კომუნისტები ღრმა სოლიდარობის გრძნობით ადევნებენ

თვალყურს პორტუგალიის მშრომელთა შეუპოვარ ბრძოლას იმ დიდ სოციალურ მონაპოვართა დასაცავად, რომლებიც მიღწეულ იქნა 1974—1975 წლების რევოლუციურ მოძრაობაში. ამ ბრძოლას მეთაურობს პორტუგალიის კომუნისტური პარტია, რომელმაც დამსახურებული ავტორიტეტი მოიპოვა როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის საზღვრებს გარეთაც. პორტუგალიის კომპარტია, მოქმედებს რა პასუხისმგებლობის გრძნობით, როგორც ჭეშმარიტად პატრიოტული ძალა, შეუპოვრად მეცადინეობს ქვეყნის ყველა დემოკრატიული ძალების გაერთიანებისათვის, აყენებს კონსტრუქციულ პლატფორმას, რომლის რეალიზაციას ძალუძს ქვეყნის წინაშე მდგარი პრობლემების გადაწყვეტა მშრომელთა ფართო მასების ინტერესების გათვალისწინებით.

იმავ დროს პორტუგალიის კომუნისტური პარტია მოქმედებს როგორც თანმიმდევრული ინტერნაციონალისტების პარტია, ღირსეული წვლილი შეაქვს მშვიდობის, თავისუფლებისა და პროგრესის ძალებთან სოლიდარობის განმტკიცების საქმეში, ამხელს აგრესიული წრეებისა და მათი თანამზრახველების ჩანაფიქრს, აქტიურად იბრძვის საერთაშორისო დამაბუღლობის შენელებისათვის, საბჭოთა და პორტუგალიელი ხალხების მეგობრობისათვის, პორტუგალიელებთან მიაქვს მართალი სიტყვა რეალური სოციალიზმის შესახებ.

კომუნისტების ინტერნაციონალურ პოზიციებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ჩვენს დღეებში, როცა გააქტიურდნენ იმპერიალიზმის რეაქციული ძალები და მათთან თავიანთი ექსპანსიური მოქმედებებით დაკავშირებული ჩინეთის თანამედროვე ხელმძღვანელები.

საბჭოთა კომუნისტები კვლავაც ადასტურებენ პორტუგალიის კომპარტიასთან ურდვევი მეგობრობისა და საბრძოლო პროლეტარული სოლიდარობისადმი ერთგულებას და უსურვებენ მას დიდ წარმატებებს მშრომელთა ინტერესებისათვის, დემოკრატიული და დამოუკიდებელი პორტუგალიისათვის ბრძოლაში.

გაუმარჯოს პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას!

დაე, კიდევ უფრო მტკიცდებოდეს და ფართოვდებოდეს ძმური თანამშრომლობა საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიასა და პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას შორის!

გაუმარჯოს საბჭოთა კავშირისა და პორტუგალიის ხალხთა მეგობრობას!

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის
ცენტრალური კომიტეტი

ძნელია იმის აღწერა, რაც ხდებოდა ყრილობის დარბაზში ამ მისალმების წაკითხვის შემდეგ.

იქუსა ტაშმა, გაბმულმა ოვაციაჲ. ასე მეგონა, საერთოდ არ დაწყნარდებოდა დარბაზი. ყოველ ღოზუნგში, რომელიც დარბაზში გაისმოდა, დულდა და ჩქეფდა დაუოკებელი რევოლუციური ენერგია, არნახული რევოლუციური ენთუზიაზმი, მჩქეფარე რევოლუციური ოპტიმიზმი.

— ვივა პსპ!

— გაუმარჯოს სკკპ!

ისმოდა ორი პარტიის სადიდებელი, ორი პარტიის ჰიმნი, ორი პარტიის ძმობის უკვდავი საგალობელი.

პრეზიდიუმში მოძმე პარტიების დელეგატები, პორტუგალიელი კომუნისტები ხელს მაგრად ართმევენ სკკპ დელეგაციის მეთაურს.

ეს იყო რევოლუციური სოლიდარობის არნახული მანიფესტაცია და დემონსტრაცია.

სიტყვა საანგარიშო მოხსენებისათვის ეძლევა პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს ალვარო კუნიალს.

თითქოს რა უნდა მოხდეს ამ დარბაზში იმაზე მეტი, რაც უკვე იყო?! მაგრამ ყრილობის დარბაზმა კვლავაც გადააჭარბა თავის თავს, თავის თავს ამჯერადაც აჯობა.

ისევ არნახული და გაუგონარი ტაში და ოვაცია. პარტიის ბელადისა და პარტიული მასების პარმონიული შერწყმის, ჰარმონიული ერთიანობის არნახული დემონსტრაცია.

— პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა, — აღნიშნა ამხანაგმა ალვარო კუნიალმა, — უდიდესი კოლექტიური მუშაობის შედეგია. საყრილობო სამზადისიც და თვით ყრილობაც კვლავ ცხადყოფენ, რომ პორტუგალიის კომპარტია ცხოვრობს და მოქმედებს როგორც დიდი მონოლითური კოლექტივი, რომელსაც შეგნებული აქვს, რომ პარტიის პოლიტიკა, პარტიის მოღვაწეობა მისი ყველა წევრის საქმეა. IX ყრილობა კიდევ ერთი დამამტკიცებელი საბუთია შინაპარტიული დემოკრატიის არნახული ქმედითობისა, პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის მეგრძოლი და აღმშენებლობითი სულისკვეთებისა, მისი ღრმა კლასობრივი ფესვებისა, ხალხისა და სამშობლოს ინტერესებისადმი მისი უანგარო ერთგულებისა.

კომუნისტთა ფორუმი დიდმნიშვნელოვან წვლილს ჰქმნატებს ეროვნულ პრობლემათა გადაჭრას, პორტუგალიის წინსვლას თავისუფლებისა და სოციალური პროგრესის გზით. პორტუგალიის წინსვლის ეს გზა 1974 წლის 25 აპრილს გახსნეს შეიარაღებული ძალების მოძრაობის გმირმა კაპიტნებმა, შემდეგ კი მშრომელებისა და მთელი ხალხის მტკიცე, ვაჟკაცური და თავდადებული ბრძოლის მეოხებით ქვეყანა ნაბიჯ-ნაბიჯ განაგრძობდა წინსვლას ამ ისტორიული გზით.

შინაპოლიტიკური მდგომარეობის შემდგომმა განვითარებამ დაადას-

ტურა, რომ სწორი იყო 1976 წლის ნოემბერში გამართული პორტუგალი-
ის კომპარტიის VII ყრილობის დასკვნები და რეკომენდაციები. შემდგომ
პერიოდს ახასიათებდა მთავრობის ისეთი პოლიტიკა, რომელიც მიზნად
ისახავდა კაპიტალისტთა და მემამულეთა პოზიციების აღდგენას. ეს ერ-
თის მხრივ. მეორეს მხრივ, სულ უფრო მტკიცდებოდა და მტკიცდება
მშრომელთა ერთიანობა, ძლიერდება მუშათა კლასისა და ხალხის მასე-
ბის ბრძოლა რევოლუციის მონაპოვართა და ეროვნული ინტერესების და-
საცავად.

რეაქციის განუწყვეტელი და კანონსაწინააღმდეგო შემოტევის მიუ-
ხედავად ხალხმა შეძლო დაეცვა დემოკრატიული თავისუფლებანი და სხვა
რევოლუციური მონაპოვარნი, რომლებიც პორტუგალიის დემოკრატიული
რეჟიმის განუყოფელი ნაწილია.

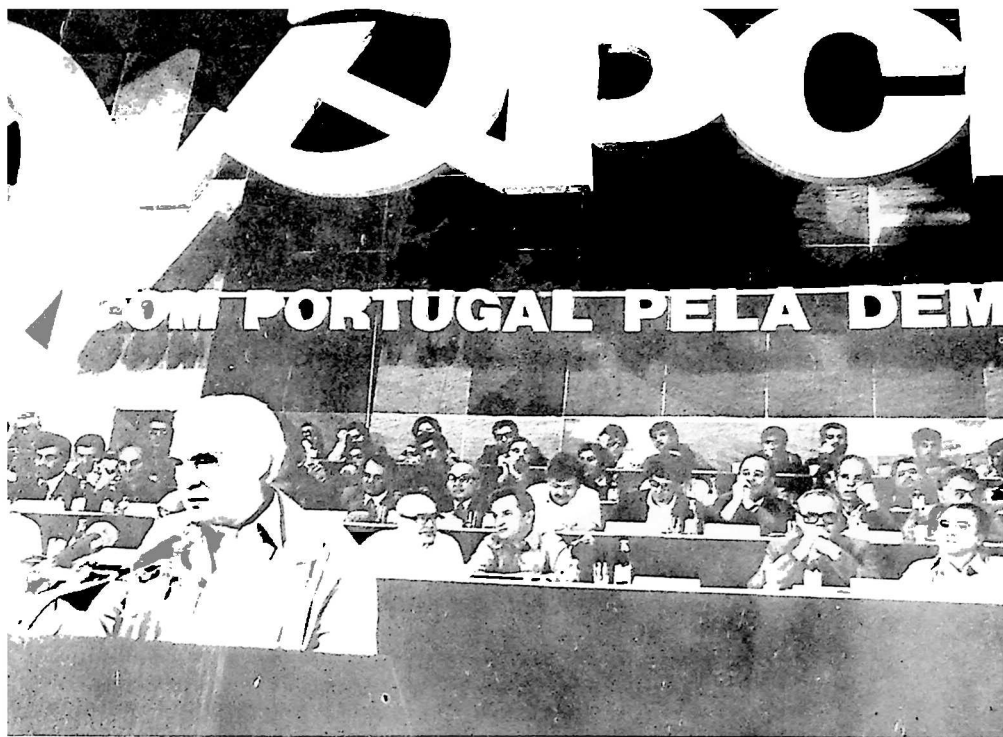
გუსმენ კუნიალს და აღფრთოვანებული ვარ მისი მარქსისტულ-ლენი-
ნური აზროვნების სიღრმით.

ამხანაგ ალვარო კუნიალის საანგარიშო მოხსენება, ისევე როგორც
ცენტრალური კომიტეტის თეზისები, რომლებიც ყრილობის წინ გამოქ-
ვეყნდა, პარტიის მაღალი ინტელექტუალური შემოქმედებითი პოტენცია-
ლის, მისი მეცნიერულად დასაბუთებული პოლიტიკური და სოციალური
ორიენტაციის, მოვლენათა ღრმა მარქსისტულ-ლენინური ანალიზისა და
მომავლის წინასწარგანჭვრეტის მეცნიერებისა და ხელოვნების ღრმად და-
უფლებას მოწმობენ.

— მსხვილი კაპიტალის პოზიციებია რესტავრაციის პოლიტიკას, —
თქვა შემდეგ ალვარო კუნიალმა, — მისი ქმედების მტკიცებათა მიუხე-
დავად, შედეგად მოჰყვა ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის არამც თუ
გაუმჯობესება, არამედ გაუარესება. აგრარულ რეფორმაზე შეტევამ უმუ-
შევარი დატოვა ათასობით მშრომელი, მას მოჰყვა მიწების არაფექტიანი
გამოყენება, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მოცდენა, პირუტყვის მა-
სობრივი დაკვლა. ყოველივე ამან კი მძიმე შედეგები მოუტანა სასოფლო-
სამეურნეო წარმოებას, გაიზარდა სასურსათო პროდუქტების იმპორტი,
შემცირდა ექსპორტი.

სახელმწიფო კონტრაქტიდან 134 სამრეწველო საწარმოს გამოსვლამ
გამოიწვია წარმოების მოცულობის შემცირება, ბევრი საწარმოს დახურვა,
საზღვარგარეთიდან საქონლის გამაჩანაგებელი შემოტანა.

საწარმოებში თვითმმართველობის სისტემის გაუქმებამ უმრავლეს
შემთხვევაში მათ დახურვამდე მიგვიყვანა. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ იმ-
პერიალიზმის მიმართ დათმობას მოსდევს სახელმწიფო ხაზინის დაცარი-
ელება, კაპიტალის „გაქცევა“ საზღვარგარეთ, საგარეო ვალების ზრდა,
მშრომელთა მასებისა და საშუალო ფენების საარსებო დონის მკვეთრი

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის გენერალური მდივანი ალვარო კუნიალი საანგარიშო მოხსენებით გამოდის პეპ IX ყრილობაზე.

გაზეთი „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

დაქვეითება, ათასობით წვრილი და საშუალო საწარმოს გაკოტრება, ხალხის მიერ აურაცხელი მსხვერპლის გაღება.

ამგვარმა პოლიტიკამ არამც თუ არ გადაჭრა მტკივნეული საშინაო პრობლემები, არამედ კიდევ უფრო გაამწვავა ისინი.

კრებითი ეროვნული პროდუქციის ზრდის ინდექსი 3%-ით შემცირდა. საგარეო ვაჭრობის დეფიციტი 1975 წელს 60 მილიარდ ესკუდოს შეადგენდა, 1978 წელს ეს ციფრი 130 მილიარდ ესკუდომდე გაიზარდა. იმავე პერიოდში პორტუგალიის საგარეო ვალი 254 მილიარდი ესკუდოდან 300 მილიარდ ესკუდომდე ავიდა.

— მსხვილი კაპიტალის აღდგენის პოლიტიკამ კიდევ უფრო გააძლიერა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მოთხოვნებზე პორტუგალიის დამოკიდებულება. თუ ეს მოთხოვნები მომავალშიც დაკმაყოფილდება, ისინი პორტუგალიას ნახევრადკოლონიალ გადააქცევენ, — თქვა ალვარო კუნიალმა.

— სწორია! — იქუხა დარბაზმა.

შემდეგ მომხსენებელმა აღნიშნა, რომ 1978 წლის დამლევსა და 1979 წლის დამდეგს რეაქციამ საერთო შემოტევა დაიწყო დემოკრატიული რეჟიმის წინააღმდეგ და აშკარად ისახავდა საბოლოო მიზნად მის ლიკვიდაციას. მაგრამ რეაქციის ძალებმა ვერ შეძლეს ვერც რევოლუციის მონაპოვრების და ვერც დემოკრატიული რეჟიმის მოსპობა.

ნაციონალიზაციამ და აგრარულმა რეფორმამ ყველა იერიშს გაუძლო. რევოლუციის შემდეგ ნაციონალიზებული ყველა საწარმო და ეკონომიკის სექტორი სახელმწიფოს საკუთრებად რჩება. აგრარული რეფორმის დროს შექმნილი 550 კოოპერატივიდან და კოლექტიური მეურნეობიდან კვლავ მოქმედებს 517, რომლებსაც თითქმის მილიონი ჰექტარი მიწა აქვთ. ბევრ საწარმოში დღესაც მოქმედებს მუშათა კონტროლი. პორტუგალიელი ხალხი თავგამოდებით იცავს რევოლუციის მიერ მინიჭებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

რევოლუციური მონაპოვრებისა და დემოკრატიული ნყობილების დაცვის მთავარი ფორმაა ხალხის მასების ბრძოლა. მარტო 1979 წლის პირველ სამ თვეში ქვეყანაში გაიმართა 59 დიდი მასობრივი მიტინგი და დემონსტრაცია, რომლებშიც ათიათასობით და ასიათასობით კაცი მონაწილეობდა.

გასულ წელს გაფიცვებში იყო ჩაბმული 1 მილიონ 800 ათასი მშრომელი, რაც იმას მოწმობს, რომ უარესდება მუშათა მასების მატერიალური მდგომარეობა და ისინი თავიანთი უფლებების დასაცავად სულ უფრო ფართოდ მიმართავენ გაფიცვებს.

— მართალია! — ქუხს პასუხად ყრილობის დარბაზი.

— მეორე მხრივ, — განაგრძო ორატორმა, — პორტუგალიის მთელი

ისტორიის მანძილზე შრომა პირველად გახდა პოლიტიკური საქმიანობისა და რევოლუციური ბრძოლის ფორმა.

გამოდინა რა კაპიტალისტთა ეკონომიკური საბოტაჟის წინააღმდეგ, მშრომელები ამტკიცებენ, რომ უნარი შესწევთ გავლენა მოახდინონ წარმოების ზრდაზე, ხელი შეუწყონ წარმატებულ ეკონომიკურ განვითარებას, განსაკუთრებით იმ სექტორებში, რომლებიც კერძო კაპიტალის კონტროლს აღარ ექვემდებარებიან.

— პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა, — ხაზი გაუსვა ალვარო კუნიალმა, — პორტუგალიელ ხალხს, ყველა დემოკრატსა და პატრიოტს სთავაზობს დემოკრატიული ალტერნატივის პლატფორმას. ეს პლატფორმა მთავარ პრინციპებად ითვალისწინებს: დემოკრატიული რეჟიმის სტაბილურობას და ქვეყნის ძირითადი კანონის — კონსტიტუციის პატივისცემას; მოქალაქეობრივი უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფას, ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკის განხორციელებას; მშრომელებისა და საშუალო ფენების ცხოვრების გაუმჯობესებასა და დაცვას; განათლების სისტემის რეფორმის განხორციელებას და ისეთი კულტურული პოლიტიკის გატარებას, რომელიც ხალხის ინტერესებს ემსახურება; შეიარაღებული ძალების ერთიანობას; ეროვნულ ერთობასა და ტერიტორიულ მთლიანობას; მსოფლიოს ყველა ხალხებთან მეგობრობისა და თანამშრომლობის ურთიერთობის დამყარებას, მთავრობის უკანონო მოქმედებისა და გადაწყვეტილებების გამოსწორებას.

— სწორიაა. — ჰქუხს ყრილობის დარბაზი.

— ყოველივე ამან და სხვა პრინციპებმა, — განაგრძო ალვარო კუნიალმა, — დეტალური ასახვა ჰპოვეს საყრილობო თეზისებში.

აუცილებელია ხაზი გაესვას იმ ფაქტს, რომ თეზისებში სამოქალაქო უფლებათა და თავისუფლებათა გარანტია ითვალისწინებს სახელმწიფო აპარატის რეორგანიზაციას იმ მიზნით, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მისი ერთგულება დემოკრატიული რეჟიმისადმი, ამასთან ერთად გადამწყვეტი პოსტებიდან ფაშისტების გადაყენებას, ფაშისტური საქმიანობის აღმკვეთი კანონების გამოყენებას, მასობრივი ინფორმაციის სახელმწიფო ორგანოებისათვის ნამდვილად პლურალისტური ხასიათის მინიჭებას.

რაც შეეხება მსოფლიოს ყველა ხალხებთან მეგობრობისა და თანამშრომლობის ურთიერთობას, იგი ახალ და მრავალფეროვან საგარეო კონტაქტებს მოითხოვს. თანაც, „საერთო ბაზართან“ შეთანხმებანი უნდა გამორიცხავდეს პორტუგალიის ინტეგრაციას ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში, ხოლო ნატოსთან მოლაპარაკება უნდა წარმოებდეს განიარაღების პერსპექტივის, სამხედრო ბლოკების დაშლისა და პორტუგალიის ტერიტორიაზე არსებული სამხედრო ბაზების ლიკვიდაციის გათვალისწინებით.

უნდა განვავითაროთ ურთიერთობა სოციალისტურ ქვეყნებთან, აფრიკის ახალგაზრდა სახელმწიფოებთან, განსაკუთრებით მოზამბიკთან და ანგოლასთან, არაბულ სახელმწიფოებთან და ეგრეთ წოდებული „მესამე სამყაროს“ ქვეყნებთან. პორტუგალია უნდა ატარებდეს მშვიდობის პოლიტიკას პელსინკის შეთანხმებათა შესრულების ფარგლებში.

შემდეგ ორატორმა აღნიშნა, რომ მოტა პინტუს კაბინეტი, რომელიც ამჟამად სათავეში უდგას პორტუგალიის ხელისუფლებას, არ შეესაბამება ეროვნულ ინტერესებს და პრაქტიკულად განწირულია. იგი უნდა შეცვალოს დემოკრატიულმა მთავრობამ, რომელიც დემოკრატიულ პოლიტიკას გაატარებს. საჭიროა ახლავე შედგეს ახალი მთავრობა, რომელიც პატივს სცემს კონსტიტუციას, არსებულ კანონებს და უზრუნველყოფს ნორმალურ პირობებს უახლოესი არჩევნების მოსამზადებლად და მოსაწყობად, აგრეთვე გაუძღვება მიმდინარე საქმეებს.

— ძირს მოტა პინტუს უსინდისო მთავრობა! — ჰქუხს ყრილობის დარბაზი.

შემდეგ, შეეხო რა მუშათა და დემოკრატიული მოძრაობის საკითხებს ა. კუნიალმა აღნიშნა, რომ მიმდინარე მომენტისათვის პორტუგალიაში დამახასიათებელია იმ სოციალური ბაზის დასუსტება, რომელსაც მემარჯვენე ძალები ეყრდნობიან, და დემოკრატიული რეჟიმის დაცვის პოლიტიკის საზოგადოებრივი მხარდაჭერის გაფართოება.

— განამტკიცოს მუშათა კლასის, გლეხობისა და წვრილი ბურჟუაზიის წვლილი, იზოლაციაში მოაქციოს მსხვილი კაპიტალი და მასთან დაკავშირებული საშუალო ბურჟუაზიის ფენები და ლატიფუნდისტები, არ დაუშვას მოსახლეობის მერყევი ფენების მარჯვნივ გადახრა, გაანეიტრალოს ისინი, ან მიიზიდოს დემოკრატიული რეჟიმის დასაცავად ბრძოლაში, — ასეთია დემოკრატიისათვის მეტრძოლი ფაროო სოციალური ფრონტის საქმიანობის მთავარი ამოცანები, — ამბობს ალვარო კუნიალი.

ყრილობის დარბაზი მოწონების ნიშნად ტაშს უკრავს ორატორს.

მომხსენებელმა მაღალი შეფასება მისცა პორტუგალიელ მშრომელთა საყოველთაო კონფედერაციის, ეროვნული ინტერსინდიკატის საქმიანობას, რომელშიც ახლა შედის პროფკავშირებად ორგანიზებული 2 მილიონი მშრომელიდან 1 მილიონ 700 ათასი კაცი. აქ კუნიალმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საჭიროა კვლავაც განამტკიცონ პორტუგალიის პროფკავშირული მოძრაობის ერთიანობა და შეკავშირება და დაგმონ შუღლის ჩამოგდების ცდები.

შემდეგ ორატორი შეეხო პარტიული მუშაობის საკითხებს.

— პორტუგალიის კომუნისტური პარტია, — განაცხადა მან, — წარმოადგენს თავისუფლებისა და პორტუგალიის სხვა რევოლუციური მონაპოვრების ყველაზე მტკიცე და თანამიმდევრულ დამცველს. იგი დაუღალა-

გად იბრძვის მუშათა კლასისა და ყველა მშრომელის ერთიანობისათვის, დემოკრატია დაახლოების, ურთიერთგაგებისა და ერთობლივი მოქმედებისათვის.

ცხოვრება მოწმობს, რომ დემოკრატია შეიძლება დაიცვა და ააშენო არა მშრომელებისა და პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ნების საწინააღმდეგოდ, არამედ მხოლოდ მშრომელებისა და პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის მონაწილეობით!

— PSP — ისმის სკანდირება დარბაზში.

— პორტუგალიის კომუნისტური პარტია მოითხოვს დაუყოვნებლივ შეიქმნას ამ პრინციპების ერთგული გარდამავალი მთავრობა ყველა იმ ოთხი პარტიის მონაწილეობით, რომლებსაც თავისი დეპუტატების ჯგუფები ჰყავთ პარლამენტში¹. პორტუგალიის კომპარტია მზად არის მთელი პასუხისმგებლობით მიიღოს მონაწილეობა მთავრობის შექმნაში.

— პორტუგალიის ხალხმა და მხოლოდ და მხოლოდ მან — ხალხმა უნდა გადაწყვიტოს მთავრობის შემადგენლობაში კომუნისტების შესვლა-არშესვლის საკითხი! — თქვა ალვარო კუნიალმა.

ისევ იქუხა ტაშმა.

ალვარო კუნიალმა მკაცრად დაგმო რეაქციის ცდები არაკანონიერი გზით გადასინჯონ რესპუბლიკის კონსტიტუცია, გამოაცალონ მას რევოლუციური შინაარსი.

— პორტუგალიის კომპარტიის გაძლიერება, — თქვა მან, — შეესაბამება არა მარტო კომუნისტების, არამედ ყველა იმათ ინტერესებსაც, ვინც იბრძვის პორტუგალიის განვითარებისათვის თავისუფლების, დემოკრატიის, პროგრესისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის გზით.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის VIII ყრილობის შემდეგ პარტიის რიგები მნიშვნელოვნად გაფართოვდა და განმტკიცდა. წინა ყრილობის დროს პორტუგალიის კომპარტიაში იყო 115 ათასი წევრი, 1978 წლის დამდეგს — 142 ათასი.

1979 წლის აპრილის დამდეგს პორტუგალიის კომპარტიაში უკვე 164 ათასი კომუნისტი ირიცხებოდა.

ეს ზრდა ღრმა, არსებითი ხასიათისაა. ის მოწმობს, რომ სწორია პარტიის პოლიტიკური ორიენტაცია, რომელიც მიმართულია პორტუგალიელი ხალხისა და ჩვენი ქვეყნის ინტერესების დაცვისაკენ; ეს ზრდა თვალნათლივ გვიჩვენებს, რომ სწორედ კომპარტია წარმოადგენს დემოკრატიული ბრძოლის ავანგარდს, ეს ფაქტი მასებზე პარტიის გავლენის, მისი პრესტიჟის ზრდის დადასტურებაცაა. გარდა ამისა კომუნისტური ახალგაზრდობის

¹ ალვარო კუნიალს მხედველობაში ჰყავდა პორტუგალიის კომპარტია, სოცპარტია, სოციალურ-დემოკრატიული ცენტრის პარტია, სოციალ-დემოკრატიული პარტია (ავტორ.).

კავშირი და სტუდენტ-კომუნისტთა კავშირი 30 ათას ნევრს აერთიანებს, — თქვა ორატორმა.

შემდეგ ალვარო კუნიალი შეჩერდა პარტიული ინფორმაციის და პარტიული პროპაგანდის საკითხებზე. მან ხაზი გაუსვა იმის აუცილებლობას, რომ საჭიროა რეაქციის ძალების, იდეოლოგიური კონტრშეტევის, მემარჯვენე ოპორტუნიზმის, მემარცხენე ავანტურის, ანტიკომუნიზმისა და ანტისოვეტიზმის, იმპერიალიზმის ძალების წინაშე კაპიტულაციის ცდების წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერება.

— ამ იდეოლოგიურ ბრძოლაში მძლავრ იარაღს წარმოადგენს მარქსიზმ-ლენინიზმი, — თქვა ალვარო კუნიალმა.

მთელი ჩვენი პარტიის მოღვაწეობა შთაგონებულია ხალხისა და სამშობლოსადმი სიყვარულით. ჩვენ ვიბრძვით პორტუგალიელი ხალხის თავისუფლებისა, კეთილდღეობისა და ბედნიერებისათვის, პორტუგალიის დამოუკიდებლობისა, ტერიტორიული მთლიანობისა და პროგრესისათვის. მიუხედავად ამისა ჩვენ არ ვიფარგლებით ვინაიროვნული ინტერესებით და არ გვავიწყდება, რომ ჩვენი პარტიისა და ჩვენი ხალხის ბრძოლა ერწყმის იმ მსოფლიო-ისტორიულ პროცესს, რომლის ძირითად დამახასიათებელ ნიშანს ჩვენს დღეებში შეადგენს კაპიტალიზმიდან სოციალიზმში გადასვლა.

— იმპერიალიზმისა და რეაქციის ძალებს, — თქვა ა. კუნიალმა, — არ ძალუძთ შეაჩერონ ისტორიის წინსვლა. კაცობრიობა განუხრელად ადგას ხალხთა თავისუფლების, დამოუკიდებლობის, მშვიდობისა და სოციალური პროგრესის გზას. ამის ცოცხალი მაგალითია ის ფაქტი, რომ ჩვენს ყრილობას ესწრებიან იმ პარტიის წარმომადგენლები, რომელიც ხელმძღვანელობდა ისტორიაში პირველ სოციალისტურ რევოლუციას, მსოფლიოს პირველი მუშურ-გლეხური სახელმწიფოს შექმნას, — საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის წარმომადგენლები (იქუხა ტაშმა), სხვა სოციალისტური ქვეყნების კომუნისტური და მუშათა პარტიების, მსოფლიოს ათობით ქვეყნის გმირული მოძმე პარტიისა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის წარმოგზავნილი.

პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას მიაჩნია, რომ მისი ეროვნული ამოცანები ხალხისა და სამშობლოს ინტერესების დაცვის დარგში იმავე დროს საერთაშორისო ამოცანებიცაა, რომლებიც გამომდინარეობენ პროლეტარული ინტერნაციონალიზმის იდეალებიდან. ძირითადი წვლილი, რომელიც ჩვენ შეგვიძლია შევიტანოთ სხვა ხალხთა საერთო ბრძოლაში, ჩვენი აზრით, პირველ რიგში იქნება პორტუგალიის კომპარტიის წარმატებები ეროვნული ამოცანების გადაჭრისათვის ბრძოლაში.

ჩვენ გვინდა, რომ პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის დამსწრე უცხოელ სტუმრებს თან გაჰყვეს მტკიცე რწმენა იმისა, რომ პორტუგალიის

რევოლუცია ცოცხლობს, ის არსებობს ჩვენი ქვეყნის რეალობებში, პორტუგალიის დემოკრატიული და მუშათა მოძრაობის ბრძოლისუნარიანობასა და გაბედულებაში, ჩვენი პარტიის განუწყვეტელ აღმავლობაში, მასებთან მისი კავშირის გაფართოებაში.

1974 წლის აპრილის რევოლუციის პორტუგალიას, თავისუფალ, დემოკრატიულ და დამოუკიდებელ, ნაციონალიზაციისა და აგრარული რეფორმის პორტუგალიას დავიცავთ და განვამტკიცებთ.

იგი საბოლოო ანგარიშით სოციალიზმის გზას დაადგება. ასეთია პორტუგალიელ კომუნისტთა პროგრამა. მისი შესრულებისათვის ჩვენ არ დავიშურებთ გარჯას, ძალ-ღონეს, ენერგიას, ხოლო თუ საჭირო გახდა — სიცოცხლესაც — თქვა დასასრულ ალვარო კუნიალმა.

მოხსენების დროს არაერთხელ ქუხდა ტაში და ოვაცია, გაისმოდა მონვნების შეძახილები.

ქუხდა ოვაციები ყრილობაზე ისე ხმამაღლა, რომ მდინარე ტეჟუზე შემოსული ამერიკული საოკეანო ავიამზიდის „დუაიტ ეიზენჰაუერის“ გემბანიდან აფრენილი ბომბდამშენების გამაყრუებელ ხმაურსაც კი ფარავდა.

ალვარო კუნიალის საანგარიშო მოხსენება ხუთი დიდი თავისა და ოცდაცამეტი ქვეთავისაგან შედგებოდა.

საკუთრივ პარტიას დაეთმო ბოლო, მეხუთე თავი ცხრა ქვეთავით.

მოხსენების აპოთეოზი იყო ბოლო მეცხრე ქვეთავი: პატრიოტიზმი და ინტერნაციონალიზმი.

ამხანაგ ა. კუნიალის მოხსენება იყო კრიტიკული და თვითკრიტიკული, ანალიტიკური, განსაკუთრებით ორგანიზაციულ-პარტიული და იდეოლოგიური მუშაობის დარგში.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობაზე ხაზი გაესვა იმ ფაქტს, რომ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და პორტუგალიის კომპარტიას შორის დღითიდღე მტკიცდება სოლიდარობა, ძმობა, მეგობრობა, თანამშრომლობა.

საერთაშორისო მუშათა და კომუნისტური მოძრაობის ყველა ძირითად საკითხზე, თანამედროვე მსოფლიოს პოლიტიკურ მდგომარეობაზე ორივე პარტიას შეხედულებათა სრული იდენტურობა აკავშირებს ერთმანეთთან.

ამხანაგი ალვარო კუნიალი არაერთხელ შეხვედრია სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარეს ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევს, პოლიტიბიუროს წევრებს, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივნებს მ. ა. სუსლოვს, ზ. ნ. პონომარიოვს და სხვა ხელმძღვანელ მოღვაწეებს.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტია მაღალ შეფასებას აძლევს სკკპ საშინაო და საგარეო პოლიტიკას, მის როლს თანამედროვე მსოფლიოში.

პორტუგალიის კომპარტია დიდ მუშაობას ეწევა საერთაშორისო კომუნისტური და მუშათა მოძრაობის კონსოლიდაციისათვის.

თავი მეხუთე

ყრილობას ესალმება ლენინის პარტია

1979 წლის 31 მაისი.
ბარეირუ. პკპ IX ყრილობის
სალამოს სხდომა

ყრილობის მეორე სხდომა 15 საათზე იწყება ლისაბონის დროით.

პრეზიდიუმში ადგილს იკავებენ მსოფლიოს 60 ქვეყნის დელეგაცი-
ების მეთაურები. ყრილობა მსურვალედ ესალმება პრეზიდიუმს.

სხდომის თავმჯდომარე ალვარო კუნიალი აცხადებს:

— სიტყვა ეძლევა სკკპ დელეგაციის მეთაურს, სკკპ ცენტრალური კო-
მიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატს, საქართველოს კომპარტი-
ის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანს ამხანაგ ედუარდ ამბროსის
ძე შვეარდნაძეს!

იქუხა ტაშმა, რომელიც ოვაციაში გადაიზარდა.

ტრიბუნაზე ადის საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგა-
ციის მეთაური.

ოვაციები,

ყვავილები

მქუხარე ტაშისცემა...

ქუხს და ბობოქრობს დარბაზი. და ასე გგონია, ეს ტაშისცემა და ოვა-
ციები საერთოდ არ შეწყდება არც დღეს, არც ხვალ და არც არასდროს.
არც დასაწყისი აქვს ამას და არც დასასრული.

რევოლუციური პორტუგალია მსურვალედ ესალმება ლენინის პარ-
ტიას, საბჭოთა ხალხს, საბჭოთა საქართველოს.

— PSPI

— КПСС!

— Брежнев! — ქუხს და ზანზარებს ყრილობის დარბაზი.

დელეგაციის მეთაურს დიდხანს არ აძლევენ სიტყვის დაწყების საშუალებას.

ბოლოს მინყნარდა ოვაციები და სამარისებური სიჩუმე გამეფდა.

— ნება მიბოძეთ ლენინის პარტიის სახელით, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ლ. ი. ბრეჟნევის სახელით, — თქვა ამხანაგმა ე. ა. შვეარდნაძემ, — მხურვალედ მივესალმო ყრილობის დელეგატებს, ყველა პორტუგალიელ კომუნისტს, ქვეყნის ყველა მშრომელს ძმური სოლიდარობის გრძნობით და ახალი გამარჯვებები ვუსურვო მათ!

ისევ იქუხა ტაშმა და ოვაციამ.

— პე-სე-პე!

— *Ленин!*

— КПСС! — ქუხს და ზანზარებს დარბაზი.

— ჩვენ, — თქვა შემდეგ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის მეთაურმა, — დიდი ყურადღებით და ინტერესით მოვისმინეთ ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენება, რომელიც გააკეთა საერთაშორისო კომუნისტური და მუშათა მოძრაობის გამორჩეილმა მოღვაწემ, თავისუფლებისა და დემოკრატიისათვის საქვეყნოდ განთქმულმა მეზღოლმა ამხანაგმა ალფარო კუნიალმა.

დიდად ვაფასებთ მოხსენებაში მოცემული რთული პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ვითარების ანალიზის სიღრმეს, მასში გამოთქმულ პორტუგალიელ კომუნისტთა გადანყვეტილებას ქვეყნის მთელ დემოკრატიულ ძალებთან ერთად დაიცვან აპრილის რევოლუციის მონაპოვარი!

საბჭოთა მშრომელები მთელი ამ წლების მანძილზე უღრმესი სიმპათიის გრძნობით ადევნებენ თვალს თავიანთი პორტუგალიელი ამხანაგების ბრძოლას ისეთ რევოლუციურ მონაპოვართა დასაცავად, როგორიც არის ეკონომიკის ძირითადი დარგების ნაციონალიზაცია, მუშათა კონტროლი, დემოკრატიული კანონმდებლობის საფუძვლები.

ჩვენთვის ახლობელი და გასაგებია ისეთი ამოცანა, როგორიც არის აგრარული რეფორმა, რომლის მიზანია სოფლად ახალი ტიპის ურთიერთობის დამკვიდრება.

სწორედ კომუნისტთა პარტიის საქმიანობის შედეგია, რომ რეაქციის ხრიკების მიუხედავად, მთავარი რევოლუციური მონაპოვარი შენარჩუნებულია.

შთაბეჭდავად გამოიყურება დემოკრატიული ალტერნატივის პლატფორმა, რომელიც პორტუგალიის კომუნისტურმა პარტიამ წამოაყენა კონსტიტუციის ბაზაზე რევოლუციის მონაპოვართა დამკვიდრებისა და განვითარების მიზნით.

ყოველივე ეს დამაჯერებლად მონიშნავს, რომ თქვენი პარტია ჭეშმარიტად პატრიოტული ძალაა, რომელიც აღეკვეთურად გამოხატავს თავისი ქვეყნის ეროვნულ ინტერესებს.

ამასთანავე საბჭოთა ადამიანებმა კარგად იციან ინტერნაციონალიზმის რა სახელოვანი ტრადიციები აქვთ პორტუგალიელ კომუნისტებს, რომლებიც ქმედით სოლიდარობას უწევენ სოციალური და ეროვნული განთავისუფლებისათვის მებრძოლ ძალებს.

პორტუგალიის კომპარტიას მისმა ინტერნაციონალიზმმა დამსახურებული პატივისცემა მოუხვეჭა ანგოლის, მოზამბიკის, პორტუგალიის სხვა ყოფილ კოლონიათა ხალხებს შორის, რომელთა ბრძოლას ყოველთვის უჭერდნენ მხარს პორტუგალიელი კომუნისტები.

ჩვენ დიდად ვაფასებთ თქვენს იდეურ პრინციპულობას, მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრების, სიმართლის რწმენას.

პორტუგალიის კომპარტია შემოქმედებითად უდგება ამ მოძღვრებას, ნაყოფიერად იყენებს მსოფლიო კომუნისტური მოძრაობის გამოცდილებას, პოულობს სწორ გადაწყვეტილებებს კლასობრივი ბრძოლების ურთულეს, შეიძლება ითქვას, უნიკალურ პირობებში.

თქვენ, ამხანაგებო, ყოველთვის შეგიძლიათ იქონიოთ ჩვენი ურთიერთ-გაგების, ჩვენი სოლიდარობის, ჩვენი მეგობრობის იმედი. პორტუგალიის კომპარტიისა და საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ძმობა ურღვევია!

— PSP!

KPCC!

— Брежнев! — ქუხს და ზანზარებს დარბაზი.

შემდეგ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის მეთაურმა ყრილობის დელეგატებს უამბო, თუ როგორ აშენებს კომუნიზმს საბჭოთა ხალხი კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით.

— ჩვენ წინ მივდივართ ხუთწლიანი გეგმების მტკიცე ნაბიჯებით და სულ უფრო მაღალ მიჯნებს ვაღწევთ ეკონომიკური, სოციალურ-პოლიტიკური და კულტურული განვითარების გზაზე, — განაცხადა ორატორმა.

ჩვენი ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის მშვიდობისმოყვარულ ხასიათს უშუალოდ განსაზღვრავს მისი საშინაო პოლიტიკა, რომლის მთავარი მიზანია უზრუნველყოს საბჭოთა ადამიანების ბედნიერი, მშვიდი და შეძლებული ცხოვრება.

და არ შეიძლება, რომ ის, ვისაც ასეთი მიზანი დაუსახავს, ორმოს უთხრიდეს სხვა ხალხებს.

ჩვენ, საბჭოთა კომუნისტებს, უმნიშვნელოვანეს საგარეო პოლიტიკურ საქმედ, ამოცანათა ამოცანად მიგვაჩნია ადამიანის უპირველესი უფლების

საკუ დელეგაციის მეთაური, საკუ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტ-ბიუროს წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ე. ა. შვეარდნაძე ლენინის პარტიის სახელით ესალმება პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობას.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

— სიცოცხლის უფლების, მშვიდობის უფლების უზრუნველსაყოფად ბრძოლა.

გამალებული შეიარაღების წინააღმდეგ ბრძოლა, განიარაღება, პოლიტიკური დაძაბულობის შენელებასთან ერთად სამხედრო დაძაბულობის შენელებისაკენ სწრაფვა — აი, რა არის ჩვენი მიზანი!

მოგეხსენებათ, რომ ძნელი და ხანგრძლივი მუშაობის შემდეგ საბოლოო ეტაპს უახლოვდება მოლაპარაკება სტრატეგიული შეტევითი შეიარაღების შეზღუდვის შესახებ ახალი შეთანხმების დასადებად, თვით დოკუმენტის ხელმოსაწერად და, თუ მოწინააღმდეგეთა ხრიკების მიუხედავად, ეს შეთანხმება რეალობა გახდება, მაშინ ახალი პერსპექტივები დაიხსება სამხედრო დაძაბულობის შემდგომი შენელების გარშემო მიმდინარე მოლაპარაკებათა დარგში პროგრესისათვის. სსრ კავშირი თავის მოკავშირეებთან ერთად მზად არის კვლავაც იაროს ამ გზით და საიმედოდ განამტკიცოს ყველა ხალხის უშიშროება.

ამ სიტყვების პასუხად დარბაზში ისევ იქუხა ტაშმა.

— ენერგია და დინამიზმი, რომლებიც მერწყმულია მოქნილობასთან და თანმიმდევრულობასთან, — რასაც ჩვენი ქვეყანა იჩენს მშვიდობისა და დაძაბულობის შენელებისთვის ბრძოლაში, — მოწმობს, თუ რაოდენ უნიადაგოა იმათი მონაწილად, ვინც ჭორს ავრცელებს ე. წ. „საბჭოთა საფრთხის“ შესახებ. მშვიდობას საფრთხეს უქმნიან არა სსრ კავშირი და სოციალისტური ქვეყნები, არამედ იმპერიალიზმის ძალები, რომლებიც ისწრაფვიან კიდევ უფრო დააჩქარონ ისედაც გამალებული შეიარაღება. უსაზღვროდ ზრდიან ნატოს სამხედრო ძლიერებას, ცდილობენ გააფართოონ ეს ბლოკი, აამაღლონ მისი აქტიურობა, კერძოდ, ატლანტიკასა და ხმელთაშუა ზღვის რაიონში, — თქვა ამხანაგმა ედუარდ შევარდნაძემ.

— სწორია! — იქუხა დარბაზმა.

შემდეგ ორატორმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საბჭოთა კავშირ—პორტუგალიის ურთიერთობა, რომელიც, შეიძლება ითქვას, ამ ხუთიოდე წლის წინ დაიწყო, დღესდღეობით მნიშვნელოვნად დანინაურდა პოლიტიკურ, სავაჭრო-ეკონომიკურ და კულტურულ დარგებში.

— საბჭოთა კავშირში ღრმა სიმშაითითა და პატივისცემით ეკიდებიან პორტუგალიელ ხალხს, თქვენი ქვეყნის დემოკრატიულ წყობილებასა და სახელმწიფო ინსტიტუტებს, რომლებიც აპრილის რევოლუციის შემდეგ შეიქმნა, — თქვა მან.

სსრ კავშირი მზად არის კვლავაც განავითაროს პორტუგალიასთან თანამშრომლობა. საამისოდ კი დიდი შესაძლებლობანი გააქვს. ჩვენს ქვეყნებს ერთმანეთთან სადავო არა აქვთ რა. საბჭოთა კავშირისა და პორტუგალიის ხალხებს თანაბრად სძულთ ფაშიზმი და ომი. პორტუგალიასთან ურთიერთობაში სსრ კავშირი განუხრელად ასრულებს საბჭოთა კავ-

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე სკკპ დელეგაციის მეთაური, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ამხანაგი ედუარდ შვეარდნაძე პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს ამხანაგ ალვარო კუნიალს სკკპ სახელით დიდი ლენინის პორტრეტს გადასცემს.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოკრონიკა

შირ—პორტუგალიის 1975 წლის 3 ოქტომბრის დეკლარაციის დებულებებს, სადაც ჩანერილია, რომ მხარეები ისწრაფვიან განავითარონ ერთმანეთთან ნეგობრობა და თანამშრომლობა. ყოველივე ეს, ჩვენი აზრით, კარგ საფუძველს უქმნის ჩვენი ქვეყნების ერთობლივ მოქმედებას, როგორც საბჭოთა კავშირ—პორტუგალიის ურთიერთობის გასავითარებლად, ისე საერთაშორისო პრობლემების გადასაჭრელად. უნინარეს ყოვლისა, გამაღებული შეიარაღების შეწყვეტისათვის სამოქმედოდ.

თავისი გამოსვლის დასასრულს ამხანაგმა ე. ა. შევარდნაძემ აღნიშნა, რომ საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიასა და პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას აკავშირებთ მრავალი წლის ძმური მეგობრობა, სრული ამხანაგური ურთიერთგაგება, იდეური ერთიანობა, ინტერნაციონალისტური სოლიდარობა, და განაცხადა:

— მინდა აღვითქვათ, რომ ინტერნაციონალიზმის ლენინური ანდერძის ერთგული საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია კვლავაც საიმედოდ ამოუდგება მხარში პორტუგალიელ კომუნისტებს მარქსიზმ-ლენინიზმის მძლევამძლე იდეების გამარჯვებისათვის ბრძოლაში!

თითქმის ყოველი ფრაზის შემდეგ ტაში და ოვაცია ქუხს.

მაგრამ ამ სიტყვის წარმოთქმის ჟამს მაინც იყო ოვაციების აზვირ-ოების ორი მეტად საოცარი მომენტი.

პირველი, როცა ამხ. ე. ა. შევარდნაძემ პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას, პორტუგალიის მშრომელებს გადასცა ამხ. ლ. ი. ბრეჟნევის მხურვალე მისალმება.

დაიძრა ოვაციების ზეავი. ამის აღწერა შეუძლებელია.

სიტყვას არ ძალუძს გადმოსცეს ის, რაც მაშინ ყრილობის დარბაზში ხდებოდა, როცა ამხანაგმა ე. ა. შევარდნაძემ ალვარო კუნიალს და პორტუგალიის კომპარტიის სხვა ხელმძღვანელებს სკკპ სახელით გადასცა ვ. ი. ლენინის პორტრეტი.

ყრილობა ფეხზე ადგა.

ადამიანებმა თითქოს სიმაღლეში მოიმატეს.

ის იმ წამთაგანი იყო, როცა წუთი წუთში ვერ ეტევა, როცა წამი საუკუნეს უდრის. ის დღე არასოდეს დააჟინყდება პორტუგალიას და არც არავის, ვინც იმ ისტორიულ წუთებში იქ იყო.

გოეთე მახსენდება: „მშვენიერი ხარ, შეჩერდი, წამო!“

თითქოს ერთი დელეგატი სამი კაცის საქმეს აკეთებდა: ტაშს უკრავდა, ოვაციებს მართავდა, მღეროდა, ლოზუნგებით აზანზარებდა ყრილობის დარბაზს...

— პე-სე-პე! — ეს იყო მაგიური სიტყვა, რომელშიც ისმოდა „ინტერნაციონალიც“, „ვენცერემოსიც“, ზარიკადებზე დაცემულ რევოლუციონერთა კენესა და გამარჯვებული რევოლუციის ჭეჭა-ქუხილი.

ადამიანები გამოსცემდნენ რევოლუციის ექოს.

იმ ექოში მომავლის ხმებიც ისმოდა...

მსგავსი რამ იშვიათად მინახავს ყრილობებზე, ფორუმებსა და დემონსტრაციებზე...

იყო მომენტები, როცა რეალობა ფანტასტიკას ჰგავდა.

აი ოვაციებითა და ტაშისცემის ქარტეხილებით წამოდგა ყრილობა ფეხზე და ხუთი ათასი საომრად შეკრული მუშტი აღიმართა ჰაერში, რომლებიც რევოლუციური ლოზუნგების სკანდირების რიტმში მოძრაობენ და სასიკვდილოდ ემუქრებიან ვილასს ცაშიც და მიწაზეც.

— სალუდადო! — ეს კლასობრივი მტრების წინააღმდეგ საბრძოლო მზადყოფნის ნიშანია.

— სალუდადო! — ეს რევოლუციის იდეალებისადმი ერთგულების კომუნისტური ფიცია.

— სალუდადო! — ფიცხელი მონოდებაა სოციალიზმისათვის თავგანწირული ბრძოლისაკენ!

— სალუდადო! — ეს რევოლუციური ძმობისა და მეგობრობის ნიშანია, რევოლუციური ფიცვერცხლჭამის თვალწარმტაცი რიტუალია.

— საბჭოთა კავშირი

— საბჭოთა კავშირი

— საბჭოთა კავშირი

ჰქუსს ხუთი ათასი მუშტშემართული კომუნისტი.

ამ აბოზოქრებულ, პლურალისტურ, ქაოსამდე და ანარქიამდე მისულ ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში ასეთი მაღალორგანიზებული, მაღალდისციპლინირებული, ერთ მუშტად შეკრული, დემოკრატიული ცენტრალიზმით შედუღებული კომუნისტური პარტიის შექმნა სასწაულს უდრის.

ეს ისეთია, ზღვის ტალღებისაგან ხმელეთი შექმნა.

არაერთი პარტია შეარყია დასავლეთის ორპირმა პოლიტიკურმა ქარმა, არაერთი პარტია დაშალა ფრაქციებად და ჯგუფებად რეფორმიზმმა, არაერთ პარტიას დაუკარგა ღირებულებითი ორიენტაცია მაოიზმმა და ველიკოხანურმა შოვინიზმმა, შინაზრდილმა ნაციონალიზმმა, მოდური „იზმების“ ძიებამ.

და ყოველივე ამის ფონზე პორტუგალიის კომპარტია დგას იმ ურყევ კლდესავით, რომელსაც დაუნდობლად ეხეთქება ატლანტიკის ოკეანის ტალღებზე უფრო მქუხარი და საშიშარი ტალღა ათასგვარი პოლიტიკური და სოციალური ძვრებისა; ის კი მაინც დგას ურყევ კლდესავით და შუქურასავით გზას უნათებს დასავლეთის სხვა პარტიებს, რომლებიც გემბივით მიარღვევენ პოლიტიკური ბრძოლების ოკეანეს, ოკეანეს, რომლის სიგრძე და სიგანე ატლანტიკის ოკეანეს არც დასიზმრებია.

მე ვიდექ იმ კლდეზე. მე ვნახე და შევიგრძენ მისი ძალა და სიმაღლე.

ის ზღვის არწივთა კლდეა, რომელზეც მთის არწივებიც სხდებიან.

იმ კლდის მწვერვალზე ლეგენდასავეთ დგას კუნიალი, ის თავისი ჭა-
ლარით პგავს ოკეანის ჭალარა ტალღებს, მისი სულივით მშფოთვარე და
მქუხარე ოკეანის ყოვლისმძლე ტალღებს...

ალბათ ყველაზე გულიანად მან IX ყრილობაზე მაშინ გაიცინა, როცა
ტაშის გრიალსა და ოვაციების ქუხილში მას, ლეგენდარულ ალვარო კუ-
ნიალს, სკკპ დელეგაციის მეთაურმა ამხანაგმა ე. ა. შევარდნაძემ ჩვენი
პარტიის სახელით გადასცა დიდი ლენინის პორტრეტი და ამხანაგ ლეონიდ
ილიას ძე ბრეჟნევის მისალმება.

იდგა ორი კომუნისტი ყრილობის ტრიბუნასთან.

ქუხდა და ინგრეოდა ბარეირუ ტაშისცემითა და ოვაციებით.

ზანზარებდნენ ყრილობის დარბაზის ჭერი და კედლები:

— პე-სე-პე!

— PSP!

— КПСС!

— Ленин!

— Брежнев!

ალბათ იმ წამებში ალვარო კუნიალის თვალეში ვერ ამოიკითხავდით
წარსულის სევდის ნაკვალევს...

ის იღიმებოდა ბედნიერი რევოლუციონერის ღიმილით, მთელი გულით,
მთელი არსებით.

ეს იყო IX ყრილობის კულმინაციური წერტილი!

თავი მეექვსე

ეშტრამადურას გზებზე

1979 წლის 31 მაისი

სალამო.

ბარეირუ-ლისაბონი

დამთავრდა ყრილობის მუშაობის პირველი დღე. ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, თითქოს ერთი დღე კი არა, მთელი თვეა მუშაობს IX ყრილობა. რამდენი ითქვა და გაკეთდა ერთ დღეში!

რამდენი დაიტია ამ ერთმა დღემ, ერთ-ერთმა უმშვენიერესმა დღემ ყრილობის ყველა დელეგატისა და სტუმრის ცხოვრებაშიც.

ჩვენი მანქანების კორტეჟი ბარეირუდან ლისაბონს ბრუნდება. გზა არც ისე შორია. სულ 45 წუთი სჭირდება „მერსედესებსა“ და „პიკოს“ ლისაბონამდე.

ჩვენ მივექრევართ ეშტრამადურას მიწაზე.

ეშტრამადურა ეს ოკეანისპირა სადგაქალაქო ოლქია. ეს ლისაბონის შემოგარენია და დედაქალაქის თანამგზავრ ქალაქთა მთელი თანავარსკვლავედი.

აი, გამოჩნდა წყალუხვი ტეჟუ...

ტეჟუს ესტუარი — ლისაბონში და მთელს ატლანტიკაში ერთ-ერთი საუკეთესო ბუნებრივი ნავსადგურია.

ესტუარის თავზე სალამოს მწუხრში კიდევ უფრო მომხიბვლელი ჩანს 25 აპრილის რევოლუციის მაღალი ხიდი.

მისი დანახვისას უნებლიეთ მახსენდება ხიდი ბოსფორზე, სტამბულის შემოგარენში...

ორივე საოცრად გრანდიოზულ შთაბეჭდილებას ახდენს...

ლამაზია ლისაბონი შეღამებისას...

მწუხრის ჟამს რემბრანდტის შუქჩრდილი თამაშობს ქალაქში...

სახლების კედლებზე თუ თეატრალური აფიშების გვერდით იკითხება ნაცნობი სიტყვები „პკპ IX ყრილობა“.

ჩაუქროლეთ ლისაბონის ცნობილ თეატრს სან-კარლუსს, არქიტექტორ კოშტა ე სილვას ქმნილებას.

თეატრის აფიშების გვერდითაც გაკრულია პლაკატი: „პკპ IX ყრილობა“.

აი ლისაბონის ეროვნული თეატრი, დიდი დრამატურგისა და პოეტის ალმეიდა გარეტის სახელს რომ ატარებს...

ამ თეატრში მაქსიმ გორკის პიესები ვადის.

თეატრის აფიშების გვერდით ფერად-ფერადი პლაკატები იუნყებიან პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის გახსნას.

ყრილობა ბარეირუში ტარდება, მაგრამ ლისაბონიც ამ ყრილობით ცხოვრობს. მთელს პორტუგალიაში იგრძნობა ამ ყრილობის მაჯისცემა, მისი სასიცოცხლო ნერვის ფეთქება, მისი სოციალური ძარღვის პულსაცია...

XIV საუკუნემ, რომელმაც თავის პირველ წლებში ლისაბონს უნივერსიტეტი წაართვა და კოიმბრას აჩუქა, ახლა კოიმბრას დედაქალაქობა წაართვა და იგი ლისაბონს უბოძა.

ამ ქვეყანაზე ყველაფერი ცვალებადია.

ტახტი ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ მოიწევდა, უნივერსიტეტი—სამხრეთიდან ჩრდილოეთისაკენ.

აი, ლისაბონის უნივერსიტეტი...

ვათვალევრებთ მას.

ლისაბონის უნივერსიტეტი ერთ-ერთი უძველესია ევროპაში. ის გაიხსნა მეცამეტე საუკუნეში, 1290 წელს.

აქ, ამ უნივერსიტეტში სწავლობდა ალვარო კუნიალი...

— ალვარო კუნიალი ადვოკატის ოჯახში დაიბადა. თვითონაც იურისტი. მან ლისაბონის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი დაამთავრა, — ამბობს ჩვენი თანამგზავრი გიდი, პორტუგალიელი კომუნისტი ლუიზა კამპინეში.

ჩაუქროლეთ პოტელ „პრეზიდენტს“, ალემანდრო ჰერკულანოს ქუჩაზე, № 13-ში რომ მდებარეობს.

პორტუგალიელები ხუმრობენ, ცამეტი ეშმაკის რიცხვია. ნუთუ პრეზიდენტ ეანეშს არ ესმის, რომ ეს ცამეტი რიცხვი პრეზიდენტისათვის შეიძლება ცუდის მომასწავებელი იყოსო?!

ლამაზია ლისაბონის ფეშენებელური სასტუმროები. აქ, ლისაბონში, სასტუმრო „ლიში“, ავენიუ დუ ლიბერდადეს 180 ნომერში, პოტელ „დელტორეში“, როად დოზ ჟიერონიმუშის 8 ნომერში, სასტუმრო „რომში“

ავენიუ დე რომზე, 33 ნომერში, პოტელ „ჟორჟ—V“-ში, პოტელ „დონ კარ-
ლოსში“, პოტელ „ტივოლიში“ ავენიუ დე ლიბერდად, № 185-ში, პოტელ
„შერატონში“, როად ლატინო კოელოს ქუჩაზე, № 1-ში, ცხოვრობენ მსოფ-
ლიოს მრავალი ქვეყნიდან ლისაბონში, პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრი-
ლობაზე ჩამოსული დელეგაციები.

ჩვენ ამ საღამოს „ლიზბოა პენტა პოტელში“ მივდევართ.

იქ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის პატივ-
საცემად ეწყობა მიღება.

აქ, ამ ფეშენებელურ, ახალ პოტელში ცხოვრობს ჩვენი დელეგაციის
ერთი ჯგუფი.

მიღება მალე დამთავრდა და ჩვენმა მანქანებმა გეზი საბჭოთა საელ-
ჩოსაკენ აიღეს.

გვიან ღამეც არ ქრება შუქი საბჭოთა დელეგაციის რეზიდენციაში.

გვიან დაძინებას მიჩვეულ ლისაბონსაც კი სძინავს.

საბჭოთა საელჩოს მარმარილოს სასახლეში ისევ შუქი ანთია.

აქ მიმდინარეობს ყრილობის მასალების დეტალური შესწავლა და ანა-
ლიზი, ხვალინდელი სამუშაო დღის დაგეგმვა, ყრილობის მუშაობაში მონა-
წილელ მოძმე პარტიების დელეგაციებთან შეხვედრისათვის მზადება...

ერთ ნუთსაც არ წყდება კავშირი სამშობლოსთან: მოსკოვთან, თბი-
ლისთან...

წკრიალებს ტელეფონის ზარი, მონოტონურად აკაკუნებს ტელეტაიპი...

საბჭოთა საელჩოში მოდის ლისაბონის ყველა გაზეთი.

არა მარტო კომუნისტური გაზეთი, „ავანტი“, არამედ ლისაბონის თით-
ქმის ყველა გაზეთი, მათ შორის „დიარიუ“, ოფიციალური — „დიარიუ და
ნოტისიაში“, „ექსპრესიუ“, „დიარიუ და ლიზბოა“, ისეთი მემარჯვენე გა-
ზეთებიც კი, როგორიცაა „დია“, „კაპიტალი“.

გაზეთები დიდ ყურადღებას უთმობენ პორტუგალიის კომუნისტთა მეც-
ხრე ყრილობას.

რა თქმა უნდა, ყველა გაზეთი და ჟურნალი თავისი პარტიისა და კლას-
ის პოზიციიდან აშუქებს ყრილობის მუშაობას.

ყველა გაზეთი აშუქებს სკკპ დელეგაციის მონაწილეობას პორტუ-
გალიის კომუნისტთა IX ყრილობის მუშაობაში. აქვეყნებენ კომენტარებს,
ფოტოსურათებს, რეპორტაჟებს ყრილობის დარბაზიდან...

ჩვენი დელეგაცია ყურადღებით სწავლობს პოლიტიკური ცხოვრების
ყველა ფაქტს.

ჩემს წინ დევს ლისაბონის დილის და საღამოს გაზეთები...

31 მაისის ნომერში გაზეთები — „დიარიუ და ლიზბოა“, „დიარიუ
პოპულარი“, „კაპიტალი“ დიდ ადგილს უთმობენ კომუნისტთა ყრილობას.

„კომუნისტები მოითხოვენ დავიცვათ აგრარული რეფორმა“, „შევ-

ცვალოთ მოტა პინტუს შემარჯვენე მთავრობა საპარლამენტო პარტიების წარმომადგენლებისაგან შექმნილი მთავრობითი“ „შემარჯვენე ძალებს სურთ ერთმანეთს დააჯახონ კომპარტია და პრეზიდენტი ეანეში“

„კომუნისტები ამბობენ: პორტუგალია წინ წავა 25 აპრილის რევოლუციის გზით“

წერენ გაზეთები, ხმაურობს რადიო და ტელევიზია...

შუალამემდე მუშაობს პარლამენტი, ენამზებენ ორატორები, გეგმებს სახავენ პარტიები...

დულს და გადმოდულს ცხოვრება.

ნაწყენია გაზეთი „კაპიტალი“ (ეს სახეა კაპიტალია, მარქსის „კაპიტალს“ არაფრით არ ჰგავს!) — ალვარო კუნიალმა მეტად მწვავედ გააკრიტიკაო კაპიტალიზმის რესტავრაციის პოლიტიკა, რომელიც ტარდება პორტუგალიაში 1975 წლის 25 ნოემბრის შემდეგ. ეს არ შეესაბამებაო 25 აპრილის რევოლუციის სულისკვეთებას. ასე თქვაო კუნიალმა.

თითქმის ყველა გაზეთში წააწყდებით საბჭოთა დელეგაციის მეთაურისა და ალვარო კუნიალის პორტრეტებს.

„კომუნისტები ადრე ჭალარავდებიან და ლამაზად იცინიან“, — წერს გაზეთი „დიარიუ და ნოტისიაში“.

გაზეთები იუწყებიან, რომ დღეს, 31 მაისს, დილით სოციალისტურმა პარტიამ პრეს-კონფერენცია მოაწყო. პარტიის გენერალურმა მდივანმა მარიუ სოარეშმა განაცხადა, რომ გასულ შაბათს სოციალისტურმა პარტიამ მიიღო გადაწყვეტილება — 4 ივნისს პარლამენტში — რესპუბლიკის ასამბლეაში „უნდობლობის ვოტუმი“ გამოუცხადონ მოტა პინტუს მთავრობას.

— წავიდეს ახლა და ასტროლოგებს ჰკითხოთ, ჰოროსკოპებით იმკითხოთ მოტა პინტუმ, — წერს „დიარიუ“ — ისინი ეტყვიან რა ელის, რით დამთავრდება კენჭისყრა.

„შემთხვევითი არ არის, სოარეშმა თავისი პრეს-კონფერენცია კომუნისტთა ყრილობის გახსნას რომ მიუსადაგა!“ — შენიშნავს გაზეთი „დიარიუ და ლიუბოა“.

პოლიტიკური მოვლენების ღერძი კი მაინც კომუნისტური პარტიის ყრილობაა. აქ, ამ ყრილობაზე გადის ქვეყნის მთავარი პოლიტიკური მერიდიანი.

უთვალავი პარტიაა პორტუგალიაში. ყველას თავისი პროგრამა და წესდება აქვს, თავისი ტაქტიკა და სტრატეგია.

პორტუგალიის სოციალისტური პარტია 1973 წელს შეიქმნა. არც იცის რამდენი წევრი ჰყავს. ზოგი ამბობს 150 ათასიო, ზოგი ორასი ათასიო. ზუსტი აღრიცხვა არა აქვთ. ან იქნებ ეს მათი შინაპარტიული საიდუმლოებაა? ამ პარტიას ჯერჯერობით ყველაზე მეტი დეპუტატი ჰყავს პარლამენტში. დეპუტატებს ზუსტად ითვლიან, პარტიის წევრებს კი

არა. რეფორმისტული პარტიაა. ალიანსს კრავს რეაქციულ ძალებთან. სოციალისტური ინტერნაციონალის წევრია. მჭიდროდაა დაკავშირებული იდეოლოგიით, ტაქტიკითა და სტრატეგიით, ორგანიზაციული მუშაობის ყაიდით დასავლეთ ევროპის სოციალურ-დემოკრატიულ პარტიებთან.

პარტიას გამოცდილი პოლიტიკოსი მარიუ სოარეში უდგას სათავეში.

მსხვილ, ღიპიან, ბლენძ ბურჟუაზიას კი თავისი პარტია ჰყავს.

სოციალურ-დემოკრატიული ცენტრის პარტია — ბურჟუაზიული პარტიაა. ის მსხვილი მონოპოლისტების ინტერესებს ემსახურება. ამ პარტიაში ისინიც არიან გაერთიანებული, ვის მოსახყიდად ბურჟუაზია არ იშურებს დოლარს და ესკუდოს.

პარტიის თავმჯდომარეა გაქნილი პოლიტიკოსი დ. ფრეიტაშ დუ ამბრალი.

სოციალურ-დემოკრატიული ცენტრი დემოკრატიულ ქრისტიანთა სრულიად ევროპისა და მსოფლიო კავშირის წევრია.

საშუალო ბურჟუაზია ძმობას ფეიცება „მუშურ არისტოკრატიას“. ამ ტიპის ბურჟუაზია რალაციტ მეფისტოფელს გვაგონებს.

„სულს თხოვს, მუშურ სულს, რევოლუციურ სულს“ საშუალო ბურჟუაზია მუშათა კლასს და სამაგიეროდ დოლარს და ესკუდოს აძლევს.

„მუშური არისტოკრატია“ ამგვარად კარგავს მუშათა კლასის რევოლუციურ სულისკვეთებას.

მეფისტოფელი კმაყოფილია და მწარედ ხარხარებს. მასაც ეს სურდა.

აი ამ საშუალო ბურჟუაზიისა და „მუშური არისტოკრატის“ ალიანსის ნიადაგზე შეიქმნა სოციალ-დემოკრატიული პარტია. თავმჯდომარეა ფ. სა კარნიერუ.

სოციალ-დემოკრატიული ცენტრის პარტია, სოციალ-დემოკრატიული პარტია, ქრისტიანული დემოკრატიის პარტია და სახალხო-მონარქიული (ჰმ, მონარქიული და სახალხო?) პარტია ქმნიან მეგრძოლ ანტისოფეტურ და ანტიკომუნისტურ ბლოკს.

მათ არც კონსტიტუცია მოსწონთ (მის უკან კომუნისტები ელანდებან!). არც ნაციონალიზაცია. მოითხოვენ ნაციონალიზირებული საწარმოების დენაციონალიზაციას. ერთდროულად ორ საქმეს აკეთებენ: ეკონომიკაში — დეცენტრალიზაციას, პოლიტიკაში — მუშათა და პროფკავშირულ მოძრაობის გათიშვას.

ნაციონალიზირებულ საწარმოებში პროფკავშირები კომუნისტებს მიჰყვებიან, დენაციონალიზირებულ საწარმოებში ბურჟუაზია რეაქციული ტიპის პროფკავშირებს ქმნის.

ასე ირღვევა პროფკავშირული მოძრაობის მონოლითურობა, პროგრესულის გვერდით რეაქციული პროფკავშირები ყალიბდება. ბურჟუაზიამ

იცის, რომ ეს ასუსტებს მუშათა მოძრაობას. და მასაც სწორედ ეს უნდა.
კომპარტია ებრძვის ამ ტენდენციას.

ცალკე ჯგუფებიან მაოისტური პარტიები, რომლებიც კავშირს კრავენ რეაქციულ ძალებთან.

ე. ნ. მაოისტური კომპარტია, რომელიც თავის თავს მარქსისტულ-ლენინურს უწოდებს, პეკინის მარიონეტია.

ამ ბოლო დროს აირია მონასტერი ამ ე. ნ. მაოისტურ პარტიებსა და ჯგუფებს.

ერთ დროს მაოისტური ე. ნ. პორტუგალიის მშრომელთა პარტია, რომელიც კომუნისტურს უწოდებს თავის თავს, და მუშურ-გლეხური კავშირი, ახლა პეკინს განუდგნენ და მწვავედ აკრიტიკებენ მის ხელმძღვანელობას, ჰუა გოფენსა და ღენ სიაოპინს, წაგრამ მიანიც ვერ ამოვიდნენ ანტისოვეტიზმისა და ანტიკომუნისმის წაობიდან.

ულტრამემარცხენე პარტიებიც ანტისოვეტიზმისა და ანტიკომუნისმის კერპებზე ლოცულობენ. ეს არის პირველ რიგში სახალხო დემოკრატიული კავშირი და მასთან განუყოფელი ე. ნ. რეკონსტრუქციული მუშათა პარტია, რომელიც ასევე კომუნისტურად ასაღებს თავს და ალბანეთისაკენ უჭირავს თვალი.

არის კიდევ ე. ნ. რევოლუციური პარტია პროლეტარიატისა, რომელსაც არც რევოლუციასთან და არც პროლეტარიატთან ფაქტიურად არაფერი აკავშირებს, სამაგიეროდ ცნობილია დამნაშავეთა სამყაროსთან კავშირით.

მას ჰყავს საეჭვო მოქმედების არალეგალური იატაკქვეშა „რევოლუციური ბრიგადები“.

ულტრამემარცხენე პარტიებს ეკვრის ე. ნ. სოციალისტური რევოლუციური პარტია. ეს პარტია იმით ამაყობს, რომ მეოთხე ინტერნაციონალის პორტუგალიურ სექციას წარმოადგენს.

იპოვა ამანაც რით იამაყოს?!

ბრძოლა მიმდინარეობს არა მარტო პარტიებს შორის.

ბევრ პარტიას შინაგანი წინააღმდეგობაც ღრღნის.

სოციალისტურ პარტიაში გასულ წელს დიდი განხეთქილება მოხდა და სოარეშის პარტიას გამოეყო ერთი ფრთა, რომელმაც სახელად დაირქვა „სოციალისტური დემოკრატიისათვის მებრძოლი მემარცხენე კავშირი“. რადგანაც მცირერიცხოვანი აღმოჩნდნენ, მთლად პარტია ვართო, ამის თქმა ვერ გაბედეს, მაგრამ მრავალრიცხოვან სოცპარტიაზე უფრო იჭაჭებიან.

რა იქნენ სალაზარის და კაეტანუს ფაშისტები? ნუთუ ეგრევე გადმოკრატდნენ და გასოციალისტდნენ?

ნურას უკაცრავად.

ერთხანს უყურეს სიტუაციას და მერე თავიც წამოყვეს. მასების მოსატ-

ყუებლად საოცრად ლამაზი სახელი დაირქვეს: „ეროვნული ალორძინები-სათვის მებრძოლი დამოუკიდებელი მოძრაობის ორგანიზაცია“.

როცა მასებმა მათ ზურგი შეაქციეს მათი აშკარა პროფაშისტური პროგრამის გამო, კანი იცვალეს, როგორც გველმა ეზოპეს და კრილოვის იგავ-არაკში, მაგრამ გულით იგივენი დარჩნენ. კანი იცვალეს: პორტუგალიის მემარჯვენე პარტია დაირქვეს სახელად. მაგრამ აქ მოხდა ის, რასაც ფაშისტთაგანი არავინ ელოდა. ხუთი ათასი წევრს ვერ მოუყარეს თავი. ხოლო პორტუგალიის კონსტიტუციის მიხედვით პარტიად მხოლოდ ის ორგანიზაცია ცხადდება, ვისაც ხუთი ათასი წევრი მაინც ჰყავს, როგორც მიწისძვრაში.

ყოფი ნაცარში ჩაუვარდათ.

ფაშისტი ფაშისტს დაეძებს გუშინდელ ფაშისტურ პორტუგალიაში და ვერ პოულობს.

თუმცა არც მთლად მასეა საქმე.

ლითქმის ხუთი ათასი ფაშისტი პარტიის შესაქმნელად არ ემარა, (ზუსტად ხუთი ათასი ან მეტი უნდა იყოს) თორემ შავი საქმეების მოსახლენად საკმარისზეც მეტია. პოდა, ისინიც ყოველ პირველ დეკემბერს ოდესღაც სალაზარის მიერ დაწესებულ დღეს, იკრიბებიან ლისაბონში, კომერციის ლამაზ მოედანზე, ილაქლაქებენ, ისმაურებენ, ძაღლის ყბას გამოიბამენ და მერე, როცა ლაყბობით გულს იჯერებენ, დაიშლებიან, მოედებიან მათელს ლისაბონს, სვასტიკებს ხატავენ სახლების კედლებსა და ისტორიულ ძეგლებზე. ბოლოს მანქანებით ჩამოუვლიან სოციალისტური ქვეყნების საელჩოებს, ქვებს ესვრიან, ფანჯრების მინებს ამტვრევენ...

ეს ყველაფერი ელვის უსწრაფესად ხდება.

პოლიცია ვითომ დასდევს მათ, მაგრამ „ვერ იჭერს“ და ბოლოს ყველაფერი იმით მთავრდება, რომ მორიგი პრემიერ-მინისტრის სახელით საგარეო საქმეთა მინისტრი ბოდიშს უხდის სოციალისტური ქვეყნების ელჩებს.

მომავალ წელს ყველაფერი ისევ თავიდან მეორდება.

ამდენი პარტიის, ამდენი პოლიტიკური მიმდინარეობის არსებობა აბნევს ადამიანს პორტუგალიაში, მთელს ბურჟუაზიულ სამყაროში.

ბურჟუაზიასაც სწორედ ეს აწყობს. „გათიშე და იბატონე!“. — ეს ძველი რომაული სენტენცია დღესაც მოქმედებს!

ბურჟუაზიული საზოგადოება გათიშულია უთვალავ ანტაგონისტურ პარტიებად და პოლიტიკურ ორგანიზაციებად.

ბურჟუაზიული ერი დაშლილია ათასი წერილმან ანტაგონისტურ სოციალურ ერთეულად.

ბურჟუაზიულმა საზოგადოებამ არ იცის რა არის ჭეშმარიტად ეროვნული კონსოლიდაცია, ერთიანობა. ის პლურალისტური ფენომენია.

თითქმის ყველა პარტიას თავისი გაზეთი და ჟურნალი აქვს, თავისი რადიო და ტელეგადამცემები...

ინფორმაციის უთვალავი ტალღა ეხეთქება აქ ყოველდღე ადამიანის დაღლილ გულსა და გონებას.

იდეების ხელჩართული ბრძოლა ერთ წუთსაც არ წყდება.

პორტუგალიის პარლამენტში — რესპუბლიკის ასამბლეაში სულ 263 დეპუტატია. მათ შორის სოცპარტიას 102 დეპუტატი ჰყავს, სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას — 73, სოციალ-დემოკრატიულ ცენტრს — 41, კომ-პარტიას — 40, დამოუკიდებელია — 7 დეპუტატი.

დამოუკიდებელნი ისინი არიან, ვინც თავიანთ პარტიასთან განხეთქი-ლების გამო პარლამენტში ცალკე ფრთაზე ვადასხდნენ. მათ უფლება აქვთ საკუთარ პარტიას განუდგნენ, მაგრამ სხვა პარტიაში თუ შევლენ დეპუ-ტატის მანდატს დაკარგავენ. ამიტომ ისინი „დამოუკიდებელნი“ ხდებიან, რომ დეპუტატის მანდატი შეინარჩუნონ.

დღეს რესპუბლიკის ასამბლეაში ცხელი დღეა. დეპუტატები იხილავენ 1979 წლის ეკონომიკური განვითარების გეგმის მეორე ვარიანტს.

ბიუჯეტი 77 ხმით დამტკიცებულ იქნა.

ბიუჯეტს ხმა მისცა სოციალ-დემოკრატიული ცენტრის 41 დეპუტატმა და სოციალ-დემოკრატიული პარტიის იმ 36 დელეგატმა, რომლებიც გა-მოეყვნენ ამ პარტიას და პარლამენტში ცალკე ფრთა შექმნეს.

ასეთი პოლიტიკური ტრიუკებით ბიუჯეტის მეორე ვარიანტი ფონს გავიდა.

კომუნისტებმა ბიუჯეტის წინააღმდეგ მისცეს ხმა.

სოარეშის სოციალისტურმა პარტიამ და სოციალ-დემოკრატიულმა პარ-ტიამ კი თავი შეიკავეს.

ეკონომიკური განვითარების გეგმა არ დაამტკიცა რესპუბლიკის ასამ-ბლეამ. კომუნისტებმა და სოციალისტებმა გეგმის წინააღმდეგ მისცეს ხმა. სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ კი თავი შეიკავა.

„თუ მთავრობის გეგმა არ ვარგა, არც მთავრობა ვარგა!“ — წერს დღეს გაზეთი „დიარიუ“.

სასწორზეა დადებული მოტა პინტუს მთავრობის ბედი.

თავი მეშვიდე

ყრილობის მუშაობის მეორე დღე

1979 წლის 1 ივნისი, დილა.
ბარეირუ. პკ IX ყრილობის
მესამე სხდომა

ამ დილით ლისაბონის რადიო XVI საუკუნის პორტუგალიელი კომპოზიტორის დამიან დი გოეშის მუსიკას გადმოცემდა, ის რადიო, რომელსაც დრო „არ ეყო“ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობის მასალების პროპაგანდისათვის.

გოეში კარგ მუსიკას წერდა, ერაზმ როტერდამელსა და ლუთერს იცნობდა. გოეში კარგია, მაგრამ როგორია ლისაბონის რადიოს ადმინისტრაცია, ეს კიდევ საკითხავია.

პორტუგალიის IX ყრილობა გუშინ აღშფოთებით შეხვდა პორტუგალიის რადიოს ადმინისტრაციის გადანწყვეტილებას — არ გაუწიოს პროპაგანდა ყრილობის მასალებს.

— ესეც შენი ნაქები ბურჟუაზიული სიტყვის თავისუფლება, — თქვა ერთმა მუშამ.

— ესეც შენი მოტა ჰინტუს დემოკრატია! — კვერი დაუკრა მეორემ.

— ესეც შენი კონსტიტუცია მოქმედებაში! — თქვა მესამემ.

— რას შვრება პარლამენტი?!

— რატომ დუმს პრეზიდენტი? — ახმაურდნენ დელეგატები.

— ყველამ წყალი ჩაიგუბა პირში! — უპასუხა ვილაცამ.

— წყალი, იცოცხლე, ბევრია ატლანტიკაში, პირში ჩასაგუბებლად კი არა, დემოკრატიის დასახრჩობადაც ეყოფათ! — გესლიანად შენიშნა „ქიმიკალის“ მუშა ქალმა.

პრეზიდენტის კანცელარიიდან ყრილობის დარბაზში კურიერი მოვარდა, რევოლუციური საბჭოს ლოზა რომელიაო.

— რევოლუციური საბჭო? — კითხულობს ერთი დელეგატი და თვალეზში ეშმაკები უთამაშებს, — საბჭო იქ არის, ლისაბონში, რევოლუცია კი აქ არის, ბარეირუში! თქვენ რომელი გინდათ, საბჭო თუ რევოლუცია?

დღეს, 1 ივნისს ლისაბონის ყველა გაზეთი განაგრძობს ალვარო კუნიალის მოხსენების კომენტარებს, საბჭოთა კავშირის კომპარტიის დელეგაციის მეთაურისა და სხვა ორატორების გამოსვლებზე გამოხმაურებას.

გაზეთების ფურცლებზე ელავენ ჟაიმე სერას, კარლუშ კარვალიაშის, ჟოზე ეიტორიანუს და კომუნისტური პარტიის სხვა მოღვაწეების სახელები.

გაზეთები ეხმაურებიან მათ გამოსვლებს ყრილობაზე.

„დიარიუ და ლიჟბოამ“ სენსაციური ანშლაგი მისცა: „კუნიალი ამბობს; რომ პორტუგალიაში 164 ათასი კომუნისტიან. სინამდვილეში კი — 194 ათასია!“

გაოცებული ლისაბონი თვალებს არ უჯერის.

სოციალისტებს ციებ-ცხელება შეეყარათ, მემარჯვენე პარტიებს — ბნედა მოუვიდათ.

გაზეთი ბოლოს განმარტავს: მართალია, პარტიის წევრი 164 ათასია, მაგრამ 30 ათასი კომკავშირელზე განა იგივე ხვალინდელი კომუნისტი არ არისო?!

არ შეიძლება არ დავეთანხმოთ ამაში „დიარიუ და ლიჟბოას“ რაც მართალია, მართალია!

სოციალისტებმა დროებით შვებით ამოისუნთქეს, მემარჯვენეებმა ცხელი მოითქვეს.

გუშინ, ყრილობის დროს მარიუ სოარეშმა დარეკა ბარეირუში და პორტუგალიის კომპარტიის გენერალურ მდივანს ალვარო კუნიალს სოციალისტებისა და კომუნისტების საერთო ძალებით მოტა პინტუს მთავრობის ჩანოგდება შესთავაზა.

კუნიალი დათანხმდა დაესვა ეს საკითხი ყრილობაზე.

ყრილობამ მოწონებით, ოვაციების ჭექა-ქუხილით უპასუხა კუნიალის განცხადებას ამის თაობაზე.

წუხელ პარლამენტში — რესპუბლიკის ასამბლეაში სხდომა დილის 4 საათამდე გაგრძელდა.

დღეს „დიარიუ პოპულარი“, „კაპიტალი“, „დიარიუ და ლიჟბოა“ იუნჯებიან, რომ პორტუგალიის კომპარტიის მეცხრე ყრილობაზე ერთ-ერთი შესვენების დროს პრეს-კონფერენცია გამართა პორტუგალიის კომპარტიის პოლიტკომისიის წევრმა ჟაიმე სერამ.

— კომპარტია მხარს დაუჭერს სოციალისტებს პარლამენტში. რეს-

ალეკო კუნიალი პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობის დელე-
გატებს შორის.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

პუბლიკის ასამზღეის ორმოცი კომუნისტი დეპუტატი ზმას მისცემს მოტა პინტუს მთავრობის დამხობას, — თქვა ჟიმიე სერამ.

დღეს პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეორე მდივანი, პარლამენტის დეპუტატი ოქტავიუ პატუ ყრილობის სხდომაზე პირდაპირ პარლამენტიდან მოვიდა.

კომუნისტმა და სოციალისტმა დელეგატებმა პარლამენტში უნდობლობა გამოუცხადეს მოტა პინტუს მთავრობას.

ლენინს აქვს ერთი მშვენიერი გამოთქმა: პროლეტარიატი იბრძვის, ბურჟუაზია ხელისუფლებისაკენ მიიპარებაო.

სწორედ ასეთი მდგომარეობაა დღეს პორტუგალიაში.

პორტუგალიის კომპარტია ცდილობს მემარცხენე ძალების (კომუნისტები, სოციალისტები) უმრავლესობა კიდევ უფრო განამტკიცოს პარლამენტში, შექმნას ოთხი უდიდესი საპარლამენტო პარტიის, მათ შორის კომუნისტების მონაწილეობით ახალი გარდამავალი ტიპის მთავრობა, მოაწყოს ახალი არჩევნები და ამ გზით რევოლუციური, დემოკრატიული ძალები მოიყვანოს ხელისუფლების სათავეში.

ბურჟუაზია კი ამ დროს ხელისუფლებისაკენ სხვა გზით მიიპარება.

კომპარტია ცდილობს განახორციელოს დემოკრატიული მთავრობის მეშვეობით დემოკრატიული ალტერნატივის პროგრამა.

დემოკრატიული ალტერნატივა იმიტომ ჰქვია, რომ ეს არის არჩევანი მემარჯვენე, რეაქციული ძალების შესაძლო დიქტატურასა და დემოკრაციას შორის.

ამ დემოკრატიული ალტერნატივის პროგრამა მხოლოდ მაშინ განხორციელდება, თუ პარლამენტში — რესპუბლიკის ასამბლეაში იქნება კომუნისტთა და სოციალისტთა ერთ დემოკრატიულ პლატფორმაზე მდგარი საპარლამენტო უმრავლესობა. მაგრამ აქ ორი საშიშროება არსებობს.

ჯერ ერთი, სოციალისტები „ხშირად ეარშიყებიან“ მემარჯვენე რეაქციულ ძალებს, დროებით კავშირსაც კრავენ მათთან.

მეორე, მემარჯვენე პარტიები ცდილობენ სამხედრო ძალებისა და კომპარტიის ინტერესები დააჯახონ ერთმანეთს.

ეს ერთის მხრივ, და, მეორეს მხრივ, კომპარტია და პრეზიდენტი სურთ ნაჰკიდონ ერთმანეთს.

— ნონ პასარანი

— არ გამოვა! — ამბობს თავის ძალებში ღრმად დარწმუნებული კომუნისტური პარტია.

გაზეთი „ექსპრესიუ“ წერს: კომპარტია და მისი ლიდერი ალვარო კუნიალი ცდილობენ: ჯერ ერთი, პარლამენტში არ იმატოს „მემარჯვენე უმრავლესობამ“, მეორე, შეინარჩუნონ დღეს არსებული „მემარცხენე უმ-

რავლესობა“, მესამე, გაზარდონ კომუნისტი დეპუტატების სვედრიითი წონა რესპუბლიკის ასამბლეაში.

გაზეთ „ექსპრესიუს“ აქვს ერთი რუბრიკა: „კვირის ფიგურა“ ენობა მას. „ექსპრესიუს“ ყოველკვირეული ორგანოა და კვირის ყველაზე მნიშვნელოვან ამბავს, კვირის ყველაზე აქტიურ პოლიტიკურ მოღვაწეზე წერილს ათავსებს რუბრიკით „კვირის ფიგურა“.

„ექსპრესიუს“ ჰგონია, რომ დიდი პატივი დასდო ალვარო კუნიალს, როცა მას „კვირის ფიგურა“ უწოდა.

ალვარო კუნიალი საუკუნის ფიგურაა.

ლისაბონის ბურჟუაზიული გაზეთები მკითხაობენ IX ყრილობის დღეებში: ვის სად აირჩივენ? ვის სად დააწინაურებენო?

„უ ჟურნალ“ წერს: ამბობენ პარლამენტის დეპუტატებს ვიტალ მორეირას და ჟორჟე ლეიტას ცეკაშიც აირჩივენო. ხოლო ვეიგა დი ოლივეირას პოლიტიკომისიაშიო. სხვა გაზეთებიც ხმაურობენ კადრების გარშემო.

ბურჟუაზიულ პრესაში გაჩაღებულია მკითხაობა, მისნობა, წინასწარმეტყველება, ჭკარობა.

გაზეთები იუნყებთან, რომ გუშინ პორტუგალიის მეორე ქალაქ პორტუში პოლიციელებმა ოთხი გაფიცული მუშა დაჭრეს. ეს მოხდა მაშინ, როცა მუშებმა თავის საწარმოში არ შემოუშვეს ფაბრიკის მეპატრონის „კერძო პოლიცია“ და „კერძო დეტექტივები“.

კაპიტალისტს თავისი კერძო პოლიციაც ჰყავს. ასე უფრო მოხერხებულია, უფრო იოლია მუშათა დაშოშმინება.

ამ დილით ატლანტიკის პორიზონტზე მენამული მზე ამოდის. მენამულ ღრუბლებს თითქოს იმ დაჭრილი მუშების სისხლი აცხია.

კვლავ ნაცნობი გზით მივემგზავრებით ლისაბონიდან ბარეირუსი.

გზად კლასიკოსი მწერლის ესა დე კეიროშის ძეგლს ჩავუარეთ.

«Афины сотворили скульптуру, Рим измыслил право, Париж избрал революцию, Германия открыла мистицизм. А Лиссабон что же создал?»

Ф а д о».

ფადო — პორტუგალიური პოპულარული სიმღერაა.

მას სიცოცხლეშიც მღერიან პორტუგალიელები და საფლავშიც.

ფადოს გარეშე პორტუგალიელი, აბა, რა პორტუგალიელია?!

ახლაც ეს სიმღერა იღვრება რადიომიმღებიდან.

მე კი ისევ ესა დე კეიროშზე ვფიქრობ.

«Как-то раз Париж рассердился и изгнал королей; в другой раз он рассердился и принял императоров. Иногда Лиссабон сердится — и окунается в политику.

Лиссабон тогда встает в позу, вызывает, устраивает заговоры на

углах, лениво разгоняется полицией — и снова идет, покрытый славою и гордясь свержением тираний, разглагольствовать на тему!».

ჩვენი მანქანების კავალადა ბარეირუსკენ მიქრის.

რადიო გადმოსცემს ნაწყვეტებს პროგრესული პორტუგალიელი მწერლის გოშე გომეშ ფერეირას წიგნიდან „აუცილებელი რევოლუცია“:

«Можно сказать, что истинное уважение к португальскому народу пробудилось после 25 апреля и что все мы заслужили право на это уважение. Однако мне не стыдно признаться — никогда не надо стыдиться правды, — что теперь и правители и управляемые еще только учатся демократии, с большим или меньшим успехом.

Никто пока не свободен от наследственных пороков... Мы избавляемся от них, но как медленно, как ужасно медленно! У нас, к примеру, до сих пор путаются понятия «приказ» и «подчинение», потому что царит хаос легального беспорядка. (Впрочем, иногда этот хаос говорит о том, что португальцы в политическом отношении уже достигли совершенности.)

Наивно было бы полагать, что в этом переходном периоде правители не должны приказывать. В этих трудных условиях и проверяется, из какого теста сделаны люди, которые нами правят; проверяется, способны ли они к диалогу, к отказу от постоянного напора полиции, цензуры, от религии, понятой лишь как уздечка. Вот, кстати, почему так упал авторитет церкви!

Нет сомнений, что смутное время, в которое мы живем, будет длиться не бесконечно, что неопределенная эта система не вечна, что благодаря новым экономическим и образовательным начинаниям каждому человеку будет гарантирован хлеб, кров и книги».

ვუახლოვდებით ბარეირუს, პორტუგალიის „საყრილობო დედაქალაქს“.

ყრილობის დღევანდელ, მესამე სხდომაზეც დელეგატებმა ოვაციები გაუმართეს სკკპ დელეგაციას და მის მეთაურს ამხანაგ ედუარდ შევარდნაძეს, სხვა მოძმე პარტიების დელეგაციებს.

ყრილობის მესამე სხდომა გახსნილად ცხადდება.

გრძელდება კამათი.

სულ 11 მილიონი პორტუგალიელია ამ ქვეყანაზე. პორტუგალიურ ენაზე კი ას ათი მილიონი კაცი ლაპარაკობს მსოფლიოში. მაგრამ იმდენი სიმართლე, რაც პორტუგალიის კომპარტიის მეცხრე ყრილობაზე ითქვა, გუშინ და დღეს, პორტუგალიურ ენაზე ათადან-ბაზადან არ თქმულა.

ამ ყრილობამ დელეგატთა არა მარტო მაღალი ემოციურობის კლასიკური მაგალითი მოგვცა, ჰრამედ კამათის მონწყობის მეტად საინტერესო პრაქტიკაც გვიჩვენა, კამათში მონაწილეობის რეგლამენტი ასეთი იყო:— 5 წუთი რიგით დელეგატს, 10 წუთი — ცეკას მდივანსა და პოლიტკომისის წევრს. არც ერთი ზედმეტი ფრაზა და სიტყვა, არავითარი ზოგადი, წყალნყალა შესავალი, არავითარი რევერანსები მარჯვნივ და მარცხნივ, არა-

ვითარი ბრტყელ-ბრტყელი ფრაზები. მხოლოდ საქმიანი, ლაკონური, ლოგიკური, პარტიული გამოსვლა.

პორტუგალიელები დაბადებით ორატორები არიან. ლამაზია პორტუგალიური ენა. თანმიმდევრულია პორტუგალიელი მშრომელის ლოგიკა, მშვენიერია მისი იდეალი.

დღეს ყრილობაზე კამათში მონაწილეობა მიიღეს პორტუგალიის სახელოვანი მუშათა კლასის, კოოპერატორების, წვრილი ერთპიროვნული სოფლის მეურნე გლეხობის, მოსამსახურეთა, სამეცნიერო-ტექნიკური და შემოქმედებითი ინტელიგენციის წარმომადგენლებმა.

მათ მოჰყავდათ მეტად საინტერესო ფაქტები თავიანთი მუშური კოლექტივის, სოფლის კოოპერატივის პრაქტიკიდან, საკუთარი შრომითი ბიოგრაფიიდან იმ თეორიული და პოლიტიკური დებულებების სისწორის საილუსტრაციოდ, რომლებიც მოცემულია IX ყრილობის მასალებში, პორტუგალიის კომპარტიის წინასაყრილობო თეზისებში, ამხანაგ ალვარო კუნიალის საანგარიშო მოხსენებაში, ყრილობის სხვა დოკუმენტებში.

მოტა პინტუს მთავრობასა და მსხვილ კაპიტალთან მშრომელთა კლასობრივი ბრძოლის ყოველ ფაქტს, რომელიც მოჰყავდათ თავიანთ გამოსვლებში რევოლუციის ორატორებს, ყრილობა ოვაციებით ხვდებოდა...

მეტად მაღალ და ოპერატიულ დონეზე იდგა ყრილობის საინფორმაციო სამსახური. დელეგატის გამოსვლიდან 10—15 წუთის შემდეგ მისი სიტყვის ტექსტი უკვე ურიგდებოდა ყრილობის დელეგატებსა და სტუმრებს, როგორც ყრილობის დოკუმენტი.

დაგვირიგეს ყრილობის დელეგატებსა და სტუმრებს ალვარო კუნიალის საანგარიშო მოხსენება, ამხანაგ ედუარდ შევარდნაძის გამოსვლის ტექსტი და სხვა დოკუმენტები.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის პრეს-ცენტრმა გაავრცელა, როგორც ყრილობის დოკუმენტი, საბჭოთა საინფორმაციო სააგენტოს „ნოვოსტის“ მიერ მომზადებული დოსიე „საბჭოთა საქართველო დღეს“, რომელიც მოგვითხრობდა რესპუბლიკის ეკონომიკაზე, კულტურაზე, მის დედაქალაქზე — თბილისზე, ქართველი ხალხის გმირულ ისტორიაზე, ქართულ ჩაიზე, სუბტროპიკებზე, ქართულ ლეინოებზე.

ამ დოკუმენტს დიდი ინტერესით გაეცნენ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობის დელეგატები.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა დოსიეში იმ ძვრებს ეკონომიკასა და კულტურაში, სოციალურ ცხოვრებაში, რომლებსაც ადგილი აქვს საბჭოთა საქართველოში პარტიის თბილისის კომიტეტის მუშაობის თაობაზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ისტორიული დადგენილების მიღების შემდეგ.

არა მარტო პორტუგალიის კომპარტიის, არამედ მსოფლიოს ყველა 60-

ივე პარტიის წარმომადგენელთა მუდმივი ყურადღების ცენტრში იყო სკკპ დელეგაცია ამხ. ე. ა. შევარდნაძის მეთაურობით.

ყველა მოვალედ თვლიდა თავის თავს მოსულიყო ჩვენს დელეგაციასთან და მისი მეთაურისა და წევრებისათვის გადმოეცა თავისი პარტიის საუკეთესო სურვილები, გამოეთქვა აღტაცება ჩვენი პარტიისა და სახელმწიფოს გრანდიოზული მიღწევების გამო, მაღლობა ეთქვა იმისათვის, რომ ლენინის პარტია ერთგულია მისი რევოლუციური, მსოფლიო-ისტორიული, ინტერნაციონალური მისიისა.

დღეს სხდომის დაწყების წინ სკკპ დელეგაციის მეთაურს ამხანაგ ე. ა. შევარდნაძეს წარუდგინეს ავსტრიის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის მეთაური, ავსტრიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიის წევრი ფრანც ჰაგერი.

ფრანც ჰაგერმა გაიხსენა სკკპ დელეგაციისა და მისი მეთაურის ამხანაგ ე. ა. შევარდნაძის მონაწილეობა ავსტრიის კომუნისტური პარტიის X XII ყრილობის მუშაობაში ამ რამდენიმე წლის წინათ.

ორი მოძმე პარტიის წარმომადგენელთა შორის მეგობრული, საქმიანი საუბარი შედგა.

ფრანც ჰაგერმა ავსტრიის კომუნისტური პარტიის ლიდერის ფრანც მურის სალაშო გადასცა სკკპ დელეგაციის მეთაურსა და დელეგაციის წევრებს.

ავსტრიის კომუნისტური პარტიის X XII ყრილობაზე, რომელიც 1974 წლის 18-20 იანვარს გაიმართა ვენაში, სკკპ დელეგაციას მეთაურობდა საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ამხანაგი ედუარდ შევარდნაძე.

ავსტრიელმა კომუნისტებმა ლისაბონში გადმოგვეცეს წიგნი

„Der 22. Parteitag der Kommunistischen Partei Österreichs“¹.

ეს წიგნი ავსტრიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გამომცემლობამ გამოუშვა 1974 წელს.

ამ წიგნში გერმანულ ენაზე გამოქვეყნებულია ამხანაგ ედუარდ შევარდნაძის სიტყვა, წარმოთქმული ავსტრიის კომპარტიის X XII ყრილობაზე.

მივიღეთ გაზეთ „ფოლკსტიმეს“ ის ნომერიც, რომელშიც დაბეჭდილია ამხანაგ ე. ა. შევარდნაძის სიტყვა.

ავსტრიელ მეგობრებს გადავეცით წიგნი „X XII съезд Коммунистической партии Австрии“, რომელიც მოსკოვში „პოლიტიზდატმა“ გამოსცა სერიით „საზღვარგარეთის კომუნისტური და მუშათა პარტიების დოკუმენტები და მასალები“.

¹ „ავსტრიის კომპარტიის X XII ყრილობა“. ვენა. 1974 წ.

ამ წიგნში ავსტრიის კომპარტიის XXII ყრილობის სხვა მასალებთან ერთად დაიბეჭდა ამხანაგ ე. ა. შევარდნაძის სიტყვა რუსულ ენაზე.

დიდი სიხარულით შეხვდნენ ლისაბონში ავსტრიელი კომუნისტები სკკპ დელეგაციის წევრს, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საერთაშორისო განყოფილების გამგის პირველ მოადგილეს ვადიმ ზაგლადინს, რომელიც ავსტრიის კომპარტიის XXII ყრილობის მუშაობაშიც იღებდა მონაწილეობას, როგორც სკკპ დელეგაციის წევრი.

სტუმარი ბევრი ჰყავს პორტუგალიის კომპარტიას.

კომპარტიის VIII ყრილობიდან IX ყრილობამდე პორტუგალიას მსოფლიოს 45 კომუნისტური და მუშათა პარტიის დელეგაცია ეწვია.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის 141 დელეგაცია იმყოფებოდა აზიის, ამერიკისა და აფრიკის კონტინენტების მრავალ ქვეყანაში.

საერთაშორისო ურთიერთობის სფეროში ასეთი ნაყოფიერი, მრავალფეროვანი და ინტენსიური მუშაობის პერიოდი პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას ჯერ არ ჰქონია.

პორტუგალიის კომპარტიას თავისი წყლილი შეაქვს მსოფლიო კომუნისტური და მუშათა მოძრაობის მომნიშვნელო, აქტუალური საკითხების გადაჭრაში, საერთაშორისო პოლიტიკის მრავალი მწვავე პრობლემის მოწესრიგებაში.

პორტუგალიის კომპარტია თავის მდიდარ გამოცდილებას უზიარებს მოძმე პარტიებს, თვითონაც ბევრს სწავლობს მათგან.

პორტუგალიის კომპარტია აქტიურად იბრძვის მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა მოძრაობის ერთიანობისა და სოლიდარობისათვის.

— КПСС!

— Ленин!

— Брежнев!

— PSP!

— პკპ!

— ვი-ეტ-ნამ!

— ან-გო-ლა! ემ-პე-ელა!

— ავ-ლა-ნის-ტანი

— კუ-ბა! ფი-დელი!

— ჩი-ლი! კორ-ვა-ლანი!

— მო-ზამ-ბიკი! ფრე-ლი-მო!

— ООП! ОЛР!

— პალესტინა—პალესტინელებს!

ყველაზე ხშირად ამ ქვეყნებისა და პარტიების, მათი ბელადების სახელები ისმის სკანდირებისა და ოვაციების დროს.

თვალწინ ცოცხლდება ისტორიული თარიღების, რევოლუციური ბრძო-

ლების მთელი ფიერვერკი: 1974 წლის სექტემბერში პორტუგალიამ აღიარა თავისი ყოფილი კოლონიის გვინეა-ბისაუს დამოუკიდებლობა, 1975 წლის ივნისში — მოზამბიკის სახალხო რესპუბლიკისა, 1975 წლის ივლისში — მწვანე კონცხის კუნძულების რესპუბლიკისა და სან-ტომესა და პრინსიპის დემოკრატიული რესპუბლიკისა, 1976 წლის თებერვალში — ანგოლის სახალხო რესპუბლიკისა. 1975 წლის 11 ნოემბერს ანგოლამ თავისი თავი დამოუკიდებელ რესპუბლიკად თვითონვე გამოაცხადა. პორტუგალია კი დიდხანს ფიქრობდა: ეცნო თუ არ ეცნო დამოუკიდებელი ანგოლა. ბოლოს სცნო. სხვა გზა არ იყო.

პორტუგალია, სანამ თვითონ იყო დამონებული, სხვასაც იმონებდა.

როცა თვითონ განთავისუფლდა, სხვასაც თავისუფლება მიანიჭა.

მონამ მხოლოდ მონობა იცის. თავისუფლება — თავისუფალთა ხვედრია.

ყრილობაზე გამოსვლები ისტორიის გაკვეთილებია.

ტრიბუნაზეა ანგოლის მპლა — შრომის პარტიის წარმომადგენელი ანტონი დოს სანტოს ფრანკა.

თეთრკანიანი კომუნისტი პორტუგალიელები ოვაციებს უმართავენ შავკანიან ბანტუ ზანგების წარმომადგენლებს, რომლებიც დასავლეთ აფრიკიდან, დედამიწის სამხრეთ ნახევარსფეროდან მოვიდნენ ჩრდილოეთ ნახევარსფეროში, ეკვატორული და ტროპიკული, ყოფილი კოლონიური აფრიკიდან მოვიდნენ რევოლუციურ პორტუგალიაში.

ალბათ რაღაც დიდი სათქმელი აქვთ ამ ადამიანებს, რადგანაც ასეთი შორი მანძილი გადმოლახეს...

ისინი მოვიდნენ, რომ თქვან: არასოდეს არ გამოვრდება მონობა! ისინი მოვიდნენ, რომ თქვან: თქვენმა რევოლუციამ შვა ჩვენი რევოლუცია! მეგობრობა, თავისუფლება, ძმობა, თანასწორობა და მშვიდობა უნდა სუფევდეს ან და მარადის!

მოზამბიკის „ფრელიმოსა“ და ანგოლის „მპლა“ — შრომის პარტიის წარმომადგენლები პორტუგალიურ ენაზე გამოდიან. ეს მეტად მოსწონს აუდიტორიას. ხანდისხან „აფრიკანიზმები“ იჭრება მათს პორტუგალიურში. მაშინ პორტუგალიელ მუშებს ღიმილი დასთამაშებთ სახეზე.

ვუსმენ ანგოლის დელეგაციის გამოსვლას და მახსენდება კომუნისტი პოეტის, პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობის დელეგატის ფრანსიშკუ მიგელის ლექსი „ნუ წახვალ ანგოლაში, ჯარისკაცი!“ — პორტუგალიის რევოლუციური პოეზიის შესანიშნავი ქმნილება:

Подумай: с кем встретишься

ты в борьбе.

Народ Анголы —

твой брат.

И, к счастью, победа придет не к тебе,
Не ездят в Анголу, солдаты!

ეს ლექსი მსოფლიო ლიტერატურის შედეგების 200 ტომიან საბჭოურ ბიბლიოთეკაში შევიდა, რომელიც ამას წინათ გამოიცა მოსკოვში.

კომუნისტი პოეტი ფრანსიშკუ მიგელი გლეხის ოჯახში დაიბადა.

ოცი წელი სალაზარის ფაშისტურ ციხეში გაატარა.

მერე ის იყო გაიქცა კაშიაშის ციხიდან. მთელმა მსოფლიომ გაიგო ეს ამბავი.

პოეტი ფრანსიშკუ მიგელი პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრია და რესპუბლიკის პარლამენტის დეპუტატი.

— ის პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრთა სიაში 22-ეა, — მეუბნება ლუიზა კამპინეში.

— იქ, ანგოლაში სალაზარმა ააშენა ახალი დედაქალაქი — ახალი ლისაბონი. მაგრამ ის ქველი ლისაბონი იყო. ახალი ლისაბონი ჩვენ აქ, ძველ ლისაბონში ვპოვეთ. რევოლუციური ლისაბონია ახალი ლისაბონი — ამბობს ანგოლის მპლა — შრომის პარტიის წარმომადგენელი ყრილობის ტრიბუნიდან.

ჩრდილოეთ ანგოლაში წელიწადის დროთა ცვლა ბუნებას და ჰავას თითქმის არ ეტყობა. იქ მარადიული ზაფხულია.

— ასევე უცვლელია ჩვენი ბატონობა — ამტკიცებდა სალაზარი.

სალაზარის დროს ანგოლის ეკვატორულ ტყეებში მობინადრე ადამიანის მსგავსი შიმპანზე უფრო ჰგავდა ადამიანს, ვიდრე კოლონიზატორი ჯარისკაცი.

ოთხი საუკუნე პარპაშებდნენ კოლონიზატორები ანგოლაში.

პირველი 250 წლის განმავლობაში პორტუგალიელი კოლონიზატორები ანგოლელ ზანგებს ბრაზილიაში მონათა ბაზარზე ჰყიდდნენ.

გაუკაცრიელდა ქვეყანა.

შემდეგ ანგოლის აღმასებლისა და ბრილიანტების გაყიდვით მოითბეს ხელი.

წელიწადში 800 ათას კარატ აღმასს მოიპოვებდნენ ანგოლაში პორტუგალიელები.

„ანგოლარ“ ერქვა ანგოლის ფულს. ერთი ანგოლარი ერთ ესკუდოს უდრიდა. მანეთი მანეთს უდრიდა, ადამიანი ადამიანს ვერა!

დღეს სულ სხვა სურათია. რევოლუციამ ანგოლაში, რევოლუციამ პორტუგალიაში ძირფესვიანად შეცვალეს სინამდვილე.

რევოლუციური პორტუგალია ტაშს უკრავს პორტუგალიელ კოლონიზატორებზე გამარჯვებულ რევოლუციურ ანგოლას.

ეს ხომ საუკუნის სასწაულია!

ყრილობა ზოპოქარი კლასობრივი ბრძოლების ფონზე მიმდინარეობს. ნამდაუნუმ მოდის ქვეყნის სხვადასხვა ქალაქებიდან და სოფლებიდან წერილები, დეპეშები გაფიცული მუშებისა და გლეხებისაგან. ისინი მოითხოვენ, ყრილობამ მიიღოს რეზოლუცია მათი სამართლიანი საქმის მხარდასაჭერად.

კომუნისტთა ყრილობა ასეთ რეზოლუციებს ოვაციებითა და ტაშის ქუხილით იღებს.

ათასი უხილავი წერეთაა დაკავშირებული ყრილობა მუშათა კლასის ყოველდღიურ ცხოვრებასა და ბრძოლასთან, გლეხობასთან, ახალგაზრდობასთან, ინტელიგენციასთან.

ყრილობის მუშაობის დღეებში პორტუგალიაში გაფიცვა მოენყო აგრარული რეფორმის დასაცავად.

ამ გაფიცულთა მხარდასაჭერად IX ყრილობამ ცალკე რეზოლუცია მიიღო. ყრილობა და მასები ერთ ცოცხალ, განუყოფელ ორგანიზმს წარმოადგენენ.

ეს საოცრად იგრძნობა ამ ყრილობაზე.

— ვუყურებ პორტუგალიელ მუშებს, პორტუგალიელ კომუნისტებს და გაოცებული ვარ. სალაზარისა და კაეტანუს დროს ამ ხალხს იგივე ხელები ჰქონდა და იგივე თავი ება. მაგრამ იფიქრებდი, პორტუგალიამ არ იცის რა არის ტაში და ოვაცია. ხალხს ღიმილი ჰქონდა დავიწყებული, — მიოხრა ერთმა ბარეირუელმა კომუნისტმა მუშამ.

დღეს ფაშიზმის ნანგრევებზე მხრები გაშალა ადამიანმა. და აქ ისეთი პოლიტიკური გრძნობები და ვნებები ბოპოქრობენ, სალაზარი და კაეტანუ მასების შიშით ალბათ საიქიოდანაც გარბიან.

ყველა ჯურის სალაზარი და კაეტანუ ათეული წლების მანძილზე ახშობდა ადამიანში ყოველივე ადამიანურს, სიტყვისა და მოქმედების თავისუფლებას.

ახლა ვულკანივით ამოხეთქა ადამიანში ათეული წლების მანძილზე დაგროვილმა ბოლმამ და წალექივით დაემუქრა ტოტალიტარიზმს.

ადამიანში გამონთავისუფლდა სოციალურ გრძნობათა ატომური ენერგია.

ეს ენერგია ანგრევს და აშენებს.

ანგრევს წარსულს და აშენებს მომავალს, ანგრევს მონობას და აშენებს თავისუფლებას.

ძრწოდეთ ტირანნო და დიქტატორნო!

თავისუფალი ადამიანისა მხოლოდ იმას ეშინია, ვინც ადამიანის დამონებაზე ოცნებობს.

ხოლო ვინც მონობას აშენებს თავისუფლების ლოზუნგით, ის დამნაშავეა.

ხალხს ატყუებენ ხალხის მტრები: დემოკრატია ისე ვერ დამყარდება, თუ ჯერ დესპოტია, ტირანია და სისხლიანი დიქტატურა არ დამყარდო.

„აუცილებელ რევოლუციაში“ პროგრესული მწერალი ყოზე გომეშ ფერეირა წერს:

«Применить демократические методы намного сложнее, чем деспотические. В последнем случае совсем просто: нашелся бы только какой-нибудь бандит с дубинкой в кулаке, и методы эти бесстрашно и эффективно проводятся в жизнь... А демократия требует усердия, настойчивости, осторожности, упорства, и часто нужна обыкновенная революция, чтобы она восторжествовала.

Нельзя превращать средства борьбы в ее цель. Начинается путаница и смятение. И когда после невероятных усилий создан наконец вожделенный метод, выясняется, что мы уже не помним, зачем он был нужен, и остолбенело смотрим друг на друга и разводим руками. Что будет? Социализм? Монархия?

Конечно, длительное и острое «вынашивание» демократии пугает людей, привыкших решать сложнейшие проблемы парой оплеух, а также тех, кто сомневается в возможностях «базиса», как это теперь называется, — в возможностях народа.

Дело осложняется тем еще, что в Истории мы находим примеры, когда мирные демократические методы и кроткий режим типа «возлюбите друг друга» проводились в жизнь железной рукой, насилием.

В то же самое время — и это один из распространенных политических парадоксов — они (латифундисты и фабриканты) всей силой классовой ненависти ненавидят португальцев-бедняков, не признают за ними никаких человеческих прав, даже самых элементарных, — права на свободу, например! «Они к ней еще не готовы!» — заявляют эти люди»¹.

ყრილობამ დიდი ყურადღება დაუთმო თეორიული, იდეოლოგიური, საინფორმაციო და პროპაგანდისტული მუშაობის გაძლიერებას, დაგმო მენარჯვენე ოპორტუნიზმი, მემარცხენე ავანტურიზმი, ანტიკომუნიზმი და ანტისოვეტიზმი.

IX ყრილობამ განსაკუთრებით გამოკვეთა ის აზრი, რომ მარქსისტულ-ლენინურ იდეოლოგიასა და მუშათა მოძრაობაში აქა-იქ ფესვმოკიდებულ

¹ «Современная португальская новелла». Москва, «Прогресс», 1977 г.

იდეოლოგიურ ვარიანტებსა და ანარეკლებს შორის დიდი ზღვარია და გადაჭრით მიემხრო მარქსისტულ-ლენინურ პლატფორმას.

კლასობრივი ბრძოლები პორტუგალიაში შეტად ძნელ პირობებში მიმდინარეობს.

რეაქციული ძალები, მემარჯვენე ელემენტები უტყევენ 25 აპრილის რევოლუციის მონაპოვრებს, მაგრამ რევოლუცია მაინც ცოცხლობს და იმარჯვებს.

მე ვნახე სასწაული პორტუგალიაში: ფაშისტური მონობისაგან განთავისუფლებული ადამიანი!

თავი მეჩვი

ისტორიის ლოკომოტივაბი

1979 წლის 1 ივნისი, საღამო.
ბარეირუ. პკპ IX ყრილობის IV სხდომა.

— უჰი უჰი უჰი — ჰკივიან ბარეირუში ლოკომოტივები. პორტუგალიის რკინიგზელები ასე ესალმებიან კომუნისტთა IX ყრილობას.

— უჰი უჰი უჰი — თითქოს ვილაცას ემუქრებიან ლოკომოტივები.

კარლ მარქსი გამახსენდა, მისი შესანიშნავი პოლიტიკური მეტაფორა: რევოლუციები ისტორიის ლოკომოტივებიაო.

დღეს ისტორიის ლოკომოტივები ჰკივიან ბარეირუში.

ბარეირუში ყრილობის შენობას ჩაუვლიან ელმავლები, ორთქლმავლები. ლოკომოტივები და გაბმულ სირენას აძლევენ.

— პე-სე-პე! — ქუხს პასუხად ყრილობა.

ასე ეხმაურებიან ერთმანეთს პარტია და კლასი, დელეგატები და მასები, თანამედროვეობა და ისტორია.

ლოკომოტივები კი გზას განაგრძობენ, კივილით მიქრიან მომავლისაკენ.

ყრილობაც განაგრძობს მუშაობას.

კამათში ასზე მეტი ორატორია ჩანერილი.

საკითხების განხილვა გრძელდება. შინაპარტიული დემოკრატია ზეიმობს.

ტრიბუნაზეა პორტუგალიის კომპარტიის პოლიტკომისიისა და სამდივნოს წევრი ოქტავიუ როდრიგუშ პატუ.

ყრილობა აღფრთოვანებით ესალმება მას.

მის გამოსვლაში განსაკუთრებით გაესვა ხაზი პარტიის რიგების ზრდის აუცილებლობას, პარტიული კადრების აღზრდის შემდგომი სრულყოფის ამოცანებს.

პატუ მოითხოვს თვალის ჩინივით გავუფრთხილდეთ პარტიის რიგების ერთიანობას, პარტიის მონოლითურ დარაზმულობას ცენტრალური კომიტეტის გარშემო.

პორტუგალიის კომპარტია ის გრანტიის კლდეა, რომელზეც იმსხვრევა ყველა ანტიკომუნისტური მოძრაობის ტალღა. კომპარტია ერთადერთი პარტიაა პორტუგალიაში, რომელმაც არ იცის რა არის განხეთქილება.

პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის სამდივნოსა და პოლიტკომისიის წევრი ოქტავიუ პატუ აღვარო კუნიალის მარჯვენა ხელია. ის ყველაზე გავლენიანი პოლიტიკური ჰოლვანება პარტიაში გენერალური მდივნის შემდეგ.

პატუ 54 წლის საშუალო ტანის ვაჟაკია. მუდამ ღიმილიანი და ყურადღებიანი.

ოქტავიუ პატუ პორტუგალიის კომპარტიამ რესპუბლიკის პრეზიდენტობის კანდიდატად წამოაყენა უკანასკნელი არჩევნების დროს.

ლისაბონის, ბარეირუს, სეთუბალის ქუჩებში ახლაც ნახავთ მის სურათებს, კედლებზე გაკრულს წარწერით:

— ხმა მიეცით ოქტავიუ პატუს — პრეზიდენტობის ღირსეულ კანდიდატს!

ბერეირუელი კომუნისტები სიამაყის გრძნობით ამბობენ:

— ჩვენი კანდიდატი მეტად სიმპათიური და ღირსეული კაცია! ყოველმა მეთორმეტე პორტუგალიელმა სწორედ მას მისცა ხმა. მოვა დრო და მთელი პორტუგალია მას აირჩევს!

27 წლის ოქტავიუ პატუ პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ერთ-ერთ მდივნად აირჩიეს, 30 წლისა — ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიის წევრად.

1961 წელს სალაზარის პორტუგალიაში რევოლუციური მოღვაწეობისათვის 8 წლით პატიმრობა მიუსაჯეს, მაგრამ სალაზარს სასჯელი ეცოტავა.

— მიუყენეთ ოქტავიუ პატუს საგანგებო კანონმდებლობა „უშიშროების შესახებ“. ეგ მეტად საშიში დამნაშავეა! — ბრძანა ფაშისტმა დიქტატორმა.

ეს იმას ნიშნავდა, რომ ოქტავიუ პატუს პატიმრობა ფაქტიურად უფადო ხდებოდა. შეიძლებოდა მთელი სიცოცხლე გაგრძელებულიყო.

ოქტავიუ პატუმ ათი წელი გაატარა ციხეში, 16 წელი — იატაკქვეშეთში.

25 აპრილის რევოლუციის შემდეგ, 1975 წელს რესპუბლიკის დამფუძნებელ კრებაში აირჩიეს. იქ დეპუტატთა კომუნისტური ფრაქციის ლიდერი გახდა.

1976 წლიდან რესპუბლიკის ასამბლეის დეპუტატია.

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის დარბაზში ერთ-ერთი
სხდომის დროს.

აღნ — საკდესის ფოტოქრონიკა

ახლა ცეცხლს აფრქევს პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის ტრიბუნიდან ეს მგზნებარე რევოლუციონერი.

ოქტავიუ პატუ ოვაციითა და მქუხარე ტაშით გააცილეს ტრიბუნიდან.

ორატორები ცვლიან ერთმანეთს.

ტრიბუნაზე ადის პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიის წევრი ტეიშეირა ფერნანდუ ბლანკი.

ყრილობა მსურვალედ ესალმება მას.

ტეიშეირამ თავისი გამოსვლა მიუძღვნა ორგანიზაციულ-პარტიული მუშაობის შემდგომი სრულყოფის საკითხებს.

ტრიბუნაზეა პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის სამდივნოს წევრი დომინგუშ აბრანტეში.

მან თავის გამოსვლაში მუშათა კლასის პრობლემებზე ილაპარაკა და ეს გასაგებია. მას პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში პროფკავშირების ხელმძღვანელობა აკისრია.

მუშათა კლასი საწარმოთა ნაციონალიზაციისათვის იბრძვის, გლეხობა—კოოპერაციისათვის. ამ ბრძოლაში ეს ორი კლასი, ცხადია, მხარს უჭერს ერთმანეთს. მათი ლიდერი რევოლუციის მედროშე და ავანგარდი პორტუგალიის კომუნისტური პარტიაა.

მძლავრად გაისმის ყრილობაზე მუშათა კლასის ხმა.

განსაკუთრებით დამამახსოვრდა მუშა ქალის, IX ყრილობის დელეგატის ე. ტალიადაშის გამოსვლა.

ე. ტალიადაში მუშათა ქალაქ ბარეირუს კომუნისტური ორგანიზაციის წევრია. როგორც ვთქვით, ამ ქალაქში მდებარეობს 25 აპრილის რევოლუციის შემდეგ ნაციონალიზირებული გიგანტური კომპანია „ქიმიგალი“, ის ერთ-ერთი უდიდესია ამ ტიპის საწარმოთა შორის ევროპასა და მსოფლიოში.

მემარჯვენე ძალები უტევენ „ქიმიგალს“, სურთ ის ისევ ძველ მფლობელს დაუბრუნონ. ბარეირუს მუშათა კლასი კი, პირიქით, ცდილობს შეინარჩუნოს „ქიმიგალი“, როგორც ნაციონალიზებული კომპანია.

კაპიტალისტები და მემარჯვენე ძალები ყოველ ღონეს ხმარობენ, გააბანკროტონ „ქიმიგალი“. ფინანსიური სიძნელეების შექმნა მათი ნაცადი ხერხია ნაციონალიზებული საწარმოების წინააღმდეგ ბრძოლაში.

მაგრამ ამჯერად არაფერი გამოუვიდათ. „ქიმიგალმა“ გასული წელი 100 მილიონი ესკუდოს დადებითი სალდოთი დაამთავრა.

ეს იყო კლასობრივ ბრძოლაში მოპოვებული ახალი ეკონომიკური და პოლიტიკური გამარჯვება.

100 მილიონი ესკუდოს დადებითი სალდო!

ეს განა საწარმოს, არა, ეს რევოლუციის სოციალური ბუზჰალტერიაა, კლასობრივი ბრძოლების პოლიტიკური ბუზჰალტერიაა!

და ამ ფონზე, როცა ჩვენს სინამდვილეს აკვირდები, როცა იხსენებ, რომ ათასი მონინავის გვერდით, ესა თუ ის საწარმო ზოგჯერ უარყოფითი საღდოთი ამთავრებს სამეურნეო წელს, გული გწყდება. ამას არავითარი გამართლება არა აქვს.

ეკონომიკურ გარკვევას ჩვენ ხშირად არ ვაძლევთ მწვავე პოლიტიკურ შეფასებას.

ო, როგორი შემართებითა და ენთუზიაზმით იბრძვის პორტუგალიის მუშაობა კლასი ნაციონალიზებული საწარმოს მაღალი მაჩვენებლებისათვის!

ნაციონალიზებული საწარმო არ ეკუთვნის მუშათა კლასს, მაგრამ არც კერძო კაპიტალს ეკუთვნის. საწარმო ნაციონალიზებულია და ეს უკვე თავისთავად ბევრს ნიშნავს კლასობრივი ბრძოლის პოლიტიკური და ეკონომიკური პერსპექტივების თვალსაზრისით: მსხვილი კაპიტალისტი ამ საწარმოდან მაინც განდევნილია.

პორტუგალია დასავლეთ ევროპაში ეკონომიკურად ყველაზე სუსტად განვითარებული ქვეყანაა. ერთ სულ მოსახლეზე ეროვნული შემოსავალი შეადგენს 2,200 დოლარს, მაშინ როცა მეზობელ ესპანეთში — 2.700 დოლარს; შვეიცარიაში, საფრანგეთსა და დასავლეთ გერმანიაში კი 6.500 დოლარზე მეტს.

პორტუგალიის სოფლის მეურნეობა მხოლოდ სანახევროდ აკმაყოფილებს ქვეყნის მოთხოვნილებას პროდუქტებსა და ნედლეულზე.

ამიტომ აგრარულ რეფორმას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს.

კოოპერირებულია 1 მილიონი პეტტარი მიწა, ე. ი. ყოველი მეხუთე პეტტარი.

ეს ბევრია იმასთან შედარებით, რაც იყო, მაგრამ ცოტაა იმასთან შედარებით, რაც მომავალში უნდა იყოს...

ისე ვერ გაივლი ლისაბონიდან ბარეირუსაკენ ან ბარეირუდან სეთუბალისაკენ, რომ გზაში ათიოდე საწარმო არ გაჩვენონ:

— აი, აქ მუშათა და კომუნისტთა სისხლი დაიღვარა... მოვიდნენ პოლიციელები და არმიელები. მუშები, კომუნისტები ნაციონალიზებულ საწარმოს უსიკვდილოდ არ ანებებდნენ ყოფილ მენატრონეებს, მონოპოლისტებს. იმართებოდა ბრძოლები, იღვრებოდა სისხლი...

მესმის ეს სიტყვები და კუნიალის წრისხანე შეძახილი მახსენდება:

— კონტრა მონოპოლიშტა, ლატიფუნდიშტა, იმპერიალიშტა!

— კონტრა! — გუგუნებს პასუხად პორტუგალიის სინდისი და ნამუსი — კომუნისტური პარტია.

მე ვხედავ მუშებისა და გლეხების მრისხანე სახეებს, საომრად შემართულ ათი ათას მუშტს...

კომპარტია მოითხოვს პოლიტიკურ სტაბილურობას. ეს ეკონომიკური სტაბილურობის გარანტიაცაა, ისევე, როგორც ეკონომიკურ სტაბილურობაზეა აშენებული პოლიტიკური სტაბილურობა.

პოლიტიკური არასტაბილურობის პირობებში 1975 წელს ეროვნული შემოსავალი 6%-ით დაეცა, სამაგიეროდ, მომდევნო წელს შედარებითი სტაბილურობის პირობებში 9%-ით გაიზარდა.

ძნელია პოლიტიკური სტაბილურობის მიღწევა, როცა ყველა პარტია, კრილოვის ერთი იგავ-არაკისა არ იყოს, თავისკენ მიიწევს, ერთმანეთისათვის ანგარიშის გაუნწევლად:

— A voz и ныне там!

მარქსი სწორად შენიშნავს, რომ კაპიტალი გამწარებით ეძებს მისი გამოყენების სფეროს მთელ მსოფლიოში. ეს პროცესი პორტუგალიაშიც იგრძნობა.

პრესის ცნობით, ლისაბონში აშშ საელჩო თვლის, რომ პორტუგალიაში მარტო ამერიკელმა ბიზნესმენებმა დააბანდეს 500 მილიონი დოლარი, ხოლო შევიცარიის ბანკების მონაცემებით პორტუგალიელმა ბიზნესმენებმა ქვეყნის ეკონომიკაში — 1 მილიარდი დოლარი.

ყოველ ორ პორტუგალიურ დოლარზე ერთი ამერიკული დოლარი მოდის.

ამერიკული დოლარი პორტუგალიაში ეძებს გამოყენების სფეროს, პორტუგალიელი მუშა კი სამუშაოს ამერიკაში ეძებს.

უცხოეთში (საფრანგეთი, აშშ, დასავლეთ გერმანია, ვენესუელა) მომუშავე პორტუგალიელმა მუშებმა მარტო 1978 წელს გადმორიცხეს 1,5 მილიარდი დოლარი თავიანთი ოჯახების ანგარიშში.

იმ მუშებიდან ყოველმა 50 კაცმა თითო დელეგატი გამოგზავნა კომპარტიის IX ყრილობაზე.

ყრილობაზე ხშირად ისმის სიტყვა: დეკოლონიზაცია...

დეკოლონიზაციის შედეგად 450 ათასი პორტუგალიელი კოლონიზატორი დაბრუნდა ანგოლიდან, მოზამბიკიდან, გვინეა-ბისაუდან...

ყრილობაზე ხშირად ისმის სიტყვა:

— უმწუხვერობა!

— 400 ათასი კაცი უმუშევარია პორტუგალიაში. მათ შორის ბევრია ქალი და ახალგაზრდა.

„ჰომო ეკონომიკუს“... ასე ამბობენ ზოგჯერ პორტუგალიელ კომუნისტებზე. ისინი მხოლოდ ეკონომიკას გადაჰყენნო. ეს ასე არ არის, მაგრამ ასეც რომ იყოს, რა არის ამაში ცუდი? ეს ხომ ადამიანზე ზრუნვას ნიშნავს?!

„ჭომო ეკონომიკუს“ — როცა ეს ფრაზა მესმის, მახსენდება 400 ათასი უმუშევარი...

ჩართალია, „არა პურითა ერთითა“ ცოცხლობს ადამიანი, მაგრამ უპუროდ საერთოდ ვერ ცოცხლობს.

„ჭომო მორალის“...

ასკეტები არიანო კომუნისტები. ასე ამტკიცებენ მავანნი და მავანნი. ეს სიცრუეა, მაგრამ ასეც რომ იყოს, ეს ნაკლები ცოდვა იქნებოდა, ვიდრე ადამისა და ევას კოსტუმისანი ტურისტები ატლანტიკის სანაპიროზე... აი ესენი ნამდვილად არიან „ჭომო ამორალის“...

ყველა ის 450 მილ. დოლარი, რომელიც ტურიზმს შემოაქვს, მიკვირს როგორ არ წითლდება სირცხვილისაგან.

— „ჭომო საპიენს“ — აი, ვინ არიან კომუნისტები — „გონიერი ადამიანები“, — წერს „ავანტი“ და არ შეიძლება მას არ დაეთანხმო.

ზანზარებს მეცხრე ყრილობის დარბაზი...

კვლავ ჰკივიან ისტორიის ლოკომოტივები ბარეირუში, ესალმებიან კომპარტიის IX ყრილობას.

თითქოს თვითონ რევოლუციებიც — ისტორიის ლოკომოტივებიც ესალმებიან პორტუგალიის კომუნისტთა ამ დიდებულ ფორუმს.

შახვაძრა კორტუგალიის მუშათა კლასთან „ქიმიგალში“

1979 წლის 1 ივნისი.
ნაშუადღევი.
ბარეირუ. „ქიმიგალი“

დღეს „ქიმიგალის“ მუშათა კლასმა, კომუნისტებმა, კომკავშირელებმა, პროფკავშირულმა აქტივისტებმა, მუშა ქალებმა ენით აუწერელი მიღება მოუწყვეს სკკპ დელეგაციას. იყო ყვავილები, გულწრფელი, ცრემლებამდე განცდილი გრძნობების გამომხატველი სიტყვები...

ეს იყო ხალხთა მეგობრობის, ლენინის პარტიისადმი მსოფლიო პროლეტარიატის, მსოფლიო მუშათა კლასის ნდობისა და ერთგულების გამოხატვის კიდევ ერთი დიდებული დემონსტრაცია.

ცალკე ერთი ადამიანის ძალა მცირეა. კოლექტივის ძალა მეტია. მაგრამ კოლექტივის ძალას ერთი მეტად საოცარი თვისება აქვს, ის აღემატება კოლექტივში შემავალ ადამიანთა ფიზიკური და სულიერი ძალების ჯამს ერთად აღებულს. საიდან მოდის ჭარბი ძალა?

ის ორგანიზაციას და დისციპლინას შეაქვს კოლექტივში.

ასეთია მასების რევოლუციური მოძრაობის, სინამდვილის გარდამქმნელი კოლექტიური შრომის დიალექტიკის ერთი წახნაგი, მისი სოციალური ალგებრის ელემენტარული, მაგრამ ხშირად უცნობი ჭეშმარიტება.

— კოოპერირებული გლეხობა დიდი ძალაა, — თქვა ერთმა ორატორმა დღეს ყრილობაზე, — მათი ძალა მეტია, ვიდრე თითოეული მათგანის ფიზიკურ და სულიერ ძალთა ჯამი ერთად აღებული. ორგანიზაცია თვითონ არის ახალი ძალის წყარო, რომელიც ემატება გლეხების ძალების ჯამს.

ბრწყინვალე აზრია!

ეგვე ითქმის ყველა პირველადს პარტიულ ორგანიზაციაზე, ყველა შრომითს კოლექტივზე, მათ შორის — „ქიმიგალის“ კოლექტივზეც.

ასე გადადის რაოდენობა თვისობრიობაში.

სკკპ დელეგაციას გზადგზა ესალმება „ქიმიგალის“ სახელოვანი მუშათა კლასის სხვადასხვა რაზმი სხვადასხვა საამქროებში.

გარს ეხვევიან, ხელს ართმევენ სკკპ დელეგაციის მეთაურს ამხანაგედუარდ შევარდნაძეს, სკკპ დელეგაციის წევრებს ივანე გრინცოვსა და ჯადიმ ზაგლადინს.

საოცარი საზეიმო განწყობა სუფევს ირგვლივ.

ისმის შეძახილები:

— PSPI პაპი

— სკკპი PCUS!

— ლენინი!

და ეს ყველაფერი ბუნებრივად. იმპროვიზირებულად ხდება. არაფერში ჩანს ხელოვნურობა. ეს დადგმული სპექტაკლი როდია. აქ ეხედავთ პირველქმნილი, ჭეშმარიტი გრძნობებისა და ემოციების გამოხატვას.

ზოგს ყვავილები მოაქვს, ზოგს სუენირები, სამკერდე ნიშნები.

ვინ ლოზუნგებს წარმოთქვამს ჩვენი პარტიის სადიდებლად, ვინ სიტყვას ამბობს საბჭოთა კავშირისა და პორტუგალიის ხალხთა მეგობრობაზე.

ამ ხალხს სჯერა, სწამს ჩვენი პარტიის, ჩვენი ხალხის, ჩვენი ქვეყნისა.

მათ სიხარულს საზღვარი არა აქვს.

მახსენდება ერთი პორტუგალიელი მწერლის მიერ 25 აპრილის რევოლუციის პირველი დღის აღწერა:

«Я выхожу на улицу. И незнакомая девушка, девушка, которую я никогда не видел прежде, подбегает ко мне и целует.

Революция!

Да, революции всегда начинаются с поцелуя незнакомой девушки на улице. С победы Мечты.

И вот в раскаленной толпе, в целом острове криков, мы пускаемся в путь.

Как хорошо петь всем вместе «...когда народ един — он непобедим», как хорошо пожимать руки и целовать друзей»¹.

რევოლუციის პირველი დღის ენთუზიაზმი სუფევს ახლა აქ, „ქიმიგალის“ საამქროებში...

ის რევოლუციური ენთუზიაზმი და უშუალობა სკკპ დელეგაციისა და პორტუგალიის მუშათა კლასის შთამბეჭდავმა შეხვედრამ წარმოშვა...

დიდი პატივით მიიღო სკკპ დელეგაცია „ქიმიგალის“ ადმინისტრაციამ. დელეგაციის პატივსაცემად მოეწყო მიღება.

¹ ჟოზე გომეს ჟერეირას ნაწარმოებიდან „აუცილებელი რევოლუცია“.

სკკპ დელეგაციას გააცნეს ამ გიგანტი სანარმოს დღევანდელი მდგომარეობა, ახლო მომავლის პერსპექტივები.

გაჩვენეს სანარმოს მრავალფეროვანი პროდუქცია, გაგვაცნეს „ქიმიგალის“ შრომითი კოლექტივის ცხოვრება, ის პრობლემები, რომლებიც აწუხებს „ქიმიგალის“ სახელოვან მუშათა კლასს.

გადაუჭრელი პრობლემები კი ბევრია.

განსაკუთრებული აღტაცებით შეგვხვდნენ „ქიმიგალის“ პროფკავშირული აქტივისტები.

პორტუგალიის პროფკავშირები ორ მილიონზე მეტ წევრს აერთიანებენ. ეს ეკონომიკაში დასაქმებული მოსახლეობის თითქმის 60 პროცენტია. ძირითადი პროფკავშირული ორგანიზაცია — პორტუგალიის მშრომელთა საყოველთაო კონფედერაცია — ეროვნული ინტერსინდიკალი ერთ მილიონ 700 ათას წევრს აერთიანებს. ამ პროფკავშირული გაერთიანების ეროვნული სამდივნოს აღმასრულებელი კომისიის კოორდინატორია არმანდო ტეიშეირა. ის კომუნისტია.

არსებობს სხვა პროფკავშირიც. მშრომელთა საყოველთაო კავშირი.

ამ ორგანიზაციას მართვ სოარემის სოციალისტური პარტია და სოციალ-დემოკრატიული პარტია აკონტროლებენ.

მასში 300 ათასი წევრი ითვლება. ამ პროფკავშირებში ძირითადად მოსამსახურეები და მომსახურების სფეროს პერსონალია გაერთიანებული „ქიმიგალში“ ჩვენი მასპინძელია პროგრესული პროფკავშირის — ნაციონალური ინტერსინდიკალის ძირეული ორგანიზაცია.

კომუნისტების გავლენა პროფკავშირებში გადამწყვეტი ძალაა.

გუშინ ყრილობაზე სკკპ დელეგაციასთან მივიდა პორტუგალიელი კომუნისტი არმანდო ტეიშეირა და 1 მილიონ 700 ათასი პროფკავშირელის სახელით გულთბილად მიესალმა მის მეთაურსა და წევრებს.

დღეს „დიარიუ და ლიჟბოა“ აქვეყნებს პორტუგალიის კომპარტიის სამდივნოს წევრის დომინგუშ აბრანტეშის ინტერვიუს.

აბრანტეში ცეკას თითქმის ყველაზე ახალგაზრდა მდივანია. ის 1936 წელს დაიბადა.

ამ ორმოცდაორი წლის კაცმა 11 წელი ციხეში გაატარა.

აბრანტეში ამჟამად კომკავშირისადმი პარტიული ხელმძღვანელობისათვის არის პასუხისმგებელი.

დომინგუშ აბრანტეში ამბობს, რომ პარტიაში მოვიდა ახალგაზრდობა, მაგრამ პოლიტიკური კურსის მემკვიდრეობითობა შენარჩუნებულ იქნება.

ჩვენს პარტიას არა აქვს შინაპარტიული საკონფლიქტო პრობლემები, ის ერთიანი და მონოლითურია. პარტია ყველა დონეზე, ყველა რგოლში ძირითადად ერთნაირად აზროვნებს, ერთსა და იმავე შეხედულებას იცავს.

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის დელეგატები მღერიან
რევოლუციურ სიმღერას „ვენცერმოს“.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

ეს მტკიცე შინაპარტიული დემოკრატიის საფუძველზე ხდება. და სწორედ ეს თვისებაა იმის გარანტია, რომ პოლიტიკური კურსის მემკვიდრეობითობა შენარჩუნებული იქნება.

ახალგაზრდობის მოსვლა კი „ცხოვრების კანონია“. ის „ახალ სისხლს“ შემატებს პარტიის სასიცოცხლო ძალებს. „25 აპრილის თაობა“ მტკიცედ შემოდის პარტიაში. ეს ჭეშმარიტება „ქიმიგალის“ კოლექტივის მაგალითზეც ჩანს.

— რაც შეეხება პარტიის პროგრამას, ის გარკვეული ისტორიული ეტაპისათვის არის განკუთვნილი, — ამბობს აბრანტეში.

პროგრამის ნაწილი უკვე რეალიზებულია. დავამხეთ ფაშიზმი, მოხდა დეკოლონიზაცია, ნაციონალიზაცია, დიდი მონოპოლიების და ლატიფუნდიების ლიკვიდაცია და სხვა.

პარტიის მიზანი იგივეა: სოციალისტური, კომუნისტური საზოგადოების აშენება პორტუგალიაში.

ჩვენ იქედან გამოვდივართ, რომ ნაციონალიზაციისა და აგრარული რეფორმის დაცვა დემოკრატიის დაცვაა.

ამ პოზიციაზე დგას მთელი პარტია, ამ პოზიციაზე დგანან „ქიმიგალის“ პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციებიც.

„ქიმიგალში“ შეგვხვდნენ პორტუგალიის დემოკრატიული მოძრაობის წარმომადგენლები. ეს მოძრაობა 1974 წელს ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელ პარტიად. ის არჩევნებში პორტუგალიის კომპარტიასთან ერთად ქმნის „ხალხის ერთიან კავშირს“. სწორედ ამ კავშირის მოქმედებას უწყობდნენ ხელს „ქიმიგალის“ მუშები და კომუნისტები წინა არჩევნების დროს. ასე იქნება მომავალშიც.

სკკპ დელეგაციას მეტად გულთბილ მიღებას უწყობენ პორტუგალიის ქალთა დემოკრატიული მოძრაობის, პორტუგალია — სსრ კავშირის მეგობრობის ასოციაციის წარმომადგენლები „ქიმიგალში“.

ისინი მხარში უდგანან პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიასა და პორტუგალიის დემოკრატიული მოძრაობის პარტიას.

ასოციაცია პორტუგალია — სსრ კავშირი 20 ათასამდე წევრს აერთიანებს, 70-ზე მეტ ქალაქში აქვს თავისი განყოფილება. მასში შედიან პრიორესული პოლიტიკური მოღვაწეები, მწერლები, მეცნიერები, მუშები, კოოპერატორები და ა. შ.

მისი წევრები არიან „ქიმიგალის“ მუშებიც...

დაუვინწყარია მათთან შეხვედრა, გულწრფელი, ბუნებრივი, ადამიანური, გულთბილი საუბრები.

ჩვენ დიდი ინტერესით დავათვალიერეთ „ქიმიგალის“ საამქროები, კულტურული ცენტრი, შევხვდით „ქიმიგალის“ სტუმართმოყვარე მშრომელებს.

დავდიოდი „ქიმიგალის“ სამძვროებში და პორტუგალიელი პოეტის გერა ჟუნქეიროს ლექსი „ხმები მუშათა ძელმინურებიდან“ მახსენდებოდა. ეს ლექსი მუშათა კლასის სოციალურ ტკივილებზე შექმნილი შთამბეჭდავი მხატვრული ნაწარმოებია:

Воздух и свет отберут богачи,
Кровь твою выпьют, покуда ты молод...
Жалкая старость... стужа в ночи...
Кто притаился там у печи?
— Голод!

ეს პორტუგალიის მუშათა კლასის ეკონომიკური ბიოგრაფიის პოეტური ფურცლებია:

Дети в отрпьях... Хлеба ни крохи...
Платье в прорехах и в дырах лачуга...
Вечная тьма., Тюфячишка убогий...
Кто это воет там, на пороге?
— Вьюга!

ეს იყო გუშინ. დღეს მდგომარეობა ოდნავ შეიცვალა.

დღეს სხვა ხმები ისმის მუშათა კვარტალებიდან.

ეს პორტუგალიის კომპარტიის ხმაა. ეს თავისუფლების ხმაა.

გერა ჟუნქეირო წერდა დიდ ეპიკურ პოემას განთავისუფლებულ პრო-მეთეოსზე, თვალი კავკასიისაკენ ჰქონდა მიპყრობილი.

პოეტს უყვარდა უბრალო, მშრომელი ხალხი, მუშა, მხვნელ-მთესველი, უსახლკარო, ობოლი, მიუსაფარი ბავშვები. ებრალებოდა ისინი, ექო-მაგებოდა მათ.

მშრომელ პორტუგალიას უყვარს თავისი პოეტი. ხშირად ახსენებდნენ მას თავიანთ გამოსვლებში ჩვენს დელეგაციასთან შეხვედრის დროს.

ვემუშეიდობებით „ქიმიგალის“ მუშათა კლასს, კომუნისტებს, კომკავშირელებს, აქტივისტ ქალებს.

ჩვენი მანქანების კორტეჟი „ქიმიგალიდან“ ლისაბონისაკენ მიქრის...

— მუშა კაპიტალს უფრო მაგრადაა მიჯაჭვული, ვიდრე პრომეთე კლდეს, — ამბობს მარქსი „კაპიტალში“ და ეს ასეა.

ამას ადასტურებს „ქიმიგალიც“.

ათასი პრობლემა დგას პორტუგალიის ეკონომიკისა და, მაშასადამე, მუშათა კლასის წინაშეც.

ყოველ ას მუშაში 12 უმუშევარია. თვით სალაზარი გახდა იძულებული საზღვრები გაეხსნა და მუშები საშოვარზე გაეშვა მსოფლიოს ქვეყნებში.

ფაშისტებს ჩაკეტილი საზღვრები უყვართ, მაგრამ უმუშევრობა მათ-

ზე ძლიერი აღმოჩნდა: საზღვრებზე ფაშისტურად დაყენებული ცხრა გზის დაკეტილი ბოქლომები გახსნა.

ერთი მილიონი პორტუგალიელი სამუშაოს საძებნად მოედო მსოფლიოს.

პორტუგალიის რესპუბლიკა ნაციონალიზებული საწარმოების სახით ფლობს სამრეწველო კაპიტალის 45%. მთლიანად ან ძირითადად ნაციონალიზებულია მეტალურგიული, ქიმიური და მრეწველობის ბევრი სხვა დარგი.

მაგრამ კერძო სექტორიც თავის სიტყვას ამბობს. საექსპორტო საქონლისა და სამუშაო ადგილის 85% კერძო კაპიტალს ეკუთვნის.

ეს მაჩვენებელი გაიზარდა მენეჯერ კოშტასა და განსაკუთრებით პრაგმატისტ მოტა პინტუს მთავრობის დროს.

კერძო კაპიტალი ძლიერია ელექტრონულ, ხე-ტყის დამამუშავებელ, საფეიქრო, კერამიკულ, ქაღალდისა და ცელულოზის, მუხის საცობის წარმოებაში.

უცნაურია, მაგრამ ფაქტია, დღევანდელ პორტუგალიაში სახელმწიფო კაპიტალიზმის საწარმოები ნაკლებად ეფექტურია, ვიდრე კერძო კაპიტალის საწარმოები.

ბურჟუაზიულ პორტუგალიაში ადამიანისათვის სახელმწიფო და მისი კაპიტალი „გასხვისებული“ ღირებულებაა, „გაუცხოებული“ ცნებაა. კაპიტალისტი თავისად კერძო კაპიტალს თვლის. ამიტომ თავისას უკეთ უვლის, ვიდრე „სხვისა“ და „საარვისო“ კაპიტალს. აქაა ძალის თავი დამარხული.

მეტაფორები როცა ეუფლებიან მასიებს, ადამიანებს ცხოვრება იმ მეტაფორებივით ლამაზი ეჩვენებათ. ამიტომ დუეტი: ეანეში და სოარეში ამტკიცებდნენ, რომ პორტუგალიაში „ყველა შესაძლებელ ქვეყანათა შორის ამ საუკეთესო ქვეყანაში ყველაფერი საუკეთესოდ მიმდინარეობს“.

მაგრამ ყველაფერი პირიქით აღმოჩნდა.

ახლა ისინი სხვა სიმღერას მღერიან. „ყველაფერი საუკეთესოდ მოეწყობაო ყველა ქვეყანათა შორის ამ საუკეთესო ქვეყანაში“.

მუშათა კლასი სხვას არ ანდობს ამ ქვეყნის მოწყობას. ის თვითონ ხდება თავისი ისტორიული ბედის ბატონ-პატრონი.

— ბურჟუაზიას სურს ჩვენზე მოვანყოთ „ჯანყი ჩვენივე მონობის დასაცავად“, — თქვა ლისაბონელმა კომუნისტმა და „კაპიტალზე“ მიმითითა.

იქნებ ოდესღაც გაუთვითცნობიერებელი მუშების ფენა აწყობდა ასეთ ჯანყს. მაგრამ ეს აწი არასოდეს აღარ მოხდება. მუშათა კლასი სინამდვილის რევოლუციური გარდაქმნის პროგრამით გამოდის ისტორიის არენაზე.

ამაში ერთხელ კიდევ დაგვარწმუნა ჩვენ პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობამ, დაუწინყარმა შეხვედრებმა „ქიმიგალის“ მუშათა კლასთან.

თავი მხათე

პრემიერ მონტა პინტუს ბაკაშლუბება

1979 წლის 1 ივნისი.

სალამო. ლისაბონი.

ყოფნა? არ ყოფნა?

საკითხავი აი, რა არის

შექსპირი

„პამლეტი“

ჩვენი მანქანების კორტეჟი ტეფუსკენ მიქრის.

სულ ახლოს ისმის ოკეანის ხმაური.

25 აპრილის ხიდის თავში იესო ქრისტეს გრანდიოზული ქანდაკება დგას და დაფიქრებული დაცქერის ვასკო და გამას ქალაქს.

ხიდის ბოლოში კი „სიაშოვნებათა სასაფლაოა“.

ამბობენ ხიდი სან-ფრანცისკოს ხიდის გამეორებაა, ქანდაკება — რიო დე ჟანეიროს შემოგარენში მდგარი ქანდაკებისა...

კეიროშისა არ იყოს, ლისაბონი თითქმის იმისთვის გაჩნდა, რომ ყველაფერი გაიმეოროს.

მახსენდება პორტუგალიელი მწერალი რაულ ბრანდონი, რომელმაც პოეტ ტეიშეირა დუ პანკუაიშთან ერთად დაწერა ტრაგიკომედია „იესო ქრისტე ლისაბონში“, რომელშიც ლისაბონის სოციალური და ზნეობრივი წყლულები და სატიკვარი დიდი ათეისტის მხატვრული და მოქალაქეობრივი პათოსით გამოამხეურა.

— ამ ღმერთის მიერ დავინყებულ ქალაქში მხოლოდ ღმერთის ქანდაკება დგას — ამბობენ ლისაბონელები.

უცნაური სანახავია პორტუგალიის ქალაქებისა და სოფლების სახლე.

ბის კედლები. ყოველ კედელს ატყვია წინა არჩევნების კვალი... კანდიდატ-
თა სურათები, პლაკატები, მონოდებები, ლოზუნგები...

ერთი შეხედვით ამომრჩეველს თითქოს ასარჩევად ჰყავს ათობით პარ-
ტია. მაგრამ ეს ილუზიაა. სინამდვილეში ორში ერთის არჩევანი არსე-
ბობს: არჩევანი ტყუილსა და მართალს შორის, არჩევანი სამართლიანობასა
და უსამართლობას შორის.

1976 წლის აპრილში საპარლამენტო არჩევნების დროს სოარეშის
სოცპარტიამ ხმების 36% შეაგროვა. ყოველ`ას კაცში 36 მას აძლევს ხმას.
სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ კი ხმების 25% მიიღო. ყოველი მეოთ-
ხე ამომრჩეველი მის მხარეს იყო. სოციალ-დემოკრატიულმა ცენტრმა ხმე-
ბის 17% მიიღო, კომუნისტურმა პარტიამ — 16%, ულტრამემარცხენე
პარტიებმა — 5%, მცირერიცხოვანმა მემარჯვენე პარტიებმა — 1%. ყო-
ველმა მეხუთე ამომრჩეველმა თავი შეიკავა, ხმა არავის არ მისცა.

1976 წლის ივნისში პრეზიდენტის არჩევნების დროს ა. რამილიუ ეანეშ-
მა ხმების 62% მოაგროვა. პრეზიდენტს მხარი დაუჭირეს სოციალისტურ-
მა პარტიამ, სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ და სოციალ-დემოკრატიუ-
ლმა ცენტრმა. ამ სამი პარტიის წყალობით მოვიდა ეანეში ხელისუფლების
სათავეში და არც თვითონ აკლებს მათ წყალობას.

სოარეში და მისი კაბინეტი არაერთხელ გააშავეს პარლამენტში, სოა-
რეშს თავისი თავი მაინც თეთრი ყვავი ჰგონია.

უკანასკნელად სოარეში 1978 წლის ივლისში იქნა ჩამოგდებული პრე-
მიერ-მინისტრის პოსტიდან.

ერთხანს ა. ნობრე და კოშტას უდღეური მთავრობა მართავდა პორ-
ტუგალიას (1978 წლის აგვისტოსა და სექტემბერში).

— ამბობენ თქვენთან, საქართველოში ამდენხანს კაი თამადა სუფრი-
დან არც დგებო, — ხუმრობს ოქტავიუ პატუ.

1978 წლის ნოემბერში კი მოტა პინტუს, როგორც ლისაბონელი კომუ-
ნისტები ამბობენ, „უპარტო, უსინდისო და უდღეური“ მთავრობა დაჯდა
ლისაბონში.

მოტა პინტუს პროგრამა არ მოეწონათ კომუნისტებს, მაგრამ პარლა-
მენტში კენჭისყრის დროს სოციალისტებმა თავი შეიკავეს, ხოლო სოციალ-
დემოკრატიულმა პარტიამ და სოციალ-დემოკრატიულმა ცენტრმა თავი მო-
იქაჩლეს: უმოტა პინტუდ ცხოვრება არ შეგვიძლიაო.

და ხმა მოტა პინტუს მისცეს.

ასე გავიდა ფონს პინტუ.

მოტა პინტუმ, როგორც მოსალოდნელი იყო, სოარეშის მთავრობის
ყველაზე რეაქციული ტენდენციების განვითარება დაიწყო. ვაის გავეყარე
და უის შევეყარეო, რომ იტყვიან, სწორედ ისე იყო საქმე.

მოტა პინტუმ ნაციონალიზირებული სანარმოების უმრავლესობა და

— ძირს მოტა პინტუს მთავრობა — ქუხს ლისაპონის მუშათა
კლასი.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოკოპირი

კოოპერირებული მიწების ყოველი მეათე პექტარი კვლავ მონოპოლისტებსა და ლატიფუნდისტებს დაუბრუნა.

ლისაბონში ჩვენს ჩასვლამდე ორი თვეით ადრე, 1979 წლის მარტში პარლამენტში ხელჩართული ბრძოლები გაიმართა. კომუნისტებმა და სოციალისტების სოცპარტიიდან გამოსულმა დამოუკიდებელმა დეპუტატებმა მოტა პინტუს ბიუჯეტსა და ეკონომიკური განვითარების გეგმას მხარი არ დაუჭირეს.

წინააღმდეგ მისცეს ხმა.

პოლიტიკური სპექტაკლი პარლამენტში მეტად დრამატულად მიმდინარეობდა.

სოციალ-დემოკრატიულმა ცენტრმა ხმა მისცა მოტა პინტუს მთავრობის პლატფორმას, სოციალისტურმა და სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიებმა კი თავი შეიკავეს.

მოტა პინტუმ იუკადრისა მისი პლატფორმის დაწუნება და პრეზიდენტ ეანეშს ეახლა, გადადგომა მოითხოვა. პრეზიდენტმა ეანეშმა არ მიიღო გადადგომა. ახალი მოტა პინტუ ჯერ არ იყო გამომცხვარი.

დაიწყო პოლიტიკური სპექტაკლის ახალი მოქმედება. ბრძოლა პარლამენტში ბიუჯეტისა და ეკონომიკური განვითარების გეგმის დამტკიცებისათვის ახალი ძალით გაგრძელდა. ამ ბრძოლაში არა ერთი პარტიის ფარი და ხმალი დაიღწა.

ამ ბრძოლის დროს მოტა პინტუზე ადრე სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ იზარალა. მოხდა განხეიქილება და 37 დეპუტატმა დატოვა ამ პარტიის ფრაქცია პარლამენტში. მათ ე. წ. „დამოუკიდებელ დეპუტატთა“ ფრთა შეავსეს.

მარტში დაწყებული საპარლამენტო სპექტაკლი ამ სტადიაზე იყო, როცა ჩვენი დელეგაცია მაისში ლისაბონში ჩავიდა პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის მუშაობაში მონაწილეობის მისაღებად.

ჩვენ სპექტაკლის ფინალს მივუსწარიტ. კვანძი შეკრული იყო და გახსნას ელოდა.

სხვა არის პოლიტიკური სპექტაკლის რეჟისურა, სულ სხვაა ასეთი სპექტაკლის პერსონაჟების ხასიათი, როლების განაწილების პრაქტიკა...

პოლიტიკურ სპექტაკლშიც იცვლება მოქმედების დრო და ადგილი. ის არ ექვემდებარება არც არისტოტელეს პოეტიკას, არც მოხუცი ბუალოს კლასიციზმის „ტრიადის“ პრინციპებს.

ლისაბონში ჩვენი ჩასვლის მეორე დღეს იმ პოლიტიკური სპექტაკლის მოქმედებამ, რომელსაც პირობითად შეიძლება „მოტა პინტუს გაჰამლეტება“ ვუწოდოთ (რადგანაც მოტა პინტუ „ყოფნა — არ ყოფნას“ თამაშობდა), პარლამენტის შენობიდან პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე გადაინაცვლა.

ერთ-ერთი შეხვედრა პორტუგალიელ კომუნისტებთან.

საუბრაში: (მარჯვნიდან მარცხნივ) ალდა ნოგეირა (პკ ცენტრალური კომიტეტის წევრი, პარლამენტის დეპუტატი), ედუარდ შევარდნაძე (სკპ დელეგაციის მეთაური), ივან გრინცოვი (სკპ დელეგაციის წევრი), სსრ კავშირის საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი პორტუგალიის რესპუბლიკაში ალბერტ კალინინი.

ბარეირუ. 1979 წლის 31 მაისი
გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

იქ წყდება სპექტაკლის ერთ-ერთი მთავარი მოქმედი პერსონაჟის მოტა პინტუსა და მეორეხარისხოვანი პერსონაჟების — მისი მინისტრების ბედი.

კარგად რომ დავაკვირდით, ეს სპექტაკლი კი არა, თავად ისტორია იყო, ცოცხალი ისტორია, და მაინც პოლიტიკური სპექტაკლი თავისი დადებითი და უარყოფითი გმირებით, თავისი პოლიტიკური ფაბულითა და სიუჟეტით, თავისი ტენდენციითა და ფილოსოფიით. და, რაც მთავარია, ამ პოლიტიკურ სპექტაკლში თითქმის არავინ რჩებოდა მაყურებლის როლში, მისი მონაწილე იყო მთელი პორტუგალია. ყრილობის ბობოქარი დარბაზი მასობრივი სცენა კი არა, ისტორიის შემოქმედი მასების მოქმედების არენა გახლდათ.

როცა აღვარო კუნიალი პორტუგალიის IX ყრილობის ტრიბუნიდან ქუხდა: — ძირს მოტა პინტუს უსინდისო მთავრობა! ახლა კი დროა ის ქუჩაში გაეგდოთო!

ეს თავად ისტორიის ხმა იყო.

ისტორია ალაპარაკდა მისი ხმით იმ დღეს.

იმავე დროს ეს იყო პოლიტიკურ სცენაზე მოქმედი მთავარი დადებითი გმირის ხმა.

დღევანდელი სალამოს გაზეთები იუნყებიან მოტა პინტუს გაჰანლეტების ამბავს.

შექსპირი ალბათ საფლავში გადაბრუნდება, როცა გაიგებს, რომ ვილაც მოტა პინტუ თამაშობს ჰამლეტს სან-ბენტოს სასახლეში.

სალამოს სსრ კავშირის ელჩი პორტუგალიაში ალბერტ კალინინი მიჩვენებს გაზეთს „დიარიუ და ლიჟბოა“.

ამ გაზეთში დაბეჭდილია სკკპ დელეგაციის მეთაურის პორტრეტი ყრილობის ტრიბუნაზე და დელეგაციის წევრის პროფესორ ვ. ზაგლადინის სტატია „სოციალიზმისა და მისი პრობლემებისადმი ინტერესის ზრდა — კანონზომიერი მოვლენა“.

ტავი მეთერთმეტი

ყრილობის მოზამბიკის მისამდე ღღე

1979 წლის 2 ივნისი. დილა.
ბარეირუ. პკ IX ყრილობის
მეხუთე სხდომა

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის ტრიბუნაზე მესამე დღეა ერთმანეთს სცვლიან ყოფილი კოლონიების რევოლუციური პარტიების დელეგაციათა მეთაურები...

ძალუმად ისმის მათი ხმა.

ტრიბუნაზეა მოზამბიკის ფრელიმოს წარმომადგენელი არმანდო პანგუენე.

ყრილობა ოვაციებით ეგებება მას.

მისი ხმა — ეს აღმოსავლეთ აფრიკის ხმაა.

მდინარე ზამბეზის ნაპირებიდან მდინარე ტეჟუს ნაპირებამდე მოიტანა მოზამბიკელი ხალხის გულისთქმა მისმა ღირსეულმა შვილმა არმანდო პანგუენემ.

თუ ანგოლა აღმასების ქვეყანაა, მოზამბიკი ოქროს ქვეყანა გახლავთ. 300 კილოგრამ სუფთა ოქროს აძლევდა ის პორტუგალიას ყოველწლიურად.

მოზამბიკის ფრელიმოს წარმომადგენელს ისეთივე გულთბილი მიღება მოუწყო ყრილობამ, როგორც გუშინ ანგოლის მპლა — შრომის პარტიის წარმომადგენელს.

ვუსმენ არმანდო პანგუენეს და მოზამბიკელი პოეტი ვირჟილიო მასინგე მაგონდება, მისი ლექსი „ცრემლების ქვეყანაში“.

В стране слез
Я увидел людей — плакали,
Выли от боли.

Я увидел народ, кричавший:
«Свободу! Свободу!»
Я увидел людей,
демократию воспевавших!

თავისუფალი მოზამბიკის შვილმა ანათემას აცვა კოლონიალიზმი და იმპერიალიზმი.

Предательская пуля!
Пуля — палач народа!
Пуля палачей народа!
Пуля империализма!

არმანდო პანგუენემ რევოლუციური მოზამბიკის, ფრელიმოს, მოზამბიკელი ხალხის სალამი გადასცა პორტუგალიის კომპარტიას, მუშათა კლასს, რევოლუციურ მასებს.

— PSP! ჰსპ!

— ფრელიმო! — ქუხს და ზანზარებს პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობის დარბაზი.

ტრიბუნაზეა გვინეა-ბისაუს წარმომადგენელი.

ისევ ქუხს ოვაცია.

გვინეა-ბისაუ ესალმება პორტუგალიის კომუნისტებს.

გვინეა-ბისაუ სისხლში ჩაახრჩვეს კოლონიზატორებმა.

როცა ყრილობაზე გვინეა-ბისაუ ახსენეს, თვალწინ დამიდგა XX საუკუნის აფრიკის ლეგენდარული რევოლუციონერი და პოეტი ამილკარ კაბრალი, რომელიც აქ, გვინეა-ბისაუში თავისუფლებისათვის ბრძოლაში დაეცა.

Душа распахнута настежь.
Завоевания жизни сравнимы
с постройкой дороги:
Следуйте дальше, ликуйте
все выше...
Нате же
Любовь мою в спутники...

თითქოს ამილკარ კაბრალის ხმა მესმოდა ყრილობის დარბაზში...

გვინეას ძველად უგზო ქვეყანას ეძახდნენ

გვინეამ მაინც იპოვა გზა: რევოლუციის გზა. თავისუფლების გზა.

ტრიბუნაზეა სან-ტომესა და პრინსიპის წარმომადგენელი ფრანსისკო

¹ მოზამბიკელი პორტუგალურენოვანი პოეტის ვირჟილიო მასინგეს ლექსიდან „მკვლელის ტყვია“.

ფორტუნატო პირესი. ხუჭუჭთმიანი, შაეულვაშიანი, შავკანიანი, წარმო-
სადეგი გარეგნობის პოლიტიკური მოღვაწე.

სან-ტომე და პრინსიპი ადრე პორტუგალიის კოლონია იყო. ამიტომ
პირესი პორტუგალიურად ლაპარაკობს, ისევე როგორც ანგოლის, მოზამბი-
კის, გვინეა-ბისაუს წარმომადგენლები. ყრილობის დარბაზი ინგრევა.

— პე-სე-პე!

სან-ტომე — „წმინდა თომა“ კუნძულს ნიშნავს, „პრინსიპი“, — „მემ-
კვიდრე პრინცს“. წმინდა თომა იქ არასოდეს არ ყოფილა, თორემ, იმდენი
უნწმინდურობა, რაც იქ კოლონიზატორებმა ჩაიდინეს, არ მოხდებოდა.

რაც შეეხება „მემკვიდრე პრინცს“ ის სულ ლისაბონში იჯდა. ახლა
კი ლისაბონშიც არ ზის.

მართო სახელები შერჩათ კუნძულებს.

სან-ტომესა და პრინსიპის კუნძულებზე ცნობილია რევოლუციური,
მებრძოლი პოეტის ფრანსისკო ჟოზე ტერნეიროს ლექსები.

Рабами людей стали люди.
Женщины стали рабами людей.
Дети стали рабами
людей.
Негры стали рабами
людей...
Люди — братья — друг друга
осмелились сделать
рабами!

ასე მოთქვამდა პოეტი პორტუგალიის კოლონიებში.

მაგრამ იქუხა რევოლუციამ.

სან-ტომემ და პრინსიპმა დამოუკიდებლობა მოიპოვეს.

ფრანსისკო ფორტუნატო პირესი თავისუფალი სან-ტომესა და პრინსი-
პის სახელით ესალმება პორტუგალიის კონპარტიის IX ყრილობას.

პასუხად ქუხს ტაში და ოვაცია.

ტრიბუნაზეა მწვანე კონცხის ყუნძულების წარმომადგენელი.

ყრილობის დარბაზი ტაშითა და შეძახილებით ხედება მას.

მე მწვანე კონცხის კუნძულების რევოლუციონერი პოეტის თეობალ-
დო ვირჟინიოს სტრიქონები მახსენდება:

Запреты на свободное
высказывание мыслей —
вот продукт «Века Гуманности».
Цепи разбить.
Тюрьмы открыть.

ლისაბონის მშრომელთა დემონსტრაცია კომუნისტთა IX ყრილობის
მხარდასაჭერად.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

Свободе — дорогу.
Стены сломать.
Паручники сбить.
Свобода! Свобода!
Вот клич миллионов!

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა — თავისუფლების, დემოკრატიის, სოციალიზმის ქებათა-ქებაა.

შესვენების საათებში სკკპ დელეგაციას და მის მეთაურს ხვდებიან ანგოლის, მოზამბიკის, გვინეა-ბისაუს, მწვანე კონცხის, სან-ტომესა და პრინსიპის დელეგაციები.

იმართება გულთბილი, მეგობრული საუბარი, აზრთა გაცვლა, იფრქვევა ღიმილი...

ხშირად ვხვდებით IX ყრილობის შესვენების საათებში ურუგვას კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს ლეგენდარულ როდნეი არისმენდის.

დიდხანს საუბრობენ სკკპ დელეგაციის მეთაური და ურუგვავ კომუნისტთა ლიდერი.

მსოფლიოს კომუნისტებს ბევრი რამ აქვთ ერთმანეთისათვის სათქმელი.

ყრილობის ტრიბუნაზეა პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიის წევრი ანტონიუ ჟერვაზიუ. მან თავისი გამოსვლა მიუძღვნა აგრარული რეფორმის განხორციელებასთან დაკავშირებით პარტიის მორიგ ამოცანებს.

ჟერვაზიუ თვითონ ღარიბ-ღატაკი გლეხის ოჯახში დაიბადა და აღიზარდა, თავად იწვინა სოფელი მწვემის მწარე ბედი. მხოლოდ 18 წლისა ისწავლა წერა-კითხვა. დღეს პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანია.

სამჯერ იყო დაპატიმრებული სალაზარის რეჟიმის დროს; ლისაბონის ციხეში ის არაერთხელ აწამა ფაშისტურმა პოლიციამ — პიდემ.

ჟერვაზიუ ესწრებოდა სკკპ X V ყრილობას, როგორც პორტუგალიის კომპარტიის დელეგაციის წევრი.

მემარჯვენე ძალები დღევანდელ პორტუგალიაში აგრარული რეფორმის წინააღმდეგ ილაშქრებენ.

ანტონიუ ჟერვაზიუმ თავის გამოსვლაში მოიყვანა აგრარული რეფორმისათვის ალენტიჭეუსა და რიბატეუს რეგიონებში პორტუგალიელი გლეხობის თავგანწირული ბრძოლის საოცარი მაგალითები.

ეს არის მხვნელ-მთესველთა და მეცხვარეთა რაიონები.

გლეხები არ თმობენ აქ 25 აპრილის რევოლუციით მოპოვებულ პოზიციებს.

მემარჯვენე ძალები კი ხშირად სწორედ ამ რაიონებში უტევენ აგრარულ რეფორმას.

ეს მწვავე კლასობრივი ბრძოლების რაიონია.

ყრილობის ტრიბუნაზე ავიდა ალენტიეუელი გლეხი, სასოფლო-სამეურნეო კოლექტივის „მშრომელთა ერთობის“ ერთ-ერთი თავკაცი ა. სეია.

— მოტა პინტუს მთავრობამ, — თქვა მან, — კვლავ წაგვართვა ის საუკეთესო მიწები, ცხვრის ფარები და მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის ჯოგები, ტრაქტორები და სხვა ტექნიკა, რაც 25 აპრილის რევოლუციამ მოგვცა. მაგრამ ალენტიეუს გლეხობა მაინც ვერ გატეხა. ბრძოლა გრძელდება! იკუხა ტაშმა.

ალენტიეუელმა კომუნისტმა კოოპერატორმა ა. სეიამ თავისი მხარის, მდინარე გვადიანას ნაპირებზე მცხოვრები გლეხობის მადლობა გადასცა პორტუგალიის კომპარტიის ორგანიზაციებს, მუშათა კლასს მთავრობასთან ბრძოლაში მხარდაჭერისათვის.

ამ გვადიანელ სეიას ვუმზერდი და ლეო ქიაჩელის გვადი ბიგვა მახსენდებოდა პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე.

ეს გვადიანელი სეიაც თავისებური გვადია, პორტუგალიელი გვადი. ის როგორც რევოლუციური ეპოქის გლეხი, მთელ მსოფლიოს გლეხობას ენათესავება.

ალენტიეუ. ალენტიეუ! მრავალსახოვანია ეს მიწა-წყალი.

ხრიოკი, ხვატი, პაპანაქება... გამომწვარი მიწა...

და იმავე დროს ალენტიეუ პორტუგალიის ბელელია.

ალენტიეუელი მეცხვარე ცნობილია მთელს პორტუგალიაში. ყოველი მესამე სული ცხვარი პორტუგალიისა ალენტიეუს საძოვრებზე ძოვს. დიახ, აქ მოედინება გვადიანა, რომლის ველები სავსეა ზეთისხილის ბაღებით.

როცა ალენტიეუს ახსენებენ, მე მუდამ თვალწინ წარმომიდგება მწერალი მანუელ და ფონსეკა. ის ალენტიეუში ჯაიბადა. ის სოფლის მომღერალია, გლეხთა ძმადნაფიცი პოეტი.

მანუელ და ფონსეკა ნეორეალიზმის მწერლობის ერთ-ერთ ფუძემდებლადაა აღიარებული პორტუგალიურ ლიტერატურაში.

როცა IX ყრილობა ტაშს უკრავდა ალენტიეუს კოოპერატორებს, მე მომეჩვენა, რომ ტრიბუნაზე თვით მანუელ და ფონსეკა იდგა...

და მისი რომანების „დათესავ ქარს“... მოთხრობების ციკლის „ახალი სოფელი“, „ცეცხლი და ფერფლი“, გმირების ცხოვრების გაგრძელებას ვუსმენდი ყრილობის დელეგატთა გამოსვლებში.

თითქოს ყრილობის ორატორთა სიტყვები — ფონსეკას რომანებისა და მოთხრობების ეპილოგი იყო.

IX ყრილობამ დიდხანს იმსჯელა პრობლემაზე მიწა და გლეხი.

ბოლოს დელეგატებმა ერთსულოვნად მიიღეს რეზოლუცია აგრარული რეფორმის აუცილებლად ბოლომდე გატარების შესახებ.

ყრილობამ ამ რეზოლუციაში მოითხოვა აგრარულ საკითხში ყველა არაქანონიერი გადანყვევტილების დაუყოვნებლივ გაუქმება, მიწის, საქონლისა და ტექნიკის კოოპერატორებისათვის დაბრუნება.

ყრილობამ პორტუგალიის მუშათა კლასისა და რევოლუციური გლეხობის ურყევი ნება გამოხატა.

დღეს ყრილობაზე ჩემი ყურადღება მიიპყრო დელეგატების მეტად საინტერესო აზრებმა დისციპლინისა და დემოკრატიის შესახებ.

მართლაც რომ დისციპლინას შეაქვს წესრიგი ქაოსში, ჰარმონია — ანარქიაში. საზოგადოებრივი დისციპლინა დულაბია, რომელიც ადამიანებს ოჯახად, კოლექტივად, საზოგადოებად კრავს...

შეგნებული დისციპლინა საოცრებებსა და სასწაულებს ახდენს ადამიანთა სოციალურ ცხოვრებაში.

— დისციპლინა ადამიანში სამყარომ არეკლა: შეხედეთ ოკეანის ტალღებს, — ამბობს ყრილობის ტრიბუნიდან ერთი პოეტი, — როგორ ემორჩილება მათი დინება ოკეანის მოძრაობის შინაგან იმპულსს, შეხედეთ როგორ ამოდის მზე, როგორ ცვლის ერთმანეთს გაზაფხული და ზაფხული, დღე და ღამე, სიცოცხლე და სიკვდილი... დააკვირდით ამ რიტმს. როგორ მისდევს სიტყვა სიტყვას, რომ აზრი შეას.

საკმარისია სიტყვა არ დაემორჩილოს გრამატიკის კანონს და უაზრობას, ულოგიკობას მივიღებთ. ასეთივე ულოგიკობა და უაზრობაა უდისციპლინობა.

მაგრამ ბუნებრივია დისციპლინა ადამიანში.

დისციპლინა რალაციტ მუსიკას ჰგავს, შინაგანი ჰარმონიითაა აღსავსე ადამიანიც და კოლექტივიც, რომელსაც ძვალრბილში აქვს გამჯდარი მუსიკა, რომელსაც დისციპლინა ჰქვია. დისციპლინა ხომ უდიდესი თავისუფლებაა. თავისუფლება ხომ შემეცნებული აუცილებლობაა.

მხოლოდ დემოკრატია ანიჭებს ადამიანს ადამიანის სახეს, შეგნებულ დისციპლინაზე აშენებული დემოკრატია.

— დემოკრატიის აკრძალვა ისეთია, — ამბობდა სხვა ორატორი, — ყვა-ვილობა აუკრძალო ყვაივლს, სიყვარული — გულს, ცაში ამოსვლა — მზეს. ამას აკეთებდა სალაზარი. ყვაივილი მაინც გაიშალა, გულმა მაინც შეიყვარა, მზე მაინც ამოვიდა!

იმავე დროს დემოკრატია ანარქია როდია. ჭეშმარიტი დემოკრატია მუდამ არის შედუღებული კანონითა და დისციპლინით.

უდემოკრატიოდ კანონი და დისციპლინა ადამიანების თავისუფლების შეზღუდვის, მათი დამონების იარაღია, მხოლოდ დემოკრატიულ საწყი-

სებზე აღმოცენებული და დემოკრატიულ კონტროლქვეშ დაყენებული შეგნებული დისციპლინა და კანონია ადამიანთა თავისუფლების გარანტია.

— როცა დემოკრატიის ხელყოფა უნდათ, დემოკრატიის მტრები მას ანარქიად ასაღებენ. ეს დრომოჭმული სოციალური დემაგოგიაა — ამბობდა პორტუგალიელი კომუნისტი IX ყრილობის ტრიბუნიდან.

და ის მართალი იყო.

ანარქიასა და დემოკრატიას შორის აბსოლუტურად არაფერია საერთო. ისინი ერთმანეთს გამორიცხავენ. დემოკრატია და ანარქია დიამეტრალურად ანტაგონისტური ცნებებია, ისევე, როგორც დემოკრატია და ტოტალიტარიზმი.

დღეს ყრილობის ტრიბუნიდან მაღეირასა და აზორის კუნძულებიდან მოსული კომუნისტი დელეგატების გამოსვლაში იგრძნობოდა საგანგაშო ხმები იმის გამო, რომ იქ, ატლანტიკის იმ შორეულ არქიპელაგებზე დაუსჯელად პარპაშებენ ფაშისტები, ნეოფაშისტები, სხვა მემარჯვენე ელემენტები.

— სწორია! — უმოწმებდნენ მათ პორტუგალიის ჩრდილოეთიდან და ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან მოსული დელეგატები, — არა მარტო კუნძულებზე, კონტინენტურ პორტუგალიაშიც იგივე სურათია.

— ბოლო უნდა მოეღოს მათ პარპაშს! — ასეთია ყრილობის ნება.

პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობამ ერთხმად მიიღო რეზოლუცია, რომელშიც მხარი დაუჭირა მუშათა კლასს, პორტუგალიის ყველა მშრომელს, რომლებიც იბრძვიან თავიანთი სასიცოცხლო ინტერესებისათვის, მოტა პინტუს ანტიხალხური, ანტიდემოკრატიული მთავრობის თვითნებობისა და კაპიტალისტების ძალმომრეობის წინააღმდეგ.

ბევრს ყვირის ბურჟუაზიული პრესა პორტუგალიის კომუნისტების სტრატეგიისა და ტაქტიკის შესახებ.

— „იარე შენი გზით და, დაე, ვინც რა უნდა თქვას!“ — იმეორებს კარლ მარქსის „კაპიტალის“ პირველი ტომის წინასიტყვაობაში მოყვანილ დანტე ალიგიერის სიტყვებს ოქტავიუ როდრიგეშ პატუ და ილიმის...

დღეს ლისაბონის დროით 13 საათზე დამთავრდა IX ყრილობის მეხუთე სხდომა.

თავი მეორეგვთა

სტუმრად სეთუბალში

მიღება ბარეირუს მუნიციპალიტეტში

1979 წლის 2 ივნისი, შუადღე.
სეთუბალი-ბარეირუ

«Позвольте передать братский привет партийным организациям и коммунистам Сетубала и всего округа, которые смело возглавили народные массы в опасный момент, подтвердив своими решительными действиями, насколько необходима партия для успешного развития португальской революции и насколько ответственна ее роль в этом процессе.

Коммунисты не из тех, кто в моменты опасности осторожно выжидает, когда прояснится положение и будет достигнута победа, чтобы после этого поднять знамя. И в тяжелые годы фашизма, и сейчас коммунисты, как всегда, готовы и будут готовы в самых трудных условиях бороться за свободу, за интересы народа и родины.

Жизнь вновь доказала, что не против компартии и не без компартии, а только с компартией, с рабочим классом, с народными массами можно защитить свободы и построить демократию в Португалии».

ალვარო კუნიალი.
სეთუბალში წარმოთქმული სიტყვიდან.

დღეს ყრილობის მეექვსე სხდომა დაიწება არა 15 საათზე, არამედ 21 საათსა და 30 წუთზე. 13 საათიდან შესვენებაა. 15 საათიდან საზღვარგარეთის კომუნისტური და მუშათა პარტიების, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ორგანიზაციების დელეგაციები, რომლებიც პორტუგალიის კომუ-

ნისტური პარტიის IX ყრილობის მუშაობაში იღებენ მონაწილეობას, ხვდებიან მუნიციპალიტეტების, პროფკავშირების, პორტუგალიის კომკავშირული და სხვა ახალგაზრდული ორგანიზაციების წარმომადგენლებს.

დღეს სკკპ დელეგაცია მიწვეულია ქალაქებში სეთუბალსა და ბარეირუში.

მესამე ქალაქი და მესამე პორტი კონტინენტურ პორტუგალიაში — ეს არის სეთუბალი.

სეთუბალი მეთევზეთა და მეზღვაურთა ქალაქია. აქ ამბობენ: თევზის ჭერა ზღვაში ჩასვლამდე, ნაპირზე იწყებაო.

მხედველობაში ჰყავთ სამაცივრო მეურნეობა და ფლოტი.

ნაპირიდან 200 მილზე ოკეანეში პორტუგალიის სათევზაო ზონაა, მაგრამ დღეს ვასკო და გამას ქვეყანას სათანადო თევზსაჭერი ფლოტი არა ჰყავს.

ეს ბედის ირონიაა, მაგრამ ფაქტია.

რალაც თევზსაჭერი ფლოტის მაგვარი კი ჰყავს პორტუგალიას, მაგრამ ის ძირითადად მეთევზეთა ოჯახების მცირე ნაგებობიდან შედგება.

გარდა ამისა, თევზჭერას ნაპირზე მძლავრი სამაცივრო მეურნეობა სჭირდება, რაც პორტუგალიას ჯერჯერობით არ გააჩნია.

ამიტომ ამბობენ სეთუბალში თევზჭერა ნაპირზე იწყებაო.

ჩვენი მანქანები სეთუბალისკენ მიქრიან.

ატლანტიკის ნაპირას მიცურავს მეთევზის პატარა გემი, გემი პატარაა, მაგრამ დიდი სახელი ჰქვია „ვასკო და გამა“. დიდია ოკეანე, მცირეა გემი. დიდია ოკეანე, მცირეა ბადე. და მაინც ოკეანეს გადალახავს გემი და მაინც ოკეანეს ამოხაფავს ბადე...

ასე ფიქრობს პორტუგალიელი; ის ბუნებით ოპტიმისტია და მაინც მისი ოპტიმიზმის გვერდით მუდამ რჩება ადგილი სევდიანი ფიქრისათვის.

ჩავუარეთ ოკეანის ნაპირას მეთევზეთა სოფელს.

პორტუგალიელი პოეტი გერა ჟუნქეირო გამახსენდა: „ჩივიან მეთევზეთა ქოხები“...

ზღვაში, ლელვასა და ქარიშხალში დაღუპულ მეთევზეებს მისტირიან დედები და შვილები. სევდა პორტუგალიაშიც სევდაა.

ლისაბონ-სეთუბალის გზაზე მიქრიან მარჯვნივ და მარცხნივ პორტუგალიის ლამაზი სოფლები. შორიდან ხელებს გვიქნევენ გლეხები, კოოპერატორები, მეთევზეები.

პორტუგალიური სოფელი კომუნისტთა IX ყრილობაზე აგრარული პოლიტიკის დარგში ჩამოყალიბებული დებულებების ცოცხალი ილუსტრაციაა.

აგრარული რეფორმა მწვავე კლასობრივი ბრძოლების ვითარებაში ტარდება.

ქალაქ სეთუბალში გვიამბეს, თუ როგორ მიუსაჯა იმ დღეებში სასამართლომ ორ გლეხს აგრარული რეფორმის ზონაში ვითომ უკანონოდ აღებული მოსავლის კონფისკაცია კოოპერირებული მიწის ყოფილი პატრონის სასარგებლოდ.

აჯანყდნენ გლეხები. სასამართლოს შენობა ალყაში მოიქცეეს და სამ კანონიერი განაჩენი არ გამოატანინეს, მოსამართლე და მსაჯულები, შენობიდან არ გამოუშვეს.

სოფლის პრობლემა ერთ-ერთი რთული პრობლემაა ყველა რევოლუციისათვის.

არც 25 აპრილის რევოლუციაა გამონაკლისი.

სოფლის პრობლემა მინით იწყება.

მინა...

ერთი ფილოსოფიური იგავი გამიგონია მიწის შესახებ.

— განა ბევრი მინა სჭირდება ადამიანს?!

— რამდენიმე ადლი.

ასე ამბობს ის ფილოსოფიური იგავი.

და მაინც ლათიფუნდისტები ცდილობენ, რაც შეიძლება მეტი მინა ჩაიგდონ ხელში.

ლათიფუნდისტთა და უმრავლესობა გლეხთა ბრძოლის ხაზზეც გადის 25 აპრილის რევოლუცია პორტუგალიის სოფელში.

გლეხს ლათიფუნდისტის გარდა მეორე მტერიც ჰყავს: ცა.

სხვათა შორის „ცა“ ქართულად და პორტუგალიურად თითქმის ერთნაირად გამოითქმის: „ცა“ და „ცეუ“. ცა ცუდ ამინდს უგზავნის გლეხს. როცა წვიმა უნდა მას, პორტუგალიის ცა ცვარსაც არ იმეტებს, მაშინ იწყება სწორედ სხვატი და პაპანაქება. და, პირიქით, როცა ჭარბი ტენი არ უნდა მიიღოს მიწამ, სწორედ მაშინ ატყდება თასისპირული იბერიული წვიმები...

გლეხის მესამე მტერია დაბალი მოსავალი.

და მაინც პორტუგალიას ერთი მილიარდი დოლარის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტი გააქვს მსოფლიო ბაზარზე.

დაბალ მოსავალს კიდევ არა უშავს, შენ მოუსავლიანობა იკითხე.

გასულ წელს მიწამ „იძუნა“ — ყოველი მესამე მარცვალი დააკლო გლეხს. ერთი მესამედით შემცირდა მარცველულის წარმოება, ერთიორად — ყურძნის მოსავალი.

ღვინით ნაქები პორტუგალიის ვენახები სოკოვანმა დაავადებამ შეიპყრო. იმ პორტუგალიას, რომლის პოეტები მეტაფორულად ამტკიცებენ, რომ, თუ მოისურვებენ ატლანტიკის ოკეანის წყალს პლანეტიდან გადაღ-

რიან, თუნდაც მთვარის კრატერებში, ხოლო ოკეანეს პორტუგალიური ღვინით ამოავსებენ, — წელს ღვინის სხვა ქვეყნიდან შემოტანა მოუწევს. ზეითუნის ზეთის წარმოებაც საგრძნობლად შემცირდა, ხილის წარმოება კი ერთი მესამედით დაეცა.

— „ასე ხუმრობს“ ცა პორტუგალიელი გლეხის თავზე და მიწა მის ფეხქვეშ, — წერს ლისაბონის პრესა.

— არა! — არც ცა და არც მიწა აქ არაფერ შუაშია!

— მთავარია აგრარული პოლიტიკა და სოფლის მეურნეობის გაძლიერების სისტემა! — ამბობენ IX ყრილობის დელეგატები.

სოფლად ასეთი მოუსავლიანი წელი უძლოდა წინ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობას.

ყრილობაზე ხშირად გაისმის ძველისძველი კითხვა:

● ვიდრე პხვალ, პორტუგალია?!

პორტუგალიას სურს გაზარდოს ხორცის, რძისა და მარცვლეულის წარმოება და ამ ნიადაგზე სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების იმპორტი შეამციროს.

საერთო ბაზრის ქვეყნების ფერმერებს არ სურდათ საბერძნეთის ან ესპანეთის მიღება თავიანთ წევრად, მაგრამ უარს არ ამბობდნენ პორტუგალიის მიღებაზე. რატომ?

ევროპის ფერმერებმა იციან, რომ დიქტატორულმა რეჟიმმა სალაზარისა და კაეტანუს დროს პორტუგალიის სოფლის მეურნეობა გაავერანა და გააჩანაგა.

არც 25 აპრილის რევოლუციის შემდეგ ჩანს დიდი ძვრები. ამიტომ საერთო ბაზრის ფერმერებს არ ეშინიათ პორტუგალიელი ფერმერების კონკურენციისა. პორტუგალიელი გლეხი მაინც არ ტყდება სულიერად.

პორტუგალიელი გლეხი ისტორიის მკაცრ გაკვეთილებზეა აღზრდილი და გამობრძმედილი.

მავრებთან, არაბებთან ბრძოლის დროს პორტუგალიელ გლეხს ცალ ხელში ხმალი ეჭირა, ცალში გუთანნი.

განა ასევე არ იყო საქართველოში?!

ათას ფიქრს აღძრავს მოგზაურობა პორტუგალიის სოფლებში.

სეთუბალში გულთბილი მიღება მოგვინყვს ადგილობრივმა კომუნისტურმა ორგანიზაციებმა, მუშათა კლასმა.

დავათვალეფრეთ ქალაქი. მისი ისტორიული ძეგლები, „მანუელინოს“ სტილის უძველესი ტაძარი, ნავსადგური, ციხე-სიმაგრე...

ჩვენი მანქანების კორტეჟი კვლავ ბარეირუში მიქრის...

დღეს ქალაქ ბარეირუს მუნიციპალიტეტმა მიღება მოუწყო პორტუ-

! ძველქართული გამოთქმა: „სად არის გამოსავალი?“ „საით მიხვალ, პორტუგალია?“

გალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობის მუშაობაში მონაწილე მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა პარტიებისა და სხვა პროგრესული პარტიებისა და ორგანიზაციების დელეგაციებს.

როგორც ვთქვით, ყველა ქვეყნის დელეგაციას თავის მოვალეობად მიაჩნდა შეხვედროდა ლენინის პარტიის წარგზავნილებს პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობაზე.

იყო მეტად გულთბილი მისალმებები, მეგობრული ხელისჩამორთმევა, საუბრები, ღიმილი...

პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის, ბარეირუს მუნიციპალიტეტის მიერ მოწყობილი მიღების დროს თუ IX ყრილობის სხდომებს შორის შესვენებისას სკკპ დელეგაციასთან მუდამ ნახავდით ვიეტნამის, მოზამბიკის, ანგოლის, ბულგარეთის, უნგრეთის, ჩეხოსლოვაკიის, იტალიის, პოლონეთის, კუბის, ჩილეს, საფრანგეთის, რუმინეთის, მონგოლეთის, ურუგვაის, ეთიოპიის, იუგოსლავიის, ავღანეთის, ერაყის, საბერძნეთის, გვინეა-ბისაუს, იემენის, ინდოეთის, სირიის, პალესტინის, კონგოს, ირანის და მრავალი სხვა ქვეყნის კომუნისტური პარტიებისა და პროგრესული ორგანიზაციების დელეგაციების მეთაურებსა და წევრებს.

ყველა დელეგაცია დაინტერესებული იყო სსრ კავშირის, საბჭოთა საქართველოს მშრომელთა მიღწევებით.

განსაკუთრებით ხშირი და გულთბილი იყო შეხვედრები სოციალიზმის ქვეყნების კომუნისტური პარტიების დელეგაციებთან.

პორტუგალიის კომპარტიამ ბარეირუში მოაწყო მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა პარტიების დელეგაციების შეხვედრა ვიეტნამის დელეგაციასთან.

სკკპ დელეგაციის მეთაურსა და ვიეტნამის დელეგაციის მეთაურს შორის მეტად საინტერესო და გულთბილი საუბარი გაიმართა.

ვიეტნამის დელეგაციის მეთაურმა განაცხადა, რომ ჩინეთი უკვე არ არის არც სოციალისტური და არც კომუნისტური სახელმწიფო.

მიღება ბარეირუს მუნიციპალიტეტში, რომელშიც ძირითად პოლიტიკურ ძალას პორტუგალიის კომუნისტური პარტია წარმოადგენს, ინტერნაციონალიზმის ჭეშმარიტი ზეიმი იყო.

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის მასალები იმაზე მეტყველებენ, რომ პარტია მარქსისტულად, ლენინურად წყვეტს ნაციონალურისა და ინტერნაციონალურის დიალექტიკის ურთულეს საკითხებს თანამედროვე ეტაპზე.

პორტუგალიის კომპარტია მგზნებარე პატრიოტებისა და ინტერნაციონალისტების პარტიაა. ამას სპეციალურად გაესვა ხაზი პარტიის IX ყრილობაზე.

ნაციონალურისა და ინტერნაციონალურის დიალექტიკას თავისი ნი-

უანსები გააჩნია პორტუგალიაში. ქვეყნის მოსახლეობის თითქმის 100 პროცენტი პორტუგალიელია. დღეს ამ ქვეყანამ თითქმის არ იცის მრავალეროვანი სახელმწიფოს პრობლემები ეროვნულისა და ინტერნაციონალურის დიალექტიკის დარგში.

ეს თითქოს აადვილებს ამ პრობლემის გადაწყვეტას. მაგრამ მხოლოდ ერთი შეხედვით. მართალია, პორტუგალია მონოეროვნული სახელმწიფოა, მაგრამ სამაგიეროდ, აქ ძლიერია, ერთის მხრივ, სალაზარ-კაეტანუს ფაშიზმისა და სხვა რასათა და ერთა მოძულე, კაცთმოძულე კოლონიალიზმის გადმონაშთები, და, მეორეს მხრივ, ცოცხალია და მოქმედებენ ქვეყნის შიგნითაც და გარეთაც ნეონაციზმი, ნეოფაშიზმი, მემარჯვენე ნაციონალისტური პარტიები და ორგანიზაციები.

ამ რთულ სიტუაციაში მოღვაწეობს კომპარტია — მგზნებარე პატრიოტ-ინტერნაციონალიზატორთა ძლიერი რაზმი.

აი, როგორ ახასიათებს ჟოზე გომეშ ფერეირა პორტუგალიელ ნაციონალისტს.

«Националисты — это приверженцы системы, которая считает португальцев избранной нацией, существами особыми, носителями божественных качеств, давно утерянных другими народами. Таково твердое убеждение латифундистов и фабрикантов. В то же самое время — и это один из распространенных политических парадоксов — они всей силой классовой ненависти ненавидят португальцев-бедняков, не признают за ними никаких человеческих прав, даже самых элементарных, — права на свободу, например. «Они к ней еще не готовы!» — заявляют эти люди.

Вот в этом пункте наши псевдонационалисты и расходились с де Голлем, которому, хоть он и был убежден, что избранный народ — на самом деле французы, никогда не приходило в голову лишать их свобод, запрещать им собираться, говорить, голосовать, писать, читать, любить, протестовать».

პორტუგალიელ ნაციონალისტს გონიერი დე გოლისაგან განსხვავებით შეუძლია თავის ხალხს თავისუფლება წაართვას.

ასეთია მისი ცნობიერების ანატომია და ტენდენციურობა.

პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია!

ასე რომ, ის უპირატესობა, რომელსაც ანიჭებს ინტერნაციონალიზმის პრობლემის გადაჭრას ქვეყნის ეროვნული ერთგვაროვნება, თითქმის ილუზორულია, რადგანაც ეს ფაქტორი პარალიზებულია პოლიტიკური პლურალიზმით, რომელიც თავისი ბუნებით უფრო ბურჟუაზიული ნაციონალიზმით სუნთქავს, ვიდრე პროლეტარული ინტერნაციონალიზმით.

ჩემთვის ყრილობა იყო „კაპიტალი“ მოქმედებაში.

ეს იყო მოგზაურობა რევოლუციაში.

მე ვნახე XX საუკუნის 70-იან წლების დასასრულის პროლეტარიატის ბრძოლა, შთამბეჭდავი კლასობრივი ბრძოლა.

მე ვიმოგზაურე გუშინდელ დღეში, რომელიც დღევანდელობის სიმაღლიდან უყურებს თავის თავს და რადგანაც მან ეს სიმაღლე იპოვა, მისი გამარჯვება არ მეეჭვება.

დღევანდელობიდან წარსულში როცა გადადიხარ, უცნაური გრძნობა გეუფლება კაცს.

მაგრამ ბარეირუს მუნიციპალიტეტში კარგ განწყობაზე ვიყავით: იმ შენობის ფანჯრებიდან ხვალინდელი დღე ჩანს.

ბარეირუს მუნიციპალიტეტს სკკპ დელეგაციის მეთაურმა მოკლე მისასალმებელი სიტყვით მიმართა და საჩუქრად ლენინის სკულპტურული პორტრეტი გადასცა.

გულთბილი და დაუვინყარი იყო შეხვედრა ბარეირუს მუნიციპალიტეტში, ადგილობრივი ხელისუფლების მოქმედ ორგანოში...

ხელისუფლების ძირეულ რგოლში — მუნიციპალიტეტებში კომპარტიის პოზიციები ძლიერია. ყოველი მეოთხე მუნიციპალიტეტი პორტუგალიაში კომუნისტების გავლენის ქვეშაა.

...დამთავრდა მიღება მუნიციპალიტეტში.

სკკპ დელეგაცია ყრილობის დარბაზში ბრუნდება.

21 საათსა და 30 წუთზე დაიწყო პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის მეექვსე სხდომა...

მიმდინარეობს მეტად საინტერესო კამათი...

ყრილობის მუშაობა დღეს ჩვეულებრივზე გვიან დამთავრდა.

* * *

ლისაბონში ღამე დავბრუნდით. საელჩოში ვათვალიერებ გაზეთებს.

დილისა და საღამოს გაზეთები ისევ დიდ ყურადღებას უთმობენ სკკპ დელეგაციას, მისი მეთაურის გამოსვლას ყრილობაზე, ალვარო კუნიალის მოხსენებას.

პრესა ეხმაურება კომუნისტი დეპუტატის ვიტალ მორეირას გამოსვლას პარლამენტში, რომელმაც განაცხადა, რომ მემარჯვენე პარტიები ცდილობენ კონსტიტუციის გადასინჯვას თავის სასარგებლოდ.

„დიარიუ და ლიზბოა“ გაცემულია ალვარო კუნიალის დიდი ავტორიტეტით პარტიაში და საერთაშორისო კომუნისტურ და მუშათა მოძრაობაში.

ლისაბონის გაზეთები ერთმანეთს ეჯიბრებიან მეტაფორებისა და პიპერბოლების მოძებნაში, როცა წერენ იმაზე, თუ რა კარგად მიიღო პორტუგალიის IX ყრილობამ რევოლუციური საბჭოს წარმომადგენლები.

— ეს მოწმობს, რომ კომუნისტები მხარს უჭერენ 25 აპრილის რევოლუციას, — ასკვნის პრესა.

დღევანდელი გაზეთები ბევრს წერენ გუშინ ლისაბონში შემდგარ პოლიტიკურ მიტინგზე.

ეს სოციალ-დემოკრატიული ცენტრის მიერ მოწყობილი მიტინგი იყო. გაზეთ „ექსპრესიუს“ აზრით სოციალ-დემოკრატიული ცენტრი აპირებს კავშირი შეკრას სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან.

„დია“ დუჟმორეული გაყვირის სოციალ-დემოკრატიული ცენტრის სათადარიგო ლიდერის ვინმე ლუკაშ პირეშის სიტყვებს: „საჭიროა მეორე რევოლუცია, ოღონდ სოციალისტების გარეშე და კომუნისტების წინააღმდეგ“.

„თუ 1975 წლის 25 ნოემბერს აუცილებელი იყო გადატრიალება კომუნისტური რევოლუციის თავიდან ასაცილებლად, ახლა საჭიროა მეორე გადატრიალება სოციალისტური კონსტიტუციის მოსასპობად!“

სოციალ-დემოკრატიული ცენტრის თავმჯდომარემ ფრეიტაშ დუამარალმა მოითხოვა ეროვნული ასამბლეის დათხოვნა და ვადამდე ახალი არჩევნების ჩატარება. მათ სურთ მთავარი დარტყმა მიაყენონ კომუნისტებს და სოციალისტებს.

„ექსპრესიუ“ და „ჟორნალ ნოვუ“ წერენ, რომ ამ ორმა პარტიამ — სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ და სოციალ-დემოკრატიულმა ცენტრმა დღეს, 2 ივნისს შეათანხმეს საერთო სტრატეგია და ტაქტიკა კომუნისტებისა და სოციალისტების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

ოტელ „პენტაში“, სადაც გაჩერდა საბჭოთა დელეგაციის ნაწილი, დღეს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი თვით საკარნეირუ მობრძანდა თავის პერსონით.

აქ თურმე ეს ბლენძი ლიდერი იმ სოციალ-დემოკრატიკრებას ესწრება, რომლებიც სადაზღვევო კამპანიებში მუშაობენ.

— სოციალ-დემოკრატიული პარტია მაინც არ არის დაზღვეული დამარცხებისაგან, — წერს ლისაბონის პრესა.

მარიუ სოარეშის სოციალისტური პარტიაც ერთ ამბავშია. ზვალკვირას, აროირაში (ფონდ-დუ-ტელიაშე) დიდი ზეიმი და მიტინგია დანიშნული. იქ თავს იყრიან ყბადაღებული სოცინტერნის პარტიების დელეგაციები მსოფლიოს მრავალი ქვეყნიდან.

„დია“ წერს, რომ სოარეში სიტყვით აპირებს გამოსვლას და ემზადება, დღე და ღამე არ სძინავსო.

ზოგი გაზეთი იმასაც იტყობინება, სოარეშს პრემიერ-მინისტრის სავარძელი მოენატრაო.

„ექსპრესიუ“ ნავთს ასხამს ცეცხლზე: სოარეში მალე ჩინეთს მიემგზავრება, რომ მაოისტებთან მეგობრობა განაახლოსო.

სალამოს გაზეთები იჭაჭებიან: რომის პაპი იოან-პავლე II ვარშავაში ჩამოვიდა თუ არა, პირქვე დაემხო და მშობლიურ მიწას ეამბოროაო.

„ხვალ პარლამენტის არჩევნებია იტალიაში“.

„ტერორიზმი არ ცხრება ესპანეთში“

„თათბირობენ ნატოს ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრები პაგაში“

...გაზეთები განზე გადავდე.

საელჩოს მარმარილოს სასახლის ფართო აივანზე გავედი. ლამის ლისაბონს გავხედე.

მთვარის მრგვალი დისკო დასცქერის ლისაბონს.

ჩვენი საელჩოს წინ ორი პოლიციელი დგას.

ხუმრობენ, იცინიან.

პოლიციელებს იქით ლაღად ფრიალებს ელადის დროშა...

იქ საბერძნეთის საელჩოა...

ატლანტიკიდან უბერავს გრილი ნიავი...

ათასში ერთხელ ჩაიქროლებს „მერსედესი“ ან „ფორდი“...

ქალაქს სძინავს...

ძილი ნებისა, ლისაბონო!

«Мир тебе, Лиссабон! Спи, переваривая пищу, шуми, рыдай и кури свою трубку! И если упадут на тебя две три слезы, высуши их поскорее на солнце! Мир тебе! Те, у кого есть душа, не ищут света твоих глаз; ты можешь истощить его, разглядывая небо и всю вселенную: никто не станет ревновать небо к твоему поднятому взору!

У тебя есть красота, сила, очарование, пластика, блеск волны и стройная линия улиц! Согласись же, о любимый Лиссабон, о светлый обожаемый город, о таинство чистой красоты, согласись же, о нежный Лиссабон, венчаный небесами, согласись же не иметь души!»¹

ცდება კეიროში, ლისაბონო!

შენდა საბედნიეროდ ცდება.

შენ მშფოთვარე რევოლუციური სულის ქალაქი ხარ დღეს.

¹ ესა დე კეიროში. „ლისაბონი“.

თავი მესამე

პორტუგალიელი, რომელსაც პეპია ლენინი

1979 წლის 2 ივნისი
ლაშე
ლისაზონი
საბჭოთა კავშირის საელჩო

გუშინ ლისაზონის ერთ დიდ წიგნის მაღაზიაში შევედი. კომერციის მოედნის ახლოს.

ათას სხვა წიგნთა შორის მე ვნახე პორტუგალიურ ენაზე ვ. ი. ლენინის რჩეულ თხზულებათა ორი ტომი, ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის „მცირე მიწა“, „აღორძინება“ და „ყამირი“ პორტუგალიურ ენაზე.

დღეს ყრილობაზე ერთი ჭაბუკი მაჩვენეს:

— ეს იმ პორტუგალიელის შვილია, რომელსაც პეპია ლენინი, — მითხრა ლუიზა კამპინეშმა. მეტად გამაოცა ამ ფრაზამ:

— პორტუგალიელი, რომელსაც პეპია ლენინი!

საღამოს ლუიზამ საელჩოში გამომიგზავნა პორტუგალიელი მწერლის ჟუან პერეირას მოთხრობა „პორტუგალიელი, რომელსაც პეპია ლენინი“.

ამ მოთხრობამ იმდენად დამაინტერესა, რომ მთლიანად მომყავს აქ.

„მე თვითონ ლისაზონელი ვარ, მაგრამ ჩემი სამუშაოს ხასიათის გამო ხშირად მიხდება ქვეყანაში მოგზაურობა. ამჯერად, მოულოდნელობით აღსაყვამ ბედმა ქალაქ პორტუში ჩამიყვანა“, — ამბობს მოთხრობის ლირიკული გმირი.

„იქ ორ მიტინგზე სიტყვა წარმოვთქვი, შეეხვდი უნივერსიტეტის სტუდენტებს, მუშებს, ვუპასუხე მათ შეკითხვებს.“

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის ერთ-ერთი სხდომა.
გაზეთ „აუანტეს“ ფოტოქრონიკა

და აი, ერთხელ უცნაური კითხვა დამისვა ამხანაგმა ფერნანმა, ქალაქ პორტუს პროფკავშირული მოძრაობის ერთ-ერთმა ვეტერანმა.

— გინდათ დღეს ლენინი ნახოთ?

— როგორ თუ ლენინი?! — გავოცდი მე.

ფერნანმა განსაცვიფრებელი ამბავი მიაშმო.

— ოცდაათ წელზე მეტი ხნის წინათ, — დაიწყო მან, — 1927 წელს ქალაქ პორტუსი რესპუბლიკური აჯანყების ალმა იფეთქა. პოლიცია და გვარდიელთა ადგილობრივი გარნიზონი მუშათა ბარიკადებს რამდენიმე დღეს უშედეგოდ უტევდა.

მუშები ტყვიებს უშენდნენ პოლიციელებს. ისინიც ყლაპავდნენ ტყვიებს.

მაგრამ აი, ლისაბონიდან პოლიციისა და ჯარისკაცების დასახმარებლად დამსჯელი გენერლის კარმონას¹ ჯარები ჩამოიყვანეს.

გენერლის ბრძანება მოკლე იყო:

— „არავინ შვიბრალოთ! ყველანი დახოცეთ!“

რეგულარულმა არმიამ შეუტია ბარიკადებს. იერიშის შედეგად მებრძოლებმა, რომლებსაც გვარდიელები და პოლიციელები ტყვიამფრქვევებითა და ქვემეხებით ცეცხლს უშენდნენ, გარეუბნებისაკენ უკანდახევა დაიწყეს. ძალები მეტად არათანასწორი იყო.

იქ, პორტუს გარეუბანში აჯანყების უკანასკნელ დღეს დამსჯელთა ტყვიების ზუზუნში სხვა გმირებთან ერთად დაეცა ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი: ქმარს ლუიში ერქვა, მეუღლეს დოლორეში.

— ჰმ, ლუიში..

ფერნანი წამით დაფიქრდა: ახლა ძლივს აღვადგენ მის სახეს ჩემს მეხსიერებაში. მახსოვს, მაღალი იყო ლუიში, მხიარული, გულთბილი, სანდომიანი, შავგვრემანი.

ამხანაგები, რომლებიც კარგად იცნობდნენ მას, „მოურჯულებელ ოპტიმისტს“ ეძახდნენ, რადგანაც თავდავინყებამდე უყვარდა ლუიშს მუშათა კლასი და სწამდა მისი გამარჯვებისა.

აჯანყებამდე სამი წლით ადრე, 1924 წლის თებერვალში, ლუიშსა და დოლორეს ბიჭი შეეძინათ.

გაიხარა ახალგაზრდა ოჯახმა, ფრთები შეისხა. ძეობა იზეიმა. ახალგაზრდულ ოჯახში აკვანი დაირჩა.

მაგრამ მალე სიხარული შორეული მოსკოვიდან მოსულმა ტრაგიკულმა ცნობამ დაბინდა: გარდაიცვალა ვლადიმერ ილიას ძე ლენინი!

სწორედ იმ დღეს ლუიშმა თავის პირმშოს რევოლუციის ბელადის ლენინის სახელი დაარქვა.

¹ გენერალი კარმონა — შემდგომში ფაშისტური პორტუგალიის პრეზიდენტი (აფტ.).

ასე გაჩნდა იმ მრისხანე წელს პორტუგალიელი, რომელსაც ლენინი ერქვა.

ჩემთვის ბავშვის შემდგომი ბედი დიდხანს უცნობი იყო, რევოლუციური მოღვაწეობისათვის დამაპატიმრეს და რამდენიმე წელი კაშიაშის ციხეში ვიჯექი. ის, თუ რა მოუვიდა ბავშვს, მე დიდი ხნის შემდეგ გავიგე, როცა საპყრობილედან გამოვედი.

ლუიშის ძველმა მეგობარმა ჭალარა მუშამ ნამორჩილული, ობოლი ბიჭი თურმე იმავე ქარხანაში მოაწყო, სადაც ოდესღაც მამამისი მუშაობდა.

ქარხნის პატრონს, კისერმორგვა ღიპიან კაპიტალისტს, ეტყობა, თავიდანვე ყურადღება არ მიუქცევია ახალი მუშის სახელისათვის.

გაიარა რამდენიმე კვირამ.

ერთ მშვენიერ დღეს ქარხნის მეპატრონის სამუშაო ოთახში პოლიციელმა შემოიხედა.

დიდხანს იჩურჩულეს რალაცაზე.

— უყურე ამ ძაღლიშვილს! — აღშფოთდა ქარხნის მეპატრონე.

პოლიციელი კი კმაყოფილი წავიდა.

ქარხნის მეპატრონემ იხმო მოზარდი. იკადრა მასთან პირადად საუბარი. ახედ-დახედა ყმანვილს და მოკლედ გამოსცრა კბილებიდან:

— დათხოვნილი ხარ სამუშაოდან. არ დაგინახონ ჩემმა თვალებმა! მოზარდი გაოცდა:

— როგორ? ან რატომ?

— ხმა, კრინტი! — სიტყვა გააწყვეტინა კაპიტალისტმა ყმანვილს. მოზარდის ახალ კითხვებზე ქარხნის მეპატრონის ფართო ზურგმა დუმილით უპასუხა.

ბიჭი სამუშაოდან დაითხოვეს.

მაღე ისევ გამოჩნდა პოლიციის კაპიტანი, შინ ეწვია ყმანვილს და პოლიციაში წაიყვანა.

იქ ვილაც ახმანმა ოფიცერმა ზიზლით ახედ-დახედა ყმანვილს და გაბრაზებულმა იყვირა:

— იცი, რა გითხრა? პორტუში ცხოვრება თუ გინდა, სახელი გამოიცვალე!

მერე ერთი აგდებით აათვალიერ-ჩაათვალიერა ყმანვილი და მუქარით დაუმატა:

— დრო — ოცდაოთხი საათი მომიცია! მერე მოხვალ ჩემთან პოლიციაში და შენს ახალ სახელს მეტყვი! გაიგე?

მოზარდმა არაფერი უპასუხა. მან უხმოდ შეაქცია ზურგი პოლიციის კაპიტანს და წავიდა.

მოზარდმა ყველაფერი გაიგო, მაგრამ არც 24 საათის შემდეგ, არც კვირის თავზე პოლიციაში არ მოვიდა.

მაშინ ის ძალით მიიყვანეს პოლიციის კაპიტანთან.

ამჯერად პოლიციის სამმა ახოვანმა სერჟანტმა ჭაბუკი იმავე ოთახში შეათრია, სადაც ერთი კვირის წინ ჰყავდათ.

ისევ იმავე ახმახმა ოფიცერმა დაკითხა.

მომართა ჩახმახი ახმახმა:

— რა ქენი, მოიფიქრე? — ცინიკურად იკითხა მან.

— არა! — უპასუხა ბიჭმა.

— დიდი ზანტი ვინმე ყოფილხარ! რაკი ეგრეა, იცოდე, რომ ყოველ სამ დღეში პოლიციის პატრული მოვა შენთან და აქ მოგიყვანს, ძალით მოგიყვანს, — განმარტა კაპიტანმა, — და მაშინ სხვაგვარად მოგელაპარაკები! სულს ამოგხდი, სანამ ჩემსას არ გავიტან!

ჭაბუკი ხმას არ იღებდა, მაგრამ ბაგეები ნერვიულად უთამაშებდა.

ამის დანახვაზე პოლიციის კაპიტანმა მოთმინება დაჰკარგა.

და იქვე აგრძნობინა ჭაბუკს, თუ რას ნიშნავს პოლიციის ოფიცრის „სხვაგვარი ლაპარაკი“.

ალიყური აჭამა.

მერე ბიჭს ჯგუფურად სცემეს. საშინლად, პოლიციურად სცემეს.

ჯერ კაპიტანმა სცემა. მერე იმ სამმა სერჟანტმა.

ყმანვილი სახედალურჯებული და დასისხლიანებული დაბრუნდა შინ.

— სანტა მარია! ნუთუ ეს შენ ხარ? — ჰკითხა თავზარდაცემულმა მეზობლის ქალმა, დეიდა როზეტამ.

— იეზუს, მარია! — შეიცხადა მთელმა ქუჩამ, — ეს რა უქნიათ იმ არამზადებს!

მალე ჭაბუკის სანახავად ბარე ნახევარი ქალაქი მოვიდა.

ყველა აღშფოთებული იყო.

რამდენი სტუმარიც მოვიდა, იმდენი რჩევა გამოითქვა.

ბოლოს კარებში კათოლიკე პადრე გამოჩნდა.

— ლენინი! ლამაზია და კარგად ჟღერს შენი სახელი, ჭაბუკო, — ჩიფჩიფით ამბობდა ჩასუქებული პადრე, — მაგრამ აქ რაში გამოგადგება?

— ეს სახელი განძია! — წამოიძახა სტუდენტმა ხოზემ.

— განძს, აბა, ლარიზ-ლატაცს ვინ შეარჩენს? არ გაგიგონია იგავი და შეგონება ლატაცისა და ოქროს ბეჭდის შესახებ? — ისტიბარს არ იტყვდა პადრე, — თუ ნებით არ დათმე, ბეჭდიან თითს ბეჭედთან ერთად მოგაჭრიან ძლიერნი ამა ქვეყნისანი, ბაჯალლო ბეჭედსაც წაიღებენ და თითსაც მოგჭრიან. გაიგე?

— თავიც რომ მომჭრან, არ დავთმობი — თქვა ჭაბუკმა.

— მამის მიერ დარქმეული სახელი წმინდააო. განა ასე არ არის ნათქვამი საღვთო სჯულში? — იკითხა ერთმა ჭაღარა მუშამ.

— ასეა, — თქვა დასტური პადრემ.

— მაშ, გაგვეცალე აქედან, მამაო! — შეაწყვეტინა პადრეს სიტყვა სტუდენტმა ხოზემ.

პადრე უხალისოდ წამოდგა და უკმაყოფილოდ ნაიბურტყუნა:

— შეგინდობთ ღმერთი, რამეთუ არა უწყით რასა იქმთ...

პადრე რომ წავიდა, ხოზე ნაცემ ჭაბუკს მიუბრუნდა:

— იამაყე შენი სახელით, მეგობარო!

ახლა დეიდა როზეტა ჩაერია საუბარში:

— შენ მართალი ხარ, ხოზე, მაგრამ სანამ იყოს ასე? უმუშევრობა, კვირაში ორჯერ პოლიციაში ცემით სიკვდილის პირამდე მიყვანა... რამდენ ხანს გაუძლოს ყოველივე ამას ბიჭმა? ცოდვა არ არის, ღმერთო! — სახეზე ცხვირსახოცი აიფარა დეიდა როზეტამ და მხრები აუთრთოლდა.

— ახია ჩვენზე, — თქვა ჭაღარა მუშამ ფილიპმა, — სად გაგონილა, რომ კაცი თავისი სახელის გამო სცემონ? მეზობლებო, მეგობრებო! კამერადას! ამიგოს! პოლიციელებს ისე შევხვდეთ, როგორც ეკადრებათ. რას იტყვი, პა? განა აქ არ დაიღუპნენ ჩვენი ლუიში და დოლორეში? ისინი ხომ ყველა პორტუგალიელის თავისუფლებისათვის მოკვდნენ? ნუ დავუშვებთ იმას, რომ მათი ვაჟიშვილი ჩვენს თვალწინ ანამონ!

— არ დავუშვებთ! — საბრძოლოდ წამოიმართა პაერში ათამდე მუშტი.

გავიდა რამდენიმე დღე.

და, აჰა, ქალაქ პორტუს მუშათა უბანში, პატარა ქუჩის ჟამთა სვლისაგან გაცვეთილ ქვის ფილებზე ისევ იქედნურად მოაბიჯებენ ახმახი პოლიციელები.

— ძინი ძინი ძინი

აქაოდა, შემოგვხედეთ, ეს ჩვენ მოვდივართო.

თავხედურად წკარუნობენ თავხედი პოლიციელების ჩექმების ნალები ქვაფენილებზე...

— ისინი მოდიან, მოდიან! — პაროლივით გაისმა აქეთ-იქიდან.

— ისინი მოდიან! — ექო დაფეთებულ მაცნესავით მიქრის ჭაბუკთან, რომელსაც ლენინი ჰქვია.

შეშინებულ ექოს უკან მიერეკება ქალის მძაფრი ყვირილი:

— ეი, თქვენ, მუნდირიანო ქოფაკებო გაბრუნდით უკან! ცოცხალი თავით არ დაგანებებთ ლუიშის ვაჟს!

¹ ამხანაგებო, ძმებო (პორტ.).

1 მაისის დღესასწაული ლისაბონში.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოკრონიკა

— გაბრუნდით უკან! — დაიბუხუნეს მუშებმა და უცებ ქვების წვიმა წამოვიდა.

— დაიშალეთ! — მრისხანედ აიბზიკა ულვაშები პატრულის უფროსმა და გაქცევა იკადრა.

— აი, სწორედ ამ ადგილას, — მიმითითა ამხანაგმა ფერნანმა გზა-ჯვარედინზე, — ამ უბნის აღმუთებულმა მცხოვრებლებმა ქვების წვიმა დაუშინეს პოლიციის პატრულს და უკუაქციეს.

მალე პატრული ისევ გამოჩნდა... მაშველი ძალებით გაძლიერებულიყო, უფრო გაბლენძილიყო, ულვაშები უფრო მალლა აეპრიხათ.

ექესი ახმახი ექეს ჩახმასს აჩხაკუნებდა და მოდიოდა.

ცა ქუდად არ მიაჩნდათ და დედამინა ქალამნადა.

იმ ადგილას, სადაც პოლიციელებს ქვები დაუშინეს, უკვე დიდძალ ხალხს მოეყარა თავი და ბობოქრობდა.

წინააღმდეგობის მოთავე, მეამბოხე ჭალარა მუშა ფილიპი ხალხში ჩამდგარიყო და მგზნებარედ მოუთხრობდა მათ დიდ ლენინზე, რომლის სახელსაც ატარებდა ლუიშისა და დოლორეშის ვაჟი, სოციალიზმზე, რომლისთვისაც თავი გასწირეს მათ.

ხალხს მოუთმენლობა დაეტყო:

— კი მაგრამ, სად არის ის ბიჭი, რომელსაც ლენინი ჰქვია? — იკითხა ერთმა მელოტმა მუშამ.

— აგერ ყურის ძირშია მისი სახლი. ეტყობა, შინ არის, შუქს ვხედავ მის ფანჯარაში, — უპასუხა ფილიპმა და ერთი ძველი სახლისაკენ გაიშვირა ხელი.

ბრბო ხმაურით დაიძრა ფილიპის ხელის მიმართულებით.

ლუიშის ვაჟის სახლმა ყველა მსურველი ვერ დაიტია.

ადამიანი, რომელსაც ლეგენდარული სახელი ერქვა, გარეგნულად სავსებით ჩვეულებრივი აღმოჩნდა.

ის მაღალი იყო, გამხდარი და მუქთმიანი, შავგრემანი სახე და დიდრონი თვალები ჰქონდა.

ერთი სიტყვით, ის იყო ტიპური მუშა, როგორიც პორტუში ბევრი მინახავს.

უნდა გამოგიტყდეთ, თავდაპირველად, თითქოს რამდენადმე იმედიც კი გამიცრუვდა: გოლიათს ველოდი, ჩვეულებრივი ადამიანი შემრჩა ხელში.

მერე, როცა ვისაუბრეთ, უფრო ახლოს რომ გავიცანი, მომეწონა ის ჭაბუკი, თვალში მომივიდა.

შინ ვბრუნდებოდი და ვფიქრობდი: „ეს ხომ საოცრებაა! თხუთმეტ წელზე მეტია პორტუგალიის პოლიციის ზედამხედველობის ქვეშ ცხოვ-

რობს ადამიანი, რომელსაც სახელად ჰქვია ლენინი. პოლიცია დასდევს, მაგრამ ვერაფერი დააკლო.

არაერთხელ ცდილან, რომ ანგარიში გაესწორებინათ მისთვის, თავიდან მოეშორებინათ იგი, მაგრამ რაც მეტს ცდილობდნენ მის დაჩაგვრას, მით უფრო მეტი ხალხი გამოდიოდა პორტუში ლენინის დასაცავად.

ხალხმა თავისი რწმენით, ძალით, სიფხიზლით დაიცვა იგი ჯაშუშებისა და ჯალათებისაგან, და მათ, რომ თავიანთი ბოროტებით ვერაფერი გააწყვეს ხალხის სიკეთესთან ბრძოლაში, უკან დაიხიეს. მას აქეთ ცხოვრობს პორტუში პორტუგალიელი, რომელსაც ჰქვია ლენინი...“¹

სხვისი მოთხრობის ჩემეული ეპილოგი

დღეს, ამ მოთხრობაში აღწერილი ამბებიდან 52 წლის შემდეგ, პორტუგალიის IX ყრილობაზე მე მაჩვენეს ერთი სიმპათიური კაცი. ის შეილია თურმე იმ პორტუგალიელისა, რომელსაც ჰქვია ლენინი.

ის შორს იჯდა ჩემგან.

მინდოდა მასთან მივსულიყავი და მეკითხა ცოცხალია თუ არა მამამისი, მაგრამ მერე გადავიფიქრე: ვინ გეტყვის, რომელი პორტუგალიელი მუშა, ლენინი გარდაიცვალაო.

ლენინი, რა თქმა უნდა, ცოცხალია!

ბოლოს მაინც არ მომითმინა გულმა, მივედი მასთან, ხელი ჩამოვართვი იმ პორტუგალიელს, რომლის მამას ერქვა ლენინი...

მთელი დღე ამ შეხვედრის გავლენის ქვეშ ვიყავი.

სალამოს ურუგვაის კომპარტიის გენერალურმა მდივანმა როდნეი არისმენდიმ მითხრა:

— კოსტა-რიკაში პარტიის „სახალხო ავანგარდის“ გამოჩენილი მოღვაწეა, კოსტა-რიკის კომკავშირის — კოსტა-რიკის ახალგაზრდობის ავანგარდის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანია ახალგაზრდა რევოლუციონერი გვარად ლენინი.

ლენინი მართლაც ცოცხლობს ყველა კომუნისტში ეს მეტაფორა როდია. ეს რეალობაა. ლენინი ჭეშმარიტად უკვდავია!

¹ ეს მოთხრობა გამოქვეყნებულია რუსულ ენაზე ჟურნალ „როვესნიკში“, ქართულ ენაზე — ჟურნალში „სკოლა და ცხოვრება“ (ავტ.).

თავი მეოთხეა

ყრილობის მუშაობის მეოთხე, ბოლო დღე

1979 წლის 3 ივნისი

დილა
ლისაბონი — ბარეირუ

დღეს ბარეირუში დილის, მეშვიდე სხდომას უცხოეთის დელეგაციები არ ესწრებიან. ყრილობა შინაპარტიულ საკითხებს აგვარებს. მიმდინარეობს ცენტრალური კომიტეტის, პოლიტკომისიისა და სამდივნოს წევრებისა და წევრობის კანდიდატების შერჩევა...

დრო გვაქვს, ამიტომ ლისაბონიდან ბარეირუში შორი გზით მივდივართ. ვათვალიერებთ ლისაბონს და მის შემოგარენს.

ჩვენ ყრილობის საბოლოო, მერვე სხდომაზე ვართ მიწვეული...

დილის 11 საათიდან 11 საათსა და 30 წუთამდე მიმდინარეობდა ყრილობის საბოლოო სხდომა საზღვარგარეთის დელეგაციების მონაწილეობით.

დაუვინყარი და სიმბოლიური იყო ყრილობის ბოლო სხდომა.

პორტუგალიელი პიონერები და კომკავშირელები ყვავილებითა და ტრანსპარანტებით მოვიდნენ და მომავალი XXI საუკუნის პორტუგალიის სახელით მიესალმნენ IX ყრილობას.

მათმა მგზნებარე სიტყვამ ცეცხლი წაუკიდა ისედაც დაუცხრომელ, დამაგნიტებულ დარბაზს.

ასე მეგონა, საცაა XXI საუკუნეს ახლავე მისწვდება-მეთქი ეს ხმები!

ო, რა ძალა აქვს რევოლუციას!

ჭალარა მამამთავარივით იდგა ტრიბუნაზე პორტუგალიელ კომუნისტთა ბელადი ალვარო კუნიალი და საბოლოო სიტყვას ამბობდა.

მისი ზოგი სიტყვა აგური იყო — მომავლის ტაძრის ასაგებად მოტა-

პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობა ხმას აძლევს პოლიტიკურ
რეზოლუციას.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

ნილი, ზოგი — ყუმბარა, რომელიც მასების მიერ ატაცებული პორტუგალიის ყველა კუთხეში სკდებოდა:

— კონტრა ლატიფუნდიშტა, იმპერიალიშტა, კაპიტალიშტა!

— პე-სე-პე! — ქუხდა პასუხად დარბაზი.

მე დავინახე XXI საუკუნის პორტუგალიის სახე.

ის იმ პიონერი გოგონებივით ლამაზი და მშვენიერი იყო, იმ წითელყელსახვევიანი ბიჭებივით ამაყი და შეუპოვარი, რომლებიც გარს ეხვია ალვარო კუნიალს. ასე მეგონა, ოვაციები და შეძახილები აღარასოდეს დამთავრდება-მეთქი.

ვინ იცის, მერამდენჯერ გავიფიქრე ეს ყრილობაზე.

ყრილობა ყველა თაობის რევოლუციონერთა მონოლითური ერთიანობის არნახულ დემონსტრაციას წარმოადგენდა.

კუნიალმა საბოლოო სიტყვაში მაღალი შეფასება მისცა ყრილობას, დასახა მომავლის პერსპექტივები, მაღლობა გადაუხადა მსოფლიოს კომუნისტური პარტიების დელეგაციებს IX ყრილობის მუშაობაში მონაწილეობისათვის, გაიხსენა ისტორიის შთამბეჭდავი გაკვეთილები.

— საღაზარმა მწვანე კონცხზე, ტარაფალში შექმნა ლაკონცენტრაციო ფაშისტური ბანაკი, — თქვა მან, — იქ გაასახლა პორტუგალიის ყველაზე პრგრესულად მოაზროვნე ადამიანები. საღაზარის დროს იქ ასახლებდნენ ადამიანებს სსრ კავშირის ხსენებისათვისაც კი. დღეს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაცია სტუმრადაა ლისაბონში, პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე!

— აი, სასწაული! აი, ისტორიის გაკვეთილი! — თქვა კუნიალმა.

იქუხა ტაშმა და ოვაციამ.

იგრძნობოდა, რომ ერთი მთლიანი პარტიული, კოლექტიური აზრით შემუშავებულ სისტემას წარმოადგენდა საანგარიშო მოხსენება, პოლიტიკური რეზოლუცია, ცეკას თეზისების პროექტი, მეტად მრავალფეროვანი კამათი, ალვარო კუნიალის საბოლოო სიტყვა.

არც ერთი ტავტოლოგიური მომენტი, არც ერთი გამეორება, მხოლოდ ახალი აზრი, მხოლოდ ახალი საკითხი!

ამ პრინციპს იყო დაქვემდებარებული ყველა გამოსვლა მუშათა დელეგატიდან მოყოლებული ცეკას გენერალურ მდივანამდე.

კამათში მონაწილეობა მიიღო ცეკას ყველა მდივანმა და პოლიტკომისიის ყველა წევრმა. ყველამ თავისი მუშაობის უბანი გააშუქა.

ყრილობის მომზადებას და ჩატარებას საფუძვლად ედო ღრმა დემოკრატიზმი.

ცეკას პოლიტიკური თეზისების პროექტის განხილვაში, რომელსაც ფართოდ აშუქებდა პორტუგალიელ კომუნისტთა გაზეთი „ავანტი“, მონაწილეობდა 60 ათასამდე კომუნისტი. შემოტანილ იქნა 5 ათასამდე შეს-

წორება. ყრილობის მუშაობის დროს კიდევ ასამდე შესწორება შემოვიდა. 60 შესწორება მიღებულ იქნა ყრილობის მიერ.

ყრილობამ მოიწონა ამხანაგ ალვარო კუნიალის მოხსენება, მიიღო პოლიტიკური რეზოლუცია და მთელი რიგი სხვა რეზოლუციები.

ყრილობის პოლიტიკური რეზოლუცია მეტად საინტერესო დოკუმენტია.

ჯერ ერთი, ეს დოკუმენტი ცხადყოფს სკკპ და პორტუგალიის კომპარტიის შეხედულებათა სრულ ერთიანობასა და იდენტურობას მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა მოძრაობის სტრატეგიისა და ტაქტიკის კარდინალურ საკითხებზე.

მეორე. ამავე დოკუმენტში ტაქტიკაზე, ქვეტექსტებში გაცემულია პასუხი იმ პოლემიკურ საკითხებზე, რომლებიც წამოიჭრა თანამედროვე კომუნისტურ მოძრაობაში, ზოგიერთი პარტიის ყრილობაზე.

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობამ თავისი მეცნიერული და პოლიტიკური წვლილი შეიტანა ისეთი აქტუალური საკითხების მარქსისტულ-ლენინურ გაშუქებაში, როგორიცაა თანამედროვე ეპოქის დახასიათება, თანამედროვე სამყაროს ძირითადი წინააღმდეგობანი, რევოლუციის მამოძრავებელ ძალთა და რეაქციის ძალების თანაფარდობის პრობლემა და სხვ.

მთლიანად ყრილობაზეც და პოლიტიკურ რეზოლუციაშიც განსაკუთრებით გაესვა ხაზი ნაციონალურისა და ინტერნაციონალურის დიალექტიკას.

ეს საკითხთა საკითხია, პრობლემათა პრობლემა.

რეზოლუციაში ნათქვამია, რომ არ შეიძლება რევოლუციის ასლის გადაღება და იმ ასლის მიხედვით, ვთქვათ, პორტუგალიაში რევოლუციის მოხდენა. არ არსებობს რევოლუციის ერთხელ და სამუდამოდ დადგენილი რეცეპტი და მოდელი. ვინც სხვაგვარად ფიქრობს, ის არაღიადექტიკურად აზროვნებს.

იმავ დროს ყრილობამ ხაზი გაუსვა იმ აზრს, რომ ყველა სოციალისტურ რევოლუციას აქვს თავისი ღრმა, შინაგანი, საერთო კანონზომიერებანი და ისინი ერთმანეთის გაგრძელებას წარმოადგენენ.

სწორი მარქსისტულ-ლენინური პოზიცია დაიჭირა ყრილობამ თანამედროვე კაპიტალიზმის კრიზისის პრობლემების გაშუქებისას...

იმათ პასუხად, ვინც ამტკიცებს, რომ თანამედროვე კრიზისს კაპიტალიზმის ქვეყნებში თითქოს ეროვნული მასშტაბი აქვს და ამიტომ ამავე მასშტაბის ძალებმა უნდა დასძლიონ ის, პორტუგალიელმა კომუნისტებმა ხაზი გაუსვეს იმ ფაქტს, რომ თანამედროვე კაპიტალიზმის კრიზისს საერთაშორისო ხასიათი აქვს და კაპიტალიზმი ცდილობს დასძლიოს ეს

მუშათა ერთ-ერთი დემონტრაცია ლისაბონში ყრილობის დღეებში,
მასები მისალმებას უგზავნიან კომუნისტთა IX ყრილობას.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

კრიზისი კაპიტალის საერთაშორისო ძალების შეკავშირებით, შეიმუშაოს საერთაშორისო სტრატეგია და ტაქტიკა.

ამ კრიზისის დაძლევის გზას პორტუგალიის კომპარტია ხედავს მონო-პოლისტების, პრივილეგირებული კლასების, კოლონიალიზმისა და ნეო-კოლონიალიზმის ძალების დათრგუნვასა და პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული ცხოვრების დემოკრატიზაციაში, კაპიტალისტური საზოგადოების სოციალისტურ გარდაქმნაში.

პორტუგალიის კომპარტია მარქსისტულ-ლენინურ პლატფორმაზე დგას იმათ საპირისპიროდ, ვინც ამტკიცებს, რომ ე. წ. „ისტორიული კომპრომისის“ გზით, (რომელსაც არაფერი საერთო არ აქვს კომპრომისის ლენინურ გაგებასთან), კაპიტალისტური ქვეყნების ერთგვარი „სრულყოფის“ გზით, კერძოდ, მმართველი წრეებისადმი ნაწილობრივი დათმობის გზით, თითქოს შეიძლებოდეს კაპიტალიზმის საერთო კრიზისის დაძლევა.

პორტუგალიის კომპარტიის პოზიციას ამ საკითხში საერთაშორისო მნიშვნელობა აქვს.

პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობამ ხაზი გაუსვა სოციალიზმის ქვეყნების მიღწევების დიდ მნიშვნელობას საერთაშორისო კომუნისტური და მუშათა მოძრაობისათვის. პორტუგალიელ კომუნისტთა ყრილობა ამ საკითხებშიც გაემიჯნა ბევრი სხვა პარტიის ყრილობას.

პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობამ ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ გაფართოვდა მსოფლიო კომუნისტური მოძრაობის სოციალური ბაზა და პოლიტიკური გავლენის სფერო, იმ ფაქტს, რომ კომუნისტური მოძრაობა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მონივნად ძალები უფრო დაუახლოვდნენ ერთმანეთს და ეს მეტად დადებითი მოვლენაა.

ყრილობამ ხაზი გაუსვა იმ ფაქტსაც, რომ საჭიროა მოძმე პარტიებთან კავშირის შემდგომი განმტკიცება.

თანამედროვე მსოფლიოს კომუნისტურ და მუშათა პარტიებს სხვადასხვა პირობებში უხდებათ მოღვაწეობა, რევოლუციური პროცესის სხვადასხვა დონეზე იმყოფებიან.

მით უმეტეს საჭიროა ძმური სოლიდარობა და ერთიანობა, ურთიერთ მხარდაჭერა.

ყრილობამ დაიცვა პროლეტარული ინტერნაციონალიზმი და მისი პრინციპების სიმწინდე.

სკკპ და პორტუგალიის კომპარტია თანამედროვე საერთაშორისო მდგომარეობას სრულიად ერთიანად აფასებენ.

ყრილობამ დაგმო პეკინის პოლიტიკა, განსაკუთრებით აგრესია ვიეტნამში.

IX ყრილობაზე უთუოდ დიდი ადგილი დაეთმო პორტუგალიის საერ-

თაშორისო მდგომარეობას, პრეზიდენტ ეანეშისა და პრემიერ მოტა პინტუს საგარეო პოლიტიკას, მშვიდობისათვის ბრძოლის პრობლემებს.

ყრილობამ გაუგზავნა მისალმება იმპერიალიზმის, ნეოკოლონიალიზმის, ფაშიზმისა და რეაქციის წინააღმდეგ, ჭეშმარიტად ეროვნული და სოციალური განთავისუფლებისათვის მებრძოლ ხალხებს.

პორტუგალიის IX ყრილობა დასასრულს უახლოვდება...

ჟღერს პარტიული ჰიმნი „ინტერნაციონალი“.

აღსდგ, კრუღვითა დაღდასჰულო,
ქვეყანაჲ მშვიერ მონებისს...
საბედისწერო ომში გვიხმობს
აღეს აღშფოთება გონებისს!..

მღერიან პორტუგალიელები და რუსები, ქართველები და ანგოლელები, იტალიელები და ფრანგები, უკრაინელები და გერმანელები, თეთრკანიანები და ზანგები, კომუნისტები და კომკავშირელები, მღერიან პორტუგალიელი პიონერები...

ეს არის ჩვენი უკანასკნელი და გადამწყვეტი ბრძოლა!

ქუხს ეფენ პოტიეს უკვდავი ლექსი...

ქუხს პარტიული ჰიმნი „ინტერნაციონალი“.

ლაშაზად ჟღერს პორტუგალიის რესპუბლიკის ჰიმნი...

რევოლუციურ სიმღერას რევოლუციური სიმღერა ენაცვლება...

ბევრი სიმღერა გამიგონია მსოფლიოს გზებზე, ლირიკული, პათეტიკური, გულში ჩამწვდომი. სულ სხვაა „ვენცერემოს“. ეს არის სიმღერა — ფიცი, სიმღერა — აღსარება, სიმღერა — ჰიმნი, სიმღერა — აღთქმა ეს სიმღერა კი არა, გულთა შეერთება და სულთათანაზიარობაა. ეს სიმღერად ქცეული რევოლუციაა.

ეს სიმღერაც სჭექდა პორტუგალიელ კომუნისტთა ყრილობაზე.

მე მსოფლიოს გზებზე ბევრი სიმბოლო და ფესტი მინახავს. მაგრამ სხვა არის საბრძოლოდ შემართული მუშტი პორტუგალიელი კომუნისტისა, როცა ის „ინტერნაციონალს“ მღერის, ან ექსტაზში შესული მოწონების ნიშნად მრისხანედ რომ ქუხს:

— პე-სე-პე!

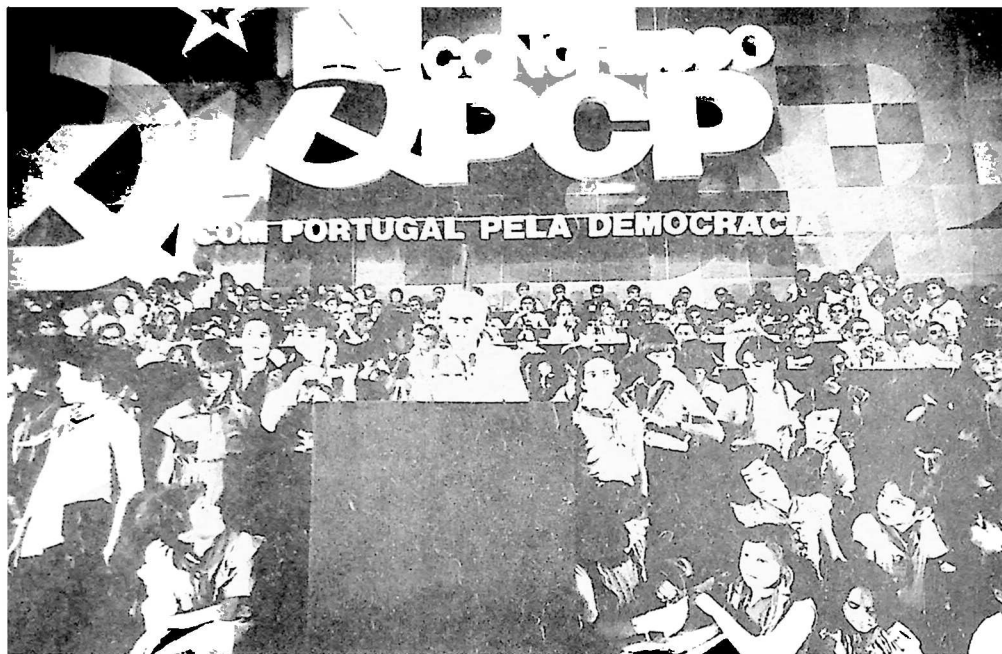
მაშინ პორტუგალიელი კომუნისტების ხელები, პოეტ შოთა ნიშნიანძის მოხდენილი თქმისა არ იყოს, ჰგვანან მეხამრიდებს.

მაღლა შემართულ მუშტში არის საბრძოლო მზადყოფნაც და მუქარაც რევოლუციის მტრების მიმართ.

— პე-სე-პე! — ყვირის დარბაზი.

ინგრევა ჭერი. განზე იწევენ სასახლის კედლები.

— იცი, რა არის პე-სე-პე? — მეკითხება ლუიზა კამპინეში და თვი-

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე საბოლოო სიტყვას წარმოთქვამს ამხანაგი ალვარო კუნიალი, ტრიბუნის გარშემო დგანან პორტუგალიელი პიონერები და კომკავშირელები.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

თონვე პასუხობს: — ეს სულის ექსტაზის მუსიკაა! — ვერ ხედავთ, როგორ არის დაანდამატებული დარბაზი!

მართლაც რად უნდა იმას გარკვევა, რაც ისედაც ნათელია.

მრისხანეა ატლანტიკის ტალღები. მაღალია იბერიის ნახევარკუნძულის მთები. ღრმაა ოკეანე. უფრო მაღალი და ღრმა, უფრო ბოხოქარი მაინც ის რევოლუციური ენთუზიაზმია, რომელიც სუფევდა პორტუგალიელ კომუნისტთა იმ დაუფინყარ მეცხრე ყრილობაზე.

ორკესტრს ინსტრუმენტთა მრავალფეროვნება უყვარს: მარტო ვიოლინოებისაგან ორკესტრს ვერ შეეშინა, თუნდაც ყველა ვიოლინო სტრადივარიუსისა იყოს, ვერც მარტო ტენორებისაგან ვერ შექმნი გუნდს, თუნდაც ყველა მომღერალი მარიო ლანცა იყოს...

მრავალფეროვანია პორტუგალია, მრავალფეროვანი იყო IX ყრილობაც...

წინა, VIII ყრილობაზე მთავარი ლოზუნგი იყო „დემოკრატიის გზით სოციალიზმისაკენ“.

IX ყრილობის პრეზიდიუმში კი მოსჩანდა ახალი ლოზუნგი: „პორტუგალიასთან ერთად — დემოკრატიისაკენ!“ ამ ლოზუნგთა მონაცვლეობაში დიდი შინაარსია ჩაქსოვილი: 25 აპრილმა დემოკრატიის გამარჯვება უზრუნველყო და ამიტომ VIII ყრილობაზე მთავარ ამოცანად სოციალიზმისაკენ წინსვლა იქნა დასახული, მაგრამ რეაქციის შემოტევამ ისეთი სიტუაცია შექმნა, რომ ახლა მთავარია მთელ პორტუგალიასთან ერთად დემოკრატიის დაცვა, განმტკიცება და განვითარება.

ამ დევიზით მუშაობდა ყრილობა.

ყრილობა დამთავრდა.

ის ლოზუნგი კი ხალხმა აიტაცა. ის ლოზუნგი რევოლუციას მიუძღვის წინ — ახალი პორტუგალიისაკენ!

თავი მეტხუთმეტი

დიდი მიტინგი ბარეირში

1979 წლის 3 ივნისი
ნაშუადღევი ბარეირი

თვითონ ისტორია უკრავდა ტაშს კომუნისტების ყრილობას ბარეირში.

ფეხზე ამდგარი ისტორია.

ყრილობის ტრიბუნამ, საიდანაც თავად ისტორია ლაპარაკობდა სიმართლეს, დღეს ნაშუადღევს სამ საათზე „ქიმიგალის“ სასახლიდან ბარეირუს შემოგარენში, ღია ცის ქვეშ გადაინაცვლა.

ყრილობის სასახლის ჭერმა აიწია — ცად იქცა, ყრილობის სასახლის კედლებმა გაიწიეს — უსაზღვრო პორიზონტებად იქცნენ, დელეგატები ხალხში გავიდნენ — სათავეში ჩაუდგნენ ისტორიის შემოქმედ მასებს...

დაიძრა პორტუგალიის ყველა კუთხიდან ათი ათასობით მშრომელი ბარეირუსკენ. ასე ერთვის წვეთი წვეთს და იბადება ნაკადული მთაში, ასე უერთდებიან ერთმანეთს ნაკადულები, რომ მდინარეებად იქცნენ, მდინარეები ასე უერთდებიან ერთმანეთს და ზღვას ქმნიან. ასე უერთდება ზღვა ზღვას, რომ ატლანტიკის მქუხარე ოკეანე იშვას...

დაიძრა მშრომელი პორტუგალია...

მოდიან ბარეირუს, ლისაბონისა და პორტუს მუშათა კლასი, მეტალურგები და ქიმიკოსები, ეშტრამადურასა და ალენტეჟუს კოოპერირებული გლეხობა, გუთნისდედები, მეცხვარეები, მადეირასა და აზორის კუნძულების მცხოვრებლები — ზღვის მშრომელები, მოდიან კოიმბრის უნივერსიტეტის პროფესორები და სტუდენტები და სეთუბალის და კაშკაიშის ნავსადგურების დოკერები, გვადიანელი მევენახეები და ლისაბონელი მეცნიერები...

მოდის მშრომელი პორტუგალია... მოდიან მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის შვილები, პორტუგალიელი კომუნისტების სტუმრები...

არის ცხოვრებაში ეპიზოდები, რომლებიც არასოდეს წარიხოცება მეს-
სიერებიდან. ასეთია ის მიტინგი ბარეირუში.

ატლანტიკის მწველი მზე, ივნისის მზე შუქს აფრქევს დედამიწას...
შრიალეზენ ბარეირუს ვერცხლისფერი ევკალიპტები...

ლამაზად ჟღერს პორტუგალიური სიმღერები.

ქუხს ლოზუნგი:

— ვივა პე-სე-პე!

ქუხს მუშათა კლასის ძლევამოსილი, ოპტიმიზმით აღსავსე სიმღერა
„ჩვენ გავიმარჯვებთ“.

ამ რწმენამ ამ გრანდიოზულ მიტინგზე ერთად შეჰყარა მშრომელი
პორტუგალია.

სადღაც ოკეანის ნაპირზე იკარგება სიმღერის ექო...

„სიმღერას აგრარულ რეფორმაზე“ იწყებს ალენტიჟუელი გლეხი და
მას ბანს აძლევს ლისაბონელი დოკერი.

მერე სამოცი ათასი კაცი გუგუნებს ამ სიმღერას ერთხმად.

ახლა ჭალარა ბარეირულმა კომუნისტმა წამოიწყო პოპულარული
რევოლუციური სიმღერა „წინ, ამხანაგო, წინ!“

უნებლით ჩვენი იროდიონ ედოშვილი მახსენდება: „მეგობრებო,
წინ, წინ გასწით!“

სიმღერა უძლეველი იარაღია რევოლუციურ ბრძოლაში. სიმებს ეკი-
დება ცეცხლი, სიმებს ნაპერწკლები სცვივა...

რევოლუციური გიტარები გადადიან იერიშზე!

მიკროფონები ფრთას ასხამენ ჰანგსა და სიტყვას და ადამიანთა გუ-
ლებს ეხეთქება რევოლუციური მუსიკის ტალღები...

ახლოდება მიტინგის გახსნის წამები...

და, აჰა, 60 ათასიანი მიტინგი აღფრთოვანებით ხვდება სახელდახე-
ლოდ აღმართულ ვეებერთელა ტრიბუნაზე პორტუგალიის კომუნისტური
პარტიის, სკკპ დელეგაციისა და მსოფლიოს კომუნისტური და მუშათა
პარტიების, ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობათა დელეგაციების
გამოჩენას...

დიდხანს ჰქუხს ტაში და ოვაცია.

16 საათსა და 30 წუთზე ბარეირუში აღვარო კუნიალმა ოვაციები-
სა და ტაშის გრიალში, რევოლუციური ენთუზიაზმის ატმოსფეროში გახ-
სნა გრანდიოზული მიტინგი 60 ათასი კაცის მონაწილეობით.

მართლაც რომ დაუვინწყარია ის 60 ათასიანი მიტინგი ბარეირუში. ეს
დღე — ისტორიული დღე იყო. ტრანსპარანტების, ლოზუნგების, დროშე-
ბის, ალმების ტყეში წამდაუნუმ წამოიმართებოდა 60 ათასი მუშტი!

ბარეირუს მიტინგის პრეზიდენტად

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

თითქოს დედამიწა ცას ემუქრებოდა.

— პე-სე-პე! — ქუხდა ბარიერუ.

— სიტყვა ეძლევა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის მეთაურს ამხანაგ ედუარდ ამბროსის ძე შევარდნაძეს, — გამოაცხადა ალვარო კუნიალმა.

იქუხა 60 ათასმა კაცმა.

— პე-სე-პე!

— ლე-ნინ!

— სკკპ!

— სსრკ! — ქუხდა მიტინგი.

დემონსტრაციებსა და მანიფესტებს მიჩვეული ბარიერუც კი გაოცდა...

ჩერდებოდნენ მანქანები, ტრამვაები, ტროლეიბუსები, ქვეითნი...

პორტუგალიაში ისმოდა ლენინის ენა, ოქტომბრის ენა, რევოლუციის ენა...

ჰკიოდნენ ლოკომოტივები და ელმავლები...

ბობოქრობდა პორტუგალიის მუშათა კლასი...

აუშვეს ცაში ათასი ფერადი ბუშტი წარწერებით, პლაკატებით, ლოზუნგებით... თითქოს ცის მოლბერტზე ეწერა ეპოქის ყველაზე ძლიერი სიტყვები:

„სკკპ!“

„ლენინი!“

„პე-სე-პე!“

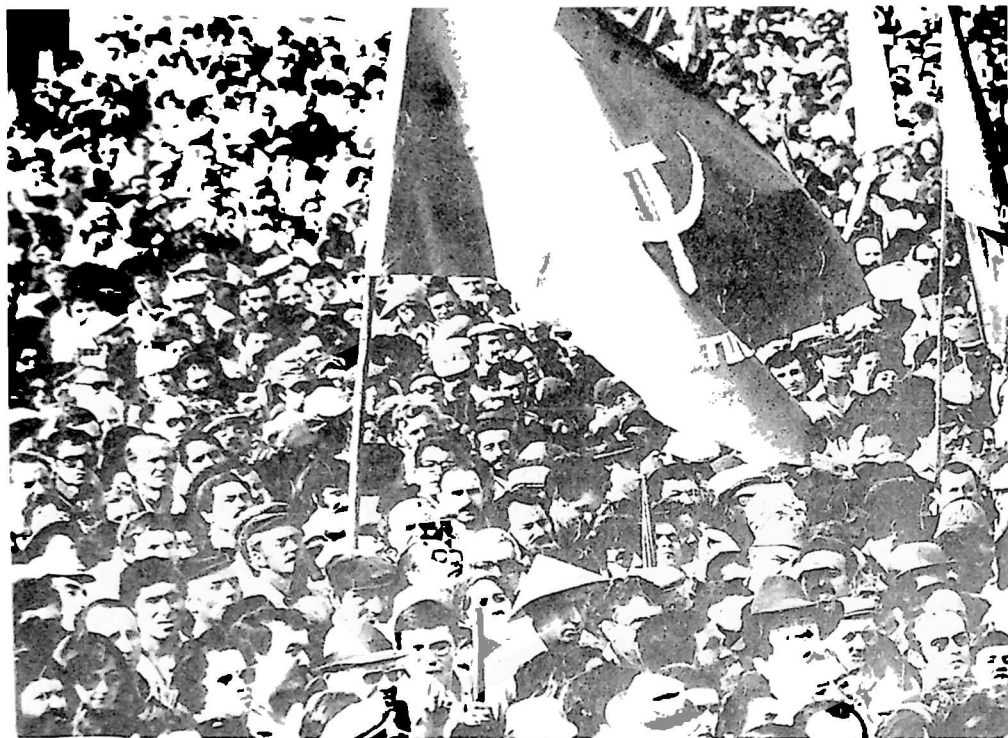
ლენინის პარტიის სახელით ამხანაგი ე. ა. შევარდნაძე გულთბილად მიესალმა მიტინგის მონაწილეებს.

პასუხად იქუხა ოვაციამ.

— პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობისადმი გულგრილი არავინ არ დარჩენილა, — განაგრძო ამხანაგმა ედუარდ შევარდნაძემ, — რადგან ეს იყო რევოლუციონერთა — იმ ადამიანთა ყრილობა, რომლებსაც სწამთ თავიანთი ქვეყნის მშვიდობიანი, დემოკრატიული, სოციალისტური მომავალი და რომლებიც თავდადებით იბრძვიან ამ მომავლისათვის, ხალხის ბედნიერებისათვის!

ტაშის გრიალმა გადაუარა სამოცათასიან მიტინგს.

— მონოლითურად შედუღებული და კლდესავით ურყევი, სიძნელეების წინაშე უდრეკი, მუდამ გულღია და გულთბილი მეგობრებისა, მოძმეებისა და მეკავშირეთა მიმართ, რევოლუციური შემართებისა და ენთუზიაზმის განსახიერება — ასეთი წარსდგა თქვენი პარტია პორტუგალიელი ხალხისა და მთელი მსოფლიოს წინაშე, — თქვა ამხანაგმა ედუარდ შევარდნაძემ.

60-ათასიანი შიტინგი პარეირუში.
1979 წლის 3 ივნისი

გაზეთ „აუანტეს“ ფოტოქრონიკა

ისე იქუხა ტაშმა.

— ჩვენ თქვენი სტუმრები ვართ, მაგრამ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიით ისე ვამაყოთ, თითქოს ამ პარტიის სრულუფლებიანი წევრები ვიყოთ! — თქვა ორატორმა.

ოვაციით უპასუხა ორატორის ამ სიტყვებს 60 ათასმა კომუნისტმა.

— თქვენი ყრილობა და ეს დიდი მიტინგი დღეს მოწმობს, რომ პორტუგალიის რევოლუცია ცოცხლობს!

— ცოცხლობს და იმარჯვებს! — იქუხა მიტინგმა პასუხად.

— და ჩვენ მტკიცედ გვწამს: 25 აპრილის რევოლუცია, რომელმაც უკვე გააქეთა უდიდესი საქმე, ისეთი, როგორიც დასავლეთის არც ერთ ქვეყანაში არ გაკეთებულა, მარად იცოცხლებს პორტუგალიის მუშათა კლასის, თქვენი შესანიშნავი კომუნისტური პარტიის რევოლუციურ ბრძოლას და სინამდვილის გარდამქმნელ მოღვაწეობაში.

თქვენმა პარტიამ კანონიერად დაიმსახურა მარქსისა და ენგელსის ძლევაშისილი საქმის მემკვიდრის ღირსეული წოდება!

— ვივა პე-სე-პე! — იქუხა პასუხად ბარეირუს მიტინგზე შეკრებილმა ზღვა ხალხმა.

სკკპ დელეგაციის მეთაურმა ილაპარაკა საბჭოთა კავშირის ეკონ. პოლისა და კულტურის მძლავრ აღმავლობაზე, საბჭოთა კავშირში რეალური სოციალიზმის არნახულ წარმატებებზე, სკკპ XXV ყრილობის გადწყვეტილებათა ცხოვრებაში განხორციელებისათვის გაშლილ საერთო-სახალხო ბრძოლაზე, ხარისხისა და ეფექტიანობის ხუთწლედის — X ხუთწლედის მიჯნებზე, ჩვენი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივებზე.

მიტინგი სულგანაბული უსმენდა ორატორს.

დიდია ინტერესი ჩვენი პარტიისადმი, ჩვენი ქვეყნისადმი.

სკკპ დელეგაციის მეთაურმა შემდეგ ილაპარაკა სსრ კავშირის მშვიდობისმოყვარულ საგარეო პოლიტიკაზე, პარტიის XXV ყრილობის მიერ შემუშავებულ პროგრამაზე მშვიდობის დაცვისა და მსოფლიოს ხალხთა შორის მეგობრობისა და თანამშრომლობის განმტკიცების დარგში, საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის ბრძოლაზე სტრატეგიული შეიარაღების შემცირებისათვის, გამაღებული შეიარაღების ალაგმვისათვის, მშვიდობის განმტკიცებისათვის.

მიტინგი მოწონების შეძახილებით უპასუხებდა ორატორს.

— გვახარებს თქვენი ყრილობის წარმატება, — თქვა შემდეგ სკკპ დელეგაციის მეთაურმა, — ბედნიერი ვართ, რომ შეგვიძლია ამ მიტინგზე მივესალმოთ ჩვენს საერთო ამხანაგებს — ვიეტნამის, ანგოლისა და მოზამბიკის წარმოგზავნილებს, სხვა მოძმე ქვეყნებისა და პარტიების წარმომადგენლებს.

დიდხანს ქუხს ოვაცია მოძმე პარტიების პატივსაცემად.

— პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა, ბარეირუს ეს შთამბეჭდავი მიტინგი კიდევ ერთხელ ადასტურებენ, რამდენად მნიშვნელოვანია ყველა ხალხისა და ქვეყნისათვის, მშვიდობისა და სოციალური პროგრესის საქმისათვის კომუნისტური პარტიების არსებობა და საქმიანობა, — თქვა ორატორმა, — ვერავინ ვერ ხელყოფს, ვერავინ ვერ გააქარწყლებს იმას, რაც თავიანთი ქვეყნის ცხოვრებაში, მთელი მსოფლიოს პროგრესში შეიტანეს კომუნისტებმა.

ნება გვიბოძეთ ჩვენ, საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის, ყველა საბჭოთა კომუნისტის სახელით მოგილოცოთ IX ყრილობის ბრწყინვალე წარმატება!

იქუხა ტაშმა.

— ნება გვიბოძეთ, გისურვოთ, რომ მთლიანად და ბოლომდე შეგესრულებინოთ ყრილობაზე მიღებული გადამწყვეტილებანი! კვლავ იქუხა ტაშმა.

— პარტიის ხელმძღვანელ ორგანოებში არჩევას ვულოცავთ ყველა ამხანაგს, ვისაც ეს ბედნიერება ხვდა წილად!

ისევ გაისმის ტაში და ოვაცია.

— დიდი პატივისცემის ნიშნად, — თქვა სკკპ დელეგაციის მეთაურმა, — საგანგებოდ გვინდა მივესალმოთ ამხანაგ ალვარო კუნიალს, რომელიც ხელახლა იქნა არჩეული პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის გენერალურ მდივნად!

კვლავ გაისმა მქუხარე ტაში და ოვაცია.

— სანამ არიან ისეთი ადამიანები, როგორიცაა ამხანაგი ალვარო კუნიალი, სანამ არის ისეთი პარტიები, როგორიც პორტუგალიის კომუნისტური პარტიაა, მშვიდობისა და პროგრესის საქმე, სოციალიზმის საქმე ნამდვილად უძლეველი იქნება! — თქვა ორატორმა.

პასუხად ოვაციების ჭექა-ქუხილმა გადაუარა ბარეირუს.

უყვარს პორტუგალიის კომპარტიას და მუშათა კლასს, მშრომელ პორტუგალიას თავისი ლეგენდარული წინამძღოლი.

ამხანაგმა ედუარდ შევარდნაძემ თავისი მეტად საინტერესო, ღრმა შინაარსიანი და ემოციური სიტყვის დასასრულს რამდენიმე ფრაზა პორტუგალიურ ენაზე წარმოთქვა:

— ვივა ე პარტიდუ კომუნიშტა პორტუგუეშ!

— ვივა! — იქუხა პასუხად სამოცმა ათასმა კაცმა.

ამ ხმამ კვლავ ჭექა-ქუხილივით დაუარა ბარეირუს.

ჩერდებოდნენ მანქანები, ტრამვაები, ტროლეიბუსები, ავტომანქანები...

— ვივა! — ყვიროდა დიდი და პატარა.

ო, რა ღრმად ზის ადამიანში ეროვნული გრძნობა, ინტერნაციონალიზმის გრძნობა. როგორ მომწესხველ ემოციად დაუარა ადამიანთა გულებს საბჭოთა კომუნისტის მიერ პორტუგალიურ ენაზე წარმოთქმულმა ამ ერთმა ფრაზამ: „ვივა ე პარტიდუ კომუნიშტა პორტუგუეში“ („გაუმარჯოს პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას!“)

— ვივა! — ექოდ უპასუხა ხალხმა.

— ვივა! — ლომებივით ბუხუნებდნენ კუნიალის თაობის თმაგათეთრებული ძველი წრთობის კომუნისტები...

ეს თითქოს ოციანი და ოცდაათიანი წლების პორტუგალიის ხმა იყო.

— ვივა! — ჭექდნენ საშუალო თაობის კომუნისტები. ოდნავ შეპარვოდა ჭალარა მათ ულვაშს და თმებს.

ეს იმათი ხმა იყო, ვინც სალაზარის ფაშისტურ ლამეში იშვა, მაგრამ პორტუგალიის თავისუფლების დღე გაათენა.

— ვივა! — იძახოდნენ პორტუგალიის ახალგაზრდა კომუნისტები და კომკავშირელები.

ეს დღევანდელი პორტუგალიის იმედი იყო.

— ვივა! — ისმოდა პიონერების ხმა. ეს ხვალინდელი, XXI საუკუნის პორტუგალია შეეხმიანა საბჭოთა დელეგაციის მეთაურის მოწოდებას.

კომუნისტურ თაობათა ერთიანობის საოცარი დღესასწაული იდგა ბარეირუში.

ცაში ისროდნენ ყვავილებს, ქუდებს. ათასობით დედები ბავშვებს მაღლა სწევდნენ, რომ მათი თვალებით უკეთ დაენახა მომავალს ისინი, ვინც ტრიბუნაზე იდგნენ.

აუშვეს ცაში უთვალავი თეთრი მტრედი.

მერე ფერადმა ბუშტებმა დაფარეს ზეცა.

ყრილობასა და მიტინგზე პარტია და მასები დიდ ყურადღებას უთმობდნენ ახალგაზრდა რევოლუციების წარმომადგენლებს — ანგოლის, მოზამბიკის, ავღანეთის, ეთიოპიის, ირანის, სამხრეთ იემენის და სხვა ქვეყნების დელეგაციებს.

და ეს არ იყო შემთხვევითი.

პორტუგალიის კომპარტიამ ამით პასუხი გასცა იმათ, ვინც ამტკიცებს, თითქოს რევოლუციური მოძრაობა მსოფლიოში აღმავლობას არ განიცდიდეს.

ბარეირუს მიტინგზე სიტყვები წარმოთქვეს ანგოლის სახალხო რესპუბლიკიდან მპლა—შრომის პარტიის, მოზამბიკის სახალხო რესპუბლიკიდან — ფრელიმოსა და ვიეტნამის კომუნისტური პარტიის დელეგაციათა მეთაურებმა, რომლებსაც მიტინგი დიდი ოვაციებითა და ტაშისცემით შეხვდა.

სკკპ დელეგაციის მეთაური ე. ა. შვეარდნაძე სიტყვას ამბობს ქალაქ
ბარეიურში 60-ათასიან მიტინგზე 1979 წლის 3 ივნისს.

გაზეთ „აეანტეს“ ფოტოქრონიკა

ტრიბუნაზე პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი ამხანაგი ალვარო კუნიალი.

ძნელია რევოლუციური ენთუზიაზმით შეპყრობილი 60 ათასიანი აუდიტორიის დამშვიდება.

ჭექს და ქუხს ოვაცია.

ამხანაგი ალვარო კუნიალი მიესალმა მიტინგის მონაწილეებს, პარტიულ მასებს, მუშათა კლასს, პორტუგალიის მშრომელებს, IX ყრილობაზე ჩამოსულ საზღვარგარეთის კომუნისტური და მუშათა პარტიების, ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობათა დელეგაციებს.

— რამდენიმე წლის წინ აქ, ბარეირუში და მთელს პორტუგალიაში ვისაც წითელ დროშას უპოვიდნენ, ან ხვრეტდნენ, ან ციხეში აგდებდნენ, — ამბობს ალვარო კუნიალი, — და მაინც ბარეირუს მუშათა კლასი მაღლულად, ღამით ახერხებდა წითელი დროშა აეფრიალებინა ბარეირუს ქარხნების ყველაზე მაღალი მიწების თავზე. აი, ეს წითელი დროშები, რომლებიც ასე ამაყად და თავისუფლად ფრიალებენ დღეს ამ მიტინგზე, მჭევრმეტყველებენ იმაზე, თუ რას მივალწიეთ ჩვენ 25 აპრილის რევოლუციის შედეგად.

იქუხა ოვაციამ, აფრიალდა ათასობით დიდი და მცირე წითელი დროშა — რევოლუციის სიმბოლო.

— ამ რამდენიმე წლის წინათ სოციალისტური ქვეყნების ან პორტუგალიის კოლონიებში განმათავისუფლებელი მოძრაობის ხსენებისათვის პატიმრობას უსჯიდნენ ადამიანებს.

— სსრ კავშირში არალეგალურად ჩასვლისათვის, — განაგრძო ალვარო კუნიალმა, — ბევრი ჩვენი თანამებრძოლი არა ერთ და ორ წელიწადს იტანჯებოდა ტარაფალის სიკვდილის ბანაკში!

სალაზარისა და კაეტანუს ჯალათებისადმი აღშფოთების გრგვინვამ გადაუარა მიტინგს.

— დღეს კი აქ, ამ ტრიბუნიდან, ეს წუთია თქვენ მოისმინეთ საბჭოთა კავშირის სახელოვანი კომუნისტური პარტიის წარმომადგენლის გამოსვლა, — თქვა ალვარო კუნიალმა.

— პე-სე-პეი (პკპი)

— სე-პე-უ-ზეი (სკპი) — ისმის ოვაციები და სკანდირება ბარეირუში. მიტინგი ტაშს უკრავს ლენინის პარტიას და მის წარგზავნილებს.

— დღეს ჩვენთან, მიტინგის საპატიო სტუმრებთან ერთად არიან, — განაგრძო ამხანაგმა ალვარო კუნიალმა, — სოციალისტური ქვეყნებისა და პორტუგალიის ყოფილი კოლონიების ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობათა წარმომადგენლები. სწორედ ამაშია 25 აპრილის რევოლუციის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გამარჯვება!

ისევ იქუხა ოვაციამ.

ბარეირუში, 60-ათასიან მიტინგზე 1979 წლის 3 ივნისს სიტყვას
ამბობს ჰკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი ალვარო
კუნიალი.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

ალვარო კუნიალმა განაცხადო:

— პორტუგალიის კომუნისტები თავიანთ ძირითად მეცადინეობას ნაციონალურ პრობლემათა გადასაწყვეტად წარმართავენ. ჩვენ პატრიოტები ვართ და ვამაყობთ ამით!

— პატრია! გლორია! — ქუხს მიტინგი.

— მაგრამ ჩვენ არასოდეს არ ვივინყებთ, რომ ჩვენი ბრძოლა საერთაშორისო მუშათა კლასის იმ ბრძოლის ნაწილია, რომელსაც ეწევა მსოფლიოს პროლეტარიატი ჩვენი საერთო მტრის — იმპერიალიზმის წინააღმდეგ!

პორტუგალიის კომუნისტები მუდამ იყვნენ და მომავალშიც იქნებიან პროლეტარული ინტერნაციონალიზმის იდეების ერთგულნი!

— Viva internacionalismo proletario!² — ქუხს პასუხად 60-ათასიანი მიტინგი.

— პე-სე-პე! — გრიალებს ბარეირუ და ამით ყველაფერია ნათქვამი.

— პე-სე-პე — ინტერნაციონალისტების პარტიაა!

— მიუხედავად შინაგანი და გარეშე ძალების დაწოლისა, ჩვენ მუდამ ვიყავით, ვართ და ვიქნებით საბჭოთა კავშირის, სხვა სოციალისტური ქვეყნების, მშვიდობისა და სოციალური პროგრესისათვის მებრძოლი ხალხების საიმედო მეგობრები იმპერიალიზმის, კოლონიალიზმის, რასიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში, მათ შეუძლიათ ჩვენი სოლიდარობის იმედი ჰქონდეთ, — თქვა კუნიალმა.

კვლავ იქუხა ტაშმა და ოვაციათ.

შემდეგ ალვარო კუნიალი დაწვრილებით შეჩერდა IX ყრილობის შედეგებზე და პარტიის მომავალ ამოცანებზე.

გენერალური მდივანი აქ, მიტინგზე უშუალოდ მიმართავდა პარტიას და პორტუგალიელ ხალხს, მრავალათასიანი მასების შუაგულში შეჰქონდა ყრილობის იდეები.

— IX ყრილობას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება პარტიის შემდგომი საქმიანობისათვის. ის პარტიის მორიგი წარმატებების მიღწევის გარანტიას წარმოადგენს, — თქვა ორატორმა.

— ყრილობამ გვაჩვენა, — განაცხადო მან, — რომ პორტუგალიის კომუნისტური პარტია მოქმედებს როგორც მჭიდროდ და მონოლითურად დარაზმული დიდი კოლექტივი. პარტიის წარმატებები, მასებში მისი გავლენის ზრდა სწორედ პორტუგალიის კომპარტიისათვის დამახასიათებელი, მარქსისტულ-ლენინურ ფუნდამენტზე აგებული ერთიანობითა და და-

1 სამშობლო! გამარჯვება. (პორტ.).

2 გაუმარჯოს პროლეტარულ ინტერნაციონალიზმს! (პორტ.).

რაზმულობით, პარტიის ღრმა კლასობრივი ფესვებითა და ეროვნული, სახალხო ინტერესებისადმი დიდი ერთგულებით აიხსნება.

რევოლუციის ძირითად მონაპოვარზე რეაქციის შავი ძალების შეტევა, მსხვილი კაპიტალის, მემამულეებისა და იმპერიალისტების პოზიციების აღდგენის პოლიტიკა, როგორც ცხოვრებამ გვიჩვენა, არამც თუ არ აწესრიგებს, არამედ, პირიქით, კიდევ უფრო ამწვავებს პორტუგალიის ყველა ეროვნულ პრობლემას.

— სწორია! — იქუხა მიტინგმა და ხალხთა მასების გრიალმა და მეხთატებამ გადაუარა ბარეირუს.

— ჩვენს ქვეყანაში გამძაფრებული კრიზისის დაძლევა შესაძლებელია მხოლოდ დემოკრატიული მთავრობის შექმნისა და ხალხის ინტერესების შესაბამისად დემოკრატიული პოლიტიკის გატარების გზით, — თქვა კუნიალმა, — IX ყრილობამ ერთხელ კიდევ ცხადყო პორტუგალიის კომპარტიის მზადყოფნა სოციალისტებთან და სხვა დაინტერესებულ პოლიტიკურ ძალებთან ერთად განიხილოს კრიზისთან დაკავშირებული ყველა საკითხი.

შემდეგ აღვარო კუნიალმა აღნიშნა, რომ პორტუგალიის კომპარტიის ავტორიტეტისა და გავლენის ზრდა შეესაბამება სამშობლოს ინტერესებს, მთელი პორტუგალიელი ხალხის სასიცოცხლო ინტერესებს.

დღეს კაპიტალისტური შავი რეაქციის შემოტევის წინააღმდეგ პორტუგალიელი ხალხის დემოკრატიული ბრძოლის ავანგარდში ურყევად და საღ კლდესავით დგას კომუნისტური პარტია, — თქვა თავისი სიტყვის დასასრულს პარტიის გენერალურმა მდივანმა აღვარო კუნიალმა, — და ეჭვი არ არის, რომ კომუნისტური პარტიის წინამძღოლობით ხალხის მასები ახალ გამარჯვებებს მოიპოვებენ!

ვინ იცის, მერამდენეჯერ იქუხა ოვაციამ და ტაშმა.

— პე-სე-პე!

ქუხდა და ზანზარებდა 60 ათასი კაცი. თითქოს იძრა პორტუგალიაში ცა და მიწა.

ბარეირუსი ერთხელ კიდევ ვირწმუნე, რომ მასების რევოლუციურ ენთუზიაზმში ისეთი ფეთქებადი ენერგიაა მოქცეული, ისეთი სოციალური ატომური ენერგია, რომ მას შეუძლია დედამიწა შეაბარბაცოს, პლანეტები მოსწყვიტოს ორბიტებს....

ბარეირუს მიტინგის დროს გულმა ხალხისკენ გამიწია. პრეზიდიუმში დავტოვე და რევოლუციურ მასებში გავერიე.

ახლაც თვალწინ მიდგას ნამზეურ მუშათა, ხელკოჭრიან გლეხთა, ნატიფი გემოვნების ინტელიგენტთა, ენთუზიასტ სტუდენტთა, ბარიკადებზე დავაჟკაცებულ ქალთა და ლამაზ რევოლუციონერ ქალიშვილთა სახეები...

ვიეტნამის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის მეთაური თჰან-ჰუ-
დუკი.

გაზეთ „აფანტეს“ ფოტოქრონიკა

ბავშვთა, ჩვილ თოთო ბავშვთა განუმეორებელი სახეები...

რა მრავლისმეტყველი იყო თითოეული მათგანის

რამდენი სილამაზეა ხალხში

მეც იმ დღეს ერთი იმ სამოცათასთაგანი ვიყავი, ვინც რევოლუციურ მიტინგზე მოვიდა ბარეირუში.

მეც ჩავდექე იმ სამოცათასიან რევოლუციურ ანსამბლში...

მეც დიდი ენთუზიაზმით ხმის ჩახლეჩამდე ვყვიროდი მათთან ერთად:

— პე-სე-პე!

— სე-პე-უ-ზე! (სკკპ!)

მეც მათთან ერთად ვმღეროდი „ინტერნაციონალს“ და „ვენცერე-მოსს“.

და საოცრად თავისუფლად და ბედნიერად ვგრძნობდი თავს.

დამთავრდა გრანდიოზული, დაუვინყარი მიტინგი ბარეირუში.

სკკპ დელეგაციას, როგორც ყოველთვის, გარს ეხვევიან უცხოეთის დელეგაციები, ყრილობის დელეგატები, ბარეირუს მუშათა კლასის შვილები.

ადგილობრივი მცხოვრებნი უკვე ცნობენ სკკპ დელეგაციის მეთაურსა და დელეგაციის წევრებს... მათ დანახვაზე სტიქიურად იკრიბება ხალხი, გაისმის ტაში, შეძახილები, რევოლუციური ლოზუნგები საბჭოთა კავშირის სადიდებლად.

მიტინგიდან წამოსული სამოცი ათასი კაცი ნიაღვარივით მოედო ბარეირუს ქუჩებსა და მოედნებს. შეწყდა ქალაქში ტრანსპორტის მოძრაობა. გაუჭირდათ ხალხის ზღვაში გზის გაკვლევა დელეგაციების მანქანებსაც კი.

პორტუგალიის მენამული, სალამოს დაღლილი მზეც ძლივს მიიკვლევდა გზას ცაში ბავშვების მიერ აშვებულ უთფალავ ფერად ბუშტებსა და ცას გაკრულ მტრედებს შორის....

ატლანტიკის სიო არხევდა პორტუგალიის ულამაზესი ქალებისა და ქალიშვილების თმებსა და კაბებს.

— ვივა! — ფიცვივით ისმოდა მათი ხმა.

წამდაუნწმ ჩერდებიან ჩვენი მანქანები. ბარეირუს ქუჩებში პიკის საათია. წამდაუნწმ მოდიან ჩვენთან ბარეირუს გულმართალი და ხელმართალი, სტუმართმოყვარე მცხოვრებლები, რომლებიც შემთხვევით აღმოჩნდნენ ამ დროს ქუჩებში.

ხელს გვართმევენ, ყვავილებს გვიწვდიან, გვიღიმიან, გულთბილ სიტყვებს გვეუბნებიან.

საოცრად ლამაზი და მშვენიერი ატმოსფერო სუფევს.

ბარეირუს ყველა კარი და ფანჯარა ჩვენსკენ იხედება.

ხალხმრავალ ქუჩაში ადგილი რომ ვერ უპოვნიათ, ბავშვები აქა-იქ, სახლების სახურავებზეც ამძვრალან და იქიდან გვესალმებიან.

გაღიმებული ბარეირუ ლისაბონისკენ მიგვაცილებს.

დამთავრდა ყრილობა. დამთავრდა მიტინგი.

ნახვამდის, ლამაზო ბარეირუ!

კეთილი იყოს ჩვენი გაცნობა, კეთილი იყოს ჩვენი მომავალი შეხვედრა!

თავი მეთექვსმეტი

პორტუგალიაში საბჭოთა კავშირის საგაჟრო წარმომადგენლობაში

1979 წლის 3 ივნისი
სალამო
ლისაბონი

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა და ბარეირუს გრანდიოზული მიტინგი დამთავრდა, მაგრამ სკკპ დელეგაციას პორტუგალიაში სამუშაო ჯერ კიდევ ბევრი აქვს.

დაგეგმილია მიღება და საუბარი პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში, დეპუტატებთან შეხვედრა პორტუგალიის პარლამენტში — რესპუბლიკის ასამბლეაში, პორტუგალიელი კომუნისტების მიღება საბჭოთა საელჩოში და მთელი რიგი სხვა ღონისძიებანი.

ამიტომ სკკპ დელეგაცია კიდევ რამდენიმე დღეს დარჩება ლისაბონში.

დღეს პორტუგალიაში სსრ კავშირის საგაჟრო წარმომადგენლობაში მიგვიწვიეს.

გაიმართა საინტერესო და საქმიანი საუბარი საგარეო ვაჭრობის მრავალ პრობლემაზე, სსრ კავშირ—პორტუგალიის ეკონომიკურ ურთიერთობაზე, მის თანამედროვე მდგომარეობასა და პერსპექტივებზე.

პორტუგალიაში სსრ კავშირის საგაჟრო წარმომადგენლის ივანე გრიგოლის ძე პისარევის მეუღლე ქართველი აღმოჩნდა: ქეთევან ალექსანდრეს ასული ლომინაძე.

მეტად გულთბილად მიგვიღეს.

— საგაჟრო ხელშეკრულება პორტუგალიასა და სსრ კავშირს შორის მოსკოვში დაიდო 1974 წლის 19 დეკემბერს, — ამბობს სსრ კავშირის საგაჟრო წარმომადგენელი პორტუგალიაში ივანე პისარევი, — ამ ხელშეკრულების საფუძველზე წარმატებით ვითარდება საგაჟრო-ეკონომიკური ურთიერთობა სსრ კავშირსა და პორტუგალიას შორის.

საბჭოთა კავშირმა დამატებით დაუკვეთა პორტუგალიას „ზღვა-მდინარის“ ტიპის ოთხი გემი.

მუშათა კლასმა ამოისუნთქა — ათასობით უმუშევარმა სამუშაო იშოვა. მათი მადლიერებით აღსავსე თვალები მოპყრობილი იყო სკკპ დელეგაციისაკენ.

მუშები ხელს ართმევდნენ და მადლობას უხდიდნენ სკკპ დელეგაციის მეთაურს. ათასობით მშვიერი ოჯახი დაპურდა.

ვაჭრობის უკან დიდი პოლიტიკა დგას.

ხან მოსკოვში, ხან ლისაბონში იკრიბება სსრ კავშირ—პორტუგალიის შერეული სავაჭრო კომისია.

1977 წლის მარტში ლისაბონში ხელმოწერა იქნა ოქმი სსრ კავშირის სავაჭრო-სამრეწველო პალატასა და პორტუგალიის სავაჭრო პალატას შორის. ის ითვალისწინებს კომერციული ინფორმაციის გაცვლას, გამოფენებისა და ბაზრობების მოწყობას და მრავალ სხვა ღონისძიებას.

1977 წლის აპრილში ლისაბონში გაიხსნა სსრ კავშირის სავაჭრო-სამრეწველო პალატის წარმომადგენლობა.

მეტად საინტერესოდ ჩაიარა შეხვედრამ სსრ კავშირის სავაჭრო წარმომადგენლობაში.

დიდხანს დაგერჩება ეს შეხვედრა მეხსიერებაში.

საელჩოში რომ ვბრუნდებოდით, იუსტიციის სასახლეს ჩავუარეთ. მერე იმ ადგილებს, რომლებიც პორტუგალიელი პოეტის ანტერო დე კენტალის ცხოვრებასა და შემოქმედებასთანაა დაკავშირებული.

ანტერო დე კენტალი — თითქოს ყრილობას ესწრებოდა ბარეირუში... ის თითქოს თავის დიდებულ ლექსს „ბრალდებას“ კითხულობდა, რომელიც მიმართულია პარიზის კომუნის, რევოლუციონერთა დამსჯელი ჯალათების მიმართ:

Встань, Правосудье, в блеске прежней славы
И жаркой сталью сокруши оплот
Тиранства, где Участье слезы льет,
А Вероломство властвует державой.
В росе кровавой лежат травы,
Горячей кровью напоен восход...
И открывает ныне этот сбород
Между народами Конгресс Кровавый!
Но перед алтарем грядущих лет
Они еще ответят, эти люди,
Гнусней которых и ничтожней нет!
Жестокую надежду теплю я
И верю: ты восстанешь, Правосудье,
И беспощадной будет месть твоя!

25 აპრილის რევოლუციამ წამოიწყო მართლმსაჯულების, ისტორიული სამართლიანობის განხორციელების ეტაპი. კომუნისტურ პარტიას ის ახალ მწვერვალზე აჰყავს. ასეთია მისი ისტორიული მისია: სიმართლესა და სამართლიანობას ემსახუროს ამ ქვეყანაზე...

მიქრის მანქანა ლისაბონის ქუჩებში. ყოველ ნაბიჯზე ისტორია გვიმზერს ცოცხალი თვალებით.

სწორად რომ გაიაზრო ის, რაც მოხდა ლისაბონში 25 აპრილის რევოლუციის შემდეგ, საჭიროა ჩაულრმავდეთ ისტორიული ფაქტების ლოგიკას, ცხოვრების კონტრასტებს.

ალვარო კუნიალმა შესანიშნავად დახატა დღეს ბარეირუში, დიდ მიტინგზე ის ცვლილებები, რაც მოხდა პორტუგალიაში. მან შესანიშნავად განავითარა თემა: „რანი ვიყავით და რანი ვართ“.

ახლა ჩვენი მანქანების კორტეჟი საბჭოთა საელჩოსკენ მიქრის. ვუცქერი ღამეული ლისაბონის პეიზაჟებს...

მეც უნებლიეთ ვადარებ ფაქტებს, ვუკვირდები ისტორიის გაკვეთილებს.

— აი, აქ იყო სალაზარის კოლონიების სამინისტრო, — მეუბნება პორტუგალიელი კომუნისტი ლუიზა კამპინეში.

სამ წელიწადში ერთხელ იკრიბებოდნენ კოლონიების მმართველი ბლენძი გუბერნატორები ლისაბონში.

წიოდა მათრახი და ტყვია.

— ცეცხლი — ყვიროდა დუჟმორეული გუბერნატორი.

— ცეცხლი — იმეორებდა ადმინისტრაციული ინსპექტორი.

— მათრახი — ჩხაოდა ოლქის ინტენდანტი.

— ტყვია! — ჰკიოდა პოსტის უფროსი.

— ციხეში! — წიოდა ადგილობრივი მოსახლეობის მამასახლისი.

ეს სამინისტრო გააუქმა რევოლუციამ. კოლონიზატორები ისტორიამ არქივს ჩააბარა.

ისინი ააფეთქა ეპოქამ, ოკეანეში გადაყარა რევოლუციამ.

ჩვენი „პიჟო—604 მიქრის ღამეულ ლისაბონში.

ისტორიის გაკვეთილები გრძელდება.

„გრენადა“ — „ესპანეთის გზა“ — ელავს წარწერა ფირნიშზე.

რესპუბლიკურ ესპანეთში ფაშისტთა აჯანყების დროს პორტუგალია ფრანკოს მხარეზე იყო.

ამის გაფიქრებაზე ტანში მზარავს.

აი, აქედან, ლისაბონიდან, მადრიდს მიდიოდნენ მოხალისეები ფრანკოს დასახმარებლად. თბილისიდან კი მადრიდს მიდიოდნენ ფრანკოსთან საომრად. ჩვენ სხვადასხვა ბარიკადებზე ვიბრძოდით.

ყოველი ესპანელი რესპუბლიკელი, ვინც თავი შეაფარა პორტუგალიას, სალაზარმა ფრანკოს გადასცა.

ყველანი დახვრიტა კაუდილიო ფრანკომ.

ჩემი თაობა მიხეილ სვეტლოვის „გრენადას“ თანამედროვეა, რომელიც საბჭოთა ახალგაზრდობისათვის დოლორეს იბარურის თავისუფალი, რესპუბლიკური ესპანეთის პიმნად ჟღერდა.

„გრენადა“ ჩვენს სულში ახლაც რეკავს... ხოზე დიასი კი თბილისში მარხია.

აი, ამ ფაქტების ფონზე უკეთ ხედავთ იმ ცვლილებებს, რომლებიც მოხდა 25 აპრილის შემდეგ და რომელთა შესახებ ასე შთამბეჭდავად ლაპარაკობდა დღეს ალვარო კუნიალი ბარეირუსი მიტინგზე.

ჰმ, ისტორიის გაკვეთილები...

სალაზარის მემკვიდრე ფაშისტი კაეტანუ ამაცობდა, რომ ერთი პორტუგალიელი დრამატურგი მანუელ კაეტანუ¹ იყო, მაგრამ მანუელ კაეტანუს სცენური ტრაგედიები მოგონილი იყო იმ ტრაგედიებთან შედარებით, რასაც ცხოვრებაში ქმნიდა ფაშისტი კაეტანუ.

მანუელ კაეტანუს მხოლოდ გვარი აკავშირებდა სალაზარის მემკვიდრე კაეტანუსთან. სხვა არაფერი. ის კარგი პოეტი იყო.

საოცარი ისაა, რომ ანათემის ღირსი „მოღვაწენი“ ხშირად პოულობენ პანეგირიკოსებს.

რითმოსან ანტონიო ფერუს დიქტატორ სალაზარის ქებაში აღმოხდა სული.

ნეტა ვიცოდე, რა აიძულებს ნორმალურ ადამიანებს, რომ პირისიხლიანი დიქტატორები აქონ?!

პრეზიდენტმა, გენერალმა კარმონამ, რომელმაც სისხლში ჩაახრჩო არაერთი აჯანყება, 1932 წელს ფინანსთა მინისტრი პროფ. ანტონიო დი ოლივეირუ სალაზარი პრემიერ-მინისტრად დანიშნა.

— ადამიანები უთანასწორონი არიან. ვერც დაბადება და ვერც სიკვდილი ვერ დაუსვამს მათ ტოლობის ნიშანს. ადამიანთა შორის მე მხოლოდ მეტნაკლებობის ნიშანს ვხედავ.

ასეთია თანასწორობის ფილოსოფიური არითმეტიკა. გენიოსი გენიოსს არ უდრის, უნიჭო—უნიჭოს. ვერც ნიჭს და ვერც უნიჭობას თანასწორად ვერ არიგებს არსთა განმრიგე.

— ერთი ხალხი მეორეს არ უდრის! — ამას ამტკიცებდა სალაზარი. ამას აკეთებდა სალაზარი.

¹ მანუელ კაეტანუ პიმენტა და აგარი.

კოლონიების ოქრო და მონებით ვაჭრობაში აღებული ფული აგიჟებდა კოლონიზატორთა პორტუგალიას.

უნებლიეთ კარლ მარქსის „კაპიტალი“ მახსენდება.

ოქრო ყვითელი, მოელვარე, ძვირფასი ოქრო...
ამდენი ოქრო თავმოყრილი შავს გაათეთვრებს,
გონჯს დაამშვენებს, მდაბალს აქცევს კეთილშობილად,
ბებერს — ჭაბუკად და მშიშარას — მხნედ და მამაცად.
რად არის ასე, პე, ღმერთებო, რად არის ასე?

ყვითელი ოქრო
შეაკავშირებს და დაარღვევს სხვადასხვა რწმენას.
ქურდებს შემოსავს დიდებით და მაღალწოდებით
და დასხმას სკამზე სენატორთა გვერდით.
დედაბერს

დიდი ხნის წინათ დაქვრივებულს, კვლავ გაათხოვებს! —

ასე ამბობს დიდი შექსპირი „ტიმონ ათენელში“.

შემთხვევით არ მოჰყავს შექსპირის ეს სიტყვები კარლ მარქსს „კაპიტალში“.

შექსპირი თარგმანში ნიშნავს: „შეაძრწუნე შუბითი“

რომელ შუბს შეუძლია ასე შეძრას ადამიანი, როგორც შექსპირის იმ ლექსს, რომელიც კარლ მარქსს ასე მოსწონდა.

ფიქრში კვლავ „კაპიტალს“ ვფურცლავ.

„ადამიანთა შორის არაფერს არ შეუქმნია ისეთი ცუდი ზნე-ჩვეულება, როგორც ფულს. იგი ანადგურებს ქალაქებს, აძევებს ხალხს სახლებიდან და რყვნის მის გონებას. კეთილ ადამიანს ცუდ საქმეზე აქეზებს და ყოველ მოქმედებაში უპატიოსნობა შეაქვს“, — ამბობს სოფოკლე „ანტიგონეში“.

კარლ მარქსს სოფოკლეს ეს სიტყვები 2400 წლის შემდეგ „კაპიტალში“ მოჰყავს.

ალბათ შემთხვევით არ იბადება ასოციაციები.

ალბათ შემთხვევით არ გამახსენდა ლისაბონურ ლამეში „კაპიტალი“.

25 აპრილის რევოლუციის შემდეგაც ჯერ კიდევ ბევრია თვალში-საცემი სოციალური კონტრასტი ამ ქალაქში... სოციალური უსამართლობა, პოლიტიკური ძალმომრეობა და ეკონომიკური უთანასწორობა...

ატლანტიკის ოკეანეს და ლისაბონს ამალამ საოცრად ნათელი მთვარე დაკაშკაშებს... მთვარე იმხელაა, ასე გგონია, მაღალი სახლის აივნებიდან ხელით მისწვდები...

ატლანტიკის მსხვილი და ნათელი ვარსკვლავები ცნობისმოყვარე ბავშვებივით იხედებიან ლისაბონის ფანჯრებში...

უნებლიეთ მაიაკოვსკი მახსენდება:

Ночь —
и на головы нам
луна.

მთვარე და ვარსკვლავები ასეთივე ლამაზი და ნათელი მახსოვს წყნარი ოკეანის თავზეც, წყნარი ოკეანისა, რომელიც სრულებითაც არ არის წყნარი.

თითქოს ოკეანეები სხვა ნათებას ანიჭებენ ციურ მნათობებს და იმ ნათებით სხვაგვარად ანათებენ ადამიანის სულსა და გონებას, სხვა ემოციებს აღძრავენ მასში.

რა გასაკვირია, ოკეანეებს მეტი შეეძლოთ, ვიდრე ზღვებს?!

ტეუზუე, ავიამზიდ „დუაიტ ეიზენჰაუერის“ თავზე ატლანტიკის საოცრად ნათელი, სავსე მთვარე ჰკიდია.

ასეთი ნათელი მთვარე იშვიათად მინახავს...

ოკეანის ნაპირას აღმართული მრავალსართულიანი სახლის აივნებიდან გავცქერით მთვარეს და ოკეანეს...

მთვარე ამალამ ერთნაირად ანათებს მართალთა და ცრუთა, კეთილთა და ბოროტთა თავზე....

ისევ შეამბოხე პოეტი ანტერო დე კენტალი გამახსენდა:

Зачем, Луна, ты тусклыми лучами
Их ослепляешь? Их твой свет лишил
Муж совести и сердце отвратил
От скупых тягот, что владеют нами...

მთვარე მაინც ლამაზად ანათებდა ღამეულ ლისაბონს...

საბჭოთა ელრის ცოლი ბელა ახმადულინას ლექსებს კითხულობდა.

თავი მეცვიდეკუტა

პირველი დღე ყრილობის შემდეგ

1979 წლის 4 ივნისი. დილა
ლისაბონი
საბჭოთა კავშირის ს ა ე ლ რ

ყრილობა დამთავრდა. დელეგატები ბრუნდებიან თავიანთ პარტიულ ორგანიზაციებში.

ყრილობის მუშაობაში მონაწილე დელეგაციებიც სტოვებენ ლისაბონს.

კომუნისტა IX ყრილობის გავლენა პორტუგალიის ცხოვრების ყველა სფეროში იგრძნობა.

დღევანდელი ლისაბონის გაზეთები ბევრს წერენ გუშინდელ მიტინგზე ბარეირუში, IX ყრილობის საბოლოო სხდომაზე...

გაზეთებსა და პარლამენტში ბობოქრობს სოციალური ვნებები, პოლიტიკური ექსტაზი....

დღეს კომუნისტები და სოციალისტები პარლამენტში რესპუბლიკის ასამბლეაში, მოკემდე კონსტიტუციის საფუძველზე აპირებენ მთავრობას „უნდობლობის ვოტუმი“ გამოუცხადონ.

გაზეთი „დიარიუ“ ბობოქრობს მეტად...

— „ძირს მოტა პინტუს მთავრობა! მთავრობა გავაგდოთ ქუჩაში, მიუხედავად იმისა, სურს თუ არა ეს მას!“

ალვარო კუნიალის მიერ ბარეირუში მიტინგზე წარმოთქმული ამ სიტყვებით იხსნება გაზეთის ნომერი.

ვითარება მეტად დაძაბულია.

ამ დღეების ლისაბონის პოლიტიკური ცხოვრება ჰგავს მძაფრი, დრამატული სიუჟეტის მქონე რომან-ქრონიკას.

ყრილობა დამთავრდა.

დღეს გაზეთი „დიარიუ“ დიდი ანშლავით აუწყებს მკითხველს: „პორ-

ტუგალიის კომპარტიის ყრილობამ მუშაობა დაამთავრა. პარტია მზადაა მომავალი ბრძოლისათვის!“.

გაზეთები იუნყებთან, რომ კომუნისტებმა პორტუგალიის ხალხს დემოკრატიული ალტერნატივის პროგრამა შესთავაზეს.

ოფიცოზს „დიარიუ და ნოტისიაშს“ ალვარო კუნიალის საბოლოო სიტყვიდან აღებული ფრაზა — „პორტუგალიის კომპარტია სსრ კავშირისა და პორტუგალიის ხალხების მეგობრობის ერთგული იქნება მარად!“ — გაზეთის სათაურს ზემოთ დიდ ანშლაგად გამოუტანია.

გაზეთები იუნყებთან: ყრილობამ აირჩია პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ახალი შემადგენლობა.

მათ გაზეთი „დიარიუ“ პარტიის „ოქროს ფონდს“ უწოდებს...

გაზეთ „დიარიუს“ მთავარი რედაქტორი მიგელ ურბანო როდრიგეში ყრილობის დღეებში ავად იყო, მაგრამ ლოგინს მიჯაჭვულმა პატრიოტმა რედაქტორმა მეტად ემოციური წერილი უძღვნა IX ყრილობას, პარტიას, სამშობლოს.

ყრილობა მიმდინარეობდა მოვლენებით მდიდარი საერთაშორისო ცხოვრების ფონზე.

„ლისაბონში გაიხსნება პალესტინის განთავისუფლების ორგანიზაციის წარმომადგენლობა“.

„პრავდა“ წერს: პაკისტანი უნდა შეეშვას პროვოკაციებს ავღანეთის მიმართ“.

„იტალიის პარლამენტში დამთავრდა არჩევნები. ევროკომუნისტებმა ნაკლები ხმები მიიღეს, ვიდრე წინა არჩევნების დროს“.

„ესპანეთი აპირებს ნატოში შესვლას“.

აჭრელებულია გაზეთები დიდი შრიფტით აწყობილი სათაურებით.

ამ სისხამ დილით ლისაბონში ოფიცოზი „დიარიუ და ნოტისიაში“ დელფოსის მისანივით წინასწარმეტყველებს მოტა პინტუს მთავრობის დამხობას. თუმცა ეს ისედაც ნათელია, საამისოდ არც შავი მაგიაა საჭირო და არც თეთრი. მოტა პინტუს დღეები კი არა, საათებია დათვლილი.

მოტა პინტუს დღედაღეული მთავრობა ეცემა.

ასეთი იყო კომუნისტთა IX ყრილობის ნებაც.

მაგრამ დილის გაზეთების სათაურებში გველივით იკლავნება კითხვის ნიშანი:

— ვინ მოდის?

კამო გრიადეში?

კვო ვადის?

ვიდრე ჰხვალ, პორტუგალია?

გაზეთები აჭრელებულია ცნობებით: 2 და 3 ივნისს ლისაბონში გაიმარ-

თა მემარჯვენე პარტიების კრებები და მიტინგები, სადაც მათ შეიმუშავეს მოქმედების პროგრამა მთავრობის კრიზისთან დაკავშირებით.

მემარჯვენე პარტიები ებრძვიან მემარცხენე პარტიებს, ხოლო ყველა ჯურის პარტია ებრძვის ურჯულო მთავრობას...

მასები გამოდიან ქუჩაში...

ბობოქრობს სოციალური ცხოვრება.

კლასობრივი ბრძოლები არყვეს ლისაბონს...

კომუნისტთა IX ყრილობამ მეტი სიმწვავე და სიცხადე შეიტანა ამ ბრძოლაში.

მემარჯვენე პარტიები დამფრთხალნი ჩანან. სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას და სოციალ-დემოკრატიულ ცენტრს მემარცხენე ძალების გამარჯვებისა ეშინიათ. მათი გაზეთები იუწყებიან, რომ ისინი ურთიერთკავშირს კრავენ, რათა პორტუგალიას მემარცხენე პარტიების მიერ შექმნილი მთავრობა ააცილონ.

მათი აზრით ისევ მოტა პინტუ სჯობს „მემარცხენე მთავრობას“.

ლისაბონის ქუჩებში გაკრულია აფიშები:

Festa do Avante!

„ავანტეს“ დღესასწაული“

ეს გრანდიოზული იდეოლოგიური და კულტურული ღონისძიებაა.

გუშინ IX ყრილობაზე ერთხელ კიდევ გაესვა ხაზი პორტუგალიის კომპარტიის ორგანოს „ავანტეს“ დღესასწაულის ეროვნული მასშტაბის დღესასწაულად გადაქცევის აუცილებლობას.

ფრანგულ „ლუმანიტეს“ და იტალიურ „უნიტას“ ასეთი დღესასწაულების ჩატარების დიდი გამოცდილება აქვთ.

პიეტრო კონტი — იტალიის კომპარტიის დელეგაციის მეთაური და ფრანს ლაზარი („ლუმანიტეს“ რედაქტორი) საფრანგეთის კომპარტიის დელეგაციის ხელმძღვანელი პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე ამ დარგში თავიანთი პარტიების მდიდარ გამოცდილებას უზიარებენ პორტუგალიელ კოლეგებს.

ეჭვი არ არის, რომ „ავანტეს“ დღესასწაულები მსოფლიოს კომუნისტური პრესის ერთ-ერთ ულამაზეს დღესასწაულად გადაიქცევა.

გაზეთ „დიარიუში“ გაგრძელებებით იბეჭდება ალექსანდრე ფადეევის „ახალგაზრდა გვარდია“, ლისაბონის წიგნის ბაზარზე იყიდება მიააკოვსკის წიგნები, რომ არაფერი ვთქვათ დოსტოვესკისა და ტოლსტოის წიგნებზე, რომლებიც მუდამ იყიდებოდა აქ. ლისაბონის ტელევიზია უჩვენებს ეიზენშტეინის ფილმს „ჯავშნოსანი პოტიომკინი“.

საბჭოთა კულტურა ღრმად იჭრება თანამედროვე პორტუგალიის ცხოვრებაში.

განსაკუთრებით გამეხარდა მაიაკოვსკისთან შეხვედრა ლისაბონში.
პოტელ „ლიჟის“ წინ გამართულ წიგნის ბაზრობაზე.
ხელში ავიღე მისი წიგნი.

А в двери—
бушлаты,
шинели,
тулупы...
И в эту
тишину
раскатившийся всласть
бас,
окрепший,
над реями рея:
«Которые тут временные?
Слазы
Кончилось ваше время».

თითქოს მოტა პინტუს მთავრობაზე დაეწეროს ეს ლექსი პოეტს!
მაიაკოვსკი ყველა რევოლუციური თაობის თანამედროვეა.
ამიტომ უღერს ასე აქტუალურად დღეს აქ, პორტუგალიაში მისი ლექსი.

დღეს პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში სკკპ დელეგაცია ხედება ამხანაგ ალვარო კუნიალსა და პორტუგალიის კომპარტიის პოლიტკომისიისა და სამდივნოს წევრებს.

ჩვენი „მერსედესი“ და „პიჟო—604“ პორტუგალიის ცენტრალური კომიტეტისაკენ მიქრიბ.

მე თან მომყვება მაიაკოვსკის ხატება:

Я к вам приду
в коммунистическое далеко
не так,
как песенно-есененный провлять.
Мой стих дойдет
через хребты веков
и через головы
поэтов и правительств.

კარგია გასეირნება მაიაკოვსკისთან ერთად ლისაბონის ქუჩებში...

**მიღება პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ
კომიტეტში**

1979 წლის 4 ივნისი
15 საათი
ლისაბონი

Ты им расскажи о мучениях наших,
О буднях, убеливших наши головы!

ეტიტო გონსალვეში
პორტუგალიელი პოეტი
„ცნობები ალყიდან“

ლისაბონში სოეირო პერეირა გომეშის ქუჩაზე მდებარეობს პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი. ახალი, შესანიშნავი, ლამაზი შენობა. ის არქიტექტურის ძეგლია, ხელოვნების ნაწარმოებია.

აქ იყრის თავს პარტიის ყველა წევრი და ყველა იმპულსი.

აქ პარტიის გულია, აქ პარტიის ტვინია.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში დღეს შედგა სკკპ დელეგაციისა და პკპ ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელთა შეხვედრა.

სკკპ დელეგაციას მეთაურობდა ამხანაგი ე. ა. შევარდნაძე.

ჩვენი პარტიის სახელით შეხვედრაში ოფიციალურად მონაწილეობდნენ აგრეთვე დელეგაციის წევრები ი. გ. გრინცოვი და ვ. ვ. ზაგლადინი.

პორტუგალიის მხრივ იყვნენ: პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივანი ალვარო კუნიალი, პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიისა და სამდივნოს წევრი ოქტავიუ პატუ, პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრა-

ლური კომიტეტის საერთაშორისო განყოფილების გამგე ალბანუ ნუნე-ში.

შეხვედრას დაესწრნენ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საერთაშორისო განყოფილების სექტორის გამგე ი. ი. ზუევი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პასუხისმგებელი მუშაკი ვ. ფ. კრასნიხი, სსრ კავშირის ელჩი პორტუგალიაში ა. ი. კალინინი და აგრეთვე ამ სტრიქონების ავტორი.

ეს იყო დაუვინყარი შეხვედრა პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში.

შედგა მეტად გულთბილი, მეგობრული საუბარი საბჭოთა კავშირისა და პორტუგალიის კომუნისტური პარტიების ორმხრივი თანამშრომლობის, ძმობისა და მეგობრობის შემდგომი განმტკიცების, საერთაშორისო კომუნისტური და მუშათა მოძრაობის აქტუალურ საკითხებზე, მშვიდობისათვის, პროგრესისა, დემოკრატიისა და სოციალიზმისათვის ბრძოლის პრობლემებზე.

სკკპ დელეგაციის მეთაურმა ე. ა. შევარდნაძემ ამხანაგ ალვარო კუნიალს და პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტს, პოლიტკომისიას, სამდივნოს, პორტუგალიის ყველა კომუნისტს გადასცა საბჭოთა კავშირის ხალხების, საბჭოთა კომუნისტების, ლენინის პარტიის, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს, ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის გულთბილი სალამი, უსურვა მათ ახალი გამარჯვებები სოციალიზმისა და დემოკრატიისათვის ბრძოლაში. გაუზიარა პორტუგალიის IX ყრილობაზე მიღებული შთაბეჭდილებანი.

ალვარო კუნიალმა პორტუგალიელი კომუნისტების, პორტუგალიის მუშათა კლასის სახელით დიდი მადლობა უძღვნა საბჭოთა ხალხს, სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს, პოლიტბიუროს, პირადად ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევს რევოლუციური სოლიდარობისათვის, მეგობრული, ძმური მხარდაჭერისათვის, რომელსაც მუდამ გრძნობდნენ და გრძნობენ პორტუგალიის კომუნისტური პარტია, პორტუგალიის მუშათა კლასი, პორტუგალიის მშრომელთა ფართო მასები.

ალვარო კუნიალმა ახალი, დიდი გამარჯვებები უსურვა საბჭოთა ხალხს, ლენინის პარტიას, პოლიტბიუროს, ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევს მთელს მსოფლიოში სოციალიზმისა და კომუნიზმის, დემოკრატიისა და მშვიდობის საქმის გამარჯვებისათვის ბრძოლაში.

სკკპ დელეგაციასთან საუბარში ალვარო კუნიალმა განაცხადა:

შეხვედრა პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში.

გაზეთ „ავანტეს“ ფოტოქრონიკა

— თქვენი გამარჯვება ჩვენი გამარჯვებაა, თქვენი სამშვიდობო პოლიტიკის გამარჯვება — მშვიდობისმოყვარე პროგრესული კაცობრიობის გამარჯვებაა.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში ვნახე „პრავდის“ ნომრები, რომლებიც აშუქებდნენ IX ყრილობის მუშაობას.

2 ივნისს გაზეთი „პრავდა“ მთელ ოთხ სვეტზე რუბრიკით „პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის IX ყრილობა“ აქვეყნებს ამხანაგ ალვარო კუნიალის მოხსენების მოკლე ვარიანტს.

უნდა გენახათ, როგორი გულისყურით კითხულობდნენ „პრავდას“ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში, პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობის პრეზიდიუმში!

„პრავდა“ სიმართლეა. სიმართლე კი ადამიანს ისევე სჭირდება, როგორც ჰაერი, როგორც პური, როგორც არსებობა...

— პოლიტიკოსები სხვაგვარად კითხულობენ გაზეთს, ვიდრე რიგითი მკითხველი. მეტად საინტერესოა, როცა მოხსენების მოკლე ვარიანტი იბეჭდება. აქ უსიტყვოდ ვლინდება მოვლენისადმი დამოკიდებულება. აქ ხაზგასმის გარეშე გამოყოფილია მთავარი და ძირითადი, ის ნოუანსები და აქცენტები, რომელიც მთავარ ყურადღებას იქცევს მოძმე პარტიაში, — ამბობს ოქტავიუ პატუ, — აქ უსიტყვოდ იმდენი კომენტარია უკვე გაკეთებული, რომ, როცა ხელახლა კითხულობთ დოკუმენტის მოკლე ვარიანტს, თვითონ გადახარ მოძმე პარტიებთან ურთიერთობის სკოლას, მთელს აკადემიას.

პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში ყურადღებას იქცევს კომუნისტი მხატვრების, მოქანდაკეების ნამუშევრები...

აქაც, ლისაბონშიც იგივე პრინციპი მოქმედებს, რაც ბარეირუში. მუშები თავიანთი ხელით აშენებდნენ ცენტრალური კომიტეტის შენობას, და არა მარტო აშენებდნენ, არამედ ამშვენებდნენ მას თავისი ნიჭით შექმნილი მხატვრული ნაწარმოებებით.

ალვარო კუნიალი, თავისი პარტიისა და კლასის ბელადი, იმავე დროს, როგორც ვთქვით, მეტად საინტერესო მხატვარია.

ცნობილია, რომ კარლ მარქსი სიჭაბუკეში ლექსებს თხზავდა, ჭაბუკი ენგელსი პოემებს წერდა, ხატავდა, ლენინი ლიტერატურისა და ხელოვნების გენიალური თეორეტიკოსია, ცნობილია სოსელოს ლექსები, პოში მინის პოეტური ნაწარმოებები, ბრეჟნევის ლიტერატურული ტრილოგია „მცირე მინა“, „ალორძინება“, „ყამირი“, სერგო ორჯონიკიძის რამდენიმე ლექსი, სერგეი კიროვის ლიტერატურული ნაწარმოებები და ა. შ.

ეს კანონზომიერი მოვლენაა. რევოლუცია შემოქმედებაა და მისი ბელადები და ლიდერები შემოქმედის მაღალი ნიჭით არიან დაჯილდოებული.

კუნიალის ნახატების დიდი რეპროდუქციები იყიდება ლისაბონის უდიდეს წიგნის მაღაზიებში...

სერვანტესი უყვარს ალვარო კუნიალს. ხშირად ახსენებს საუბარში დონ კიხოტს, სანჩო პანსას...

ასე იყო პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში ჩვენი დელეგაციის მიღების დროსაც...

კუნიალი იმავე დროს იურისტია განათლებით და ამიტომაც მისი მოხსენება პარტიის IX ყრილობაზე ჰგავდა ბურჟუაზიისათვის გამოტანილ განაჩენს.

პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში პორტუგალიის კომკავშირელებიც ვნახეთ.

პორტუგალიის კომპარტიამ, IX ყრილობამ გააერთიანა ორი ახალგაზრდული ორგანიზაცია — კომუნისტ სტუდენტთა კავშირი და ახალგაზრდობის კომუნისტური კავშირი და პორტუგალიის ერთიანი კომკავშირი შექმნა.

მეტად გულთბილად მიიღო სკკპ დელეგაცია პორტუგალიის ახალგაზრდობამ, რესპუბლიკის ხვალინდელმა დღემ, მისმა იმედმა და მომავალმა.

გულთბილად ვემშვიდობებით პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს ალვარო კუნიალს, ოქტავიო პატუსს, სხვა ამხანაგებს.

ჩვენი მანქანების კორტეჟი საბჭოთა საელჩოსკენ მიემართება.

საელჩოში ახალი ფოსტა დაგვხვდა.

— კომუნისტების თეზისების 37 ათას 500 სიტყვა — ნატოს ნებისმიერ 37 ათასიან არმიაზე ძლიერია — წერს გაზეთი „დია“. ეს სიტყვების არმია შვიდ ლეგიონად არის დაყოფილი: (თეზისების შვიდ თავზეა ლაპარაკი) „საერთაშორისო მდგომარეობა“, „კაპიტალისტური რესტავრაცია“, „ეროვნული კატასტროფის პოლიტიკა“, (ეს მოტო პინტუს პოლიტიკაა) „დემოკრატიაზე შეტევა — კონსტიტუციაზე შეტევაა“, „დემოკრატიული ალტერნატივის პლატფორმა“, „პორტუგალიელი ხალხის ბრძოლა 25 აპრილის რევოლუციის დასაცავად“, „სახალხო მოძრაობის ძალა“, „პორტუგალიის კომპარტია — ახალი დემოკრატიული პორტუგალიის განმსაზღვრელი ძალაა!“.

— კომპარტიის თეზისები 37 ათას 500 სიტყვას შეიცავს, — წერს „უჟურნალ“. და უხარია, რომ ტერმინი „პროლეტარიატის დიქტატურა“ არ

გვხვდება ამ 37 ათას სიტყვაში, მაგრამ სწუხს, რომ არც „ევროკომუნიზმი“ გვხვდება. სამაგიეროდ, ტერმინები „მარქსიზმ-ლენინიზმი“ და „პროლეტარული ინტერნაციონალიზმი“ ათასჯერ მეორდება. ეს მეტად აფიქრებს მემარჯვენე პრესას.

კომპარტიას მაიჩნია, რომ გამოსავალი დღევანდელი კრიზისიდან შემდეგშია: „პ ი რ ვ ე ლ ი. თავისუფლებათა გარანტია და პოლიტიკური დემოკრატია. მეო რ ე. ეკონომიკის აღდგენა და 25 აპრილის რევოლუციის ერთგულება. მე ს ა მ ე. ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის ამაღლება. მეო თ ხ ე. ეროვნული დამოკიდებულება საშინაო და საგარეო პოლიტიკაში.

„უ ჟურნალი“ აღიარებს, რომ დღეს პორტუგალიის კომპარტიის მონაწილეობის გარეშე ძნელია მრავალი ეროვნული პრობლემის გადაჭრა. ის დიდი ძალა გახდა პოლიტიკურ არენაზე.

ელჩმა გაზეთი „ავანტიე“ გადმომცა.

პირველ გვერდზე ვეებერთელა ფოტოსურათზე, რომელსაც გაზეთის თითქმის ნახევარი გვერდი უჭირავს, აღბეჭდილია ის მომენტი, როცა ამხანაგი ედუარდ შევარდნაძე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის სახელით ლენინის პორტრეტს გადასცემს ამხანაგ ალვარო კუნიალს.

— ეს ისტორიული ფოტოსურათია! — მეუბნება პრესატაშე.

— ასეა, — მიდასტურებს „ავანტეს“ რედაქტორი ლოურენსუ ანტონიუ დიასი.

გაზეთები იუწყებიან, რომ უცხოეთის ფირმებსა და კომპანიებს თავისი გულისყური მიჰყრობილი ჰქონდათ პორტუგალიის კომპარტიის მეცხრე ყრილობისაკენ.

ყველა უცხოური ფირმა და კომპანია ფანქრით ხელში სწავლობს ყრილობის მასალებს, სკკპ დელეგაციის მეთაურის გამოსვლას ყრილობაზე და ბარეირუს მიტინგზე.

ისინი სწონიან ყოველგვარ პერსპექტივას, შეისწავლიან ყოველ ნიუანსს, სანამ ახალ კაპიტალს დააბანდებენ.

ეკონომიკური ინფლაცია პოლიტიკურ ინფლაციას იწვევს. უფასურდება პოლიტიკური ღირებულებები.

ინყება მღელვარება.

და მაშინ პოლიტიკურ სცენაზე გამოდიან მასები, პროფკავშირები და პარტიები. მთავრობა გადდის თავდაცვაზე, შეტევას ინყებს მუშათა კლასი.

ბიზნესმენებს უხარიათ: — მუშათა კლასი არც ისე ხშირად მიჰყვებაო პროფკავშირთა კომუნისტურ ფედერაციას „ინტერსინდიკალს“, — ამბობენ ისინი, — ინფლაციის ტემპები წინ უსწრებსო კლასობრივი ბრძო-

პორტუგალიის კომპარტიამი ახალგაზრდობა ღიდი ძალაა.

გაზეთ „აუანტეს“ ფოტოქრონიკა

ლების ტემპებს. ინფლაცია ცუდია, მაგრამ მუშათა კლასი რომ ყოველ წელს არ ანაწილებს აჯანყებას, ეს კარგია, მათი აზრით.

ფურცელზე გაზეთებს. ათას ფიქრს აღძრავს ყოველი მათგანი.

პორტუგალიაში ბევრი პარტიაა. გადაუჭრელი პრობლემა — უფრო მეტი.

საქმეს ისიც ართულებს, რომ ყოველი პრობლემის ბოლოს ყველა პარტია თავის კითხვის ნიშანს სვამს.

მუშათა კლასი სოლიდარული, ერთი საერთო მიზნითა და საერთო ინტერესებით შედუღებული კლასია და ამიტომ მისი ინტერესების გამოხატვა მხოლოდ ერთ პარტიას ძალუძს.

ბურჟუაზია, პირიქით, როგორც კლასი, მეტად დიფერენცირებულია, რადგანაც მისი ინდივიდუალური და ზოგადკლასობრივი ინტერესების საფუძველი კონკურენციას ეყრდნობა. ამიტომ ბურჟუაზიას უთვალავი პარტია ჰყავს და ეს ნორმალურია მისთვის.

ბურჟუაზიას აშინებს მუშათა კლასის სწორედ კონსოლიდაციისაკენ მიდრეკილება, რადგანაც ერთ მუშადად შეკრული მუშათა კლასი პირველ რიგში მას, ბურჟუაზიას, ემუქრება. ამიტომ ის ცდილობს მუშათა კლასი დაშალოს ფენებად, შექმნას ე. წ. მუშათა არისტოკრატია, მოისყიდოს მისი ნაწილი, შექმნას სხვადასხვა მუშური პარტიები, კომუნისტური პარტიის გვერდით და მის საწინააღმდეგოდ, დაშალოს და დაანანევროს პროფკავშირული მოძრაობა და ა. შ.

სწორედ ამ პროცესს ვხედავთ ჩვენ თანამედროვე პორტუგალიაშიც.

უნებლიეთ ძველი რომის იმპერიის პრინციპი მახსენდება: „გათიშე და იბატონე!“.

ვინ იცის, ვისგან ისესხა ეს ფორმულა ვერაგმა, ცბიერმა ძველმა რომმა?

ისიც უნდა ახსოვდეს ბურჟუაზიას, რომ ამ ფორმულით ცხოვრობდა ძველი რომი, მაგრამ ამ ფორმულამვე დაამხო იგი.

ადრე ვახსენე ყველა პარტია თავის კითხვის ნიშანს უსვამს-მეთქი ბოლოში ყველა პრობლემას.

პორტუგალიის ოთხი წამყვანი პარტია ეკითხება ერთმანეთს: როგორი უნდა იყოს პრეზიდენტი? დე გოლივით თითქმის აბსოლუტური ძალაუფლების მქონე პრეზიდენტი, თუ, ვთქვათ, ელისაბედ II-სავით სიმბოლური ფიგურა?

ორ კითხვაზე ოთხი პასუხია, რომელიც კვლავ ოთხ კითხვის ნიშანს შობს.

ბევრს დე გოლის აჩრდილი ელანდება სან-ბენტოს სასახლეში.

ზოგს კომუნიზმის აჩრდილი აკრთობს.

— რა არის საჭირო იმისათვის, რომ პარტიული მექანიზმი საიმედოდ მოქმედებდეს? — კითხულობენ პოლიტიკური პარტიები და მათი ლიდერები.

ბევრს პორტუგალიის კომპარტიის ორგანიზებულობა და ერთსულოვნება ბურჟუაზიული რეფორმისტული პარტიების გაუთავებელი კრიზისებისა და უთანხმოებების ფონზე მისტიკურ, აუხსნელ მოვლენად ეჩვენება.

— არაფერი მისტიკური ამაში არ არის, — თქვა IX ყრილობაზე ალვარო კუნიალმა, — ეს ჩვენი პარტიის ლენინური ორგანიზაციული და იდეოლოგიური პრინციპებისადმი ერთგულებით აიხსნება.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტია იმის კლასიკური მაგალითია, თუ როგორი ურყევი და მონოლითური უნდა იყოს დღეს კაპიტალისტურ სამყაროში ჭეშმარიტად მარქსისტულ-ლენინური პარტია.

თავი მეცხრამეტი

პორტუგალიელი სტუმრები საბჭოთა საელჩოში

1979 წლის 4 ივნისი
ლისაბონი

დელეგაციის მოგზაურობა ეს ყოველთვის შრომაა.

განსაკუთრებული ხარისხის, პასუხისმგებლობისა და სტრუქტურის, მომქანცველი, მაგრამ მეტად საპატიო შრომა, რომელიც წარმოადგენს გონებრივი და ფიზიკური შრომის განსაკუთრებულ სინთეზს; პარტიული, პოლიტიკური და, თუ გნებავთ, დიპლომატიური ასპექტის შრომა, რომელიც მოითხოვს საოცარ თვითკონტროლსა და თვითდისციპლინას, ფსიქიური ძალების მაქსიმალურ მობილიზაციას. ეს, თუ გნებავთ, უმაღლესი კვალიფიკაციის, საჯაროდ, საერთაშორისო ასპარეზზე შესრულებული „საექსპორტო ხარისხის“ შრომაა, რომელიც ხშირად გამორიცხავს შეცდომის დაშვების, ან სამუშაოს ჯერ შავად შესრულების, ხოლო შემდეგ გადათვრების შესაძლებლობას. ეს არის უთუოდ გეგმაზომიერი, წინასწარ მოფიქრებული და კონკრეტული სიტუაციის გათვალისწინებით კორექტირებული და ხშირად იმპროვიზირებული მოქმედების სინთეზი.

ის ფორმით და შინაარსით ადამიანის აზროვნებისა და მოქმედების ინტელექტისა და კულტურის მაქსიმალურ შესაძლებლობათა წარმოჩენას მოითხოვს.

სწორედ ამგვარი შრომა გასწია სკკპ დელეგაციამ პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე, ისევე, როგორც მსოფლიოს სამოცამდე კომუნისტური და მუშათა პარტიის დელეგაციებმა.

თავისუფალ დროს დელეგაცია ეცნობა პორტუგალიის დედაქალაქს და პორტუგალიელი ხალხის ცხოვრებას.

აქვე უნდა ვთქვათ, რომ თავისუფალი დრო დელეგაციას ცოტა აქვს, ან, შეიძლება ითქვას, თითქმის არა აქვს.

მართალია IX ყრილობა და მიტინგი ბარეირუში დამთავრდა, მაგ-

რამ დილით სკკპ დელეგაციას მეტად საქმიანი და პასუხსაგები შეხვედრა ჰქონდა პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში.

ხვალ შეხვედრა გვაქვს რესპუბლიკის ასამბლეაში — პორტუგალიის პარლამენტში.

ასე რომ, დღეები ყრილობის შემდეგაც მეტად გადატვირთულია, მეტად დაძაბული და რთული პროგრამაა დასახული სამშობლოში გამგზავრებად.

პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი, საბჭოთა კავშირის საელჩო ლისაბონში ყველაფერს აკეთებენ იმისათვის, რომ დელეგაციამ რაციონალურად, ეფექტურად გამოიყენოს ორი ქვეყნის კომუნისტური პარტიებისა და ხალხების სოლიდარობის, მეგობრობისა და თანამშრომლობის შემდგომი განმტკიცების ინტერესებისათვის პორტუგალიაში ყოფნის ყოველი დღე, საათი და წუთი.

ლაღად ფრიალებს ლისაბონში ჩვენი საელჩოს თავზე საბჭოთა დროშა.

დღეს აქ სკკპ დელეგაციამ და საბჭოთა კავშირის საელჩომ ლისაბონში საპასუხო მიღება მოუწვევს პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელებს.

საელჩოში მიღებაზე იყვნენ პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიისა და სამდივნოს წევრი ოქტავიუ როდრიგეს პატუ, სერჟიუ ვილარგეში, კარლუშ კოშტა და პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის სხვა ხელმძღვანელი ამხანაგები.

საბჭოთა კავშირის მხრიდან იყვნენ დელეგაციის მეთაური ედუარდ შევარდნაძე, დელეგაციის წევრები ივან გრინცოვი, ვადიმ ზაგლადინი, დელეგაციის ოფიციალურად თანხმლები პირები და საბჭოთა კავშირის ელჩი პორტუგალიაში, ცნობილი საბჭოთა დიპლომატი ალბერტ კალინინი. მიღებამ მეტად გულთბილ ვითარებაში ჩაიარა.

მიღების დროს ერთხელ კიდევ კმაყოფილებით გაესვა ხაზი იმ ფაქტს, რომ წარმატებით ვითარდება მრავალმხრივი ურთიერთობა სსრ კავშირსა და პორტუგალიას შორის, საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიასა და პორტუგალიის კომპარტიას შორის.

ორი ქვეყნის ურთიერთობათა უახლეს ისტორიაში მრავალი მნიშვნელოვანი მოვლენა მოხდა.

1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციამ შექმნა სსრ კავშირისა და პორტუგალიის რესპუბლიკას შორის ნორმალური ურთიერთობის დამყარების პირობები.

1974 წლის 9 ივნისს სსრ კავშირმა და პორტუგალიამ დიპლომატიური ურთიერთობა დაამყარეს ერთმანეთთან.

პორტუგალიის მთავრობის პირველი დელეგაცია საბჭოთა კავშირში ჩამოვიდა 1974 წლის 29 ოქტომბერს და 3 ნოემბრამდე დაჰყო აქ.

დელეგაციას მეთაურობდა პორტუგალიის სახელმწიფო მინისტრი ალვარო კუნიალი.

მომდევნო წელს სსრ კავშირს ეწვივნენ საგარეო საქმეთა მინისტრი მარიუ სოარეში, პრეზიდენტი კოშტა გომეში და სხვა მოღვაწეები.

ასე ჩაეყარა საფუძველი სსრ კავშირ—პორტუგალიის ურთიერთობის ახალ ისტორიას.

ნიუ-იორკში, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სესიების მუშაობის დროს ამხანაგი ა. ა. გრომიკო შეხვდა პორტუგალიელ კოლეგებს მარიუ სოარეშს (1974 წ.) და ჟ. მედეირუშ ფერეირას (1977 წ.).

1975 წლის 3 ოქტომბერს მოსკოვში ხელმოწერა იქნა საბჭოთა კავშირ—პორტუგალიის დეკლარაცია, რომელიც შეესაბამება სრულიად ევროპის ქვეყნების, აშშ და კანადის მიერ პელსინკში მიღებულ საბოლოო აქტს.

ამ დეკლარაციის საფუძველზე მოსკოვსა და ლისაბონში საგარეო საქმეთა სამინისტროებისა და საელჩოების მეშვეობით ტარდება კონსულტაციები ურთიერთ საინტერესო საკითხებზე.

ახლა ჩვენ ვზივართ საბჭოთა საელჩოს იმ დარბაზში, სადაც მიმდინარეობდა ორი ქვეყნის კონსულტაციები ბელგრადის შეხვედრის მოსამზადებლად, აგრეთვე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის XXII და XXIII სესიების დღის წესრიგის გარშემო და სხვა პრობლემებზე.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ურთიერთობის ისტორიაში ახალი ფურცლები ჩანერა პორტუგალიის VIII ყრილობამ, რომლის მუშაობაში მონაწილეობდა სკკპ დელეგაცია სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბიუროს წევრობის კანდიდატის, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივნის ბ. ნ. პონომარიოვის მეთაურობით.

ამხ. ბ. ნ. პონომარიოვი 1976 წლის 14 ნოემბერს შეხვდა პორტუგალიის პრეზიდენტს ა. რამალიუ ეანეშს.

1978 წლის მაისში პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მიწვევით ლისაბონში ჩავიდა სკკპ დელეგაცია სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივნის ამხანაგ ვ. ი. დოლგისის მეთაურობით.

4 მაისს დელეგაცია მიიღო პრემიერ-მინისტრმა მარიუ სოარეშმა.

პორტუგალიაში მიწვეული არიან ოფიციალურ ვიზიტად ამხანაგები ლ. ი. ბრეჟნევი და ა. ა. გრომიკო.

— ვითარდება კულტურულ ღირებულებათა გაცვლა პორტუგალიასა და საბჭოთა კავშირს შორის.

მარტო გასულ წელს პორტუგალიაში გასტროლებზე იყო მოსკოვის

კონსერვატორიის სახელმწიფო კამერული ორკესტრი, რუსული ხალხური ანსამბლი „სუვენირი“, ჩვენი კარის მეზობლების — ჩაჩნეთ-ინგუშეთის ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი, ცეკვის ჯადოქრის მაჰმუდ ესამბაევის მონაწილეობით და სხვა შემოქმედებითი კოლექტივები, — მეუბნება საბჭოთა ელჩი პორტუგალიაში.

გასულ წელს ლისაბონში მოეწყო საბჭოთა კინოს კვირეული, საბჭოთა ფილმების რეტროსპექტული ჩვენება. ცალკე ჩატარდა თანამედროვე საბჭოთა ფილმის კვირეული, აგრეთვე იმ ფილმების დემონსტრირება, რომლებიც მიეძღვნა ლევ ტოლსტოის დაბადების 150 წლისთავს.

საბჭოთა ფილმები დემონსტრირებულ იქნა აგრეთვე ლისაბონის საერთაშორისო კინოფესტივალებზე.

საბჭოთა კავშირში გასტროლებზე იმყოფებოდა გულბენკიანის ფონდის სიმფონიური ორკესტრი — პორტუგალიის ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო მუსიკალური კოლექტივი.

მიმდინარე წელს სსრ კავშირში გაიმართება პორტუგალიური კინოს კვირეული.

პორტუგალიის ოთხ ქალაქში, მათ შორის ლისაბონსა და პორტუში, სწავლობენ რუსულ ენას. ამ საქმის მოთავეა ასოციაცია „პორტუგალია — სსრ კავშირი“.

პორტუგალიურ ენას სწავლობენ მოსკოვის ლომონოსოვის სახელობის უნივერსიტეტში, ლენინგრადის ჟდანოვის სახელობის უნივერსიტეტში, მოსკოვის მორის ტორეზის სახელობის უცხო ენათა პედაგოგიურ ინსტიტუტში და მრავალ სხვა ქალაქსა და სასწავლებელში.

— სსრ კავშირში იმართება „პორტუგალიის დღეები“, პორტუგალიაში კი „სსრ კავშირის დღეები“. „პორტუგალიის დღეების“ მონაწილე იყვნენ გასულ წელს უკრაინის ქალაქები — კიევი და ოდესა, — ამბობს უკრაინის კომპარტიის სუმიის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი, პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე წარგზავნილი სკკპ დელეგაციის წევრი ივან გრინცოვი, — ეს დაუვინწყარი დღეები იყო...

— აქ, პორტუგალიაში, ლისაბონში გასულ წელს „სსრ კავშირის დღეები“ სომხეთის სსრ ეკონომიკისა და კულტურის აყვავების მაგალითზე ჩატარდა. დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ჰაოსის ქვეყანამ — ჰაიასტანმა პორტუგალიაზე. რა თქმა უნდა, ეს გაგვიხარდებათ თქვენ, ქართველებს, ქართლოსის შთამომავლებს, რადგანაც ქართლოსი და ჰაოსი ძმები იყვნენ, — ილიმის საბჭოთა ელჩი პორტუგალიაში ალბერტ კალინინი.

— რა თქმა უნდა, ალბერტ ივანიჩ, — ვეუბნები მე, — მოძმე სომხეთი ჩვენ ძმურად გვიყვარს, — მაგრამ თქვენ, მაპატიეთ, და... ნუთუ პორტუგალიაშიც იცნან, რომ ჰაოსი და ქართლოსი ძმები იყვნენ?

— ჩვენც ნავიკითხეთ აქ, ლისაბონში სომხეთის რუსეთთან შეერთე-

ბის იუბილეზე ერევანში საქართველოს დელეგაციის მეთაურის მიერ წარმოთქმული სიტყვა, — ილიმის ელჩი.

მართლაც რა საოცარ ეპოქაში ვცხოვრობთ: ერევანში ქართველის მიერ წარმოთქმულ სიტყვას ლისაბონში პორტუგალიელი უსმენს გაფაციცებით.

რა პატარაა ოდესღაც უშველებელი ჩვენი პლანეტა დღეს, ტელეტიპის, რადიოს, გაზეთის, ეროვნობის, კოსმოსური ტელევიზიის ეპოქაში. სიჩქარემ მოსპო მანძილი. ქვეყნის კიდე ყურისძირი გახდა.

პორტუგალიის საავტორო უფლებათა ასოციაცია და საავტორო უფლებათა საკავშირო სააგენტო თანამშრომლობენ წიგნის ბეჭდვისა და წიგნის გაცვლის სფეროში.

პორტუგალიამ მონაწილეობა მიიღო მოსკოვში წიგნის პირველ საერთაშორისო ბაზრობა-გამოყენებაში.

პორტუგალიური წიგნის საბჭოთა კავშირის ხალხთა ენებზე გამოსაცემად დაიდო ოცამდე კონტრაქტი.

დღემდე ჩვენს ქვეყანაში სსრ კავშირის ხალხთა ათ ენაზე გამოცემულია 17 პორტუგალიელი ავტორის ორმოცამდე წიგნი. მათმა საერთო ტირაჟმა თითქმის 2 მილიონს მიაღწია.

„მეფედუნაროდნაია კნიგამ“, „ვენეშტორგიზდატმა“, საავტორო უფლებათა საკავშირო სააგენტომ უზრუნველყვეს ვ. ი. ლენინის რჩეულ თხზულებათა ორტომეულის გამოცემა პორტუგალიურ ენაზე.

ლისაბონში გამოიცა აგრეთვე ლენინის ხუთი ნაწარმოები ცალკე ბროშურებად და წიგნებად.

ლისაბონის წიგნის მაღაზიებში ლენინის წიგნების გვერდით მე ენახე პორტუგალიურ ენაზე ლ. ი. ბრეჟნევის წიგნები „მცირე მიწა“, „ალორძინება“, „ყამირი“.... ამ წიგნებს მხოლოდ კომუნისტები როდი ყიდულობენ.

— მართო გასულ წელს ლისაბონის წიგნის მაღაზიებში ასი ათასი ეგზემპლარი საბჭოთა წიგნი გაიყიდა, — თქვა საბჭოთა საელჩოს პრესატაშემ.

პორტუგალიურ ენაზე უკვე გამოდის ბევრი საბჭოთა ჟურნალი: „ნოვოე ვრემია“, „სოვეტსკაია ჟენშინა“, „ობშესტვენნიე ნაუკი“ და სხვა.

„აპნ“-ის ჟურნალი „ვიდა სოვიეტკია“, რომელიც პორტუგალიურ ენაზე გამოდის, არა მართო პორტუგალიაში, არამედ პორტუგალიურენოვან მსოფლიოშიც ვრცელდება.

თანამშრომლობენ მოსკოვისა და ლისაბონის ტელევიზიის, მოსკოვის საბჭო და ლისაბონის მუნიციპალიტეტი, მეგობრობის საზოგადოება „სსრ კავშირი—პორტუგალია“ და ასოციაცია „პორტუგალია—სსრ კავშირი“.

გაზეთები იუნყებიან, რომ ვითარდება სსრ კავშირისა და პორტუგა-

ლიას შორის სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობა. ის მოიცავს სპეციალისტებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციის გაცვლას, ერთობლივ სამეცნიერო გამოკვლევებს, მათ შორის ურანის ნედლეულის მოპოვებისა და გადამუშავების, ატომური ენერგეტიკის და ენერგიის ახალი წყაროების, მცენარეთა გენეტიკისა და ნიადაგმცოდნეობის, სასოფლო-სამეურნეო მშენებლობის, სატყეო მეურნეობის, გარემოს დაცვისა და სხვა სფეროებში.

1978 წლის მარტში ლისაბონში მოეწყო დიდი გამოფენა „ატომური მეცნიერება და ტექნიკა სსრ კავშირში“. მან წარუშლელი შთაბეჭდილება მოახდინა იბერიის ნახევარკუნძულის მცხოვრებლებზე.

ამ და მრავალ სხვა თემაზე იყო საუბარი პორტუგალიელ მეგობრებთან, პორტუგალიელ კომუნისტებთან, მიღებაზე, რომელიც საბჭოთა კავშირის საელჩოში მოეწყო.

სტუმრებს მოეწონათ ჩვენებური „მანავი“, „ქინძმარაული“, „ჩხავერი“, „ვარციხე“....

„წინანდალმა“ პორტუგალიაში ჩვენს ელჩს ალბერტ კალინინს სხვა ელჩი, გენიალური ალექსანდრ გრიბოედოვი და ნინო ჭავჭავაძე გაახსენა. საინტერესოა ორი ქვეყნის, ორი ხალხის, ორი პარტიის ურთიერთობა.

ჩვენ, კომუნისტები, ოპტიმისტები ვართ. ჩვენ გვჯერა, რომ ხვალ მსოფლიო უკეთესი იქნება, ვიდრე დღეს არის.

ხვალ ადამიანიც დღევანდელ ადამიანზე უკეთესი იქნება...

ამაშია კაცობრიობის ხსნა...

თავი მეოცე

მუტა აღინ

საბჭოთა საელჩოში სკკპ დელეგაციის მიერ მოწყობილ მიღებაზე სხვა სტუმრებთან ერთად იყო პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტკომისიისა და სამდივნოს წევრი სერჟიუ ვილარგეში.

ის განაგებს მოძმე პარტიებთან და უცხოეთის ქვეყნებთან პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ურთიერთობას.

მას ლეგენდარული და იმავე დროს პორტუგალიელი პროფესიონალი რევოლუციონერის ბიოგრაფია აქვს.

ვილარგეში მეზღვაურის ოჯახში დაიბადა. მხოლოდ დაწყებითი განათლება მიიღო. თვითგანათლებით იმდენს მიაღწია, რომ ის ესლა პარტიის ერთ-ერთი უძლიერესი ინტელექტუალა.

შესანიშნავად ფლობს პორტუგალიურის გარდა ფრანგულ ენას. 13 წლის მანძილზე იყო პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წარმომადგენელი საფრანგეთის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტთან. თავის დროზე პარიზში უმუშავია მარსელ კაშენთან, მორის ტორეზთან...

გუშინდელი მწყემსი და შავი მუშა სერჟიუ ვილარგეში პარტიამ აზიარა ცხოვრების მწვერვალებს.

ოცი წლის ჭაბუკი რევოლუციური მოღვაწეობისათვის საღაზარმა ციხეში ჩააგდო.

ერთი-ორი წელი აცალა.

სერჟიუ ვილარგეშმა ციხეშიც შექმნა არალეგალური ორგანიზაცია. როცა ეს გაიგო, საღაზარმა ვილარგეშს ციხეც არ აკმარა, საკონცენტრაციო ბანაკში უკრა თავი — ტარაფალში. სერჟიუ ვილარგეში ტარაფალშიც ეწეოდა არალეგალურ პარტიულ მოღვაწეობას...

ოცდაათი წლის სერჟიუ ვილარგეშმა ლისაბონში 20-ათასიანი მუშათა გაფიცვა მოაწყო.

მისი ლეგენდარული ბიოგრაფია ამოუწურავია.

სერუი ვილარგეშმა საბჭოთა საელჩოში მონყობილ მიღებაზე ერთი მეტად საინტერესო ეპიზოდი გაიხსენა თავისი ცხოვრებიდან.

* * *

ეს მოხდა 1945 წლის 10 მაისს, აქ, პორტუგალიაში, ქალაქ ლისა-ბონში.

იმ დილით მრისხანე ფაშისტი დიქტატორი სალაზარი უცნაურმა ხმა-ურმა გააღვიძა.

სალაზარი ლოგინიდან წამოდგა და ყური მიაპყრო ქუჩას. პრეზიდენტის სასახლის მოედნიდან უცნაური ხმები მოისმოდა. პირჯვარი დაინერა.

კათოლიკე მღვდელი იხმო.

დილის წირვა გადაახდევინა.

სვასტიკაზე ილოცა.

პროფესორის მანტია გაისწორა.

მაინც ისმოდა ის ხმები ქუჩიდან: — ეშტა-ალინი!

„ხომ არ ვგიჟდებით“, — გაიფიქრა დიქტატორმა, — „აღბათ ვგიჟდები, თორემ ლისაბონში ვინ გაბედავდაო ჩემი მტრის სახელის ხსენებას?!“.

სალაზარი ფანჯარასთან მივიდა და ყური მიუგდო ქუჩას.

არა.

ყური ნამდვილად არ ატყუებდა. გარკვევით ისმოდა ქუჩიდან:

— შტა-ლინი! ეშტა-ლინი! თუ რაღაც ამის მაგვარი.

იქნებ სმენითი ჰალუცინაციააო. ახლა სარკმელი გამოაღო, სურდა თვალითაც დაენახა ის, რაც ყურით მოისმინა.

არა!

არც ყური ატყუებდა და არც თვალი ფაშისტ დიქტატორს.

პრეზიდენტის სასახლის წინ ნამდვილი დემონსტრაცია იყო.

მოდიოდა ახალგაზრდობა, ერი და ბერი, მოდიოდნენ კოლონები ჯგუფ-ჯგუფად. ხელში ჯოხები ეჭირათ და დრო და დრო გაიძახოდნენ:

— ეშტა-ალინი!

— ეშტა-ალინი!

არც თუ ისე დიდი ხნის წინ სალაზარმა ჰიტლერის სიკვდილის გამო ოფიციალური სახელმწიფო გლოვა გამოაცხადა ლისაბონში და უთვალავი გერმანელი და იტალიელი ფაშისტი შეიფარა.

ახლა სწორედ იქ, სადაც მან ჰიტლერის გამო ცრემლები ღვარა, „ეშტა ალინის“ ძახილით მიაბიჯებდა მუშათა კლასი.

— რა არის ეს? — იკივლა სალაზარმა.

— სად არის პოლიცია! — დააბრიალა თვალები დიქტატორმა.

თვალისდახამხამებაში პოლიციის დაფეთებული მინისტრი, ლისაბონის სამხედრო და სამოქალაქო გუბერნატორები ქლოშინითა და მუხლის კანკალით ამოვარდნენ დიქტატორთან და თავები ძირს დახარეს.

— რა არის ეს? — ილრიალა სალაზარმა და ბანჯგვლიანი ხელი ქუჩისკენ გაიშვირა.

— დემონსტრაციაა, დიდო მბრძანებელო! — თავი მოიქაჩლა პოლიციის მინისტრმა.

— მერედა პოლიცია რას აკეთებს? — იწივლა დიქტატორმა და სახე მოელრიცა.

— დავიჭირეთ რამდენიმე მათგანი!

— მერე?

— მოსამართლემ გაუშვა.

— როგორ თუ გაუშვა? — გადაირია სალაზარი.

— დანაშაულის შემადგენლობა ვერ ვპოვეთო მათ ქმედებაში, — ხელები გაშალა სამხედრო გუბერნატორმა.

— რატომ? — გაგიჟდა სალაზარი.

— ესენი მოდიან. ხელში ჯოხები უჭირავთ. ყოველ ოც ნაბიჯზე ვილაც-ვილაცები ხვდებიან და ეკითხებიან: — კი მაგრამ, დროშები სად არის, მარტო დროშის ტარები რომ მოგაქვთო?

ხელჯოხიანები პასუხად იძახიან: — „ეშტა-ალინი! ეშტა-ალინი!“ ე. ი. „ეს იქ არის“, „ეს იქ არისო!“ და ხელს იშვერენ სამხატვრო სახელოსნოსაკენ!

იქ რომ მოვედით. ვერაფერი ვერ ვნახეთ სვასტიკების გარდა.

პაერში ეშტა-ლინი ეშტა-ლინი! — გაისმის, როცა პოლიცია იქ მოვა, საითეცნაც ხელს იშვერენ დემონსტრანტები, მიწაზე სვასტიკები ყრია და მეტი არაფერი!

სალაზარი კინალამ გადაირია:

— ვერ ხვდებით, რომ ეს კომუნისტების მონყობილი პროვოკაციაა? ისინი ხელს სინამდვილეში მოსკოვისაკენ იშვერენ „ეშტა ალინის“ ძახილით და არა სამხატვრო სახელოსნოსაკენ, შტერებო! დეგენერატებო! კრეტინებო!

ისინიც, ვისაც მარტო ჯოხები, დროშის ტარები მოაქვთ, და ისინიც ვინც მათ ისეთ შეკითხვას აძლევენ, რომ მათ ხმამალა „ეშტა ალინი!“ იძახონ, ყველანი კომუნისტები არიან! — ყვიროდა სალაზარი, — ყველანი უნდა ჩამოახრჩოთ, ყველანი უნდა დახვრიტოთ, ყველანი უნდა ციხეში ჩაყაროთ!

დუჟმორეული სალაზარი იმუქრებოდა, ყვიროდა, ჰკიოდა, წიოდა.

თან თავი მოსწონდა, რომ ეპილეფსიური დუფი სდიოდა ტუჩებზე. მას — ცეზარისა და ჰანიბალის ავადმყოფობა სჭირდა: ეპილეფსია.

არავინ იცის, მართლა სჭირდა ეს ავადმყოფობა, თუ განგებ დაიყარა ეს ხმები განდიდების მანიით შეპყრობილმა სალაზარმა. თუ ჭკუით არ ვგავარ ცეზარს, ბარემ ავადმყოფობით მაინც ვგავდეთ.

— თუ ამას ერთ საათში არ მოაბამ თავს, ციხეში შენ წახვალ, პოლიციის მინისტრო! — იწივლა სალაზარმა და მერე ზიზლით, ცინიკურად დაუმატა: ეშტა-ალინი¹ — ხელი ლისაბონის ციხისაკენ გაიშვირა, აქაო და ციხე იქ არისო!

პოლიციამ ცრემლსადენი ყუმბარები დაუშინა დემონსტრანტებს და დაშალა.

მთავარი ის იყო, რომ დემონსტრაცია „ეშტა-ალინი“ — მაინც შედგა.

იმ დღეს ლისაბონში ყველა უცხოელი გაოცებული იყო.

— სად არის აქ ვასკო და გამას საფლავი — იკითხა ამერიკელმა ტურისტმა ბელემის სანაპიროზე.

— ეშტა-ალინი — იყვირა ათიოდე ბიჭუნამ და ჟერონიმუშის ტაძრისაკენ გაიშვირა ხელი.

— რაო? — გაუკვირდა ამერიკელ ტურისტს, — ეშტა-ალინი?

— ჰო, ეშტა-ალინი — იყო პასუხი.

— სად არის სან-ბენტოს სასახლე? — იკითხა ერთმა გერმანელმა ფაშისტმა.

— ეშტა-ალინი — იყვირეს ბიჭებმა და ხელი ქალაქის იმ უბნისკენ გაიშვირეს, სადაც სან-ბენტოს სასახლე იდგა.

— ეშტა-ალინი? — ფაშისტი სახტად დარჩა. ბავშვებისთვის მისაწოდებლად ჯიბიდან ამოღებული ფული ისევ ჯიბეში ჩაიდო.

— სად არის სან-ჟორჟიოს ციხე-სიმაგრე? — იკითხა ერთმა ბრაზილიელმა კაპიტალისტმა.

— ეშტა-ალინი — ხელი გაიშვირეს მთაზე აღმართული მაღალი ციხისაკენ ლისაბონელმა დოკერებმა.

— რაო? — ღიპიანი ბრაზილიელი მგუდავი გველივით დააშტერდა დოკერებს.

იმ დღეს ლისაბონის ყველა კუთხეში გაისმოდა ეს მაგიური ფრაზა:

— ეშტა-ალინი!

— ეშტა-ალინი!

და ამით ყველაფერი იყო ნათქვამი.

¹ ეშტა-ალინი — (პორტ.) სიტყვა სიტყვით ნიშნავს: „ეს იქ არის!“ აქ სიტყვების თამაშია. დემონსტრანტები შეფარვით წარმოსთქვამდნენ „სტალინის“ სახელს. ისინი თითქოს ნეიტრალურ ფრაზას ამბობდნენ: „ეს იქ არისო“ („ეშტა-ალინი“). სინამდვილეში კი „სტალინი“ გამოსდიოდათ (პორტუგალიურად — „შტალინი“).

თავი ოცდამეერთე

შეხვედრა რესპუბლიკის კარლამენტში

1979 წლის 5 ივნისი
დღის 12 საათი
ლისაბონი

Дворец возвел —
не увидишь такого!

Художник
— не один!—
по стенам поерзал.

Пол ампиристый,
потолок рококовый,

Стенки —
Людовика XIV,
Каторга.

Вл. Маяковский.

Из поэмы «Владимир Ильич Ленин».

ესეც პორტუგალიის ნაციონალური ასამბლეა.
რესპუბლიკის პარლამენტი.

მაღალი, ნატიფი, გემოვნებით ნაგები შენობა.

კიბეზე დგას ავტომატიანი გვარდიელი.

თავის პარლამენტს იცავს.

იქვე მიმოდიან შეიარაღებული პოლიციელები.

აგდინჯართ კიბეებზე.

ჭრიალით იღება პარლამენტის კარები.

მიმოხილველები ამბობენ, რომ პარლამენტის დიდებულ სასახლეში ვერ აღწევს ხალხის განწყობილება, მასების საფიქრალი და ტკივილი, რადგანაც ვინროა კარები სასახლისა. მცირე კარები აქვსო ამ დიდ სასახლეს. ეს მართლაც ასე ყოფილა.

ეს კი „პასოს პერდიდოსია“.

პარლამენტის კულუარები ანუ სალაცხო.

ელადიმკრ მაიაკოვსკი მახსენდება:

Язык — парламент.

მჭევრმეტყველება მჭევრმეტყველებად და ერთი კი ფაქტია: თუ კომუნისტი დეპუტატებს არ ჩავთვლით, პარლამენტის დეპუტატებმა მართლაც დაკარგეს კავშირი და კონტაქტი მასებთან, ქუჩასთან, ჩაიკეტნენ პარლამენტში...

პორტუგალია ევროპაშია, და მაინც ასე ამბობენ: პორტუგალია ნელ-ნელა უახლოვდება ევროპას. მხედველობაში აქვთ საპარლამენტო დემოკრატია.

პორტუგალიას ევროპაში მხოლოდ კომპარტია დააბრუნებს, — წერს „აენტი“.

დღეს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატები ე. ა. შევარდნაძე, ი. გ. გრინცოვი და ვ. ვ. ზაგლადინი შეხვდნენ პორტუგალიის რესპუბლიკის ასამბლეის საგარეო საქმეთა კომისიის თავმჯდომარეს დეპუტატ მ. ალვარეს და პარლამენტის ამ კომისიის სხვა წევრებს.

შეხვედრას ესწრებოდნენ აგრეთვე სსრ კავშირის ელჩი პორტუგალიის რესპუბლიკაში ალბერტ კალინინი და დელეგაციის თანმხლები პირები.

გაიმართა აზრთა გაცვლა-გამოცვლა ორივე მხრისათვის საინტერესო საკითხებზე, პორტუგალიის რესპუბლიკისა და საბჭოთა კავშირის თანამშრომლობისა და მეგობრობის შემდგომი განმტკიცების პერსპექტივებზე...

შეხვედრამ პარლამენტში გულთბილ ვითარებაში ჩაიარა.

რესპუბლიკის ასამბლეის კულისებშიც იგრძნობა ის დაძაბული ვითარება, რომელიც სუფევს პორტუგალიის პოლიტიკურ ცხოვრებაში...

რესპუბლიკის ასამბლეის დეპუტატებმა, შეხვედრის შემდეგ, პარლამენტის სხდომის დარბაზის საპატიო სტუმართა ლოჯაში მიგვიწვიეს.

თვალი გადავაყვალეთ რესპუბლიკის ასამბლეას.

პარლამენტი მთელი ძალ-ღონის დაძაბვით მუშაობდა.

პარლამენტის თავმჯდომარეა სოციალისტი ტ. კარვალუ დუშ სანტუში. ის რესპუბლიკის ასამბლეაში სპიკერის ადგილას იჯდა.

ფუტკრებივით ფუსფუსებდნენ დეპუტატები.

დუღდა და გადმოდუღდა პოლიტიკური ვნებები...

პორტუგალიის პარლამენტის ლოჯაში ბუალო გამახსენდა: „აი, როგორია ადამიანი ნამდვილად. იგი ხან თეთრს ირჩევს და ხან შავს, დილით გმობს იმას, რასაც საღამოს იცავს. აუტანელი სხვებისათვის, ტვირთად უხდება თავის თავს; იგი ყოველ წამს, ვით მოდას, იცვლის თავის აზრს“.

მარქსს ეს სიტყვები მოჰყავს „კაპიტალში“.

სწორედ ბუალოს მიერ აღწერილ ადამიანს ჰგავს პარლამენტში მემარჯვენე პარტიების ბევრი დეპუტატი.

არჩევნები!

არჩევნები!

არჩევნები!

ყველაზე საინტერესო პოლიტიკური თამაში ბურჟუაზიულ ქვეყნებში.

ეს პოლიტიკური თამაში უფრო აზარტულია, ვიდრე თვით აზარტული თამაშები მონტე-კარლოში...

პორტუგალიაში კარსაა მომდგარი ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების არჩევნები, 1979 წლის დეკემბერში რომ უნდა შედგეს, პრეზიდენტის არჩევნები, რომელიც 1981 წელს შედგება, შესაძლოა, რესპუბლიკის ასამბლეის რიგგარეშე არჩევნებიც შედგეს 1979 წლის ნოემბერში ან დეკემბერში.

პარლამენტი, რომელმაც მოტა პინტუ თითქმის დამარხა, თავად დგას უფსკრულის პირას.

მთავრობათა გაუთავებლად დამხობის უფლება მასაც არა აქვს.

ბევრ პარტიას აშინებს პარლამენტის რიგგარეშე არჩევნების პერსპექტივა.

კომპარტია ოპტიმისტურადაა განწყობილი. ალვარო კუნიალმა განაცხადა, რომ თუ რესპუბლიკის ასამბლეის ახალი არჩევნები შედგება, ის მემარცხენე ძალების ახალი გამარჯვებით დამთავრდება.

ეანეში ჩაფიქრებულია. არც პრეზიდენტის სასახლეში, არც ატლანტიკის ნაპირას მდებარე მის ვილაში, ის არც პოლიტიკოსებსა და არც ჟურნალისტებს ახლოს არ იკარებს.

განმარტოებულია და ფიქრობს.

წინ დიდი პოლიტიკური ძვრები და კრიზისებია მოსალოდნელი.

1975 წელს თითქმის უცნობი პოლკოვნიკი ეანეში პრეზიდენტად ამოატივტივა პოლიტიკური ბრძოლების მშფოთვარე ოკეანემ.

ბევრს წერენ პრეზიდენტის, გენერალ რამილიუ ეანეშის პოზიციასა და ქცევაზე, ეძიებენ ქვეტექსტებს მის საპარლამენტო და სხვა სიტყვებში.

ყურადღებას აქცევენ იმას, რომ 25 აპრილის მე-5 წლისთავზე ეანეშთან, პარლამენტში მისი გამოსვლის შემდეგ არ მივიდნენ პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლები, არ მიულოცეს დღესასწაული.

უბრალოდ გამარჯობაც არ უთხრეს.

— რაღაცა რგოლი განყვეტილია ხელისუფლების ჯაჭვში, — წერს პრესა.

პორტუგალიელი პოლიტიკოსები ხშირად არ ელაპარაკებიან ერთმანეთს. ეს ერთი პროფესიის ადამიანთა ეთიკის დარღვევაა.

მტრობასაც ხომ თავისი კულტურა აქვს?!

ერთმანეთს ზეურავენ, გაფაციცებით ადევნებენ თვალყურს, გამოთქვამენ ეჭვებს, აწყობენ გეგმებს, მაგრამ ერთმანეთში უბრად არიან.

— ესპანეთი სხვაა, — წერენ გაზეთები.

— იქ ფრანკისტი, ფაშისტები ფრანკა ირიბარნე, მაგალითად, ხელს მაგრად ართმევს კომუნისტ სანტიაგო კორილიოს. ერთმანეთს საფლავს უთხრიან, მაგრამ როცა საზოგადოებაში ერთად მოხვდებიან, ერთმანეთს სალამს არ აყვედრიან.

კორილიო თვით მეფე ხუან კარლოსსაც ელაპარაკება.

რატომ გადაეკიდნენ ერთმანეთს პოლიტიკოსები პორტუგალიაში? მართო პოლიტიკური პარტიები არ არიან ამის მიზეზი.

ეტყობა თვით პრეზიდენტი ეანეში სალდაფონოსს, უფრო გენერლობს პრეზიდენტის სავარძელში, ვიდრე პრეზიდენტობს.

ამბობენ, როცა ის სიტყვას ამბობს, ისეთი სიცივე ისადგურებს პარლამენტის დარბაზში, რომ შეიძლება კონდიციონერები გამორთო.

ეანეშს მკაცრი გამოხედვა აქვს, მონოტონურად ლაპარაკობს და ყოველი მისი გამოსვლა ჟესტიკულაციას სრულიად მოკლებულია.

— არა აქვს კაცს ორატორის ნიჭი, მიდი და მოკალი ახლა! — წერს მემარჯვენე პრესა.

— მაგრამ პრეზიდენტია და უფრო კომუნიკაბელური უნდა იყოს, — ამბობენ ლიბერალები.

მენტორულმა, დიდაქტიკურმა ტონმა, ჰიტყვის წარმოთქმის მიძიმე, ნელმა ტემპმა ალაშქოთა ნაციონალური ასამბლეის ბევრი დეპუტატი.

პრეზიდენტი ეანეში — „წმინდა სამებაა“ — სახელმწიფოს მეთაური, უმაღლესი მთავარსარდალი და რევოლუციური საბჭოს თავმჯდომარეა.

აქ, პარლამენტში თვალწინ მიდგას, თუ როგორი აღფრთოვანებით შეხვდა კომუნისტთა IX ყრილობა პორტუგალიის რევოლუციური საბჭოს დელეგაციას.

რევსაბჭო — პრეზიდენტთან არსებული საკონსულტაციო ორგანოა.

პორტუგალიის კონსტიტუციის მიხედვით, რევსაბჭო დემოკრატიული ინსტიტუტების ნორმალური მოღვაწეობის, კონსტიტუციის დაცვისა და პორტუგალიის 1974 წლის 25 აპრილის რევოლუციის საგარანტიო ორგანოა.

თუ პარლამენტის მიერ მიღებული კანონი რევსაბჭომ არაკონსტიტუციურად ჩათვალა, კანონი ძალას კარგავს.

პარლამენტი მთავრობის რისხვაა. ის უცხადებს უნდობლობის ვოტუმს და მთავრობა ეცემა.

პორტუგალიაში ხუმრობენ: რაც 25 აპრილის რევოლუცია მოხდა, უკვე მათე მთავრობა ეცემა. პრემიერებისა და მინისტრების სახეების კი არა, სახელების დამახსოვრებასაც ვერ ვასწრებთო.

ეს პოლიტიკური არასტაბილურობის შედეგია.

სტაბილურობის, და არამარტო სტაბილურობის, მისაღწევად კონსტიტუცია ცდილობს პარლამენტიც მოთოკოს.

პარლამენტსაც როდი აქვს პოლიტიკური ხმლის წალმა-უკუღმა ტრიალის უფლება.

პრეზიდენტს რეკსაბჭოს თანხმობით უფლება აქვს ვადაზე ადრე დაითხოვოს პარლამენტი.

თუ პარლამენტმა სამი მთავრობა ჩამოაგდო, თვითონ პარლამენტიც უსათუოდ უნდა დაიშალოს.

ასე რომ, პარლამენტი დიდხანს ფიქრობს, ჩამოაგდოს თუ არა ესა თუ ის მთავრობა, უნდობლობის ვოტუმის გამოცხადებით ან მისი გაკიცხვის რეზოლუციის მიღებით.

უნდობლობის ვოტუმის ყოველი გამოცხადება ფაქტიურად ბუმერანგად უბრუნდება თავად პარლამენტს. უნდობლობის ვოტუმის ყოველი გამოცხადება დამოკლეს მახვილს ჰკიდებს პარლამენტის ჭერზე დეპუტატების მელოტი და ხუჭუჭა თავების ზემოთ. თურმე „უარის“ თქმასაც თავისი ფონდი აქვს. ამოიწურება ამ ფონდის რეზერვები და პარლამენტიც აღესრულება. ამიტომ პარლამენტი ხშირად „ჰოს“ მაშინაც ამბობს, როცა „არას“ თქმა ურჩევნია.

საკუთარი თავდაცვის კანონი დაუყოვნებლივ ინსტინქტურად იწყებს მოქმედებას.

არსებობს კიდევ ერთი ფრაზა, რომელიც პარლამენტის უსიამოვნო გრძნობას იწვევს. ეს არის პრეზიდენტის პრომულგაცია.

პარლამენტის მიერ მიღებულ ყოველ კანონს პრეზიდენტი ამტკიცებს.

პრეზიდენტის ვეტო მთლად ვერ კლავს პარლამენტის ნაშობ კანონს. ის იხევ უკან აბრუნებს მას პარლამენტში მეორედ განხილვისათვის. მაგრამ თუ რესპუბლიკის ასამბლეამ პრეზიდენტის ვეტოს დეპუტატთა ხმების აბსოლუტური უმრავლესობა დაუპირისპირა, კანონი მიღებულია და მას პრეზიდენტი თავისი მრისხანე სიტყვებით „ვეტო“ და „პრომულგაცია“ ვერაფერს დააკლებს, ის პრეზიდენტი თუნდაც მრისხანე გენერალი ეანემი იყოს.

ასე მთავრდება „პოლიტიკური კორიდა“ პრეზიდენტსა და პარლამენტს შორის.

ასეთივე ორთაბრძოლა, „პოლიტიკური დუელი“ იმართება ზოგჯერ

რესპუბლიკურ ასამბლეასა — პარლამენტსა და რევოლუციურ საბჭოს შორის.

— თუ რეესაბჭოში 25 აპრილის რევოლუციის მამებს — გენერლებსა და ოფიცრებს მოეჩვენებათ, რომ პარლამენტმა ესა თუ ის კანონი კონსტიტუციის მოთხოვნების გვერდის ავლით მიიღო, კანონის ისინიც ვერ მოკლავენ ისე, ვით ხარებს კლავენ კორიდაზე მადრიდში, — წერს აქაური პრესა.

კანონი უკან უბრუნდება პარლამენტს და თუ იქ იმ დღეს დამსწრე დეპუტატთა ხმების ორი მესამედი კვლავ მიიღო კანონმა, რეესაბჭოს ვეტო დაძლეულია, კანონი მიღებულია და რევოლუციის მამები ამ კანონს ვერაფერს დააკლებენ ვერც თავიანთი ტანკებითა და ვერც წყალქვეშა ნავებზე დადგმული ზარბაზნებით.

როცა იუსტიციის კანონშემოქმედი მუშები ლაპარაკობენ, თვით ზარბაზნებიც კი სდუმან, მაგრამ თავზეხელაღებულ ყბედებს ვერავინ აჩეებს.

თუ პარლამენტმა მთავრობას არ დაუმტკიცა წარმოდგენილი პროგრამა, პრემიერ-მინისტრი ითხოვს ნდობის ვოტუმს.

ის ასე მსჯელობს: მართალია, ჩემი პროგრამა არ მოგეწონათ, მაგრამ ვინ იცის, იქნებ მაინც მენდობითო. იქნებ ახალი პროგრამის წარდგენის საშუალებას მაძლევთო.

— თუ ნდობის ვოტუმიც ვერ მიიღო, მთავრობა კარგადაც რომ იჯდეს სავარძელში, მაინც დაცემულად ითვლება, — წერს გაზეთი „დიარიუ“.

თუ პარლამენტმა ერთი თვის მანძილზე მთავრობას ზედიზედ ორჯერ გამოუტანა გაკიცხვის რეზოლუცია, ჭირი მოგჭამა მაგ მთავრობამ.

ასეთი კანონები სუფევს ატლანტიკის სანაპიროზე, იბერიის ნახევარკუნძულზე...

მოტა პინტუს მთავრობა სწორედ ამ კანონს შეეწირა.

— კარგი და პატიოსანი, — ამბობს ხალხი, — ლმერთს ლმერთისა, კეისარს კეისრისა, მაგრამ ხალხს რა? სადაა სახელმწიფოსაგან მისი დაცვის გარანტია?

ბებერი ბურჟუაზია მეტად გაქნილია პოლიტიკაში. ის საოცრად დახელოვნებულია პოლიტიკური ილუზიების ან მირაჟების შექმნაში.

პარლამენტში, რესპუბლიკის ასამბლეაში არსებობს იუსტიციის საპარლამენტო კონტროლიორი, რომლის მოვალეობაა ხალხის დაცვა სახელმწიფო ორგანოების ძალმომრეობისაგან.

ესეც სახრავი ძვალი, რომელიც ხალხს მიუგდო ბურჟუაზიამ, ვით მეპატრონემ მწევარს.

რევსაბჭო სამხედრო წოდებებს ანიჭებს და სამხედრო კანონებს სცემს.

პარლამენტსა და მთავრობას მხოლოდ სამხედრო ბიუჯეტის დამტკიცება ევალებათ.

სხვა სამხედრო საქმეებში მათ არავინ ჩაახედებს. იქ რევსაბჭო მეფობს. იმავე დროს ბურჟუაზიული პრესა თვლის, რომ ეანეშმა მოთოკა ექსტრემისტული ულტრამემარცხენე ძალები არმიაში, ქვეყანას ააცილა მათი აჯანყება და ხელისუფლების სადავეები ზომიერ პოლიტიკოსებს ჩააბარა.

ისტორია ზოგჯერ ხუმრობს. „არადანი მე, არჩევანი შენ“-ს ეთამაშება მეფეებს, პრეზიდენტებს, პრემიერებს.

ეანეშმა არაერთხელ შეაჩერა არჩევანი მარიუ სოარეშზე; ისტორიას „არადანი“ ერგო.

სოარეშს მიაწერენ პორტუგალიაში კომუნისტური რევოლუციის თავიდან აცილებას.

ეს ზღაპარია.

კომუნისტურ რევოლუციას, როცა რევოლუციური სიტუაცია შეიქმნება, როცა მომწიფდება სათანადო ობიექტური და სუბიექტური პირობები, მარიუ სოარეში კი არა, ატლანტიკის ოკეანე ვერ გააჩერებს...

მსოფლიოს მემარჯვენე პრესა ბევრს ყბედობს ე. წ. „რევოლუციის ექსპორტზე“. ესეც სისულელეა.

ვისაც ორი წიგნი მაინც წაუკითხავს მარქსიზმში, მან იცის, რომ რევოლუციის ექსპორტირება შეუძლებელია. რევოლუცია ქვეყნის ისტორიული განვითარების კანონზომიერი, ლოგიკური შედეგია და ის არ არის რომელიმე პიროვნების განზრახვასა ან სურვილზე დამოკიდებული მოვლენა.

სხვა საქმეა აჯანყება, პუტჩი, გადატრიალება, მაგრამ ეს ხომ რევოლუცია არ არის? „შუა უზის დიდი ზღვარი“.

რევოლუციისათვის მთავარია შინაგანი ობიექტური და სუბიექტური მიზეზებისა და პირობების კომპლექსი და არა გარეგანი ფაქტორები.

ამიტომ არ ვენდობი იმ პოლიტოლოგებს, რომლებიც ხმარობენ ტერმინს „რევოლუციის ექსპორტი“.

ეს აბსურდია.

„კონტრრევოლუციის ექსპორტი“ დიახაც რომ შეიძლება! და ჩვენ მონშე ვართ იმისა, თუ როგორ გააქვთ საექსპორტოდ კონტრრევოლუცია იმპერიალისტურ ქვეყნებს საქონელზე უფრო ხშირად.

ოლონდ კონტრრევოლუციით მოვაჭრეებმა თავისი „საქონლის“ დაძალება იციან.

სოარეშს ევროპისაკენ სურდა მოებრუნებინა ცალი თვალით აფრიკი-

საქენ მზირალი პორტუგალია. პორტუგალია ცალი ფეხით ევროპის კონტინენტზე იდგა, მეორეთი — აფრიკაში. სოარეშის დროს პორტუგალიამ საბოლოოდ უჩვენა ზურგი აფრიკას და მეორე „აფრიკული ფეხი“ მშობლიური ატლანტიკის წუმპეში ჩაჰყო.

16 თვე იპრემიერმინისტრა სოარეშმა და მერე დაემხო.

სულ „მე“, „მეს“ გაიძახოდა არც ერთ სხვა პარტიასთან კავშირი არ სურდა და დაცა კიდევ. აქ, პარლამენტში დაცა.

ენეში ამან მეტად ჩააფიქრა და უცებ გადაწყვიტა, რადგანაც პოლიტიკური პარტიები ეგრე არიან ერთმანეთს გადაკიდებული, მოდი, უპარტიო მთავრობას დაენიშნავო.

დანიშნა კიდევ.

თათარიახნად პრემიერ-მინისტრად გამოაცხადეს ვილაც მენჯერი ნობრა და კოშტა.

მენჯერი სამ კვირას იჯდა პრემიერის სავარძელში და ჩამოვარდა.

პარლამენტმა ჩამოაგდო.

ენეში ამან უფრო შეაკრთო.

დიდხანს ეთათბირა პოლიტიკურ პარტიებს და კიდევ ერთი უპარტიო მთავრობა შექმნა „ტექნოკრატებისაგან“ მოტა პინტუს მეთაურობით.

გრაფომანი ლექსს ვერ გამოაცხობს ისე ჩქარა, როგორც ენეში მთავრობებს აცხობდა.

მოტა პინტუ და მისი კაბინეტი თავფეხიანად პრაგმატიკოსები აღმოჩნდნენ.

სოციალ-დემოკრატიული გზა და შარა დაივიწყეს და მკაცრი პრაგმატიზმის გზას დაადგნენ.

— ვინ ნაართვა გლეხებს მინები აგრარული რეფორმების ზონაში?

— მოტა პინტუმ და მისმა მთავრობამ.

— ვინ დაუბრუნა ნაციონალიზებული კომპანიები ყოფილ მფლობელებს?

— მოტა პინტუმ და მისმა მინისტრებმა.

— ვინ გააკოტრა სუსტი ფირმები და ბედის ანაბარა მიაგდო?

— მოტა პინტუმ და მისმა მთავრობამ.

— ვინ დაიწყო საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან ერთად ინფლაციაშეყრილ ესკუდოს მკურნალობა და დაუბალანსებელი ბიუჯეტის შედგენა?

მოტა პინტუმ!

— მერე რა გამოვიდა?

ესკუდოს უფრო შეეყარა ინფლაცია, მოტა პინტუს მთავრობამ კი ფეხი გაფშოკა.

ბიზნესმენებმა პარლამენტში ტაში დაუკრეს მოტა პინტუს.

— 25 აპრილის პორტუგალიას დღეიდან! — აცხადებს პორტუგალიის
ახალგაზრდობა დემონსტრაციებზე, მიტინგებზე.

საქმის ფოტოქრონიკა

კომუნისტებმა — უსტინეს. ასე გააცილეს ისტორიის ავანსცენიდან ეს უღლეური მთავრობა.

სოციალისტურ პარტიას დიდხანს ორჭოფული პოზიცია ეკავა მოტა პინტუს მიმართ. მოტა პინტუ ყველაფერს აკეთებდა იმ კანონების საფუძველზე, სოციალისტების დროს რომ მიიღეს. მაგრამ რადგანაც მოტა პინტუს მთავრობა არაპოპულარული აღმოჩნდა, სოციალისტებმა გადაწყვიტეს მისი გაკრიტიკება, რომ თავად პოპულარობა არ დაეკარგათ მასებში.

ასეთ ორმაგ თამაშს ეწევა სოციალისტური პარტია.

— რაც მოტა პინტუს ეკონომიურ ბალანსში შეეშალა, სოციალისტებმა პოლიტიკურ ბალანსში მოიგეს, — წერს „დიარიუ და ლიჟბოა“.

ვინ იცის, იქნებ ეს ყველაფერი თავიდანვე იყო ჩაფიქრებული. ანტი-ხალხური კანონების მიღება იკისრეს სოციალისტებმა, მაგრამ პოლიტიკური გავლენის დაკარგვის შიშით ბოლომდე მათი განხორციელება ვერ გაბედეს. ამიტომ ეანეშს შესთავაზეს რამდენიმე „განტყევების ვაცის“ შოვნა. ეთქვათ, მენჯერ კოშტასი ან ტექნოკრატ-პრავმატიკოს მოტა პინტუსი.

ამათ გააკეთეს შავი საქმეები და ჩამოვიდნენ ავანსცენიდან.

— ახლა ისევ, ალბათ, სოციალისტები მოვლენ ხელისუფლების სათავეში. სხვისი ხელით უკვე მოკრეფილია ნარი. ახლა ისინი პოლიტიკური ვარდების კრეფაზე გადავლენ, — წერს გაზეთი „დია“.

ან იქნებ კიდევ ერთი უღლეური „ბუფერული“ მთავრობაა საჭირო. იქნებ არ დამდგარა ჯერ სოციალისტების მეორედ მოსვლის საათი?! — ეხმიანება მას „დიარიუ“.

იქნებ ასეა, იქნებ არც არის ასე. ვინ იცის, რა ხდება ისტორიის კულისებში! დრო გვიჩვენებს ყველაფერს.

პორტუგალიელ მემარჯვენე პოლიტიკოსებს ვირი ბაგაზე დაბმული ჰგონიათ.

სამხედრო გადატრიალებისა არ ეშინიათ, რადგანაც პრეზიდენტ ეანეშს უფროს ოფიცრობაში ბევრი ძმაკაცი და თანამოაზრე ჰყავსო.

— მითხარით ვინ არის ის, ვინც მეგობარს არ გაუყიდია?! იუდას დლეს სხვა სახელი ჰქვია, — წერს „დიარიუ და ლიჟბოა“.

ვინ იცის, როგორაა დაბმული ბურიდანის ვირი?!

ეანეში ევროპის საერთო ბაზრისაკენ იხედება.

იქ ხედავს „კომუნიზმის აჩრდილისაგან“ პორტუგალიის ხსნას.

საერთო ბაზრის ოქროს მონეტების ჩხარუნში სურს ჩაკლას პორტუგალიის მუშათა კლასის ეკონომიური ბორკილების ჩხარუნი.

იქნებ საერთო ბაზარში შესვლა კარგია, მაგრამ პორტუგალიის გან-

ვითარების ეკონომიკური სტანდარტები ვერ შეესაბამება საერთო ბაზრის ქვეყნების ეკონომიკურ სტანდარტებს.

ის თითქმის 10 წლით ჩამორჩება დასავლეთ ევროპას.

გამოდის, რომ 1979 წელს პორტუგალიის ეკონომიკური კალენდარი 1969 წელს უჩვენებს.

13 წლიანმა კოლონიურმა ომმა (13 პორტუგალიაშიც ეშმაკის რიცხ-ვია) — შიგნიდან გამოხრა ქვეყნის ეკონომიკა.

ვტოვებთ რესპუბლიკის პარლამენტის შენობას. „მერსედესები“, „მერსედეს-ბენცები“, „მერსედეს-დაიმლერ-ბენცები“, „პიო“, „ფორდი“ და ვინ იცის, კიდევ რა მარკის მანქანები არ დგანან რესპუბლიკის ასამბლეის სასახლესთან...

ჩვენი „მერსედესი“ და „პიო“ ლისაბონის შემოგარენისკენ იღებს კურსს.

რესპუბლიკის ასამბლეაში ჩვენ პირისპირ შევხვდით როგორც კომუნისტ დეპუტატებს, ასევე ბურჟუაზიულ პოლიტიკოსებს.

მე ვფიქრობდი იმაზე, თუ რა დიდი ხელოვნებაა მოწინააღმდეგის განიარაღების ხელოვნება, ფაქტებითა და აზრის განვითარების ლოგიკით, ჭეშმარიტების დაცვით პოლიტიკაში გამარჯვების ხელოვნება.

თან იმაზე ვფიქრობდი, რომ სიცილი პოლიტიკოსის მეკავშირეა.

როცა კაცი იცინის, მისი გულის კარები ღიაა. ის გულღიაა. ღია გულში კი მართალი პოლიტიკური იდეები იოლად ისადგურებს.

ამიტომ ახლავს ამდენი მომხიბვლელობა და გამოცოცხლება სიცილს პოლიტიკური მოხსენების დროს.

და სხვა პოლიტიკური აქციების დროსაც.

თუნდაც სან-ბეტოს სასახლეში ვიზიტის დროს...

საელჩოში სალამოს გაზეთებს გადავხედე. ათასი თემა და პრობლემა აწეხებს პრესას.

ყველაზე მეტად კი მთავრობის კრიზისი და დემოკრატიის მომავალი.

25 აპრილის რევოლუციის შემდეგ ათი მთავრობა აღზევდა და დაემხო პორტუგალიაში.

ფაშისტი კაეტანუ და კიდევ ათი მთავრობა შეინირა პორტუგალიის „ახალი სახის“ შექმნამ.

ათი „კოსმეტიკური მთავრობა“ ჩაბარდა ისტორიას თუ დავიწყებას, ვიდრე ახალი პორტუგალია იშვა.

მეთერთმეტე მთავრობაც დაემხო თუ ემხოზა მოტა პინტუს სახით.

— ვინ არის შემდეგი? — კითხულობს ცნობისმოყვარე ისტორია. როცა ამ სტრიქონებს ვწერ, მეთორმეტე მთავრობა ჯერ არ არის შექმნილი.

მაგრამ მანამდე არა ერთი და ორი პარტიის შუბი დაიღწევა საპარლამენტო ბრძოლებში.

სან-ბენტო ამ ბრძოლების მოლოდინშია.

რა არის პორტუგალიის ისტორიული მიზანი: სოციალისტური საზოგადოება, როგორც ამას 1976 წლის კონსტიტუცია მოითხოვს, თუ კაპიტალიზმის დასავლეთეუროპული მოდელი?

ეს და მრავალი სხვა კითხვა საომრად თავშემართულ გველივით უზის ბოლოში ფრაზებს გაზეთებში, ნიგნებში, ტელეეკრანზე.

კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანა შეიძლება მხოლოდ მოქალაქის ნლიდან.

მომავალ წელს ბევრ კითხვას ნათელი მოეფინება.

მარქსიზმს დემოკრატიაც მხოლოდ კლასობრივი პოზიციებიდან ესმის.

ამიტომ ეანეშისა თუ სოარეშის დემოკრატიული მიზნები კუნიალის პარტიის მიზნებთან ისევე შეუთავსებელია, როგორც ბურჟუაზიის და მუშების კლასობრივი ინტერესები.

ამ ბრძოლაში შესაძლებელია მხოლოდ დროებითი ტაქტიკური კომპრომისი, რასაც ეფექტურად მიმართავს პორტუგალიის კომპარტია, მაგრამ თვითონ ბრძოლის სტრატეგია მუდმივ ანტაგონიზმზეა აგებული.

ამიტომ გაიძახიან ეანეშიც და სოარეშიც: პორტუგალია დემოკრატიული სახელმწიფოაო. მათ ბრძოლა დემოკრატიისათვის დამთავრებულად სურთ გამოაცხადონ.

ალვარო კუნიალი კი სხვა ლოზუნგს აყენებს IX ყრილობაზე: — „პორტუგალიასთან ერთად — დემოკრატიისაკენ!“, დემოკრატიისათვის ბრძოლა არამც თუ არ დამთავრებულა, პირიქით, ახლა იწყებაო.

კომუნისტთა სამსიტყვიან ლოზუნგში იგულისხმება სოარეშისეული თუ ეანეშისეული დემოკრატიის სრული კრახი. ამ ლოზუნგში ახალი ტიპის დემოკრატიის, მუშათა კლასის დემოკრატიის ტრიუმფისაკენ მონოდება გაისმის.

ამ სამ სიტყვაში ახალი ბრძოლის მთელი ფილოსოფიაა ჩაქსოვილი.

ეს კარგად იცის ეანეშმაც, სოარეშმაც და ამიტომ ებრძვიან კომპარტიას, ხან აშკარად, ხან მალულად, მაგრამ მუდამ კლასობრივი პოზიციებიდან.

ხალხი და მოსახლეობა ერთი და იგივე ცნება არ არის. ეს ელემენტარული ჭეშმარიტებაა.

ცნება „ხალხი“ მარქსისტული გაგებით არ მოიცავს ექსპლოატატორულ კლასებს. ცნებაში „ხალხი“ მხოლოდ მშრომელი მასები იგულისხმება.

ეს ერთი.

„ავანტე“, პორტუგალიის მშრომელთა საყვარელი გაზეთი. პორტუგალიის ცენტრალური კომიტეტის მებრძოლი ორგანოა.

პორტუგალიაში ყოველწლიურად იმართება „ავანტეს“ დღესასწაული. სურათში: „ავანტეს“ ახალი ნომერი ლისაბონის მუშურ კვარტალებში.

საკდესის ფოტოჟურნალი

მეორე. მაშასადამე, ჭეშმარიტი დემოკრატია (თუ „დემოსი“ — ხალხია, ხოლო ხალხი მხოლოდ მშრომელი მასებია) გულისხმობს დემოკრატიას სწორედ „ხალხისათვის“, ე. ი. მშრომელი მასებისათვის და არა ექსპლოატატორთა კლასებისათვის.

მეორე დებულება პირველიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს.

აი აქ გადის წყალგამყოფი ხაზი, ვთქვათ, მარიუ სოარეშისეულ „დე-მოკრატიასა“ და ალვარო კუნიალისეულ დემოკრატიას შორის.

დიახ, კომუნისტები სხვა პოზიციიდან, ერთადერთი ჭეშმარიტი პოზიციიდან უყურებენ მოვლენებს. მათ IX ყრილობაზე მასებში შემთხვევით კი არ ისროლეს ახალი ლოზუნგი: „პორტუგალიასთან ერთად — დემოკრატიისაკენ!“.

კომუნისტებს მიაჩნიათ, რომ ის დემოკრატია, რაც 25 აპრილის რევოლუციამ მოიტანა — ბურჟუაზიული კლასებისთვისაა. კომპარტია მშრომელთა დემოკრატიისათვის იბრძვის!

ერთი ბურჟუაზიული გაზეთი ხუმრობს: პორტუგალია და იტალია მთავრობის პერმანენტული კრიზისებით ამტკიცებენ, რომ ხალხს უმთავრობოდაც შეუძლია თურმე არსებობა: ადრე საფრანგეთსაც იგივე ზნე სჭირდა, მაგრამ დე გოლმა მოარჩინაო.

გაზეთები წერენ, პორტუგალიას ახალი სახე სჭირდებაო.

ჰმ, ახალი სახე.

პორტუგალიურ ფაშიზმს სალაზარის სახე ჰქონდა კაეტანუს დროსაც. სალაზარის სახე ჰქონდა ფაშიზმს პორტუგალიაში, რადგანაც კაეტანუ თვითონ უსახო იყო. უსახო, ვითარცა სატანა, თუმცა პრეტენზია ჰქონდა, მეტად სახიერი ვარო.

ძლიერ და საშიშ დიქტატორთა ძალაც და უძლურებაც სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფო ლანდივით იმეორებს მათ მანკიერ და შიშისმომგვრელ თვისებებს, ხასიათს, კაპრიზებს, ზნეს თუ უზნეობას. დიქტატორის ბოროტი თვისება სახელმწიფოს ინფექციურ დაავადებასავით გადაედება ხოლმე. ამ თვისებით ავადდება მერე ჩინოვნიკთა არმია. ასე იყო სალაზარის დროს.

დღეს ახალ სახეს ეძებს პორტუგალია და ეს მეტად სიმპტომატურია.

მოგზაურობა ატლანტიკის სანაპიროზე

1979 წლის 5 ივნისი

პორტუგალიელმა მეგობრებმა დღეს ატლანტიკის სანაპიროს ქალაქები დაგვათვალისწინეს.

ჩვენი „მერსედეს-ბენცი“ და „პიჟო—604“ ატლანტიკის ოკეანის სანაპიროზე მიქრიან.

ცაში ატყორცნილან მაღალი ანძები.

ეს ანძები ნატოს ყური და თვალია. ისინი ევროპასა და ატლანტიკაში უსმენენ ყველას და ყველაფერს.

— აი, ეს არის იბერლანტა! — მეუბნება ერთი პორტუგალიელი კომუნისტი და ათასი ჭრელი დროშით მორთულ ფეშენებელურ შენობაზე მიითებს.

— იბერლანტა?

— დიახ, იბერლანტა. ნატოს სარდლობა იბერიის ატლანტიკაში. ის დასავლეთიდან იცავს ხმელთაშუა ზღვის კარაბჭეს.

ჰმ, იბერლანტა, იბერიის ატლანტიკა.

იქ, სადაც თავდება მიწა და იწყება წყალი, პორტუგალია არ თავდება. პორტუგალია გრძელდება ოკეანეშიც.

პორტუგალიელი და ოკეანე განუყოფელია.

ოკეანე ყველა პორტუგალიელის სულში ღელავს, რადგანაც ყველა პორტუგალიელში, ვით რკოში მუხა, ზის ვასკო და გამას სულის ნაწილი.

ზღვა, ზღვა, ზღვა... ზღვა და პორტუგალია განუყოფელია.

საზღვაო ნაოსნობის თაობაზე დადებული ხელშეკრულების შემდეგ შეიქმნა საზღვაო თანამშრომლობის მთელი სისტემა „პორტობალტიკა“, მასში შედის საბჭოთა კავშირის (რიგა-ვენტსპილსი), პოლანდიის, დასავლეთ გერმანიის და პორტუგალიის (ლისაბონი, პორტუ) ნავსადგურები.

ლისაბონის ნავსადგურში საბჭოთა გემები დგანან.

„ამინტერნი“ — ეწოდება საბჭოთა კავშირისა და პორტუგალიის საზღვაო კომპანიას, რომელიც საბჭოთა ხომალდებს ემსახურება ლისაბონსა და პორტუში...

„პორტობალტიკა“, „ამინტერნი“ ახალი სიტყვებია. ისინი ახალი შინაარსის გამოსახატავად შეიქმნა. მანამდე არ არსებული შინაარსი მანამდე არ არსებულმა სიტყვებმა გამოხატეს. ასეთია ახალ სიტყვათა დაბადების წინაპირობა.

აზორის კუნძულებს დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვთ. აშშ აზორის კუნძულ ტერშეირაზე სამხედრო ბაზისათვის ადგილობრივ მთავრობას 80 მილიონ დოლარს უხდის, ლისაბონის მთავრობას კი 60 მილიონი მანეთის იარაღს აწვდის.

აზორის კუნძულების არქიპელაგისკენ მექსიკასაც უჭირავს თვალი. აქ სურს მას შექმნას იმ საეჭრო ტანკერების საზღვაო ბაზა, რომლებმაც მექსიკური ნავთობი უნდა მიანოღონ ევროპელ მომხმარებლებს.

შორს ოკეანეში ჩაკარგულ აზორის ულამაზესი კუნძულებიდან აფრინდა ამერიკული ბომბდამშენი, ჭექა-ქუხილით გადაუარა ლისაბონის შემოგარენს და მისი ჩრდილი დაეცა კამოინშის ძეგლს...

— ეს კუნძულ ტერშეირადან მოფრინავს. იქ ბუდობენ ნატოს ამერიკულბრტყალიანი არწივები, — ამბობს ლისაბონელი კომუნისტი, ჩემი მეგზური, — იქ, იმ კუნძულზე აშშ თავისი სამხედრო-საჰაერო ბაზა აქვს. ათასამდე ამერიკელი ჯარისკაცი დგას ლაჟეშის ბაზაზეც.

აფრინდებიან იმ ბაზიდან თვითმფრინავები, გადახაზავენ, გათხუპნიან ჩვენს ლურჯ ცას და ისევ ოკეანეში ეშვებიან.

ქალაქ ბეჟის ახლოს ბუნდესვერსაც აქვს თავისი ავიაბაზა იქიდან გერმანული თვითმფრინავები აფრინდებიან ხოლმე, მეხთატეხით გადაუვლიან ლისაბონს და პორტუს და ისევ თავის ბაზაში ბრუნდებიან.

კუნძულ ფლორეშზე კი ფრანგებმა დაიდეს ბინა. ისინი ბალისტიკურ რაკეტებს ადევნებენ თვალყურს.

მიქრის ჩვენი „მერსედეს-ბენცი“ ატლანტიკის სანაპიროზე, ხელმარცხნივ რჩება იბერლანტა თავისი ჭრელი დროშებით. ნატოს ყველა ქვეყნის დროშას აფრიალებს იბერლანტას თავზე ატლანტიკის ქარი.

ლისაბონის ახლოს, ატლანტიკის სანაპიროზე „იბერლანტას“ ანჩებსა და დროშებს იქით ჩანს ერთი მკვეთრი მოსახვევი.

მას „სასიკვდილო მოსახვევი“ ჰქვია თურმე.

მენიშნა, ეს სიმბოლურია.

ნატოს ბაზის გაგრძელებას „სასიკვდილო მოსახვევი“ ჰქვია. „სასიკვდილო მოსახვევს“ იქით კი „ეშმაკის ხახაა“.

ხოლო იქვე ახლოს — „სიამოვნებათა სასაფლაო“. არ ვიცი, რამდენად

სასიამოვნო სავანეა იგი, მაგრამ ერთი კი ცხადია: აქ უთუოდ მინიშნებაა.

— ნატოს შტაბ-ბინა იბერიის ნახევარკუნძულზე „იბერლანტა“ — „სასიკვდილო მოსახვევი“ — „ეშმაკის ხახა“, — „სიამოვნებათა სასაფლაო“. როგორც იტყვიან, კომენტარები ზედმეტია.

სამხრეთ ატლანტიკაში პორტუგალია მუდამ მონაწილეობს სამხედრო მანევრებში.

პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობამ მოითხოვა ქვეყნის ატლანტიკის პაქტიდან, ნატოდან გამოსვლა.

ამის პირობად ყრილობამ მიიჩნია საერთაშორისო დაცხადულობის შემდგომი შენელება, მშვიდობის განმტკიცება, მშვიდობიანი თანაარსებობა და სამხედრო ბლოკების ორმხრივი ლიკვიდაცია.

პარტიის ყრილობამ ისიც მოითხოვა, რომ პორტუგალია არ შევიდეს საერთო ბაზარში, რადგანაც საერთო ბაზარი ბურჟუაზიის კლასობრივ ინტერესებს ემსახურება.

ამავე დროს ყრილობამ დასაშვებად მიიჩნია თანამშრომლობა საერთო ბაზართან. წევრობა ერთია, თანამშრომლობა — მეორე.

გავიარეთ ატლანტიკის ოკეანის სანაპიროზე ლამაზი საკურორტო ქალაქი ეშტორილი. ეს, რა თქმა უნდა, მონტე-კარლო როდია, მაგრამ ესეც არისტოკრატიული ქალაქია თავისი კაზინოებით.

ლენინური პრემიის ლაურეატს ჟორჟი ამადუს ერთ-ერთ თავის რომანში დახატული აქვს ამ ქალაქის ცხოვრება.

გემები მიცურავენ ოკეანეში.

პორტუგალია უცნაური ქვეყანაა. მსოფლიო ბაზარზე პოზიცია რომ შეინარჩუნოს, თვითონ მდარე ლვინოს იტოვებს სახმარად, ან შემოაქვს მდარე ლვინო სხვა ქვეყნებიდან, თავისი საუკეთესო ლვინოები კი მსოფლიო საექსპორტო ბაზარზე გააქვს. ასე რომ არ მოიქცეს უმოსავლო ნელს, მოსაველიან ნელს კლიენტურას დაკარგავს.

ასევე იქცევა თევზის ბაზარზეც.

სარდინის თევზის საუკეთესო ხარისხის კონსერვები უცხოეთის ბაზრებზე გააქვს. თვითონ კი განსაკუთრებით კათოლიკური ორმოცდლიანი დიდმარხვის დროს, იაფფასიან „ვირთევზას“ მიირთმევს. ამ სადიდმარხვო თევზის დასაჭერად პორტუგალიელი მეთევზეები ჩრდილოეთ ატლანტიკაში მიდიან ან ნიუფაუნდლენდის მეჩხერ წყლებამდე აღწევენ...

ესაა მათი „აღზევანი“.

ასე მოქმედებს კათოლიკური დიდმარხვა და ბიბლია თევზჭერაზე, ზღვაოსნობასა და მსოფლიო ბაზარზე...

იცვლება პეიზაჟები.

პორტუგალიაში კლიმატი ხმელთაშუაზღვისაა, ოღონდ მაინც ოკეანური ტიპისა.

ჩრდილოეთ პორტუგალიაში დროზე წვიმს, დროზე გრილი ნიაფი უბერავს, მთაში დროზე მოდის თოვლი, სამხრეთ პორტუგალიაში — კი ზაფხულში აუტანელი ხვატი და პაპანაქებაა, ბალახი ზეზეურად იწვის, მზე აცხუნებს, ზაფხულში ცა წვიმას კი არა, ცვარს არ იმეტებს. ზაფხულში ღრუბლებისაგან დავიწყებული ქვეყანაა. სამაგიეროდ ზამთარში წვიმს და თოვს...

სიცხეში გაზრდილი კაცი და წვიმაში გაზრდილი კაცი ერთი არ არის ხასიათით და ბუნებით...

ძნელი როდია პორტუგალიაში მეზღვაური და ზღვის კაცი გახდე.

თვითონ პორტუგალია, როგორც აქაური გეოგრაფები ამტკიცებენ, ოკეანისკენ იმდენად დახრილია, ატლანტიკისკენ იმდენად დაქანებული სიბრტყეა, რომ, როგორც არ უნდა შეიკავო თავი, ერთხელ მაინც ჩასრიალდები ოკეანეში.

ატლანტიკის ოკეანეში საბჭოთა გემებიც დაცურავენ. საზღვაო გზები საბჭოთა ნავსადგურებიდან ლისაბონამდე და პორტუმდე 1974 წლის 20 დეკემბერს გაიხსნა.

ჩვენს თავზე პორტუგალიის ცაში საბჭოთა თვითმფრინავი ლალად მიფრინავს ლისაბონისაკენ.

პირველად საჰაერო ხაზი ლისაბონი — მოსკოვი 1974 წლის 11 დეკემბერს გაიკვალა.

კაპო და როკა პეროპის ბოლო წერტილი

მივალწიეთ ევროპის ბოლო წერტილს. აქ თავდება მიწა და იწყება წყალი.

მაგრამ პორტუგალია არ თავდება კაპო და როკასთან... კიდევ 12 საზღვაო მილის მანძილზე მისი წილი ოკეანე ხმაურობს. კიდევ უფრო ღრმად იჭრება ატლანტიკაში პორტუგალიის ეკონომიკური ზონა. ორასი მილის მანძილზე მისია ოკეანე.

იქ მისი ბადე იჭერს თევზს, იქ მისი მებადური ბატონობს ოკეანეზე...

უფრო შორს — ნეიტრალური წყლებია და სწორედ იქ არავინაა ნეიტრალური. იქ ყველა აქტიურობს. ნეიტრალური წყლები ყველას თავისი ჰგონია.

საარვისო წყალი ყველასია და წყალს ზემოთაც ის კანონები ბატო-

ნობს, რაც წყალქვეშ: ზვიგენები ყლაპავენ ლიფსიტებს, დიდი არ ინდობს მცირეს, ძლიერი — სუსტს.

ოკეანეს ეცინება ადამიანის ეფემერულ ვნებებზე: ოკეანე ერთია და განუყოფელი. ის არ ცნობს მის დაყოფას პორტუგალიის თუ ესპანეთის ატლანტიკად, ის ტალღის ერთი მოსმით შლის ადამიანების მიერ გავლებულ ზღვარს და თავის ოკეანურ მთლიანობას აღადგენს ისევ...

როცა შორეულ კუნძულებზე ფიქრობ, უნებლიეთ გახსენდება პე-მინგუეის დაუმთავრებელი რომანი „კუნძულები ოკეანეში“...

ჩვენ, ადამიანები, თვითონ ვართ კუნძულები ცხოვრების უკიდვრებო ოკეანეში...

ჩვენ ვებრძვით ოკეანეს, ოკეანე გვებრძვის ჩვენ...

გავცქერი იქ, შორეულ, უხილავ კუნძულებს და ვფიქრობ, რა უძლეველი ძალაა ის ძალა, რომელმაც სალაზარისა და კატანუს რეჟიმის პირობებში ოკეანის ეს ბობოქარი ტალღები გადალახა და იმ შორეულ კუნძულებზე მრისხანე კომუნისტური იატაკქვეშეთი შექმნა.

ეს ადამიანები ხომ ოკეანეზე და ფაშიზმზე ძლიერნი არიან!

მათ შორის იყო ალვარო კუნიალი.

ძლიერი ხარ, ატლანტიკის ოკეანევ, განი არ გაკლია და სიღრმე, მაგრამ ადამიანი შენზე ძლიერია, შენზე ღრმაც არის და შენზე განიერი მხარბეჭიც აქვს მას.

ამიტომ მაქვს იმედი, რომ ის ოკეანესაც უპატრონებს და პლანეტასაც.

ატლანტიკის ოკეანის ტალღები ძალუმად ეხეთქება იბერიის ნახევარკუნძულის ჭაღარა მიწას...

ძველი, ლეგენდების ბურუსით მოცული იბერიის მიწაზე მდებარეობს პორტუგალია...

აქ მიწაც ინახავს თავის საიდუმლოს და წყალიც.

მიწა — იბერიის საიდუმლოს მალავს, წყალი — ატლანტიდის საიდუმლოს... ფილოსოფოს პლატონის ატლანტიდის საიდუმლოს...

და დღეს ქართველი, ჩვენი ამიერიბერიელი, შინაგანად, ქვეცნობიერისა და გაცნობიერებულის ზღვარზე გრძნობს, რომ რაღაც აკავშირებს, ანათესავებს ორივესთან — იმიერიბერიასთანაც და იმ ლეგენდარული ატლანტიდის დაღუპულ ცივილიზაციასთანაც. თითქოს მიძინებული გონება იღვიძებს, თვალებს იფშვნეტს და წარსულს იხსენებს საღათას ძილის შემდეგ... ბევრი რამ გაირკვა, მაგრამ გასარკვევი და დასადგენი უფრო მეტია...

ევროპის ბოლოს იქ, კაბო და როკაში, სადაც თავდება მიწა და ინწყება წყალი, დგას ერთი დიდი სვეტი.

მას სვასტიკა ახატია.

გული მტკივა, რომ ამერიკიდან მომავალ კაცს ევროპის თავში სვას-
ტიკა ხვდება.

ან იქნებ ვინმემ თქვას, აქ ევროპის დასასრულიაო.

არც ევროპის თავში ვარგა სვასტიკა და არც ბოლოში.

ყველას, ვინც კაბო და როკას მიაღწევს, დიპლომს აძლევენ. ძველი
გრაგნილების იმიტაციას წარმოადგენს ეს დიპლომი. ამ დიპლომში წე-
რია, რომ თქვენ ევროპის ბოლო წერტილს მიაღწიეთ.

ჩვენც დაგვირიგეს ასეთი დიპლომები.

შემდეგ სინტრასკენ განვაგრძეთ გზა.

აჰა, ესეც სერა-დი-სინტრა...

666 მეტრი ზღვის დონიდან.

მყინვარის, უშბის, იალბუზის, შხელდის, შხარას ძირში გაზრდილი
ქართველის თვალში ეს სინტრა მხოლოდ ლამაზი ბორცვია.

აქ კი სერა — „მთა“ ჰქვია.

სხვა საქმეა პორტუგალიის უმაღლესი მწვერვალი სერა — ეშტრელა.
ის თითქმის 2.000 მეტრის სიმაღლეზეა ზღვის დონიდან. სულ რაღაც 9
მეტრი აკლია.

ეს მართლაც „სერაა“.

ჩვენი მანქანა „პიჟო — 604“ მონსერატის ციხე-სიმაგრეზე ავიდა.

აქ ოდესღაც ცხოვრობდა ჯორჯ გორდონ ბაირონი. სტუმრად იყო
პორტუგალიელი პრინცესას სასახლეში.

სინტრაში, მონსერატის მთაზე, ნეოორიენტალისტური სტილის სა-
სახლე დგას და ირგვლივ ინგლისური ტიპის გრანდიოზული სამეფო ბა-
ღია.

აქ წამოიძახა ბაირონმა:

„ო, სინტრა, სამოთხე ხარ, შენ!“

პორტუგალია ტურიზმის კლასიკური ქვეყანაა.

ტურიზმისათვის მართო ლამაზი ოკეანე, მშვენიერი მთები და მინე-
რალური წყლები არ არის საკმარისი.

თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმი დიდ კაპიტალდაბანდებებს
მოითხოვს.

ღვთის ყველა წყალობით შემკულ პორტუგალიას სწორედ ვალუტა
უჭირს....

როგორ მართავს ამ პროცესს მთავრობა?

უცხოეთის ბიზნესმენებს, ფირმებს, კომპანიებს, რომლებიც კაპიტალს

დააბანდებენ პორტუგალიის ტურიზმის განვითარების მიზნით, პირველი ათი წელი არ მოუწევთ კაპიტალბრუნვის გადასახადის გადახდა, ხოლო მომდევნო 15 წლის განმავლობაში ისინი გადასახადის მხოლოდ 50%-ს იხდიან.

ეს მეტად შეღავათიანი პირობები იტაცებს დასავლეთ გერმანიის, დიდი ბრიტანეთის, ნიდერლანდების ჯიბესქელ ბიზნესმენებს.

ამჯერად 100 ათასი ადგილია პორტუგალიის სასტუმროებში. 50 ათასი ადგილი სასტუმრო სახლებში, რომლებსაც ჯერ არა აქვთ მიკუთვნებული კლასი.

რევოლუციამდე 4 მილიონი ტურისტი მოდიოდა სტუმრად ამ ქვეყანაში. ახლა 3 მილიონი, მაგრამ ტურისტები მაინც 25 მილიონ კონტოს მოგებას იძლევიან.

ერთი კონტო ათასი ესკუდოა.

ტურისტთა ნაკადი შემცირდა, ჯერ ერთი, ინფლაციასთან დაკავშირებით, და მეორეც, კომფორტს მიჩვეულ უცხოელ ტურისტებს მიაჩნიათ, რომ 25 აპრილის შემდეგ, როცა სასტუმროების მფლობელები განდევნეს, ხოლო მათ მაგივრად ნაკლებად გამოცდილი მუშები დააყენეს, სერვისი გაუარესდა და ტურისტებიც ევროპის სხვა ქვეყნებს მიანყდნენ.

სასტუმროები დაცარიელდა. მაგრამ ამ დროს ახალი კლიენტურა გაჩნდა.

ამბოხებული ანგოლისა და მოზამბიკის მიერ ოკეანეში გადაყრილი პორტუგალიელი კოლონიზატორები რეპატრიანტებად ბრუნდებოდნენ სამშობლოში. სწორედ იმათ შეაფარეს თავი დაცარიელებულ სასტუმროებს.

ჯუნგლებში ცხოვრებას მიჩვეულმა პლანტატორებმა ლუქსისა და პირველი თანრიგის სასტუმროების კომფორტს ვერა გაუგეს რა და აფრიკულად გააჩანაგეს მაღალი, ევროპული და ამერიკული კლასის სასტუმროები.

უცხოელი ტურისტები სათოფეზე არ ეკარებოდნენ იმ სასტუმროებს, სადაც ფრელიმოსა და ემპელას მიერ ზღვაში გადაგდებული კოლონიზატორები და მეკობრეები იყვნენ გაჩერებული. ისინი რალაციტ პგავდნენ ზღვის ყაჩაღების კლასიკურ ტიპებს, ასე უხვად რომ გვხვდებიან სტივენსონის თუ სხვა მწერლების რომანებში.

მაღე სკანდინავიის მდიდარმა ქვეყნებმა კრედიტები გაიღეს და დევნილ კოლონიზატორებს სახლები აუშენეს პორტუგალიაში.

სასტუმროები ისევ დაუბრუნდათ ტურისტებს.

სასტუმროები ფეშენებელური და კომფორტაბელურია. ავილოთ თუნდაც სასტუმრო „ლიუბოა პენტა პოტელი“ ან „სინტრა ეშტორილ“.

ამ სასტუმროებს აქვთ დიდი რესტორნები, კაფეები, ღამის ბარები,

სააქტო დარბაზები საერთაშორისო კონგრესებისათვის, სპორტული დარბაზები, ცისფერი საცურაო აუზები, გოლფის, ჩოგბურთის, ფრენბურთის სათამაშო მოედნები, ავტოსერვისი, კაზინო, დისკოთეკა, ტელე, რადიომუსიკალური და მთელი რიგი სხვა სერვისები. სასტუმროებში ჰაერი კონდიციონირებულია.

დოლარის წინაშე ესკუდოს 15%-ით დეველვაციამ ტურისტების ნაკადები კვლავ დასძრა პორტუგალიისაკენ.

პორტუგალიას სამი საკურორტო ცენტრი აქვს: ყველაზე აღიარებულია კოშტა დუსოლ, რომელიც ლისაბონს დასავლეთიდან აკრავს.

პორტუგალიის სამხრეთში საკურორტო მარგალიტია ალგარვი. აქ მზე წელიწადში 3.000 საათს ანათებს.

ტურიზმისა და კურორტების მესამე ცენტრად ოკეანეში ჩაკარგულ სუბტროპიკულ მადეირას მიიჩნევენ...

— მადეირასთან ოკეანის ტალღასაც ღვინის გემო აქვსო, — ამბობენ პორტუგალიაში.

— ეგ არ დაიჯეროთ. ეგ პოეტების მოგონილია. მე გავსინჯე, მაგრამ ტყუილი აღმოჩნდა. ოკეანე იქაც მლაშეა, — თქვა ერთმა ამერიკელმა ტურისტმა.

ო, რა ღარიბი იქნებოდა კაცობრიობა, ის ასეთი პრაგმატიკოსი ტურისტებისაგან რომ შედგებოდეს?!

იმ მეტაფორის ლამაზი ტყუილი მიჩვენია ამ ბუღალტერივით მშრალი პრაგმატიკოსის მახინჯ სიმართლეს.

პორტუგალიაში 62 კურორტი მარგალიტებივითაა აკინძული ატლანტიკის მშვენიერ სანაპიროზე.

62 სუბტროპიკული კურორტი!

ჩრდილოეთ პორტუგალიის მთებში მიმოფენილია დიდებული სათხილამურო კურორტები.

ამ „კურორტულ სამოთხეში“ მიქრის ჩვენი „მერსედესი“ და „პიჟო“. პორტუგალიის სხვა 80 ქალაქსა და სოფელში იბერიის უძველესი მინის წიაღიდან სცემს მინერალური წყლები.

ლისაბონი ტურიზმის დედაქალაქიცაა.

სეთუბალში ყოფნის დროს, პორტუგალიელმა კომუნისტებმა კუნძული ტროა და სერა-არაბიდას მთებიც გვაჩვენეს. ეს მსოფლიო ტურიზმის მექაა.

მივყევით ოკეანის სანაპიროს.

სერა-არაბიდას მთებზე მეფობს ჟამი გაზაფხულისა და ზაფხულის შეყრისა...

თვითონ სერა-არაბიდა ოკეანეზე მეფობს...

სერა-არაბიდა არაბეთის მთებია....

ვინ დაარქვა არაბეთის მთები პორტუგალიაში ძველი იბერიის მიწაზე აღმართულ მთებს? ეს მთელი ისტორიაა.

713 წელს არაბებმა ცეცხლითა და მახვილით გადაიარეს იბერიის ნახევარკუნძული.

მთელი ესპანეთი დამასკოში მჯდომ არაბთა ხალიფას დაუქვემდებარეს.

აი ამ მთებს, სადაც ჩვენი მანქანების კორტეჟი მიქრის ოკეანისპირა ლამაზ პეიზაჟებს შორის, იმ დროიდან ჰქვია სერა-არაბიდა. დიდი ხანია არაბი დამპყრობლები იბერიიდან განდევნეს, ამ მთებს კი კვლავ ჰქვია სერა-არაბიდა.

მდინარეების გასწვრივ მტირალა ტირიფები და ალვის ხეები დგანან, ათასში ერთხელ ბზის რაყა გამოჩნდება... ან წაბლის ტყე იელვებს, ჰყვავის როდოდენდრონი... სურნელს აფრქვევს საკმევლის ხე...

პორტუგალიელთა წინაპრები — ლუზები მამაცი და მეომარი ხალხი იყო.

ეპილეფსიანმა კართაგენელმა მხედართმთავარმა ჰანიბალმა დალუპაო ლუზები, ასე ამბობენ პორტუგალიელები.

ჰანიბალმა წაჰკიდაო ლუზები ვერაგ რომაელებს.

200 წელი იბრძოლა პატარა ლუზიტანიამ რომის მსოფლიო იმპერიის წინააღმდეგ.

ექვსი საუკუნე გრძელდებოდა რომაელთა ბატონობა ლუზთა მიწაზე.

ჰანიბალის დროს აქ იბერია იყო და ლუზები ლუზურად ლაპარაკობდნენ... გამარჯვებულმა რომაელებმა მშობლიური ენა დაავინყეს ლუზებს და აქ ხალხური ლათინური ენის საფუძველზე ჩამოყალიბდა გვიან ესპანური და პორტუგალიური ენები, რომლებშიც ლუზური, იბერიული ელემენტებიც შეიჭრა.

არ არის გასაკვირი, რომ ლუზიტანიამ ენა დაკარგა მრისხანე რომაელების ხელში. საკვირველი ის არის, თუ მეზობლად, ყურის ძირში მცხოვრებმა ბასკებმა თავიანთი ენა როგორ შეინარჩუნეს, როცა ესპანეთსა და პორტუგალიაში მცხოვრებმა სხვა ტომებმა ეს ვერ შეძლეს?!

ესეც ისტორიის საოცარი გაკვეთილია.

• •

ბუნებრივია, პორტუგალიელ მეგობრებს სურთ გვაჩვენონ ლისაბონი, დედაქალაქის თანამგზავრი ქალაქები, სოფლები, ატლანტიკის სანაპირო,

მატერიალური კულტურის ძეგლები, ისტორიული, მემორიალური ადგილები, გაგვაცნონ თავიანთი ხალხის ყოფა, მისი მდიდარი სულიერი კულტურა.

თავისუფალ დროს, რომელიც ძალიან ცოტა გვაქვს, დელეგაცია ეცნობა პორტუგალიას და მის დედაქალაქს.

ლისაბონი ევროპისა და მსოფლიოს ერთ-ერთი უძველესი კულტურული ცენტრია.

1779 წლიდან არსებობს ლისაბონის მეცნიერებათა აკადემია.

1788 წლიდან — ლისაბონის უნივერსიტეტი. ერთ-ერთი საუკეთესო უნივერსიტეტი ევროპაში. 1796 წლიდან — ეროვნული ბიბლიოთეკა 500 ათასიანი წიგნადი ფონდით.

დავათვალიერეთ ისინი.

და აი უკვე ჩვენს წინაა თეატრალური ლისაბონი...

აი, ლისაბონის თეატრი „სან კარლუში“, ეროვნული თეატრი „ალმეიდა გარეტი“.

ალმეიდა გარეტი ყველაზე დიდი პორტუგალიელი დრამატურგია, პორტუგალიური თეატრის მამის ჟილ ვისენტის შემდეგ. მის ერთ პიესაში გამოყვანილი პატრიოტი დედა თავისი ხელით აწვდის იარაღს შვილებს და მათ მამულის დასაცავად ბრძოლის ველზე აგზავნის.

დედის ასეთი სახე რაღაცით ილია ჭავჭავაძის „ქართველის დედას“ გვაგონებს.

პორტუგალიური თეატრის მამაა დიდი დრამატურგი ჟილ ვისენტი, რომელიც 250 წლით დაივიწყეს პორტუგალიელებმა, რომ ხელახლა აღმოეჩინათ.

ჟილ ვისენტის ზოგიერთი გმირი, რა თქმა უნდა, ეს შედარება მეტად პირობითია, რაღაცით გვაგონებს დავით კლდიაშვილის „შემოდგომის აზნაურებს“. კერძოდ კი იმით, რომ ვისენტის გმირები ღარიბი აზნაურები არიან, რომლებსაც შიმშილით კუჭი უხმებათ, მაგრამ იმავე დროს კუდაბზიკობენ, კუდი ყავარზე აქვთ გადებული...

ლისაბონის საოპერო თეატრში „სან კარლუში“ რევოლუციის შემდეგ შეიქმნა ახალი საბალეტო დასი. სოფლებში ყალიბდება კულტურის ცენტრები. პროვინციულ ქალაქებში მცირე თეატრები იქმნება.

ხელოვნებას აზიარებენ ბავშვებს.

თეატრი, ფერწერა, მუსიკა, დრამა და ბალეტი საღაზარს ფეხზე ეკიდა. არც ბევრი რამ გაეგებოდა მათში და არც იცოდა რისთვის იყო ყოველივე ეს საჭირო: „თეატრი არმია ხომ არ არის, რომ რამეში გამოგადგეოთ“, ამბობდა დირექტორი.

ეროვნული ბალეტი, მათ შორის დასი „ვერდე გაიო“, უცხოელი და

ლისაბონი. მარკუზ დი პომპაღის მოედანი.

ფოტო ვ. პოლიაკოვსკისა. საეფესო

პორტუგალიელი ხელოვნებათმცოდნეების აზრით, უფრო ენთუზიაზმით გამოირჩევა, ვიდრე ხელოვნებით.

პორტუგალიურმა კინომ კონკურენცია საკუთარ ნაციონალურ ეკრანზეც ვერ გაუწია ამერიკულ და ევროპულ ფილმებს.

მუსიკაში ლუიშ დი ფრეიტაშ ბრანკოს სახელია ყველაზე მეტად ცნობილი.

ის ახალი პორტუგალიური მუსიკის მესვეურადაა გამოცხადებული.

ათასწევრად მორთულ პორტუგალიას ფერადი ტელევიზია არ გააჩნია.

შავ-თეთრია ლისაბონის ტელეეკრანი.

ამ ეკრანზე ხშირად უჩვენებენ, როგორც აქ ამბობენ, „იმპორტირებულ ტელეპროგრამებს“, საბჭოთა, ამერიკულ და ინგლისურ ბალეტებს, იტალიურ ოპერას, „ლა სკალას“ სპექტაკლებს, ბრაზილიურ ფილმებს, რომლებიც პორტუგალიურ ენაზე იქმნება.

25 აპრილის რევოლუციამ ის სიკეთე მოიტანა, რომ აკრძალულია ყოველგვარი აკრძალვა სპექტაკლისა, ფილმისა თუ წიგნისა.

— სალაზარი კი სწორედ ცენზურით კლავდა სიტყვის თავისუფლებას თავისი ჯოჯოხეთის პირველ წრეში, მეორე წრეში — კლავდა ნიჭს, მესამეში — შემოქმედებით განწყობასა და უნარს, მეოთხეში — ფიზიკურად სპობდა იმით, ვინც პირველ სამ წრეს გაუძლებდა და მაინც თავისას არ იშლიდა, — წერს აქაური პრესა.

სალაზარის ეპოქაში გაბედული ახალგაზრდა მწერლები უფრო ხშირად ციხის საკანში ისხდნენ, ვიდრე სამუშაო ოთახში. მათ სალაზარის წინააღმდეგ ბრძოლით უფრო გაითქვეს სახელი, ვიდრე მწერლობით. ასეთი იყო ის დრო.

„ლიტერატურულ ჰორიზონტზე მაინც არ ჩანან გიგანტები!“ — მოთქვამს პრესა.

— მეამბოხე ახალგაზრდა ტალანტები რევოლუციის შემდეგ თითქოს დამშვიდდნენ. ადრე მათი პროტესტის ხმა ატლანტიკის გამოღმიდან ოკეანის გაღმა აღწევდა. ადრე ისინი ციხეში ისხდნენ. ახლა საწერ მაგიდას და მოლბერტს მიუსხდნენ, ხელში კალამი, ფუნჯი და საჭრეთელი აიღეს... მათ თავისი საქმე გააკეთეს... შემოქმედებისათვის საჭირო თავისუფლება მოიპოვეს. ახლა დიდ ლიტერატურას და ხელოვნებასაც შექმნიან, — იმედს გამოთქვამს გაზეთი „დიარიუ“.

ყურადღება ექცევა ეროვნულ კულტურას: ხელოვნებას, ლიტერატურას, არქიტექტურას, ისტორიას...

პორტუგალია კულტურაში საგრძნობი თვისებრივი ძვრების წინაშე დგას.

ასე ფიქრობენ მიმომხილველები, სპეციალისტები, ჟურნალისტები...

ლისაბონში მოვბრუნდით თუ არა, გულბენკიანის მუზეუმში წავიყვანეს პორტუგალიელმა მეგობრებმა.

პორტუგალიურ ხელოვნებაზე როცა ლაპარაკობენ, უსათუოდ ახსენებენ გალუსტ გულბენკიანს. ის ხელოვნების მფარველი იყო. თავად კი არაფერი შეუქმნია.

ეს ცნობილი მეცენატი სომხური წარმოშობის „ნავთობის მეფე“ ყოფილა. მისი გარდაცვალების შემდეგ დარჩა გულბენკიანის მდიდარი მუზეუმი, სურათებისა და ქანდაკებების დიდი გალერეა. არსებობს გულბენკიანის ფონდი. ის აფინანსებს სასწავლებლებს, საავადმყოფოებს, სამეცნიერო-საკვლევ ცენტრებს, ხელოვნებას. ფონდის კომპლექსში შედის გულბენკიანის მუზეუმი ლისაბონში, ბიბლიოთეკა 400 ათასი წიგნით, ორი სააქტო დარბაზი, ამფითეატრი ღია ცისქვეშ და მრავალი სხვა.

გულბენკიანის ფონდი აფინანსებს „გულბენკიანის ბალეტს“ და ლისაბონის სიმფონიურ ორკესტრს.

ეს ორკესტრი ამას წინათ საბჭოთა კავშირში იყო გასტროლებზე.

ფონდი აფინანსებს კულტურულ გაცვლას ქვეყნებს შორის, უნიშნავს სტიპენდიებს ხელოვნების დარგის სტუდენტებსა და ასპირანტებს...

დღეს დავათვალიერეთ ბელემის საზღვაო ციხე-სიმაგრე.

ტორე დე ბელემის ციხე-სიმაგრე რიო ტეჟუს ტალღებშია შეჭრილი. ტორე დე ბელემი ლისაბონის სიმბოლოა.

ის 1515—1521 წლებში აშენდა მანუელ I-ის დროს.

ზღვის მოტივებით შემკული არქიტექტურა, პალმებით დამშვენებული ნაპირი, დიდი მწვანე ველი, ზღვასავით ფართო რიო-ტეჟუ და შორეული ოკეანის სუნთქვა...

ბელემის სანაპიროზე დგას ზღვაოსანთა ძეგლი.

„მონუმენტი დას დესკობერტას“. ის 1960 წელს იქნა აღმართული ინფანტ ენრიკე ზღვაოსნის გარდაცვალებიდან 500 წლისთავის აღსანიშნავად.

მონუმენტი ლეოპოლდ დე ალმეიდას ნამუშევარია. ინფანტ ენრიკეში-სა და ზღვაოსანთა ძეგლის უკან, ნაპირზე ვეებერთელა რუკაა მარმარილოში გამოჭრილი.

ეს პორტუგალიისა და მისი ზღვისგალმა ტერიტორიების გეოგრაფიული და ისტორიული რუკაა.

აქ ჩანს მადეირა და აზორის არქიპელაგები, რომლებიც XV საუკუნის დასაწყისში დაიპყრეს პორტუგალიელებმა.

აქვეა გვინება და გვერდით მისი დაპყრობის თარიღი 1433, ეკვატორი — 1472 წელი, კეთილი იმედის კონცხი — 1486 წ., ინდოეთი — 1498 წელი, ბრაზილია — 1500 წელი, გოა — 1510 წ., მალაკა — 1511 წ., მოლუკის კუნ-

ძულები — 1512 წ., ცვილონი — 1515 წ., სამხრეთ ჩინეთი — 1517 წ., მაკაო — 1557 წ. და სხვა.

აქ მოდიან ძველი კონკისტადორები და ძველ კოლონიურ დროს მისტირიან....

მოდიან ახალი თაობები ამ რუქასთან და გაოცებულნი არიან თავიანთი წინაპრების ნამოქმედართ...
1498 წელს ვაშკუ და გამამ ინდოეთის გზა აღმოაჩინა.

1500 წელს კაბრალმა გზა გაკვალა ბრაზილიისაკენ.

1147 წელს, რეკონკისტას პერიოდში, აფონსო ენრიკეშმა ლისაბონი წაართვა არაბებს და პორტუგალიის დედაქალაქად გამოაცხადა.

როგორ ჰგავს ეს ფაქტი დავით აღმაშენებლის მიერ ტფილისის აღებას, არაბების ამოჟლეტას და ტფილისის დედაქალაქად გამოცხადებას?!

მე-12 საუკუნეში, ინფანტ აფონსო ენრიკეშის დროს, ლისაბონი პორტუგალიის დედაქალაქი გახდა, ხოლო ენრიკეში — პორტუგალიის პირველი მეფე.

ენრიკეშის ავენიუ, ენრიკეშის ძეგლი, ენრიკეშის ხმალი, რაღაცით გორგასლისა და ერეკლეს ხმალს რომ გვაგონებს, შვენიის დღევანდელ ლისაბონს და პორტუგალიის ისტორიას ერთდროულად.

გეოგრაფიულმა აღმოჩენებმა წარმოშვეს კოლონიების ისტორიოგრაფია, მოთხრობები საზღვაო კატასტროფებზე, საშიშ შორეულ მოგზაურობებზე, ზღვის გაღმა გეოგრაფიული აღმოჩენების აღწერა და ა. შ.

XVI საუკუნეში პორტუგალია დიდ მსოფლიო მოგზაურთა და მეზღვაურთა ქვეყანა გახდა.

თვალსაჩინოა პორტუგალიის როლი დიდ გეოგრაფიულ აღმოჩენებში და დედამიწის შემსწავლელ მეცნიერებათა განვითარებაში.

ლისაბონს თავს დასცქერის უძველესი ციხე-სიმაგრე კასტელო დე სან-ჟორჟე. როცა ამ სან-ჟორჟეს ციხე-სიმაგრიდან დასცქერი ლისაბონს, ის ათას ერთი ღამის ზღაპრულ ქალაქს ჰგავს.

აი, ის ადგილები, სადაც ცეცხლი ენთო ინკვიზიციას.

1759 წელს ინკვიზიციას წაართვეს ცეცხლი. ის ფრანგული განმანათლებლობის ტალღებმა ჩააქრეს ატლანტიკის ნაპირებზე.

კარლ მარქსი გამახსენდა. „პირენეებმა გზა ვერ გადაუკეტეს (პორტუგალიისაკენ) მე-18 საუკუნის ფილოსოფიას“, — წერდა ის.

— აი, ლისაბონის ნოტრ-დამი — ტაძარი „სე“. მისი გოთიკური ფანჯრებიდან მე-12 საუკუნე იმზირება.

აი, ძველებური ტავერნა.

უკრავს ეროვნული ხალხური, ფოლკლორული ორკესტრი...

ვიღაც ბრმა ვირტუოზის ხელში ტირის გიტარა...

და მთელი ტავერნა ხმას აყოლებს ძველ, ნაცნობ მელოდიებს, რომლებ-

საც ზედიზედ ასრულებენ ტავერნებისა და დიდი საესტრადო სცენების ლისაბონური ვარსკვლავები.

რამდენი სიფაქიზე და მელოდიურობაა პორტუგალიურ სიმღერებში...

აგერ, მელოდია პორტუგალიიდან შორს უცხოეთში გადაკარგული უმუშევრისა... ის ხმით კი არა, ცრემლებით სრულდება...

პოეტი და ფიზიკოსი ანტონიო ჟედანი 50 წლისა იყო, როცა ლექსების პირველი წიგნი გამოაქვეყნა. ახლა საქვეყნოდ ცნობილი პოეტია. ის თანაუგრძნობს მშრომელ ხალხს, მშრომელ პორტუგალიას.

როცა მე ვტირი,

განა მე ვტირი?!

ადამიანთა ვაება ტირის,

რომელიც მუდამ იყო ამქვეყნად.

ცრემლი ჩემია,

ტკივილი — სხვისი...

ამ ლექსს კითხულობდა და მღეროდა ძველ ტავერნაში ზრმა მეარლანე.

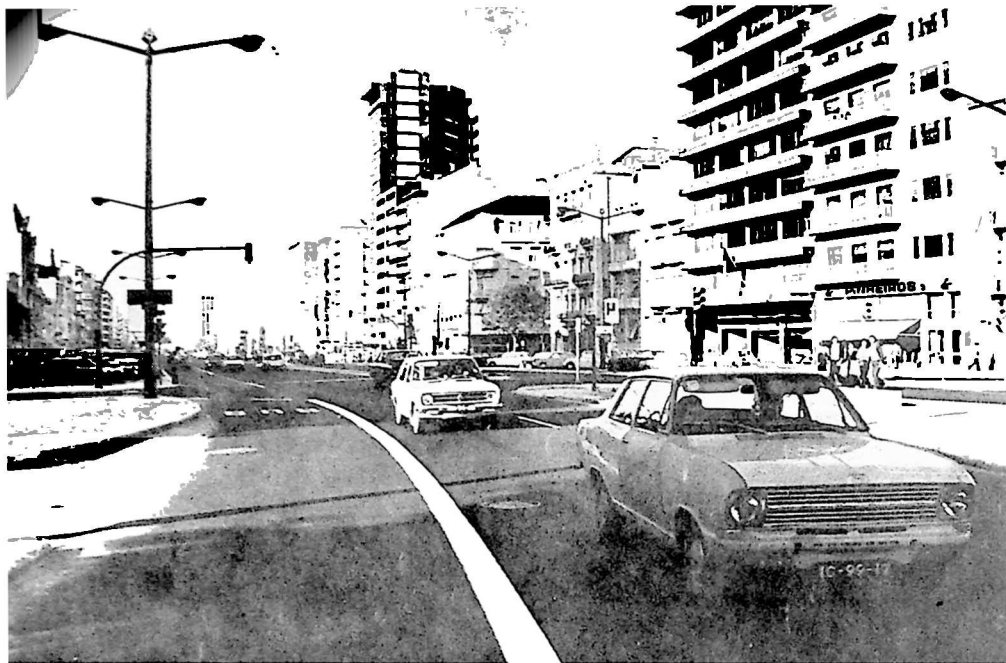
პორტუგალია მდიდარია ისტორიული ძეგლებით (რომელი ერთი დავასახელო), არქიტექტურული ანსამბლებით, მაგრამ არის ისტორიული ძეგლების ერთი სახეობა, რომელსაც ვერც ერთ მეგზურში ვერ აღმოაჩენთ. ეს პორტუგალიელთა სახლების კედლები გახლავთ.

ჰმ, სახლის კედლები! რამდენი სიკეთეა მათში განსახიერებული... მაგრამ პორტუგალიის სახლის კედლები ისტორიულ ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენენ. არც მთლად ისეა საქმე, რომ პორტუგალიაში იმდენი ქალღმერთი არ ჰქონდეთ, რომ საკუთარი ერის ისტორია დაწერონ. მაგრამ მაინც, ისტორია, კლასთა ბრძოლის ისტორია ჯერ სახლების კედლებზე იწერება, შავად, რომ მერე ისტორიკოსებმა თავიანთ ნაშრომებში გადაათეთრონ. მე მხედველობაში მაქვს ლოზუნგები, რომლებიც აწერია სახლების კედლებს. ამ ლოზუნგებს დემონსტრანტები წერენ.

სახლების კედლებმა თვით ისტორია შეიკედლეს.

პოეტი ჟოან დე დეუსი მართალია, როდესაც ამბობს ერთ სონეტში: მე ჩემს სევდას ვერ გავაგებინებო იმ კაცს, ვისაც ცხოვრებაში სევდა და ბოროტება ჯერ არ უნახავს და არ განუცდიაო.

„ცხოვრება ერთი დღეა, — ამბობს დეუსი, — ცხოვრება ქარის მიერ დევნილი ღრუბელია, ის აჩრდილია და მოჩვენება, ის ფხიზელი ძილია, ის თოვლივით დნება თვალსა და ხელს შუა, კვამლივით რომ გიქრება სადღაც, ცხოვრება — ფოთოლცვენის ერთი ფურცელია, შემოდგომის ქარს რომ მიაქვს ოკეანეში, ცხოვრება დაჭრილი ფრინველის ბუმბულია, ქარი რომ მიაფრენს, თავად რომ არ იცის საით“

ღამაში ქალაქია ლისაბონი.

პორტუგალიის დედაქალაქის ერთ-ერთი მთავარი მაგისტრალი.

გაზეთ „აუენტეს“ ფოტოქრონიკა

— არა, ცხოვრება სულ სხვა რამეა, დეუს... ცხოვრების წამიც მარადი-სობაა, — ეხმიანება სევდიან ლექსს ოპტიმისტი პოეტის ხმა.

ისევ გაისმა ლამაზი სიმღერა.

— ეს პესოას ლექსია, — მეუბნება ლუიზა კამპინეში — პესოა მეორე კამოინშია.

ფერნანდო პესოამ პოეტი ამ ლექსში საოცრად ღრმააზროვნად შეადა-რა ყვავილს, ხეს და მდინარეს. პოეტი ისევე ვერ დაუმაღავს ლექსს თავის ხალხს, როგორც ყვავილი თავის ყვავილობას ვერ დამაღავს, როგორც მდინარე თავის დინებას და როგორც ხე — თავის ნაყოფს. ყვავილმა წამარ-თვა დანიშნულება, ჩემი ყვავილობით თქვენი თვალი გამეხარებინა, ხემ— ჩემი ნაყოფით თქვენ დამეტკებთ, მდინარემ — ჩემი აზრების დინებით თქვენთვის სიამოვნება მომენიჭებინა. კვდებიან ხეები — მაგრამ ქარს რჩება მათი თესლი, ჭკნებიან ყვავილები — მაგრამ მათი სურნელი და მტვერი რჩება, მდინარეები უერთდებიან ზღვას, მაგრამ დინებისათვის საჭირო წყალი კვლავ მათთან რჩება.

მეც ასე მივდივარ თქვენგან და მაინც ვრჩები თქვენთან, როგორც ყველაფერი ამქვეყნად...

პოეტი ფერნანდო პესოა ჭეშმარიტად დარჩა ადამიანებთან.

მასზე დიდი პოეტი კამოინშის შემდეგ არ ჰყოლია ამ ქვეყანას.

ის საოცარი ფილოსოფიური ჟღერადობის ლექსების ავტორია.

სალაზარის ფაშისტური დიქტატურის წლებში ადამიანი და მით უმე-ტეს პოეტის პიროვნება გაორებული, გასამებული იყო სულიერად.

ფერნანდო პესოას გარდა საკუთარი სახელისა და გვარისა, კიდევ სამი ფსევდონიმი გააჩნდა: ალვარო დე კამპოშ, ალბერტო კაეირო, რიკარდო რეიში.

თითოეულ ფსევდონიმს იქით დამოუკიდებელი პოეტი იდგა თავისი ხელწერით, თავისი ინტონაციით, თავისი ხმით, სტილითა და ფილოსო-ფიით. ფერნანდო პესოაში სამი თუ ოთხი პოეტი იჯდა და არც ერთი ერთ-მანეთს არ ჰგავდა.

ეს უნიკალური მოვლენაა მსოფლიო პოეზიაში: ოთხი ბრწყინვალე პო-ეტი ერთი პოეტის სულში გაცხადებული. პესოა გენიოსი იყო.

პორტუგალიის კომუნისტთა IX ყრილობაზე ერთხელ კიდევ გაესვა ხაზი კულტურული მემკვიდრეობისადმი აქტიური დამოკიდებულების აუ-ცილებლობას.

პორტუგალიის კომპარტია ექომაგება ყველა პროგრესულ ნიჭიერ პო-ეტს, პოეზიას, ლიტერატურას, ხელოვნებას — ერის გენიის ქმნილებას...

ამიტომ მიიღო ყრილობამ კამოინშის იუბილეს აღსანიშნავად სპეცია-ლური რეზოლუცია.

ლუიზ კამონშის ეპოპეა „ლუზიადაშ“ („ლუზთა შვილები“) — პორტუგალიის ეროვნული სიამაყეა.

ვისაც კამონში არ წაუკითხავს ან არ მოუსმენია, ის არცაა პორტუგალიელი.

ვისაც კამონში არ წაუკითხავს, მან არ იცის რაა პოეზია და პორტუგალია.

ასე ამბობენ პორტუგალიელები.

ლისაბონის ქუჩებში, ჩემი ფანჯრიდანაც ჩანს დიდი აფიშები უკვდავი კამონშის სურათით.

ეს დიდი ეროვნული დღესასწაულის — კამონშობის მაუნყებელი აფიშებია.

კამონში თავისი დაფნის გვირგვინით ალორძინების ეპოქის ყველა გენიოსს ჰგავს. მათ შორის დანტესაც.

კამონშობის ჩატარებაში პორტუგალიის კომპარტიის როლის გაძლიერებაზე სპეციალურად იმსჯელა IX ყრილობამ.

ფერონიმუშის ტაძარში ვდგავარ კამონშის მემორიალთან და მის უკვდავ, გენიალურ პოემაზე ვფიქრობ. ამ პოემაში ნახსენებია საქართველო....

თავი ოცდამესამე

კამოინში და საჰაერო

1979 წლის 5 ივნისი. საღამო
ლისაბონი. ტაძარი ჟერონიმუსი
კამოინშისა და ვაშკუ და გამას
მემორიალი

გადავაბიჯე თუ არა ჟერონიმუსის ზღურბლს, კამოინშის საფლავთან
ინდოეთი, პორტუგალიის გოა გამახსენდა... ოცნებით გადავშალე ფურცლე-
ბი ძველი, სპარსული დღიურიდან.

1. შახვაღრა კამოინშთან და ათევეან პართეალთან... ინდოეთში

...Так аргонавты
За золотым руном уплыли
На корабле судьбы — узнать впервые,
сколько грозны моря Черного стихии.

ლუიზ კამოინში,
პორტუგალიელი პოეტი.

ირანის ღამეულ ცაში უცხო მეტეორივით მიქრის ჩემი თვითმფრინავი.
ასე მეჩვენება, თითქოს ვიღაცა მეძახის... ვერ გამიგია, ვინ იცის ჩემი სა-
ხელი სპარსეთში?!

და მაინც გარკვევით მესმის, ვიღაც მეძახის.

ღრუბლებს ზემოთ მესმის:

— გვიშველე! ქართველი არა ხარ?!

ირანის მიწა ცას შუპკივინებს.

ასე მოსძახიან თურმე ირანის ცაში ყველა ქართველს მამა-პაპათა სუ-
ლები...

მე გარკვევით მესმის ქეთევან წამებულის ხმა.

ის ხმა ყველა საუკუნეში ისმის...

მოვდივარ შენსკენ, დედაო, ქეთევან...

დედაო ჩვენთა დედათა და დაო ჩვენთა დათა... ჩვენო სინდისო და ნა-
მუსო ჩვენო, ყველა საუკუნის ქართველთა დედავ, ქეთევან!

მაგრამ ვაი, რომ მეტეორივით მიქრის ჩემი თვითმფრინავი სპარსეთის
ლამეულ ცაში და სამუდამოდ გვაშორებს ერთმანეთს...

და მე მაინც ფიქრით ვეშვები ამაღამ სპარსეთის ციდან და ვყვირი.

— მე თქვენთან ვარ, სპარსეთს დალუპულ ღებო და ძმებო, წმინდა დე-
დებო!..

და იმავე დროს ინდოეთისაკენ მივქრი ღრუბლების გზით...

შუალამისას წამგალა მთვარის გვერდით სადღაც ცაში სხვა თვით-
მფრინავი გამოჩნდა.

„შაჰ-აბასი“¹ აწერია მის ფრთებს.

საოცარია!

ერთხელ ლონდონში, ჰიტროუს ველზე, მიწაზე შეეხვდი ამ თვითმფრი-
ნავს. ახლა აგერ, სპარსეთის ცაში უკან მომდევს იგი ბედის ავი ყორანი-
ვით — შავი თვითმფრინავი — „შაჰ-აბასი“.

რა უნდა ნეტავ?

მე კი ჩემს თვითმფრინავს ოცნებაში „დედა ქეთევანს“ ვარქმევ... აღ-
ბათ იმიტომ, რომ მის ფრთებს „იბერია“² აწერია. და ამაღამ სპარსეთში
საოცარი ამბავი ხდება: ორი მეტეორი მისდევს ერთმანეთს ავი — „შაჰ-
აბასი“ და სათნო — „დედა ქეთევანი“...

ერთს ანგელოზის ფრთები აქვს, მეორეს — ყორნისა. მე ანგელოზის
ფრთებზე ვზივარ....

რა საოცარი ამბები ხდება ამაღამ სპარსეთის ღამეულ ცაში...

მეათე დღეა თეირანი დავტოვე და ინდოეთის ზეცას მივარღვევ, ხან
კალკუტაში ვარ, ხან ბომბეიში, ხან დელიში; ხან მაჰაბალაპურამში
ბოლოს პორტუგალიის გოაში აღმოვჩნდი... გოა კარგა ხანია კვლავ
ინდოეთისაა, მაგრამ ძველი სახელი ჯერ კიდევ შერჩენია...

და ისევ საოცრება ვიხილე.

აჰა, მცხუნვარე ინდოეთში, არაბეთის ადუღებული ზღვის პირას, კა-

¹ ასეთი თვითმფრინავი იყო შაჰის ირანში (ავტორი).

² ესპანეთის ავიაკომპანიის თვითმფრინავია (ავტორი).

მოინშის ძეგლთან ვდგავარ, დიდი კათოლიკური ეკლესიის წინ და მესას ვუსმენ...

ისე ცხელა, ტაძარში ვერ შეხვალ....

ვილაცა მლოცველი ჰინდო ქალი სანთელს უნთებს რომელიღაც წმინდანის აკლდამას.

და იმეორებს ლოცვის სიტყვებს, ჰინდურს ლათინურში ურევს.

— სანკტუს ქუეტევანდა!

— სანკტუს კეტევანი! — ისმის ჯერ მლოცველი ქალის სოლო ხმა, შემდეგ იმავე სიტყვებს იმეორებს მლოცველი ქალების ქორო...

— იეზუს, მარია!

— ეს ვისი აკლდამაა? — ვკითხე მე.

— შაჰ-აბასის მიერ რწმენისათვის წამებული ქართველთა წმინდანი დედოფლის ქეთევანისა, — მეუბნება ჩვენი გიდი, ჰინდო გოგონა.

— ქეთევანისა? — ჩემს გაოცებას საზღვარი არა აქვს.

— დიახ, ქეთევანისა! — მიმტკიცებენ მლოცველებიც.

— კი, მაგრამ ქეთევანი ხომ საქართველოს მინას აბარია, — ვამბობ მე.

— ო, ეს დიდი ისტორიაა, — თქვა ჰინდო გოგონამ, — ჩვენმა თვალმშვენიერმა გიძმა, — ქეთევანი წმინდანი იყო და ის საქართველომ და ინდოეთმა გაინაწილეს. ნაწილი ქეთევანი დედოფლის ფერფლისა საქართველოს მარხია, ნაწილი — აქ, ინდოეთში, პორტუგალიის გოაში ანუ ქრისტიანულ ფანჯიმში, არაბეთის ზღვის პირას. მარათხის ტომია მისი ჭირისუფალი.

— კი მაგრამ, როგორ? — გავოცდი მე.

და ჰინდო გოგონამ დაიწყო არაბეთის ზღვისპირას ქეთევან წამებული სევდიანი ისტორია. და სანამ ის მიყვებოდა ჩემი წმინდა დიდი დედის — ქეთევანის ჰინდურ თავგადასავალს, ის ათას ერთი ლამის გამირად მესახებოდა, შეჰერაზადად მედგა თვალწინ.

— ეს იყო 1628 წელს; იდგა მეოთხე წელი შაჰ-აბასის მიერ ქეთევან დედოფლის წამებიდან, — თქვა ჰინდო გოგონამ და განაგრძო: — მოვიდა იმ წელს შაჰის სატახტო ქალაქს, თეირანს პორტუგალიიდან ორი ქრისტიანი მისიონერი ბერი და შაჰის წინაშე წარსდგნენ.

— ჩვენ პირენეის იბერიიდან ვართ და კავკასიის იბერიიდან წამოყვანილი და სპარსეთს წამებული ქართველი დედოფლის ქეთევანის წმინდა ნაშთები უნდა გადავასვენოთ საქრისტიანოში. ასეთია ღვთის ნება!

შაჰს დიდი საჩუქრები და რომის პაპის ბარათი მოართვეს.

შაჰი ჩაფიქრდა.

— კი, მაგრამ რაღა პორტუგალიაში აღმოაჩნდა ქართველ დედოფალს ჭირისუფალი? — იკითხა გაოცებულმა შაჰმა.

— ჩვენ იქ, პირენეებში, პორტუგალიასა და ესპანეთში მოსახლე იბე-

რები და კავასიელი იბერები ძმები ვართ. ქეთევანი ჩვენი საერთო დაა,— უპასუხეს ბერებმა შაჰინშაჰს.

არავინ იცის, რამ იმოქმედა გულქვა შაჰზე, რომის პაპის საჩუქრებმა თუ მისმა ნებამ, ქეთევან დედოფლის ფერფლი გაატანეს ბერებს.

ვინ იცის, რამდენ ფათერაკს გადაურჩნენ გზაში, ზღვასა და ხმელეთზე პორტუგალიელი მწირი ბერები. ადრე სულს დათმობდნენ, ვიდრე წმინდა ქეთევანის ფერფლს.

— ასე მოიტანეს აქ, ინდოეთში, პორტუგალიის გოაში წმინდა ქართველი დედოფლის ფერფლი და მცირე აკლდამა აუგეს. მას აქეთ ქართველ დედოფალზე ლოცულობს ინდოეთი, — თქვა ჰინდო გოგონამ და გაჩუმდა...

არ ვიცი, რამდენად სარწმუნოა ეს ამბავი, ლეგენდაა თუ სინამდვილე, მაგრამ მე იმ წუთს მზად ვიყავი დავმხობილიყავ იმ აკლდამასთან, ინდოეთში, არაბეთის ადულებული ზღვის პირას და მდულარე ცრემლებით მელოცა ჩემი დიდი დედის — ქეთევანის საფლავზე.

ეს იმდენად მოულოდნელი და გასაოცარი ამბავი იყო ჩემთვის, რომ მომეჩვენა თვით ბევრის მნახველი კამონინის ძეგლი გაოცებული უსმენდა ჰინდო გოგონას მიერ მოთხრობილ ამბავს.

იმ წუთს გოა ჩემთვის თითქოს მშობლიური მიწა გახდა.

მთვარე ამოვიდა არაბეთის ზღვაზე და ტაძარზე, რომელშიც ქეთევან დედოფლის აკლდამა ეგულებათ მლოცველებს, შუქ-ჩრდილი ათამაშდა.

კალენდარს დავხედე. 1976 წლის 24 დეკემბერი იყო.

აკვანივით ირწნეოდა არაბეთის ზღვა ინდოეთში, პორტუგალიის გოას ნაპირებთან და ნანას უმღეროდა ქართველ დედოფალს — დედას ჩვენთა დედათა — ქეთევან წამებულს...

შორს ჰორიზონტი მოსჩანდა. და მე გავიფიქრე: ჰორიზონტი გამჩენმა იმიტომ შექმნა, რომ კაცმა ყველაფერი ერთბაშად ვერ დაინახოს. რაც უფრო მიიწევ ჰორიზონტისკენ, მით უფრო გშორდება ის. ასეა ჭეშმარიტების შეცნობაც.

ჭეშმარიტებისაკენ მიმავალ გზაზეც ყოველ ჰორიზონტს იქით ახალი ჰორიზონტია.

შორს სადღაც ჰორიზონტზე იკარგებოდნენ ქალაქ ვასკო და გამას ლამეული პეიზაჟები...

ჩემს ირგვლივ რიკულიანი, კრამიტისანი სახლები იდგა.

არაბეთის ზღვისპირას მშვენიერი რესტორანი იყო. იქვე კაფე „აფ-სარა“.

ვიღაცა მღეროდა „ჰარი კრინას“, ვიღაცა — „ჰარი ვიშნუს“....

მე ქეთევან დედოფალზე ვფიქრობდი...

ზღვისპირას კლდეზე შევნიშნე წარწერა: „ნამიყვანე სიცრუიდან სი-

მართლისაკენ, სიბნელიდან სინათლისაკენ, სიკვდილიდან უკვდავებისაკენ..“

ყველა ქართველს უნდა ამ გზით იაროს, დედაო ქეთევანი..
კამოინშის ძეგლს გავხედე უნებურად:

ჰოი, სიცოცხლის დაკარგვისა
მასაც ეშინის,
ვინაც სიცოცხლე მიანიჭა
ადამიანებს, —

— ამბობდნენ თითქოს მისი ბაგენი.

შენ კი ამისი არ შეგშინებია, დედაო ქეთევან...

კამოინში კამოინში შენ იცნობდი პრომეთეს მითს და კავკასიას, არ-
გონავტებს და მედეას.

აჰა, აქ, გოაში კი დიდი ქართველი ქალის ქეთევან დედოფლის წმინდა
აკლდამის გვერდით დგახარ...

კამოინში თითქოს მწარედ იცინოდა:

— რა არის სიცოცხლე? სიზმარია კაცის ცხოვრება!

ეჰ, ვიცი ერთ დროს,
მეც გავტყდები,
ვით წყალზე — კოკა,
ღმერთო, ნუ მომკლავ
უცხოეთში,
მამულში მომკალ...

ასე ვფიქრობდი 1976 წლის 23 დეკემბერს შორეულ ინდოეთში, კამო-
ინშის ძეგლთან...

ახლა კი, სამი წლის შემდეგ აქ, პორტუგალიაში, ლისაბონში, კამოინ-
შის საფლავთან ვდგავარ და კვლავ ქეთევანზე ვფიქრობ...

2. შესავალი კამოინშთან და ქეთევან წამოგულთან... პორტუგალიაში

ლისაბონში, გულბენკიანის ცენტრში გვაჩვენეს წიგნი ფრანგულ ენა-
ზე, რომელიც გალუსტო გულბენკიანის ფონდმა გამოსცა... ის ისტორიკოს
რობერტო გულბენკიანის წიგნია, რომელიც ქეთევან ქართველის ბედზეც
მოგვითხრობს...

ამ წიგნში ნათქვამია, რომ ქეთევან წამებულის ნეშტის წმინდა ნაწი-
ლები, დედის ძვლები პორტუგალიელი კეთილი ნების მისიონერებმა თეიმუ-
რაზ I-ს გორში ჩაუტანეს.

იმ პორტუგალიელი მისიონერების სახელები ახსოვს საქართველოს მატყანეს: ამბროზიო დოს ანჟოსი და პედრო დოს სანკტოსი.

ისინი მიხეილ თამარაშვილს არაერთხელ ჰყავს მოხსენიებული. სწორედ ესენი ჰყავს თეიმურაზ I მხედველობაში, როცა პოემაში „ქეთევან წამებული“, ახსენებს „ფრანკებს“, რომლებსაც სურდათ 12 ათასი თუმნის გაღება ქეთევანის სიცოცხლის გადასარჩენად, მაგრამ შაჰმა უარი უთხრა.

გამოხდა ხანი. ამბროზიომ და პედრომ შაჰ-აბასის ნებართვით სპარსეთიდან წამოასვენეს ქეთევან წამებულის წმინდა ძვლები და მის შვილს თეიმურაზ I ჩამოუტანეს ქართლის შუაგულში, გორში.

ქეთევან წამებულის ცხოვრებისა და გმირობის ამსახველი სურათები, ფრესკები ახატია ლისაბონში და გრასას მონასტრის კედლებს...

ვერსად გაექცევა ინტერნაციონალიზმს ადამიანი.

ეს მისი ბუნებაა.

ქართველი ეროვნული გმირი ქალის ნეშტი სპარსეთიდან საქართველოში პორტუგალიელებმა ჩამოასვენეს, შაჰ-აბასის კლანჭებს გამოსტაცეს. ხოლო შაჰ-აბასზე უფრო საშინელ ქიმერას — დავიწყებას ქეთევანის ბიოგრაფიის, გმირობის მრავალი დეტალი გამოსტაცა პორტუგალიაში მოღვაწე, იქ დაბადებულმა და გაზრდილმა სომეხმა ისტორიკოსმა რობერტო გულბენკიანმა.

გერმანელმა დრამატურგმა გრიფიუსმა ტრაგედია უძღვნა ქეთევან წამებულს.

ხოლო ინდოეთში, გოაში ადგილობრივმა მოსახლეობამ ლოცვა და საგალობელი შეთხზა მასზე, რადგანაც მისი ნეშტის ნაწილები გოაში, იქაურ და გრასას მონასტერშიც ასვენია.

ასე დააკავშირა ერთმანეთს პორტუგალიელი, ჰინდო, გერმანელი, სომეხი და ქართველი ქეთევან წამებულმა.

მერე თეიმურაზ I წმინდა ქეთევანის ძვლები რუსეთს წაიღო და იქაურ მიწას მიაბარა.

ასე განაწილდა ქეთევან დედოფლის წმინდა ნეშტი საქართველოსა, ინდოეთსა და რუსეთს შორის... პროფესორი ილია ტაბაღუა წერს, რომ ბელგიაშიც არის ქეთევან წამებულის ფერფლის ნაწილი.

ლისაბონელმა მხატვრებმა ფრესკებში უკვდავყვეს ქეთევანის გმირობა პორტუგალიაში, ხოლო მისმა ძემ, თეიმურაზ პირველმა, მეფემ და პოეტმა, პოემაში შთაგონებით გამოკვეთა გმირი დედის სახე.

საბჭოთა საქართველოს ყველა სკოლასა და უნივერსიტეტში სწავლობენ იმ პოემას მოსწავლეები და სტუდენტები.

მეც ვისწავლე სკოლაში ის პოემა ქეთევან წამებულზე.

პირველად ცეცხლი დააგზნეს, მაშინ ჩაყარეს რკინანი, მაშინ რაღაცა მოხვნეს სანველნი სისხლთა მდინანი. უთხრეს, თუ: „რჯულზე მოიქეც, დააგდე იგი წინანი, და თვარე სასჯელი ეს არის, რა ნახო, შენცა ინანი“...

მაგრამ ქეთევანი მაინც არ დანებდა.
მაშინ ანამეს წმინდანი ქალი.

მერმე გაუბეს ხელ-ფეხი, გაძაბეს განა მჯეგები,
გაზიოთ დაგლიჯეს ძუძუნი, დადევს მხურვალე საჯეგები.
ბარები შუბლსა შემოსდევს, ყველა ქმნეს მათი აჯეგები,
დაღმა ახეთქეს კეფანი, ვა, თქმითა აქ ვისაჯეგები.

ასე გაუკვდავდა ქეთევან ნამებული.

ასე იქცა ეს უდიდესი გმირი ქალი პორტუგალიურ ფრესკად, გერმანულ ტრაგედიად, ჰინდურ ლოცვად და ქართულ ლექსად...

არც დასიზმრებიათ გორის ციხის ქონგურებს, რომ ისინი ლისაბონში და გრასას ტაძარში ფრესკებზე არიან აღბეჭდილი... მაგრამ აქ არ თავდება ქეთევანის წინააღმდეგ პირისისხლიან შაჰ-აბასის მიერ წამონწყებულ ბრძოლა.

ეს ბრძოლა, უცნაურია, მაგრამ ფაქტია, ფაშისტმა სალაზარმა გააგრძელა მე-20 საუკუნეში.

3. სალაზარი კომუნისტებისა და...

ქეთევან ნამებულის წინააღმდეგ...

ცოტა უცნაური ფრონტია, არა?

როცა „ეშტა-ალინის“ ამბავი ოდნავ მიწყნარდა, სალაზარს მისი კარის განათლებულმა ქამელეონებმა თავზარდამცემი ამბავი უამბეს.

თურმე, აქ, მშვენიერ და დიდებულ ლისაბონში არის და გრასას მცირე ტაძარი, რომელსაც არც მეტი და არც ნაკლები, კომუნისტი სტალინის მშობლიური ქალაქის გორის ხედი ამკობს.

ხოლო ფაშისტი კათოლიკეები იქ სალოცავად დადიან.

— ზღაპარია! — თქვა სალაზარმა, — ზღაპარი, რომელსაც ბავშვიც არ დაიჯერებს!

ერთხანს იყურა სალაზარმა. მერე თავი აიღო.

— რა საბუთები გაგაჩნიათ? — იკითხა ფაშისტმა დიქტატორმა.

ქამელეონად მონათლულმა მელოტმა მინისტრმა ლისაბონის და გრასას მონასტრის იმ ფრესკის რეპროდუქცია აჩვენა, რომელზეც პორტუგალიელი წმინდა მამები გორში, გორის ციხის ფონზე პოეტსა და მეფეს თეიმურაზ I გადასცემენ დედამისის ძელებს.

სალაზარმა თვალებს არ დაუჯერა.

— ეს როგორ მოხდა? — გაცოფდა დიქტატორი, — როგორ მოხდა, რომ ლისაბონის ტაძარი ამ ფრესკითაა მოხატული?

ამდენი ქამელეონმა უკვე არ იცოდა.

კულტურის მინისტრი იხმეს.

— ეს ფრესკა მე-17 საუკუნისაა, — განმარტა მან და ფაშისტ დიქტატორს უამბო ქეთევან წამებულისა და პორტუგალიელი წმინდა მამების ამბავი.

— რახან მე-17 საუკუნისაა, კიდევ არა უშავს, —ოდნავ დამშვიდდა სალაზარი.

მაგრამ მალე ისევ გაცოფდა:

— არავითარი და გრასა, არავითარი სტალინი, წაშაღეთ, ჩამოფხიკეთ ფრესკა, დაანგრეთ მონასტერი და გრასა! — ყვიროდა ფაშისტი სალაზარი.

ვილაცამ შეახსენა სალაზარს, რომ მას პროფესორის წოდება მიანიჭა ოდესღაც რომელიღაც უნივერსიტეტმა, რომ ის ფაშისტთა შორის ყველაზე „განათლებული“ ფაშისტია.

და რადგანაც ეს ასეა, მას არ ეკადრება მონასტრის დანგრევა.

სალაზარს მოეწონა, რომ მას „ფაშისტთა შორის ყველაზე განათლებული ფაშისტი“ უწოდეს. ამიტომ მოლბა.

— მაშ რა ვქნათ? — იკითხა მან, ცოტა არ იყოს, დაბნეულად.

— და გრასა გამოვაცხადოთ სამხედრო ყაზარმადი! — როყო ხმით წამოიძახა სამხედრო მინისტრმა და დაუმატა: — ამის შემდეგ ტაძარში მლოცველები ვერ ივლიან.

ეს აზრი ყველას მოეწონა.

და იმ დღიდან მონასტერი და გრასა ფაშისტი ჯარისკაცების ყაზარმად იქცა.

ასე მოექცა სიკვდილის შემდეგ სალაზარის ფაშისტურ ყაზარმაში ქეთევან წამებული.

იმ დღიდან აღარ არსებობს ლისაბონში მონასტერი და გრასა....

და გრასას მონასტერი ყაზარმადაა გადაკეთებული.

ქეთევანის ფრესკები კი ჯერ კიდევ შერჩენია მის კედლებს.

4. ფიქრები კამოინშსა და საქართველოზე

ლუზიტანელო კამოინშ,
ღმერთებს შურთ შენი დიდება.
შენი ვარსკვლავიც ოქაა,
სად რუსთველის მზე ბრწყინდება.
ლექსა წერ? — ცაში მეხი ქუხს,
ზღვას ცეცხლი წაეციდება.
სხვა იბერიის ხმა მესმის,
სხვა სიხარულს რომ მპირდება.
დიდება შენდა, კამოინშ,
აწ და მარადის დიდება!
სულ სხვა იბერნი მოსულან,
სულ სხვა სიმღერებს მღერიან.
თან მოაქეთ ოქროს სანძისი,
ზედ შენი ლექსი წერია.
თან მოაქეთ ტყავი ვეფხისა —
მათი ნაშუსის ალამი.
მოაქეთ პრომეთეს მთებიდან
წენტან, კამოინშ, სალამი!
მათი ხმა — ლომის ბუხუნი —
მესმის ყრილობის გრილში.
იმ იბერიით მოსულან
ამ საღვთო იბერიაში.

ლუიზა კამაინეში,

პორტუგალიის კომპარტიის :X ყრილობის
მონაწილე ლისაბონელი კომუნისტი.

ეს ლექსი ლუიზამ ყრილობის დარბაზში დაწერა ექსპრომტად.
ისევე, როგორც საქართველოში, პორტუგალიაშიც ყველა ლექსს წერს.
მით უმეტეს კამოინშზე.

ლუიშ და კამოინში რენესანსული ჰუმანიზმის თვალშეუდგამი მწვერ-
ვალაა.

ერთი კლასიკური თქმისა არ იყოს, თუ ჰომეროსი ელადაა, სერვანტე-
სი — ესპანეთი, რუსთაველი — საქართველო, ლუიშ და კამოინში — პორ-
ტუგალიაა.

ვფიქრობ, ცდებოდა დიდი აკადემიკოსი კონრადი, როცა ტორკვატო
ტასო რუსთაველს ამოუყენა გვერდში, მაგრამ ტორკვატო ტასო მართალი
იყო, როცა ლუიშ და კამოინშს ბრწყინვალე სონეტი უძღვნა, მისი გენია-
ლური პოემა „უშ-ლუზიადაშ“ რომ წაიკითხა.

ალექსანდრე ჰუმბოლდტი გაოცებული იყო კამოინშის მიერ ბუნების
აღწერის სიზუსტით.

თვითონ „დონ-კიხოტის“ ავტორმა, დიდმა სერვანტესმა აქო კამონის კალამი.

დიდ ეპიკურ პოემას „ლუზიადას“ ისევე უფრთხილდება პორტუგალიელი, როგორც ქართველი „ვეფხისტყაოსანს“, რუსი — „ევგენი ონეგინს“, გერმანელი — „ფაუსტს“...

პორტუგალიელ ხალხს „ლუზიადაზე“ უფრო დიდი ქმნილება არ გააჩნია.

მომავალ წელს 400 წელი სრულდება კამონის გარდაცვალებიდან.

ატლანტიკის ოკეანეზე უფრო ბობოქარია კამონის მშობელი ხალხის სული... კამონის დედის წინაპარს, ვასკო და გამას სიზმარშიც არ მოლანდებია ის საშინო ტაღლები, რომლებსაც დღეს მიარღვევს ახალი პორტუგალია პოლიტიკური ცხოვრების ბობოქარ ოკეანეში...

ჭაღარა ბელადი ალვარო კუნიალი ჭაბუკური ნაბიჯებით ავიდა ყრილობის ტრიბუნაზე და ღმერთთან სალაპარაკო პორტუგალიურ ენაზე ახსენა ყველა ენაზე გასაგები სიტყვა: კამონში.

დარბაზმა ჯერ ტაშით, მერე ოვაციით, ბოლოს ჭექა-ქუხილით უპასუხა ორატორს.

— პე-სე-პე! კა-მო-ინ-ში! — ქუხდა და ზანზარებდა ბარეირუ და ლისაბონი.

— რა ხდება? — მეკითხება იუგოსლავიის ელჩი, რომელიც ჩემს გვერდით აღმოჩნდა ყრილობის დარბაზში.

— კამონის გარდაცვალებიდან 400 წელი სრულდება 1980 წელს! პორტუგალიის კომპარტია ჩაუდგება სათავეში ამ ეროვნულ დღესასწაულს! — ასეთ გადანწყვტილებას იღებს ყრილობა.

ელჩმა არაფერი თქვა.

დარბაზი კი კვლავ ქუხდა და ზანზარებდა.

ვიფიქრე, ეს ხმები ან ჭერს ახდის ყრილობის დარბაზს, ან კამონის გააღვიძებს საფლავში-მეთქი.

ხალხს უყვარს თავისი პოეტი.

ლისაბონის ქუჩებში ყოველ ნაბიჯზეა გაკრული აღორძინების ეპოქის შუბლდადაფნული პოეტის კამონის სურათი.

ყოველი წლის 10 ივნისს კამონობაა პორტუგალიაში.

კამონობა რაღაცით ჰგავს და არცა ჰგავს შოთაობას, ილიაობას, ვაჟაობას, საბაობას...

კამონობა დიდი ეროვნული დღესასწაულია. ის დღე პოეზიის ზეიმია. აკი ჩვენშიაც ასეა: „პოეზიის დღე — რუსთაველის დღე“.

პოეზიას კამოინში ჰქვია პორტუგალიაში, ისევე როგორც საქართველოში რუსთაველი და პოეზია სინონიმებია.

აქ, ლისაბონში ანუ ლიზბოაში, „მოსტიერო დოს ჟერონიმუში“ განისვენებს, როგორც პორტუგალიელები ამბობენ, პოეტთა მეფე კამოინში.

ჟერონიმუშის ტაძარი არქიტექტურის შედეგია. ის მანუელინოს სტილის კლასიკური ნიმუშია და წარმოადგენს გვიანდელი გოთიკის, აღმოსავლური მოტივებისა და ე. წ. „ზღვის მოტივების“ საოცარ სინთეზს. მოტივთა ამ შერწყმას ზოგჯერ „ჰიდროგოთიკურ სტილსაც“ უწოდებენ.

მარმარილოს ექვსი ლომის თავზე დგას კამოინშის სარკოფაგი...

სარკოფაგის თავზე გამოქანდაკებულია თვითონ პოეტი. ის წევს. თავქვეშ ბალიში უდევს. ხელები გულზე უწყვია კათოლიკე მლოცველის პოზაში, გვერდზე ჯვრისთავიანი ხმალი კიდია და მეოპრის ტანსაცმელი აცვია. კამოინში პოეტი და რაინდი იყო...

შორეულ პორტუგალიაში ქართველები კამოინშის საფლავზე ვდგავართ. ახლა სიჩუმეა.

კამოინშობის დღეს აქ ბახის ფუგებით ჟერონიმუშის წმინდა ტაძრის ჭერს არღვევს კათოლიკური მესა...

ირგვლივ მეფობს ბიბლიური სული, ლათინური სიტყვა და მანუელინოს სტილი.

ამ ტაძარში მარჯვნივ ვასკო და გამას სარკოფაგია, მარცხნივ კამოინშის წმინდა საძვალე... მარმარილოში ქვის მჭრელს ამოუჭრია მარტივი და იმავე დროს გულში ჩამწვდომი სიტყვები:

„აქ განისვენებს ლუიშ და კამოინში.

თავისი დროის პოეტთა მეფე.

მან იცხოვრა უპოვარი და უბედური კაცის ცხოვრებით და ეგრევე მიიცვალა.

წელს (MDLXXXIX 1579)¹“.

პორტუგალიის ცის ქვეშ დგას კამოინშის ამაყი ძეგლი და იმ ძეგლს ახლავს კამოინშის დროის პორტუგალიელ პოეტთა მცირე ფიგურები.

ეს მეტად სიმბოლურია: გენიოსის ამაყი და დიდი ფიგურა მისი ეპოქის მცირე პოეტთა შორის...

კამოინში თანმხლებ მცირე ვარსკვლავთა გუნდში მოქცეულ დიდ სავსე მთვარეს ჰგავს.

ის ძეგლი არა მარტო კამოინშის, არამედ მთელი პოეტური ეპოქის ძეგლია.

ეს პოეზიის კანონია: მცირე მგოსანნი კამოინშთან ვერ მოვლენ, მაგ-

¹ შეცდომაა. კამოინში სინამდვილეში გარდაიცვალა 1580 წელს (ავტ.).

რამ ვერც კამოინში შეცვლის მათ. ყველას თავისი ადგილი აქვს მზის ქვეშ.

კამოინშის ძეგლი მათი ძეგლიც არ იქნებოდა.

ყველას თავისი ადგილი აქვს მიჩნეული ეპოქის ძეგლში.

კამოინში რუსთაველის უმცროსი ძმაა. ის რუსთაველზე ოთხასი წლით გვიან დაიბადა.

გენიალური კამოინში ქართველი ხალხის დიდი ქომაგი იყო.

პოეტი თავისი უკვდავი პოემის „ლუზიადის“ მეშვიდე თავში ევროპის ხალხებს მოუწოდებდა დაეცვათ ქართველი ერი ოსმალთა და სპარსი დამპყრობლებისაგან.

დიდი პორტუგალიელი პოეტი კამოინში ასე მიმართავს ევროპის ხალხებს: „ბერძნები, ქართველები და სომხები გიხმობენ: გვიშველეთო. ტირანთა უღელქვეშ მგმინავი ხალხები შემოგლალადებენ თქვენს!.. მათ ართმევენ შვილებს, რომ მონად და მხველად დაისვან ისინი, უპატიოსნობის შხამით მოშხამონ და უკეთურობის გზაზე დააყენონ.

აი, ნამდვილი საბაბი ახალი ჯვაროსნული ომისათვის!

ალივსეთ კეთილშობილებით, იყავით ფხიზელნი და შორსმჭვრეტელნი და დასაჯეთ ოტომანთა ბარბაროსობა! ნუ ავიწროებთ იმათ, ვისაც ერთი რწმენა და ღმერთი აკავშირებთ თქვენთან!”

ასე მიმართავს ევროპის ხალხებს კამოინში ქართველი და სხვა ქრისტიანი ხალხების დასაცავად. განა ამასვე არ შესთხოვდა ევროპის ხალხებს სულხან-საბა ორბელიანი 1713—1714 წლებში ევროპაში ელჩობის დროს?! კამოინში საბაზე თითქმის საუკუნენახევრით ადრე ექომაგება ქართველ ხალხს, საქრისტიანოს მოუწოდებს მის დასაცავად.

კამოინში ძმათამყლეტელი ომის წინააღმდეგია, ის ებრძვის შინაურ შფოთს ევროპის ქვეყნებში.

საინტერესოა საიდან მისწვდა კამოინშის ყურს საქართველოს დუხჭირი მდგომარეობის ამბავი?

იქნებ პორტუგალიის გოაში გაიგო ეს ამბავი დიდმა პოეტმა... როგორც ფრანგული წყაროებიდან ირკვევა, იქ, ინდოეთში, კამოინშის დროს დიდი მოგოლების დინასტიის კარზე სამეფო გვარდიასა და ჰინდო მეფეთა დაცვაში მსახურობდნენ ქართველი მამლუქები. იქნებ მათ ამცნეს მსოფლიო მოგზაურსა და პოეტს კამოინშს ქართველთა მძიმე ხვედრის ამბავი. ჰინდოსტანს გადაკარგული ქართველი მამლუქები ხომ ოსმალთა მიერ იყვნენ გაყიდული მონათა ბაზრებზე.

ვინ იცის, იქნებ ინდოეთს მიმავალ კამოინშის გემზე ქართველი მამლუქებიც მოხვდნენ?! პორტუგალია ხომ იმ წლებში მონებით მსოფლიო ვაჭრობას ეწეოდა. არა და იქნებ მსოფლიოს რომელიმე ზღვაში ან ოკეანე-

ში გაიგო პორტუგალიელმა პოეტმა ბერძენთა, ქართველთა და სომეხთა ძნელბედობის ამბავი.

ან იქნებ ეს ამბავი მან აფრიკაში შეიტყო, როცა თურქებთან ომში ცალი თვალი დაკარგა. მთელი არაბული აფრიკა, განსაკუთრებით ეგვიპტე, იმ დროს ხომ სავსე იყო ქართველი მამლუქებით?!

იქნებ ასეა, იქნებ არც არის ასე.

კამოინშის დროს საქართველო სამეფოებად და სამთავროებად იყო დაშლილი. მძლავრობდნენ სპარსელი ყიზილბაშები და თურქ-ოსმალონი.

იმ წლებში, როცა კამოინში ამთავრებს თავის გენიალურ პოემას „უშ-ლუზიადაშ“ და ინდოეთიდან პორტუგალიაში ბრუნდება, სპარსეთი და ირანი ებრძვის ერთმანეთს და სისხლის წვიმები მოდის ახლო აღმოსავლეთში.

ამ დროს ქართველი ელჩები მიდიან რუსეთსა და ევროპაში, რომის პაპთან, შველას ითხოვენ ქრისტიანული ქვეყნებისაგან.

იქნებ მათგან გაიგო კამოინშმა საქართველოს ძნელბედობის ამბავი.

ან იქნებ იმ პორტუგალიელი მისიონერებისაგან, ვინც ფეხით და აქლემით დაიარა აზია იმ შორეულ საუკუნეებში?

კამოინში შესანიშნავად იცნობს პრეისტორიულ კოლხეთს და იბერიას. მისი სტიქიაა ანტიკური მითოლოგია, ბერძენ და რომაელ ისტორიკოსთა და ფილოსოფოსთა შრომები.

კამოინში „ლუზიადის“ მესამე თავში ახსენებს მედეას. მისი პოემის გმირი ვასკო და გამა მავრთა მეფესთან ელინდუსთან საუბარში მედეას იაზონის გრძნეულ მეუღლეს უწოდებს.

პოემიდან ირკვევა, რომ მსოფლიო მწერლობაში მედეას სახის ალტერნატიული გაგებიდან, კამოინში ევრიპიდეს კონცეფციას იზიარებს.

კამოინში მხატვრულ პარალელს ავლებს პორტუგალიის ისტორიასა და არგონავტების მითში მოთხრობილ ამბავს შორის, ფაქტიურად კოლხეთის ისტორიასა და პორტუგალიის ისტორიას შორის.

კამოინში იცნობს ფაზისს.

„ლუზიადის“ მესამე კარში ის ახსენებს პომპეუსის ლაშქრობას კავკასიაში. „შენი მრისხანე სახელი (პომპეუს) ქუხდა ფაზისის ყინულიან ნაპირებზეო“, — შენიშნავს პორტუგალიელი პოეტი.

და იქვე წერს კოლხეთის მკვიდრებზე („კოლხეთის მკვიდრნი, სახელგანთქმულნი ოქროს სანმისით“).

„ლუზიადის“ მეოთხე სიმღერაში, მეოთხე თავში კამოინშის ნაწარმოების მთავარი გმირი ვასკო და გამა თავის მოგზაურობას პორტუგალიიდან ინდოეთში ადარებს არგონავტების მოგზაურობას საბერძნეთიდან კოლხეთამდე.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ კამოინშის შემოქმედებაზე უდიდესი

გავლენა მოუხდენია თქმულებას არგონავტებსა და ოქროს საწმისზე. ეს ცალკე გამოკვლევის თემაა. მითმა ოქროს საწმისზე გარკვეული თვალსაზრისით გამოიწვია უბიძგა თავისი ეპიკური პოემის „ლუზიადის“ შესაქმნელად. ეს უეჭველია.

პოემაში ნათლადაა გამოკვეთილი პირობითი პარალელები: იაზონი — ვასკო და გამა, არგო — გამას გემი, ოქროს საწმისი — ინდოეთის განძეულობა და სხვა.

კამოინშმა თვითონაც ერთხანს არგონავტის ცხოვრებით იცხოვრა.

ასე რომ, კამოინშისა და საქართველოს ურთიერთკავშირის თემა სცილდება „ლუზიადის“ იმ სტრიქონების ფარგლებს, სადაც ნახსენებია კოლხეთი, არგონავტები, ოქროს საწმისი, ანდა კამოინშის თანამედროვე საქართველო.

პორტუგალიის ეროვნული გენია კამოინში შთაგონებულია ანტიკური ეპოქის ბერძნების მიერ კოლხეთზე, ოქროს საწმისზე შექმნილი თქმულებით.

ვასკო და გამას ისტორიული გმირობა და თქმულება კოლხურ ოქროს საწმისზე — აი, ორი საყრდენი წერტილი კამოინშის მსოფლიო მნიშვნელობის პოემისა...

შემთხვევითი არ არის, რომ ვასკო და გამას და მის მეზღვაურებს „ახალ არგონავტებს“ უწოდებს კამოინში.

На крепких мачтах знамена крылаты,
Колышут ветры тихие расветы.
Чтоб кораблям, как Арго, за морями
Стать на Олимпе новыми звездами.

აქ კამოინში წერს ერთ მეტად საინტერესო ამბავზე, ხომალდ „არგოს“ თანავარსკვლავედზე. დასაინანია, რომ ქართველ პოეტებს და ზოგჯერ ასტრონომებსაც ავიწყდებათ რატომღაც ამ ფაქტის პოპულარიზაცია.

თქმულებამ კოლხურ ოქროს საწმისზე სახელწოდება მიანიჭა ცის ხომალს. ამით უნდა ვამაყობდეთ ჩვენ. მით უმეტეს, რომ არც თუ ისე ბევრი ვარსკვლავის სახელია დაკავშირებული საქართველოსთან.

Огонь похитил с неба сын Яфета.
Чтоб духу человека дать горенье, --

წერს კამოინში.

აქ ბიბლიური იაფეტის ხსენება მრავალმხრივ არის საყურადღებო. ქართველები ბიბლიური ლეგენდით ნოეს ძესთან, იაფეტთან არიან დაკავშირებული. გავისხენოთ თუნდაც მარისეული მეტაფორული ტერმინი „იაფეტური ენები“.

კამოინში თავის პოემაში არაერთხელ ახსენებს იბერიას. ლაპარაკია

პირენეის იბერიაზე, იმიერიბერიაზე, რომლის ნათესაობა კავკასიის იბერებთან, ამიერიბერიასთან დღეს ცხოველი კვლევის საგანია.

საკმარისია გავიხსენოთ აკად. შ. ძიძიგურის და პროფ. ი. ტაბაღუას საინტერესო მეცნიერული შრომები.

საინტერესოა ისიც ითქვას, რომ კამოინშის გვარს იბერიული ბოლოსართი — „ში ამკობს. ეს იგივე „ში“ გახლავთ, რომელიც ერთვის ლაზური და, მაშასადამე, იბერიული წარმოშობის ისეთ ქართულ გვარებს, როგორიცაა, მაგალითად, ხალვა+ში, ჯა+ში, მუხვა+ში, ვანელი+ში, ჯავაი+ში, ნაკაი+ში, გეგე+ში, და ა. შ. იგივე „ში“ ისმის ისეთ ტრანსფორმაციაგანცდილ, თავდაპირველად ლაზურ (იბერიულ) გვარებში, როგორიცაა, მაგალითად, არო+ში+ძე, გორგო+ში+ძე, ოქრო+ში+ძე და ა. შ.

„შის“ პრობლემა ეხება არა მარტო კამოინ-შის გვარს. პორტუგალიურ გვართა უდიდესი უმრავლესობა სწორედ ამ იბერიულ „ში“-ს ირთავს. (შეადარეთ სანტუ+ში, კარლუ+ში, გონსალვე+ში, გომე+ში, კამპინე+ში და სხვა).

რაც მთავარია, ეს გარეგნული დამთხვევა არ არის. იბერიულ (ლაზურ) „ში“-ს იგივე შინაარსი და ფუნქცია ეკისრება ონომასტიკური ერთეულების ფორმირების დროს, რაც პორტუგალიურ (ლუზურ-იბერიულ) — „შის“.

ავილოთ ასეთი მაგალითი, პორტუგალიის პირველ მეფეს აფონსო ენრიკე+ში ეწოდება. პორტუგალიელი ჟამთააღმწერელი შენიშნავს, რომ ენრიკე+ში „ენრიკეს ძეს“ ნიშნავსო. ზუსტად ასევე იქნება ეს ლაზურად, ჭანურად, ზანურად — „ენრიკე+ში“.

ამასვე ადასტურებს პორტუგალიელი მწერალი ალექსანდრო პერკულანო.

აქ შემთხვევითობა ყოვლად გამორიცხულია.

მაშასადამე, ბასკურის გვერდით, პორტუგალიური ენა იძლევა მეტად საინტერესო მასალას პირენეის იბერიისა და კავკასიის იბერიის ნათესაობის შესახებ თავისი ლუზური ლექსიკური დანაშრევების მეშვეობით.

ეს საკითხი, თუ არ ვცდები, თითქმის შეუსწავლელია. პირენეისა და კავკასიის იბერიათა ეთნიკურ-ენობრივი ნათესაობის საკითხის შესწავლისას, ეტყობა, მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს პორტუგალიური ონომასტიკონის შედარებით შესწავლას.

იგივე ითქმის პორტუგალიურ ტოპონიმიკაზეც. მაგალითად, პორტუგალიური ტოპონიმიური ერთეულები „გვადი“ და „გვადი+ანა“ არ შეიძლება არ იწვევდეს ქართული „გვადის“ (გავიხსენოთ ლ. ქიაჩელის „გვადი ბიგვა“) ასოციაციას ან პორტუგალიურმა ქალაქმა „სეთუბალი“ — არ შეიძლება არ გაგვახსენოს „თუბალ-თაბალის“ პრობლემა. არც ამ სიტყვის

პირველი ნაწილი „სეთ“ — „სეტ“ არ არის უცხო ქართული ტოპონიმიკისათვის. მაგალითად, მესტიის ახლოს არის დასახლება „სეტ“. ხშირად მესტიას „სეტ-მესტიას“ უწოდებენ. მართალია, აქ გამოთქმული აზრები უფრო თავისუფალი იმპროვიზაციებია, ვიდრე მეცნიერული კვლევის შედეგად მიღებული ჭეშმარიტება, მაგრამ, ვინ იცის, ამ იმპროვიზაციამ, იქნებ უბიძგოს ვინმეს მეცნიერული აღმოჩენებისაკენ.

საინტერესოა ისიც, რომ პორტუგალიელები, მათ შორის კამოინში თავის პოემაში „ლუზიადა“, თავიანთ სამშობლოს ლუზი+ტანიას ე. ი. ლუზთა ქვეყანას უწოდებენ (შდრ. მავრი+ტანია).

კამოინშის პოემაში გამოყენებულია პორტუგალიური თქმულება ლუზთა მამამთავარზე, ერის ფუძემდებელზე, რომელსაც ლუზი ერქვა: მის ძმას კი ლიზი.

რა ახლოს დგანან ერთმანეთთან ეს სიტყვები: ლუზი, ლიზი და ლაზი.

ლუზი, პორტუგალიური ლეგენდის მიხედვით, არის ძე მეღვინეობის ღმერთის ბახუსისა, რომელიც დიდხანს ლაშქრობდა, ომობდა და ზოლოს დასახლდა პირენეიში, იბერიაში და ლუზიტანია უწოდა ამ მიწას.

პორტუგალიელები, როგორც ერი, გვიან ჩამოყალიბდნენ. ადრე იმ ხალხმა, რომლებიც გვიან პორტუგალიელებად ჩამოყალიბდა, განიცადა კელტიზაცია, რომანიზაცია და ათასი სხვა უბედურება და სიკეთე. მაგრამ მათმა ლექსიკამ, მათმა ონომასტიკამ და ტოპონიმიკამ აქა-იქ შემოინახეს იბერიული ფენომენიც (ამის უთუო საფუძველს გვაძლევს თუნდაც ბოლოსართი „ში“).

კამოინში იცნობს პრომეთეს მითს და მაშასადამე, კავკასიას, ღმერთთან მებრძოლი ტიტანის მიჯაჭვის ადგილს.

აქამდე ვწერდით — „კამოენსი“. ვფიქრობ, ეს არ არის სწორი. ვწერთ „შტეფან ცვაიგი“ და არა „სტეფან ცვაიგი“, „შანდორ პეტეფი“ და არა „სანდორ პეტეფი“. ვწერთ ისე, როგორც დედანში ჟღერს ამა თუ იმ პოეტის გვარი და სახელი. და ეს სწორია. კამოინშის გვარმა, სანამ მან საქართველომდე ჩამოაღწია, ესპანურის, ფრანგულისა და სხვა ენების გავლენით სახე იცვალა და კამოენსად იქცა. სჯობს ისევ პირველწყაროს მივუბრუნდეთ. სჯობს ვიხმაროთ კამოინში (პორტუგალიელებს უფრო სწორად მიაჩნიათ კამოინი). მით უმეტეს, რომ გენიალური პორტუგალიელი პოეტის გვარს დართული „ში“ ჩვენი მშობლიური, საერთოიბერიული „ში“ გახლავთ.

ბოლოსართები „ში“, „ია“ და „აია“ უსათუოდ იბერიულია პორტუგალიურშიც, ესპანურშიც, ბასკურშიც და ქართულშიც.

კამოინშის ეპიკური პოემის გმირი მთელი პორტუგალიაა, მთელი პორტუგალიელი ხალხია.

ამიტომ, რომ პორტუგალიაში ორი დიდი ეროვნული დღესასწაული აღინიშნება.

პირველი — თავისუფლების დღე 25 აპრილს. იმ დღეს სალაზარის ფიტულებს წვავენ. ეს ფაშიზმის დამხობისა და რევოლუციის გამარჯვების დღეა. ხალხი ქუჩაში გამოდის წითელი მიხაკებით.

მეორე — დიდი ეროვნული დღესასწაული 10 ივნისს აღინიშნება. მას პორტუგალიის დღე ჰქვია. ეს დღე ყოველ 10 ივნისს იმიტომ აღინიშნება, რომ პორტუგალიელი ხალხის ეროვნული გენია — ლუიშ დი კამოინში სწორედ ამ დღეს გარდაიცვალა 1580 წელს.

ალბათ დედამიწის ზურგზე ისე არავის დაუფასებია თავისი პირველი ეროვნული პოეტი, როგორც პორტუგალიამ გააკეთა ეს.

პორტუგალიის დღე ჰქვია ერის პირველი პოეტის კამოინშის ხსოვნის დღეს.

ამაზე მეტად შეუძლებელია ეროვნული პოეტის დაფასება.

ამით ისაა ნათქვამი, რომ კამოინში იგივე პორტუგალიაა.

კამოინშობაზე ლისაბონში ხშირად ასხენებენ მე-19 საუკუნის გამორჩენილი პორტუგალიელი პოეტის ჟოან ალმეიდა გარეტის სახელს.

მან შექმნა ბრწყინვალე პოემა „კამოინში“, რომელიც გასული საუკუნის პორტუგალიური პოეზიის მწვერვალადაა მიჩნეული, აგრეთვე სონეტი „კამოინში“, რომელიც ეძღვნება პოეტის გმირობას ოკეანეში მისი ხომალდის ჩაძირვის დროს.

პოემით „კამოინში“ იწყება პორტუგალიური რომანტიზმის ისტორია.

პორტუგალიის კომუნისტური პარტია ხალხის პროგრესული, ეროვნული სულიერი კულტურის მემკვიდრედ აცხადებს თავს.

არ უთმობს მას იმ პოლიტიკურ პარტიებს, რომლებიც სპეკულაციას მიმართავენ კულტურისადმი, კლასიკური მემკვიდრეობისადმი კომუნისტური პარტიის დამოკიდებულების საკითხებზე.

ისინი ავრცელებენ ჭორებს, თითქოს კომუნისტები დღედაღამე მხოლოდ ეკონომიკასა და ძალაუფლებაზე ფიქრობენ, ხოლო ხალხის სულიერი კულტურა მათ თითქოს ნაკლებად აინტერესებდეთ.

პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიას მეცნიერულად გააზრებული და დასაბუთებული სტრატეგია და ტაქტიკა აქვს შემუშავებული ამ საკითხებში. ეს იგრძნობოდა IX ყრილობაზე, მიტინგზე ბარეირუში, კომუნისტთა ყოველდღიურ საკმიანობაში.

აქაც, კამოინშის მემორიალზე ჩვენი ყოფნაც ამის დასტურია.

ჩემთვის პორტუგალიას შუბლდადაფნული კამოინშის სახე აქვს. ყველა ერს საბოლოო ანგარიშით თავისი დიქტატორის კი არა, თავისი ყველაზე ნიჭიერი მესიტყვისა და მოაზროვნის სახე აქვს.

პორტუგალიური გენია ყველაზე ნათლად კამოინშში გაცხადდა.

5. საპარტველო — პორტუგალია

საბჭოთა საქართველოსა და პორტუგალიის ურთიერთობაც წარმატებით ვითარდება სსრ კავშირ—პორტუგალიის თანამშრომლობის პროგრამის თითქმის ყველა სფეროში.

1962 წელს მელვინეობის და მევენახეობის მე-10 საერთაშორისო კონგრესზე, რომელიც თბილისში ჩატარდა, მე, მაშინ გაზეთ „კომუნისტის“ კორესპონდენტმა, ინტერვიუ გამოვართვი მელვინეობის პორტუგალიელ სპეციალისტებსაც. სალაზარის პორტუგალიიდან მოსულ მელვინეებს მთვარიდან ჩამოსულ ადამიანებივით ვუყურებდით მაშინ თბილისელები. იმდენად უჩვეულო და მოულოდნელი იყო ყოველივე ეს.

ორი წლის შემდეგ მევენახეობისა და მელვინეობის სპეციალისტი, პროფესორი გ. ბერიძე გაემგზავრა ლისაბონს. ის ერთ-ერთი პირველი იყო იმ ქართველ მეცნიერთა შორის, ვინც ამ საუკუნეში პორტუგალიას ეწვია.

1965 წელს უცხოეთთან კულტურული ურთიერთობის საზოგადოების მოწვევით საქართველოში მეუღლითურთ ჩამოვიდა პოპულარული პორტუგალიელი მსახიობი როფერიო პაულუ.

ის შეხვდა თბილისში ჩვენი საუკუნის ერთ-ერთ დიდ ქართველ მსახიობს, იგავმიუწვდომელ „ოიდიპოსსა“ და „ჯარისკაცის მამას“ სერგო ზაქარიაძეს.

1968 წელს ლისაბონში ახალგაზრდა პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსზე ქართველმა პიანისტმა ქალიშვილმა ნინო ჭირაქაძემ პირველი პრიზი აიღო.

1975 წელს პორტუგალიაში სამეცნიერო მივლინებით ჩავიდა ცნობილი ქართველი მეცნიერი, აკადემიკოსი თეოფანე დავითაია.

1976 წელს ლისაბონში გაიმართა ლიტერატურულ კრიტიკოსთა საერთაშორისო ასოციაციის კონგრესი, რომლის მუშაობაში მონაწილეობა მიიღო ერთ-ერთმა ნამყვანმა ქართველმა კრიტიკოსმა, ჟურნალ „ლიტერატურნაია გრუზიას“ მთავარმა რედაქტორმა გურამ ასათიანმა. ის ერთ-ერთი პირველი ქართველი მწერალია (თუ პირველი არა), რომელიც პორტუგალიას ეწვია ამ საუკუნეში.

1978 წელს თბილისის ჩამოვიდა მშვიდობის დაცვის მსოფლიო კომიტეტის დელეგაცია. მას ხელმძღვანელობდა ამ კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე, პორტუგალიის ყოფილი პრეზიდენტი გენერალი კოშტა გომეში.

გასულ წელს პორტუგალიაში საგასტროლოდ იყო მინვეული ახალგაზრდა ქართველი პიანისტი რუსუდან ხუნწარია. ოთხ ქალაქში: ლისაბონში, ფუნშალში, კოიმბრში და პავოა-და-ვარზისში მან ოთხი დაუვინყარი კონცერტი გამართა, რომელსაც აღფრთოვანებით შეხვდა პორტუგალიის პრესა და მუსიკალური საზოგადოებრიობა.

საქართველოში სტუმრად იყო პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მეორე მდივანი ოქტავიუ პატუ.

პორტუგალიაში საბჭოთა პარლამენტარების ჯგუფთან ერთად იმოგზაურა გამოჩენილმა ქართველმა მწერალმა, სოციალისტური შრომის გმირმა, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატმა, საქართველოს მწერალთა კავშირის პირველმა მდივანმა გრიგოლ აბაშიძემ.

გ. აბაშიძემ გამოაქვეყნა ლირიკული შედევრი „ფიქრები ლისაბონის კარეტების მუზეუმში“.

პორტუგალიაში, საბჭოთა საელჩოში დიდხანს მუშაობდა დიდი მხატვრული ჭედური ქმნილების — „კრემლის“ შესაქმნელად გამოჩენილი ქართველი მხატვარი, ლენინური პრემიის ლაურეატი ზურაბ წერეთელი.

მისი ნაწარმოები თვალმარგალიტით ამკობს საბჭოთა დიპლომატიის კერას ლისაბონში.

ეს არის მაღალმხატვრული და მაღალიდუური ქმნილება.

საბჭოთა საქართველოში იყვნენ პორტუგალიის პარლამენტის დელეგაცია, პორტუგალიელი მეშახტეები, რკინიგზელები, კოოპერატორები.

პორტუგალიაში 1979 წელს, ნოემბერში პირველად გაემგზავრა ორმოცამდე ქართველი ტურისტი.

სულიერ ღირებულებათა გაცვლა პორტუგალიასა და სსრ კავშირს, კერძოდ, პორტუგალიასა და საბჭოთა საქართველოს შორის სულ უფრო და უფრო ინტენსიურ ხასიათს იღებს.

მსოფლიო ლიტერატურის ოთხმოცტომეულში, რომელიც ქართულ ენაზე გამოდის, გათვალისწინებულია პორტუგალიური ლიტერატურის ნიმუშების შეტანა.

ქართულ ენაზე ითარგმნა და გამოიცა პორტუგალიური და პორტუგალიურენოვანი ქვეყნების მწერალთა ნაწარმოებები. მათ შორის ვისენტე რივა პალასიოს რომანი „მექსიკის ყურის პირატები“, ესა დე კეიროშის „პადრე ამაროს დანაშაული“, ჟ. პერეირას მოთხრობა „პორტუგალიელი, რომელსაც ლენინი ჰქვია“, პოეტ ა. ფონსეკას ლექსი „შავკანიანი დედა“ და ბევრი სხვა ნაწარმოები.

საქართველოს სსრ მწერალთა კავშირთან არსებულმა მხატვრული

თარგმანისა და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარმა სარედაქციო კოლეგიამ გადაწყვიტა თარგმნოს ქართულ ენაზე მე-13—მე-15 საუკუნეების პორტუგალიური სარაინდო პოეზიის ნიმუშები, აგრეთვე ა. რიბეირუს, ფერეირა და კაშტრუს, ესა და კეიროშის რომანები, თანამედროვე პორტუგალიელ პოეტთა ლექსები და პოემები.

საკმაოდ კარგადაა ცნობილი ლისაბონში სახალხო მეურნეობის, მეცნიერებისა და კულტურის დარგში საბჭოთა საქართველოს მიღწევები.

ამას, ბევრ სხვა ფაქტორთან ერთად, ხელი შეუწყო პორტუგალიის დაგეგმვის სამინისტროს დელეგაციის ჩამოსვლამ საქართველოში 1975 წელს. დელეგაციაში 17 პორტუგალიელი ეკონომისტი შედიოდა; აგრეთვე სსრ კავშირში პორტუგალიის რესპუბლიკის ელჩის მარიუ ნევიშის მეთაურობით პორტუგალიის რესპუბლიკის მთავრობის დელეგაციის მოგზაურობამ 1976 წელს.

ისინი სსრ კავშირ—პორტუგალიის ეკონომიკური, სამეცნიერო და ტექნიკური თანამშრომლობის დარგში შერეული კომისიის პირველი სესიის მონაწილენი იყვნენ.

ბოლო ოთხი-ხუთი წლის მანძილზე საბჭოთა საქართველოდან პორტუგალიაში გაიგზავნა პიდრომეტეოროლოგიური ხელსაწყოები, ხელოვნური დაწვიმების აპარატები „დენ-100“, რომელსაც თბილისის ქარხანა „საქსოფლმანქანმშენი“ უშვებს. პორტუგალიაში იგზავნება ქართული წიგნები, მათ შორის ძველი ქართული წიგნები.

ჯერ კიდევ X საუკუნეში გიორგი მთანმინდელის მიერ შედგენილ ერთ-ერთ კრებულში მოთავსებულ ნაწარმოებში „ცხოვრება იოანესი და ეფთიმესი“ მოთხრობილია იმაზე, თუ როგორ აპირებდა გამგზავრებას პირენეის იბერიაში, ესპანეთში ქართველი მამა იოანე. მან იცოდა, რომ „...ქართველნი არამცირდენი ნათესავნი და ერნი მკვიდრ არიან მუნ“.

მაშინ პორტუგალია (ლუზიტანია) ესპანეთში შედიოდა.

ისტორიკოსი და გეოგრაფოსი იოანე ბატონიშვილი მე-18 საუკუნეში წერდა პორტუგალიაზე თავის ცნობილ ფილოსოფიურ, ენციკლოპედიურ თხზულებაში „კალმასობა“.

ყველა ეპოქის ქართველის ოცნება — ენახა შორეული პორტუგალია და ესპანეთი, იბერიის ნახევარკუნძული — ჩვენს საუკუნეში ახდა, ჩვენს დღეებში შეესხა ხორცი ამ ოდინდელ ეროვნულ ლტოლვას.

ვინ იფიქრებდა, რომ ქართველი კაცი აქ, ქვეყნის კიდზე ჩამოვიდოდა არა მარტო საქართველოს, არამედ თითქმის ნახევარი მსოფლიოს წარმომადგენლად!

საოცრებათა საუკუნეში ვცხოვრობთ!

**ლიტერატურული სიუჟარიზი ლისაბონში, საბჭოთა
საელჩოს ბიბლიოთეკაში**

1979 წლის
5 ივნისი.
ლისაბონი

პორტუგალიიდან გამგზავრების წინააღმდეგ საბჭოთა საელჩოს ბიბლიოთეკაში ერთი დაუვინწყარი ამბავი მოხდა. ამბავი, რომელიც ლონდონში დაიწყო რამდენიმე წლის წინ, აზიაში გაგრძელდა და ბოლოს ლისაბონში დამთავრდა ასე მოულოდნელად და ბედნიერად.

ეს ამბავი ეხება V საუკუნის დიდ ქართველ ფილოსოფოსს პეტრე იბერს და აღორძინების ეპოქის გენიოსს დანტე ალიგიერს.

ლისაბონში საბჭოთა საელჩოში მე ვნახე ერთი წიგნი...

მაგრამ სჯობს დასაბამით დავიწყოთ... მეხსიერებაში ვფურცლავ ჩემს ძველ დღიურებს, ინგლისურ დღიურებს...

პატრა იზარიელი და ლანტა ალიგაირი

დანტე შუა საუკუნეების უკანასკნელი
პოეტია და იმავე დროს ახალი დროის პირვე-
ლი პოეტი.

ფრიდრიხ ენგელსი.

ლონდონში, დიდი ბრიტანეთის მუზეუმში მარქსის მემორიალურ სა-
მუშაო ადგილთან ვდგავარ. აქ უცნაური გრძნობები გეუფლება კაცს. აქ
ინერებოდა „კაპიტალი“.

დიდი ბრიტანეთის მუზეუმის თანამშრომელი, ხმელ-ხმელი, მელოტი,
შავფრაკიანი კლერკი მეუბნება:

— კარლ მარქსი დიდად აფასებდა გენიალურ დანტეს.

„კაპიტალის“ პირველ ტომში მარქსი წერს:

„მეცნიერული კრიტიკის ყოველი აზრი სასურველია ჩემთვის. ეგრეთ-

წოდებული საზოგადოებრივი აზრის ცრუმორწმუნეობის მიმართ, რომელსაც მე არასოდეს არაფერს ვუთმობდი. ჩემს დევიზად ახლაც, როგორც უნინ, რჩება დიდებული ფლორენციელის სიტყვები: *Segui il tuo corso e lascio dir le gent* („მიჰყევი შენს გზას, დე, რაც უნდა თქვან კაცთა“).

დანტეს ეს აფორიზმი მარქსმა თავის ცხოვრების დევიზად აქცია.

დიდებული ფლორენციელი დანტე თვით დიდ მარქსზე ახდენდა გავლენას.

მე გულისყურით ვუსმენ ინგლისელ კლერკს:

— ამ დარბაზში ახლა მუშაობს კაცი (სწორედ მარქსის მაგიდის გვერდით ზის ის ახლა), რომელიც დანტეზე წერს, იმ დანტეზე, — განაგრძო კლერკმა, — რომლის წიგნმა „ღვთაებრივი კომედია“ კარლ მარქსს თავისი ცხოვრების ერთ-ერთი დევიზი აპოვნინა: „იარე შენი გზით“...

ლონდონში ყოფნის დროს ჩემი ყურადღება მიიპყრო იმ ამბავმა, რომ დიდი ბრიტანეთის ჰუმანიტარულ სამეცნიერო წრეებში სხვა რამდენიმე ნაშრომთან ერთად დიდი ინტერესით მოელოდნენ ცნობილი ინგლისელი ესთეტიკოსისა და ლიტერატურათმცოდნის რობინ კირკპატრიკის წიგნს დანტე ალიგიერის „ღვთაებრივი კომედიის“ შესახებ.

ასე, ალბათ, არისტოტელეს „პოეტიკას“ არ ელოდნენ ძველ ელადაში!

რამდენადაც შესაძლებლობა მქონდა, თვალყურს ვადევნებდი კემბრიჯის უნივერსიტეტის ახალ გამოცემებს, რადგანაც ვიცოდი, რომ რ. კირკპატრიკის წიგნი დანტეზე სწორედ კემბრიჯის უნივერსიტეტში უნდა გამოსულიყო.

ლონდონის შემდეგ ვიმოგზაურე ირლანდიაში, ირანში, პაკისტანში, ინდოეთში, შრილანკაში. იქაც ვკითხულობდი ამ წიგნს, მაგრამ უშედეგოდ.

ჩემი განსაკუთრებული ინტერესი ამ წიგნის მიმართ გამონეწეული იყო იმით, რომ ლონდონში მითხრეს, ამ წიგნში ინგლისელი ავტორი ახლებურად გააშუქებოს ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და დანტე ალიგიერის „ღვთაებრივი კომედიის“ ურთიერთკავშირსო.

ვინც იცნობს დიდი ქართველი ფილოსოფოსის შალვა ნუცუბიძის ნაშრომს „რუსთაველი და აღმოსავლური რენესანსი“, ნუცუბიძე-ჰონიგმანის თეორიას ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერის შესახებ, დამეთანხმება, რომ რობინ კირკპატრიკის ნაშრომს არ შეეძლო არ მიეპყრო ქართველის ყურადღება.

მიუხედავად იმისა, რ. კირკპატრიკი გააშუქებდა თუ არა თავის წიგნში ნუცუბიძე-ჰონიგმანის თეორიას, მისი გამოკვლევა მაინც ეხებოდა V საუკუნის დიდი ქართველი ფილოსოფოსის პეტრე იბერის (შ. ნუცუბიძის მიხედვით — ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის) ფილოსოფიისა და XIII საუკუნის გენიალური ფლორენციელი პოეტის, ალორძინების გიგანტის დანტე ალიგიერის შემოქმედების ურთიერთობას.

განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც გამოქვეყნდა აკაკი განერელიას ბრწყინვალე ნაშრომი „დანტე და პრეისტორიული საქართველო“, დანტე ალიგიერს სხვა თვალთ კითხულობს საქართველო. ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის ფილოსოფიისა და დანტე ალიგიერის პოეზიის ურთიერთობათა საკითხი, რა თქმა უნდა, ქართველისათვის განსაკუთრებული ინტერესის საგანია.

ამ ინტერესით ვეძებდი პორტუგალიაში ინგლისელი ესთეტიკოსისა და ლიტერატურათმცოდნის, კემბრიჯელი მეცნიერის რობინ კირკპატრიკის წიგნს დანტე ალიგიერზე.

ლისაბონში ბედმა გამიღიმა.

საბჭოთა საელჩოში მე საშუალება მომეცა გავცნობოდი რობინ კირკპატრიკის წიგნს „დანტეს სამოთხე და თანამედროვე კრიტიციზმის ნაკლოვანებანი“.

Kirkpatrick R. Dante's paradiso and the limitations of modern criticism. London. Cambridge University Press. 1978, 227 p.

წიგნის ავტორს მიზნად დაუსახავს დანტეს შემოქმედების, განსაკუთრებით „ღვთაებრივი კომედიის“ („სამოთხე“) ორიგინალური ინტერპრეტაცია თანამედროვე დასავლეთ ევროპასა და მსოფლიოში გავრცელებული ანტიისტორიული და ირაციონალისტური დანტეოლოგიური კონცეფციების საწინააღმდეგოდ.

ინგლისელი ავტორი უთუოდ სწორად შენიშნავს, რომ დანტეს ენის, სტილის, პოეტიკის შესწავლა ხშირად მიმდინარეობს „ღვთაებრივი კომედიის“ ავტორის მსოფლმხედველობისაგან მოწყვეტით.

კირკპატრიკი მოითხოვს დანტეს შემოქმედების არა მარტო კომპლექსურ შესწავლას მხატვრულ-ესთეტიკური და მსოფლმხედველობრივი ასპექტების გათვალისწინებით, არამედ ისტორიზმის პრინციპის დაცვასაც.

— სწორია, — წერს კირკპატრიკი, — რომ დანტე არა მარტო შუა საუკუნეების უკანასკნელი დიდი პოეტია, არამედ რენესანსის წინამორბედი და აღორძინების პირველი პოეტიცაა.

მაგრამ ეს ფორმულა ეპოქის ყოველმხრივი, ენციკლოპედიური ანალიზიდან უნდა გამოგვყავდეს და არა კონკრეტულ-ისტორიული და ლიტერატურული რეალიებიდან დოგმატური მოწყვეტით, როგორც აკეთებენ ამას ბურჟუაზიული მეცნიერები. ასე ფიქრობს კირკპატრიკი და ეს სავესტით სწორია.

დანტეს ერთ-ერთ უდიდეს დამსახურებას კირკპატრიკი იმაში ხედავს, რომ გენიალურმა ფლორენციელმა შუა საუკუნეების სქოლასტიკურ, დოგმატიკურ ფილოსოფიას წაართვა უფლება მხოლოდ და მხოლოდ ის ყოფილიყო სამყაროს ამხსნელი.

ეს უფლება ახლებურად მოაზროვნე პოეტმა მოიპოვა დანტეს სახით.

ასეთი აზროვნების ნიმუშია დანტეს „ლვთაებრივი კომედია“, განსაკუთრებით „სამოთხე“.

ეს უკვე ახალი ეპოქის დამკვიდრებას ნიშნავდა პოეზიასა და ფილოსოფიაში, თუ გნებავთ, ისტორიაშიც.

რობინ კირკპატრიკი წერს: „არასწორი იყვნენ თომა აქვინელის დროის სქოლასტიკოსები. ისევე, როგორც XVIII—XX საუკუნეების ფილოსოფოსები, ჰეგელიდან კროჩემდე, რასელი, სანტაიანა და სხვანი, რომლებიც ზოგჯერ მენტორული პოზიციებიდან ასწავლიდნენ პოეტებს, თუ როგორ უნდა იაზროვნონ მათ. დანტემ, ემყარებოდა რა ანტიკური ეპოქის ტრადიციებს, დაამკვიდრა პოეტის უფლება — სამყაროს საიდუმლოებათა აღმოჩენისა. ამაში მდგომარეობს დანტეს პოემის რევოლუციური მნიშვნელობა, პოემისა, რომელმაც ახალი გზები გაკვალა მსოფლიო პოეზიაში“¹.

დანტემ პოეტის უფლება — იაზროვნოს მისი თანამედროვე სქოლასტიკური ფილოსოფიის დოგმატებისაგან განსხვავებული ცნებებითა და კატეგორიებით — ყველაზე თვალნათლივ დაამკვიდრა და გამოიყენა „ლვთაებრივ კომედიაში“.

„სამოთხეში“ დანტემ მოგვცა სამყაროს სხვა სისტემა, ვიდრე ამას მისი თანამედროვე სქოლასტიკური ფილოსოფია ქადაგებდა.

ასეთი პრეცედენტი დანტეზე ადრე რუსთაველმა დაამკვიდრა მსოფლიო პოეზიაში.

რობინ კირკპატრიკს მიაჩნია, რომ დანტე „სამოთხეში“ იძლევა სამყაროს ახალ სურათს. ამ სურათის შექმნისას კი ალიგიერი ეყრდნობა ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის ფილოსოფიას.

როგორც ცნობილია, ნუტუბიძე-ჰონიგმანის თეორიის მიხედვით ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი იოანე ლაზის აღზრდილი პეტრე იბერია.

ინგლისელი მეცნიერი შენიშნავს, რომ ფსევდო-დიონისე არეოპაგელმა ერთმანეთთან შეადუღა, ერთი მხრივ, ნეოპლატონიკოსი ფილოსოფოსების — პლოტინისა და პროკლეს კონცეფციები და, მეორე მხრივ, ბიბლიური დოგმები და შექმნა ე. წ. „ნეგატიური თეოლოგიის“ თეორია.

ამ თეორიამ, კირკპატრიკის აზრით, დიდი გავლენა მოახდინა დანტე ალიგიერის ფილოსოფიურ და ესთეტიკურ შეხედულებებზე, „სამოთხეში“ მოცემული დანტესეული სამყაროს სისტემის, სამყაროს დანტესეული პოეტური მოდელის შექმნაზე.

ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის (პეტრე იბერის — ვ. ა.) მოძღვრებას იყენებს დანტე, მაგრამ დანტესეული სამყაროს სურათი ორიგინალურია. ის ვერ თავსდება არეოპაგელის სისტემის ჩარჩოებში.

¹ (იხ. რ. კირკპატრიკი, „დანტეს „სამოთხე“ გვ. 50, ინგლ. ენაზე. კემბრიჯის უნივერსიტეტის გამოცემა. 1978 წ.).

რა თქმა უნდა, დანტე კონტრაპუნქტულად არ იმეორებს ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის შეხედულებებს.

კირკპატრიკი შენიშნავს, რომ ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის (პეტრე იბერის — ვ. ა.) მოძღვრება თავისებური ობიექტურ-იდეალისტური მონიშმის სახესხვაობაა.

კირკპატრიკი იცავს რა ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა (პეტრე იბერის) და დანტე ალიგიერის ფილოსოფიური მემკვიდრეობითობის იდეას, ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ არასწორია არტურ შოპენჰაუერის მიერ დანტეს მისტიკოს პოეტად გამოცხადება.

ირაციონალიზმის პოზიციის ადეპტები ამტკიცებენ, რომ დანტემ „ჯოჯოხეთის“ მოდელი მიწაზე იპოვა, მაგრამ „დანტეს ცა“ მისტიკაა. პოეტი იძულებული გახდა ტრანსცენდენტურსა და ირაციონალურში ეძია „ცის“, „სამოთხის“ სურათები, სახეები, მოდელები და სისტემაო.

კირკპატრიკი აკრიტიკებს კირკეგორის, შოპენჰაუერის, ნიცშეს, ბერგსონის, მ. ჰაიდეგერის, კ. იასპერსის, ტ. ელიოტის, ე. წ. „ახალი ფილოსოფოსების“ (მ. კლაველი, ა. გლიუსმანი) და სხვათა შეხედულებებს დანტე ალიგიერის შემოქმედებაზე, ებრძვის ეპიგონურ-ეკლეკტიკურ და ფსევდო-ფილოსოფიურ თეორიებს, დანტეს შემოქმედების არასწორ ინტერპრეტაციას, იცავს ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის (პეტრე იბერისა — ვ. ა.) და დანტე ალიგიერის ფილოსოფიურ, სულიერ ნათესაობას.

ამიტომ ეს წიგნი საინტერესო მოვლენაა არა მარტო დანტემცოდნეობაში, არამედ ქართული ფილოსოფიის, ქართული ცივილიზაციის მიერ მსოფლიო ცივილიზაციაში შეტანილი წვლილის შესასწავლადაც.

ვინც დიდი ქართველი ფილოსოფოსის, აკადემიკოს შალვა ნუცუბიძისა და ცნობილი ბელგიელი მეცნიერის ჰონიგმანის თეორიას იზიარებს ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერის შესახებ, ინგლისელი მეცნიერის რობინ კირკპატრიკის წიგნში ახალ სოლიდურ მეცნიერულ დასაბუთებას იპოვნის დანტე ალიგიერისა და ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის (მაშასადამე, პეტრე იბერის — ვ. ა.) პოეზიისა და ფილოსოფიის მეტად საინტერესო ურთიერთკავშირის შესახებ.

ეს კი იმას ნიშნავს, რომ პეტრე იბერის (შ. ნუცუბიძის მიხედვით ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის) ფილოსოფიურმა მოძღვრებამ თავისი დაღი დაასვა არამარტო აღმოსავლური რენესანსის განაღობის — შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანს“, არამედ დასავლურ, ევროპული რენესანსის გიგანტის დანტე ალიგიერის „ღვთაებრივ კოპილასც“, პირველ რიგში მის მესამე წიგნს — „სამოთხეს“.

მე ვიცნობ და პატივისცემით ვუპყრობი მეტად სოლიდური, ცნობილი მეცნიერების აზრს, რომლებიც უარყოფენ ნუცუბიძის-ჰონიგმანის თეორი-

ას. ერთ-ერთი შემქმნელიც და უარყოფელიც ამ თეორიისა თვითონ ჰონიგმანია. ეს ფაქტია.

მაგრამ ასეთივე რეალობაა ნუცუბიძე-ჰონიგმანის თეორიაც.

აზრთა სხვადასხვაობა, დისკუსია, კამათი გრძელდება.

არაერთი თაობა და არაერთი საუკუნე იმსჯელებს ამ პრობლემის გარშემო.

აკადემიკოს შალვა ნუცუბიძის თეორია მუდამ იქნება შემდგომი კრიტიკული გააზრების საგანი, ის მუდამ იქნება ქართული, და არა მარტო ქართული, ფილოსოფიური, ესთეტიკური და მხატვრული აზრის, თეორიისა და ისტორიის საკვლევი ფენომენი.

ფიქრობ, უნდა მივესალმოთ იმათ, ვინც ცდილობს სრულყოფილ ნუცუბიძე-ჰონიგმანის თეორიას, ახალი არგუმენტები ეძიოს მისი საფუძვლების გასაძლიერებლად.

რობინ კირკპატრიკის ნიგნი დანტეზე მხოლოდ იმ ქართველისთვისაა ეროვნული თვალსაზრისით განსაკუთრებით ღირებული, ვინც აღიარებს ნუცუბიძე-ჰონიგმანის თეორიას, თუნდაც მეცნიერულ ჰიპოთეზად მაინც მიიჩნევს მას.

პორტუგალიაში, ზაბჰოთა საელჩოში, დიდი ინტერესით გავეცანი რობინ კირკპატრიკის ნიგნს.

ჩემს წინ ისევ გაიღვეს იოანე ლაზისა და პეტრე იბერიის ოცნებად, ფრესკებად ქცეულმა ლანდებმა. ბრძენთაბრძენმა მამა-პაპებმა.

ისტორიის რამდენი საიდუმლოა ჯერ კიდევ ამოუხსნელი?!

•

მთელი ღამე იმ ქართველ და უცხოელ მეცნიერებზე ფიქრში გავათენე, რომლებიც იკვლევენ პეტრე იბერიელის, დიონისე არეოპაგელის, შოთა რუსთაველისა და დანტე ალიგიერის ფილოსოფიასა და პოეზიას.

გამახსენდა აკაკი განერელიას დიდებული ნაშრომი „ზეცის მხატვრული მოდელი რუსთაველთან და დანტესთან“, სადაც მან პირველმა დასვა და გამოიკვლია საკითხი დიონისე არეოპაგელის (პეტრე იბერიელის), რუსთაველისა და დანტეს ურთიერთკავშირის შესახებ.

აქ, ლისაბონში თვალწინ დამიდგა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკასთან არსებული არეოპაგიტული პრობლემათიკის ცენტრი...

გამახსენდა აზროვნების სიმშვენიერით მომხიბვლელი ქართველი ფილოსოფოსი ქალის დენიზა ზუმბაძის ცნობილი დისერტაცია „დიონისე არეოპაგელი და დანტე ალიგიერი“...

გამახსენდა ცნობილი ფილოსოფოსის შ. ხიდაშელის შესანიშნავი შრომები.

ბევრი სხვა ქართველი მეცნიერის ღვაწლი...

გამიხარდა, რომ ქართულ მეცნიერებას არეოპაგიტის დარგში, ისევე როგორც ბევრ სხვა დარგებში, არამც თუ შეუძლია თვალი გაუსწოროს მსოფლიო მეცნიერებას, არამედ ბევრ საკითხში უთუო პრიორიტეტიც გააჩნია.

საბჭოთა საელჩოს ბიბლიოთეკაში ნაპოვნმა წიგნმა დიდი სიამოვნება მომანიჭა. ის თითქოს ლამაზ გვირგვინად დაადგა თავს იმ ლისაბონურ შთაბეჭდილებებს, რომლებმაც ჩემს თვალწინ გააცოცხლეს ქეთევან ნამეგული, კამოინში, ისტორიული ლუზეთი, იბერია... აკი პეტრეც იბერიელად არის ნოდებული.

ასე შეეხვდი პეტრე იბერს პირენეის იბერიაში.

ყველაფერს 'თავისი შინაგანი კანონზომიერება ახლავს.

ვინ იცის რამდენი საოცრება ელის კაცს ცხოვრებაში.

ლისაბონიდან გამგზავრების წინაღამეს პორტუგალიაში, იბერიაში მეც ერთი იბერიელი დიდ პეტრე იბერსა და შალვა ნუცუბიძეზე ვფიქრობდი.

...ხვალ სამშობლოში მივფრინავთ.

რა ჩქარა გაირბინეს მაინც პორტუგალიაში გატარებულმა დაუვინ-ყარმა დღეებმა.

ისევე თვალწინ მიდგას პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ისტორიული IX ყრილობა, გრანდიოზული მიტინგი ბარეირუში, შეხვედრა მუშათა კლასთან „ქიმიკალში“, მიღება პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში, შეხვედრები პორტუგალიის პარლამენტში—რესპუბლიკის ასამბლეაში, ბარეირუს მუნიციპალიტეტში... ჩემთვის საოცრად მახლობელი გახდა ასე შორეული პორტუგალია.

თავი ოცდამეხუთე

ნახაპიდის, ლისაბონი!

1979 წლის 6 ივნისი
ლისაბონი
საბჭოთა საელჩო —
აეროდრომი
დილა...

ირიყრაუბ.

ლისაბონის ცაში ახალი დღე იბადება.

საელჩოს სარკმლიდან გავცქერი ატლანტიკის მაღალ ცას.

„ვარსკვლავები მზად არიან ჩაქრნენ, ოლონდ დღე იშვას“. მახსენდება პოეტ ოლივეირას ეს სტრიქონები მისი ლექსიდან „ქებათა ქება სიცოცხლეს“. იმ ვარსკვლავებს ჰგვანან რაღაცით პორტუგალიელი კომუნისტები. ისინი მზად არიან ჩაქრნენ იმ ვარსკვლავებივით, ოლონდ პორტუგალიას ჭეშმარიტი თავისუფლებისა და დემოკრატიის დღე გაუთენონ.

გვიჩირს ამ საოცარ ადამიანებთან, ნათელ პიროვნებებთან განშორება.

მაგრამ ყველაფერს აქვს თავისი დასაწყისი და დასასრული.

ჩვენი დელეგაციის აქ ყოფნის დრო ამოიწურა.

დღეს სამშობლოში მივფრინავთ... საელჩოს კარებთან ნაცნობი „პი-უო — 604“ გველოდება, აეროპორტში — „ტუ-134-ა“.

ჩვენი ცის შევარდენი „ტუ-134-ა“ გუშინ ჩამოფრინდა მოსკოვიდან. ჭექა-ქუხილით გადაურა ევროპას და ახლა ლისაბონის აეროდრომზე დგას. დგას და გველოდება.

დაიძრა ჩვენი მანქანების კორტეჟი... უკან დარჩა საბჭოთა საელჩო, მის უზოზოლად მდგარი საბერძნეთის საელჩო, გაიელვა თვალწინ ლისაბონის ნითელმა კორიდამ და დელეგაციის მეთაურის „მერსედეს-ბენცმა“ გეზი აეროდრომისაკენ აიღო...

მიქრიან ჩვენი მანქანები. ულაფერ წარწერები ლისაბონის სახლების

კედლებზე. „პრეზიდენტი ეანეში — ახალი სალაზარია“ — ნერია ერთი სახლის კედელზე.

„ხმა მიეცით კომუნისტებს“ — აწერია მეორე სახლის კედლებს.

— ძირს ნოფაშისტები! — კატეგორიულად ჰოიფხოვს მესამე წარწერა.

— მარიუ სოარეშ, ვინა ხარ შენ? — პირდაპირ კითხულობს ვილაც მეტად დაეჭვებული პიროვნება.

— პრემიერ მოტა პინტუს საკუთარი კაბინეტის კარები — ისტორიის კარები ნუ გონია! — ჭკუას არიგებს პრემიერს ვილაცა.

სახლების კედლები პორტუგალიაში მართლაც რომ ისტორიული რელიკვიებია.

ვუახლოვდებით ლისაბონის აეროპორტს.

სხვა გამოჩენილ პარტიულ მოღვაწეებთან ერთად ლისაბონის აეროპორტში დაგვხვდა ოქტავიუ პატუ

ოქტავიუ პატუმ გაგვაცილა ლისაბონის აეროპორტიდან, გადაგვკოცნა, გადაგვხვია. მეტად გულთბილი კაცია.

სკკპ დელეგაციის გასაცილებლად მოვიფინენ საბჭოთა კავშირის სრულუფლებიანი და საგანგებო ელჩი პორტუგალიაში ალბერტ კალინინი, საელჩოს პასუხისმგებელი მუშაკები, ლისაბონში აკრედიტირებული საბჭოთა ორგანიზაციების, საგარეო ვაჭრობის წარმომადგენლები, საბჭოთა პრესის, რადიოსა და ტელევიზიის კორესპონდენტები...

გულთბილად დავემშვიდობეთ ლისაბონს.

„ტუ-134-ა“-მ ატლანტიკის თავზე შეკრა კამარა და მალე იბერიის გასარკულ ქვას გაეკრა...

სადღაც ოკიანეში ისევ გამოჩნდა ავიამზიდი „დუაიტ ეიზენჰაუერი“... ივალს მიეფარა „იბერლანტის“ ანძები და ჩვენი თვითმფრინავის ჭექა-ქუხილით შეშინებული ჰეხამრიდიანი ქრისტეს ქანდაკება.. სან-ბენტოს სასახლეს ციდან დაეცა თვითმფრინავის ლანდი...

გამოჩნდა ტეჟუ...

ეჰ, მტკვარო, მტკვარო, დედა-მდინარეე!.. იმიერბერიის მდინარეთა დედაც... მე ახლა შორეული იმიერბერიის მდინარე ტეჟუს ციდან დავცქერი და შენზე ვფიქრობ...

მე ორმოცდაათჯერ თავს მირჩენიხარ, მტკვარო, მაგრამ, რა კენა, ეს ტეჟუ, ეს ვეება იმიერბერიული მდინარე ორმოცდაათი მტკვარის ხელაა, ეს დალოცვილი...

მძლავრად მიაქანებს თავის ტალღებს ოკეანისკენ ..

მაგრამ შენ მაინც სხვა ხარ, მტკვარო! ქართულს უშენოდ ცხოვრება ვერ წარმოუდგენია!

აჰა, თვალს მიეფარა ტეჟუ.

ჩვენმა თვითმფრინავმა გეზი მოსკოვისაკენ აიღო.

დელეგაციის გაცილება გუშინ დაიწყო ჩვენს საელჩოში.

ლისაბონში ჟღერდა ქართული მუსიკა.

მღეროდა ნანი ბრეგვაძე და მისი ხმა ესმოდა პორტუგალიას.

რუსულ რომანსებს მღეროდა ნანი.

მღეროდა „ორერა“... მერე მას შეენაცვლენ ალა პუგაჩოვა, სოფია როტარუ, ბუბა კიკაბიძე, საბჭოთა ესტრადის სხვა ვარსკვლავები.

ეს საოცრება საბჭოთა საელჩოში ხდებოდა.

დღეს კი თვითმფრინავის სალონში კვლავ გაისმის მშობლიური მელოდიები...

სამშობლოში გამგზავრების წინადღეს საბჭოთა საელჩოში, სააქტო დარბაზში მოეწყო შეხვედრა სკკპ დელეგაციის წევრებთან.

ღრმად შინაარსიანი, საინტერესო სიტყვებით გამოვიდნენ ამხანაგები ე. ა. შევარდნაძე, ვ. ვ. ზაგლადინი, ი. გ. გრინცოვი. მათ შეეკრებოდა თავიანთი შთაბეჭდილებები გაუზიარეს IX ყრილობის მუშაობის შესახებ.

ამხანაგ ე. ა. შევარდნაძეს საბჭოთა საელჩოს თანამშრომლებმა თხოვეს, დაწვრილებით მოეთხრო ბოლო წლებში საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის, რესპუბლიკის მშრომელთა საქმიანობის შესახებ.

პორტუგალიაში მომუშავე 12 საბჭოთა ორგანიზაციის წარმომადგენლებმა დიდი ინტერესი გამოიჩინეს ჩვენი რესპუბლიკის თანამედროვე ცხოვრებისადმი.

მათ მოისმინეს სათანადო, ღრმა, ანალიტიკური ინფორმაცია რესპუბლიკის წარმატებებზე, ასევე იმ პრობლემებზე, რომელთა გადაჭრისათვისაც თავდადებით იბრძვის დღეს საქართველოს პარტიული ორგანიზაცია.

ასევე დიდი ინტერესი გამოიჩინა აუდიტორიამ საბჭოთა უკრაინის ცხოვრების მიმართ, რომლის შესახებ შთაბეჭედილად ილაპარაკა სკკპ დელეგაციის წევრმა ი. გ. გრინცოვმა.

ღრმა შინაარსიანი, საინტერესო სიტყვით გამოვიდა ვ. ვ. ზაგლადინი მსოფლიოს პოლიტიკის საკითხებზე.

ელჩმა ალბერტ კალინინმა დიპლომატიური პერსონალის სახელით მადლობა გადაუხადა ორატორებს

ეს იყო გუშინ.

დღეს ჩვენ სამშობლოში მოვფრინავთ. ათასი შთაბეჭდილება მოგვყვება პორტუგალიიდან.

ფრთებქვეშ კინოკადრებივით ცვლიან ერთმანეთს ევროპის დიდი და მცირე სახელმწიფოები.

ესპანეთი, საფრანგეთი, შვეიცარია, ავსტრია...

სკკპ დელეგაცია წინა სალონში ისევ მუშაობს...

IX ყრილობა დიდი ხანია დამთავრდა.

დელეგაციის მუშაობა კი ჯერაც არ დამთავრებულა

მე აქ, ღრუბლებზე მაღლა, წყნარ სალონში პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე ვფიქრობ.

მოგზაურობა პორტუგალიაში — იყო მოგზაურობა გუშინდელ დღეში.

დღევანდელი დღე მხოლოდ კომუნისტური პარტიის IX ყრილობაზე იგრძნობოდა. პორტუგალიის ხვალისდელი დღეც იქ იღებს სათავეს.

პორტუგალიის კომპარტიის სტრატეგია და ტაქტიკა ისტორიული გავეთილია მრავალი პარტიისათვის, რომლებიც ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში კომუნიზმის გამარჯვებისათვის იბრძვიან.

გუშინ ლისაბონის სენსაციის მოყვარული გაზეთები წერდნენ: ატლანტიკის პირას აჩრდილი უნახავთო.

მემარჯვენე პოლიტიკური პარტიები თავიანთ მოჩვენებებზე ლაპარაკობენ. პოეტ ალექსანდრო ო ნეილისა არ იყოს, მათ „აჩრდილთა დრო“¹ ელანდებათ. კომუნიზმის² აჩრდილი უფრთხილათ ძილს.

მწერალი ჟორჟი ამადუ გამახსენდა. მის რომანში „ძენამული ყლორტები“ ერთი კომუნისტი ამბობს: ერთი ჩემი ძველი ნაცნობი გლეხაკაცი მესტუმრა. შეეტყო, რომ რიო-პრეტოში პარტიის ლეგალურ ორგანიზაციას ვაარსებდი. მოვიდა და მკითხა: „ერთი მითხარი, ტაეარესო, რა არის კომუნიზმი? შენ ხომ კარგად იცი ეს“. მეც აუუხსენი, ვუთხარი, მინა იმისა უნდა იყოს, ვინც მას ამუშავებს, გლეხობის პრობლემა უნდა გადაიჭრას-მეთქი. დანვრილებით განვუმარტე ყველაფერი. მისძინა და რომ დაემათავრე, მითხრა: „იცი, ტაეარესო, აი, ეგ კომუნიზმი აჩრდილს მაგონებს“. რატომ-მეთქი, ვკითხე. „რატომ და ხომ გავიგონია, რომ ზოგჯერ სინათლის სხივი გამოჩნდება გზაზე. ჰოდა, გეუბნებიან, ახლოს არ გაეკაროთ, ეგ აჩრდილი არისო. ერთი თუ შეხედა კაცმა, მორჩა, დაღუპვა არ ასცდებო. იმდენს გეჩიჩინებიან იმ აჩრდილის შესახებ, რომ ცნობისმოყვარეობა წაგძლევეს. ბოლოს ვეღარ მოითმენ და ახლოს მიხვალ, მიხვალ და ნახავ, რომ ეგ თურმე ღვიძლი მამა ყოფილა შენი“.

მართლაც რომ „აჩრდილი დადის ევროპაში, აჩრდილი კომუნიზმისა“².

უკან დარჩა დასავლეთი ევროპა.

ჩვენი თვითმფრინავი უკვე ჩეხოსლოვაკიის საჰაერო სივრცეშია.

ნაშუადღევს 3 საათზე პრაღაში ვართ.

— ჩესტ პრაცე, პრაჰა!

¹ ლექსების წიგნის სახელწოდება.

² კ. მარქსი და ფ. ენგელსი, „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი“. გვ. 3, თბ., 1974 წ.

პრადის საერთაშორისო აეროპორტში გულთბილი მიღება მოგვიწყვეს ჩეხოსლოვაკიის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივან-მა კარლ კაპეკმა, პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე ჩეხოსლოვაკიის კომპარტიის დელეგაციის მეთაურმა, ქალაქ პრადის პარტიული ორგანიზაციისა და პრალაში საბჭოთა კავშირის საელჩოს წარმომადგენლებმა. პრალაში მოეწყო მიღება სკკპ დელეგაციის პატივსაცემად.

16 საათზე შუა ევროპის დროით დავტოვეთ პრალა.

ჩვენმა თვითმფრინავმა გეზი მოსკოვისაკენ აიღო.

სკკპ დელეგაციას ვნუკოვოს აეროპორტში დახვდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ამხანაგი ბორის პონომარიოვი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პასუხისმგებელი მუშაკები.

აქვე არიან საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს მუდმივი წარმომადგენელი სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან თეიმურაზ ხაჩიძე და წარმომადგენლობის სხვა პასუხისმგებელი ამხანაგები.

შედგა მეტად გულთბილი შეხვედრა.

სკკპ დელეგაციის მეთაურმა ამხანაგმა ედუარდ შვეარდნაძემ თბილისს დაბრუნების შემდეგ პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე მიღებული შთაბეჭდილებები გაუზიარა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრებს, ცენტრალური კომიტეტის აპარატის მუშაკებს, დედაქალაქისა და რესპუბლიკის პარტიულ აქტივს.

ბოლოთქა

ისტორიის ანალებში გადავიდა პორტუგალიის კომუნისტთა დაუვინ-ყარი IX ყრილობა. ის სულ ოთხიოდე დღე გაგრძელდა, მაგრამ, ასე მგონია, მთელი საუკუნე გრძელდებოდა-მეთქი.

იქ წამი თითქოს საუკუნეს იტევდა, იმდენი ითქვა და გაკეთდა, იმდენი შთაბეჭდილება დაგვიგროვდა.

ყრილობის დღეები რევოლუციის უკვდავი ენერგიით იყო დამუხტული. იმ ენერგიით სუნთქავდა და ცოცხლობდა ირგვლივ ყოველი.

ამ ყრილობამ მთელი ეპოქით წასწია წინ პორტუგალია, მთელი თავით აამაღლა პორტუგალიელის არსება.

ისევე გადაშალა მომავალი რევოლუციური ბრძოლების თვალწინ-ტაცი პორიზონტები მათ თვალწინ, როგორც ატლანტიკის ოკეანის ახალი პორიზონტები გადაგეშლება კაცს წინ, როცა სინტრას ლამაზ მწვერვალზე ახვალ და უსაზღვრო ოკეანეს შეავლებ თვალს...

• •

ლისაბონიდან ჩამოსვლის მეორე დღეს ცნობა მოვიდა, ნეოფაშისტებმა და ფაშისტებმა მანქანები დაამტვრიესო ჩვენი საელჩოს წინ, ცეცხლი წაუკიდესო მათ, საელჩოს შენობის ფანჯრებში მინები ჩაღწეესო...

ჩემი ფანჯრის მინებიც ჩაულენიათ.

ბარბაროსები!..

• •

პორტუგალია დავტოვეთ, მაგრამ ჩვენი გულისყური მაინც იქითკენ არის მიპყრობილი...

დღეს 13 ივლისს, შავი ზღვის პირას ვგებულობ, რომ პრეზიდენტმა რამილიუ ეანეშმა მიიღო გადაწყვეტილება, დაშალოს პარლამენტი და გამოაცხადოს რესპუბლიკის ასამბლეის ახალი, რიგგარეშე არჩევნები მიმდინარე წლის ოქტომბერში.

დილით თათქოს სოარეშის სოციალისტური პარტია სოციალ-დემოკრატიებთან ალიანსით აპირებდა ახალი მთავრობის შექმნას.

სალამოს სულ სხვა ცნობა მოვიდა. პოლიტიკურ ჰორიზონტზე გამოჩნდა მარია დე ლურდემ პინტასილგუ, მემარცხენე კათოლიკურ წრეებთან დაახლოებული მოღვაწე.

დინამიურია ჩვენი ცხოვრება.

სანამ ეს წიგნი სტამბაში იწყობოდა და იბეჭდებოდა, მარია დე ლურდემ პინტასილგუს მთავრობაც გადადგა. მოენყო ნაციონალური ასამბლეის — პარლამენტის ახალი არჩევნები.

ახალ მთავრობას სათავეში ჩაუდგა სა კარნეირუ.

პარლამენტისა და მუნიციპალიტეტების არჩევნებმა სავსებით დაადასტურეს ალვარო კუნიალის მოხსენების დებულების სისწორე. სოციალისტებმა დამარცხება განიცადეს. გაძლიერდა კომუნისტური პარტიის გავლენა. ახდა ის, რაც პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე ითქვა. ის იმას ნიშნავს, რომ ალვარო კუნიალის წინასწარხედვა მეცნიერულია.

დიახ, ისტორიაში გადავიდა პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობა.

მაგრამ ის ყრილობა სამუდამოდ შემოვიდა თითოეული ჩვენი აგანის ცხოვრებაში, ვისაც იმ საოცარ დღეებში ბედნიერება გვერგო ვყოფილიყავით პორტუგალიის ლეგენდარული კომუნისტური პარტიის ისტორიულ IX ფორუმზე...

ის დღეები არასოდეს გახუნდება მეხსიერებაში.

და რაც მეტს ფიქრობ პორტუგალიის კომუნისტურ პარტიაზე, მსოფლიოს კომუნისტებზე, რომლებსაც შეეზვდით პორტუგალიის კომპარტიის IX ყრილობაზე, მით უფრო რწმუნდები,

რომ კომუნისტის სახელი ერქვას,
ყველა როდია ღირსი...

კომუნისტები სულ სხვა წრთობის ხალხია. ისინი სულ სხვა მასალისაგან არიან ნაშენები.

ისევ მოგვყვება თან ლისაბონიდან ის დიდი ემოციურობა, პოლიტიკური აზრის ის სიღრმე და პოლიტიკური ნების ის სიმტკიცე, პოლიტიკური ლექსის სინატიფე და პატრიოტული სიმღერის ის ფეთქებადი ძალა, რომელიც ასე დამახასიათებელი იყო პორტუგალიელი კომუნისტების IX ყრილობისათვის.

ამ ფონზე უნებლიეთ მახსენდება ქართველი პოეტის ლექსი — „სიტყვა თანამედროვეს“, რომელსაც გარკვეული კონკრეტული მისამართი აქვს, მაგრამ იმავე დროს განზოგადების საოცარ სიმაღლეებს აღწევს:

რახან ხალხს უნდა ლექსიც, მუსიკაც
და მსახური ხარ რახან.
სანერ მაგიდას კი არ უზიხარ,
ბარიკადებზე დგახარ.
ბარიკადებზე, ბარიკადებზე!
სიტყვას ავარდეს ბოლი,
ჩვენთვის დაცემულ მრავალ ათასებს
შეეხმიანე ბრძოლით.
მათი სიზმრები დუღდეს ფოლადად.
მათი ფიქრები თესე.
დაახვევებდე ხიდებს, ხომალდებს,
ბრძმედებს, კაშხალებს, პესებს.
არ აპატიო ეინც დოვლათს გპარავს,
ეინც ჩამორჩენას ფარავს,
არა და არა, ათასჯერ არა
კიდევ და კიდევ — არა!
არ შეურიგდე ბუნების ღალატს.
სეტყვას, ქარიშხალს, გვალვას,
არა და არა, არა და არა,
არა და არა, არა!
წინ იერიშზე გაიყოლიე,
რაც დაგიმშვენებს სინდისს,
დღევანდლობა და ისტორია,
სინამდვილე და მითი.

•

არასოდეს გახსენდება ჩემს მეხსიერებაში ჩემი ცხოვრების პორტუგალიური ფურცლები. პემინგუეის თქმისა არ იყოს, ეს იყო საოცრება: სულის მარად თანმხლები, სიცოცხლის მარადიული თანამგზავრი დღესასწაული...

РЕЗЮМЕ

Книга грузинского писателя и публициста Владимира Алпенидзе «Португальские дневники» рассказывает о IX съезде Португальской коммунистической партии, состоявшемся в мае-июне 1979 года в городе Баррейру близ Лиссабона.

В работе съезда принимала участие делегация КПСС в составе кандидата в члены Политбюро Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза, первого секретаря Центрального Комитета Компартии Грузии товарища Эдуарда Амвросиевича Шеварднадзе (руководитель делегации), первого секретаря Сумского областного Комитета Компартии Украины товарища Ивана Григорьевича Гринюва и первого заместителя заведующего международным отделом Центрального Комитета КПСС товарища Вадима Валентиновича Загладина (члены делегации КПСС).

Автор книги сопровождал делегацию КПСС и присутствовал на IX съезде ПКП. Это дало ему возможность построить свое повествование на живых впечатлениях.

В книге рассказывается о выступлениях главы делегации КПСС на IX съезде ПКП, на 60-тысячном митинге в Баррейру, о теплой встрече делегации КПСС с шеститысячным рабочим коллективом «Химгала», о встречах в муниципалитете Баррейру с депутатами-коммунистами, с делегациями коммунистических и рабочих партий, в Центральном Комитете Португальской коммунистической партии — с товарищами Алваро Куньялом, Октавио Пату, в парламенте Португалии с депутатами — членами комиссии по иностранным делам Ассамблеи республики и о других знаменательных эпизодах.

В книге с позиций партийности, классовости, интернационализма повествуется о неразрывном братстве Коммунистической партии Советского Союза с Португальской коммунистической партией, о революции 25 апреля. В «Португальских дневниках» Вл. Алпенидзе ведется рассказ о Луисе Камозэнсе, о его гениальной поэме «Уш Луизадаш», о празднестве в Португалии в честь Камозэнса, о месте Грузии в творчестве Камозэнса, о взаимоотношениях грузинского философа В. в. Петра Ибера* и Данте Алигьери.

Автор книги постоянно обращается к творчеству португальских поэтов, прозаиков и драматургов Жоана Алмейда Гаррета, Мануэла

* Петр Ибер (Петр Ивер) — согласно теории Нуцубидзе-Хонигмана — Псевдо-Дионисий Ареопагит (авт.).

да Фонсека, Антеро де Кснтала, Гера Жункейро, Марио де Са-Карнейро, Фернандо Пессоа, Эса де Кейроша и других.

В книге в живой форме переданы впечатления автора от пребывания в столице Португалии — Лиссабоне, городах Португальской республики — Сетубале, Баррейру, Кашкаише, Эштероле, Кабо да Рока, в столичном округе Эштрамадура, на побережье Атлантического океана и реки Тежу.

«Португальские дневники» — десятая книга автора. Его перу принадлежат роман «Звезда, предвестница зари» («Цуртавские колокола»), трилогия «Любовь и бессмертие», сборники рассказов, новелл, литературно-критических статей, стихов.

Автор выражает глубокую благодарность посольству СССР в Португальской республике, органу Центрального Комитета Португальской Компартии — газете «Аванте», Министерству иностранных дел Грузинской ССР, Всесоюзному телеграфному агентству при Совете Министров СССР и другим организациям за оказанную помощь и поддержку в работе над этой книгой.

RESUMO

O livro do escritor e publicista georgiano Vladimir Alphenidze «Memórias do Portugal» nos fala sobre os trabalhos do IX Congresso do Partido Comunista Português celebrado em Maio e Junho de 1979 na vila operária do Barreiro, em Lisboa.

Nos trabalhos do Congresso participou uma delegação do PCUS representada pelo membro suplente do Bureau Político do Comité Central do Partido Comunista da União Soviética, primeiro-secretário do CC do Partido Comunista da Geórgia camarada Eduardo A. Chevardnadze (chefe da delegação), o primeiro-secretário do Comité Provincial do Partido Comunista da Ucrânia, província de Sumy, camarada Ivan G. Grintsov e o vice-presidente do Departamento Internacional do Comité Central do PCUS camarada Vadim V. Zagladin (membros da delegação).

O autor do presente livro acompanhava a delegação e também assistiu aos trabalhos do IX Congresso do PCP, importante factor que lhe proporcionou vivas impressões e testemunhas amplamente aproveitadas na obra.

O livro refere as intervenções do chefe da delegação do PCUS no IX Congresso do PCP e no comício de encerramento do Congresso em Barreiro, a que assistiram mais de cem mil pessoas, o cordial acolhimento dispensado à delegação do PCUS pelos 6 mil operários da Quimigal, os encontros na Câmara Municipal do Barreiro com os deputados comunistas da mesma, os encontros afectuosos com as delegações dos partidos comunistas e operários, com os camaradas Álvaro Cunhal e Octávio Pato, no Comité Central do Partido Comunista Português, com os Deputados da Comissão Parlamentar de Negócios Estrangeiros da Assembleia da República e outros acontecimentos memoráveis.

Na obra fala-se, partindo dos princípios da militância comunista, princípios de classes e do internacionalismo proletário, sobre a fraternidade indestrutível entre o Partido Comunista da União Soviética e o PCP, sobre a Revolução do 25 de Abril. Nas «Memórias do Portugal» V. Alphenidze nos relata a vida criadora do poeta Luís de Camões, fala do seu genial poema «Os Lusíadas» e sobre a celebração, em Portugal, do 4.º Centenário da morte de Luís de Camões, revela o lugar que ocupa, na obra de Camões, a Geórgia e as relações que mantinham o filósofo georgiano do século V Pedro Iber e Dante Alighieri*.

O autor, no decorrer de todo o livro, vai fazendo referências às obras dos outros conhecidos poetas, prosaístas e dramaturgos portugueses: João

* Pedro Iber (Iver) é, segundo a teoria de Nutsubidze-Honigman, o mesmo que Pseudo-Dionísio Areopagita. (O Autor).

Almeida Garrett, Manuel da Fonseca, Antero de Quental, Guerra Junqueiro, Mário de Sá Carneiro, Fernando Pessoa, Eça de Queiroz, etc.

Encontram, no livro, uma viva revelação as impressões obtidas pelo autor da sua estância em Lisboa, capital da República, e da visita às cidades de Setúbal, Barreiro, Cascais, Estoril, Cabo da Roca, à província Estremadura, às Costas do Atlântico e Tejo.

As «Memórias do Portugal» é o décimo livro do escritor Vladimir Alphenidze, pertencendo a ele a novela «Estrela de alva» («Os sinos de Tsurtavi»), a trilogia «O Amor e a Imortalidade», várias colectâneas de contos, novelas, artigos críticos literários e versos.

O autor manifesta os seus mais profundos agradecimentos à Embaixada da URSS na República Portuguesa, ao órgão central do Partido Comunista Português, o jornal «Avante!», ao Ministério dos Negócios Estrangeiros da Geórgia, à Agência TASS junto ao Conselho de Ministros da URSS e aos outros organismos, pela valiosíssima cooperação e apoio que lhe ofereceram no afão cujo resultado prático é o presente livro «Memórias do Portugal».

PORTUGUESE DIARIES BY VLADIMIR ALPHENIDZE „MERANI“ PUBLISHERS, TBILISI, 1979.

R É S U M É

The book *Portuguese Diaries* by Vladimir Alphenidze the Georgian writer and publicist presents an account of the Ninth Congress of the Portuguese Communist Party held in Barreiro, a town near Lisbon, in May-June 1979.

The CPSU delegation that took part in the work of the Congress was headed by comrade E. A. Shevardnadze, candidate-member of the Politbureau of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union, First Secretary of the Georgian Communist Party Central Committee, including comrade I. G. Grintsov, First Secretary of the Soummy Regional Committee of the Ukrainian Communist Party and comrade Vadim V. Zagladin, first deputy of the Head of the International Department of the CPSU Central Committee as members of the delegation.

The author accompanied the CPSU delegation to attend IX Congress of the PCP. It enabled him to base his narrative on live impressions.

The book features the speeches by the Head of the CPSU delegation at IX Congress of the PCP and at a meeting in Barreiro attended by 60 000 people. It presents coverage of the warm-hearted get-together of the CPSU delegation with the 6 000 workers of *Chimigal* and with communists, members of Barreiro town council. The book also covers the meeting with comrades Alvaro Cunhal and Octavio Patu at the Central Committee of the Portuguese Communist Party and with representatives of the Portuguese parliament who are members of the Foreign Affairs Commission of the Assembly, and other notable episodes.

From the point of view of party and class-orientation and internationalism, the book shows the inseparable brotherhood of the Communist Party of the Soviet Union with Portuguese Communist Party, and tells the story of the Revolution of April 25. In his *Portuguese Diaries* V. Alphenidze discusses: the life and work of Luis Vaz de Camoes and his brilliant poem *The Lusitadas*. He describes celebrations in Portugal in honour of Camoes. The author examines the part played by Georgia in the work of Camoes, making a survey of relations between Petre Iberi* the Georgian philosopher of the fifth century and Dante Alighieri.

When dealing with Portuguese literature, the author invariably refers to the works of such Portuguese writers as Joan Almeida Garret, Manuel da Fonseca, Antero de Kental, Guerra Junquero, Mario de Sa-Carnciro, Fernando Pessoa, Esa de Keirosh and others.

* Petre Iberi (Petre Iveri) - also known as Pseudo-Dionysus Arcopagit according to the theory of Nutsbidze-Honigman: (aut.).

Writing about the cities he visited, the author vividly describes his impressions of the capital of Portugal, Lisbon, and mentions other towns such as Setúbal, Barreiro, Cascaes, Estoril, Cabo da Roca, Estremadura, one of the capital' distrists, located on the Atlantic coast and the river Téjo.

Portuguese Diaries is the tenth book by Vladimir Alphenidze. He is also the author of the novel *The Star Rises before the Dawn* known as *Hells of the Tsourtavi*, a trilogy *Love and Immortality*, a collection of short stories, poems and essays.

The author expresses his sincere thanks to the U.S.S.R. Embassy in Portugal, to the *Avante* newspaper of the Central Committee of the Portuguese Communist Party, to the Ministry of Foreign Affairs of the Georgian SSR, to TASS and other organizations for their assistance and support in preparing the book.

WLADIMIR ALPHENIDSE.
„PORTUGIESISCHE TAGEBÜCHER“,
TBILISSI.
VERLAG „MERANI“, 1979.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Buch *Portugiesische Tagebücher* des georgischen Schriftstellers und Publizisten Wladimir Alphenidse berichtet über den IX. Parteitag der Portugiesischen Kommunistischen Partei, der im Mai–Juni 1979 in der Stadt Barreiro nahe Lissabon stattfand.

An der Arbeit des Parteitages nahm eine Delegation der KPdSU teil, der der Kandidat des Politbüros des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei der Sowjetunion und Erster Sekretär des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei Georgiens, Genosse Eduard Amwrossijewitsch Schewardnadse (Delegationsleiter), der Erste Sekretär des Sumyer Gebietskomitees der Kommunistischen Partei der Ukraine Genosse Iwan Grigorjewitsch Grinzow und der Erste Stellvertreter des Leiters der Internationalen Abteilung des Zentralkomitees der KPdSU Genosse Wadim Valentinowitsch Sagladin (Mitglieder der KPdSU–Delegation) angehörten.

Der Autor des Buches begleitete die KPdSU–Delegation und wohnte dem IX. PKP–Parteitag bei. Das ermöglichte es ihm, seinen Bericht auf persönlichen Eindrücken aufzubauen.

In dem Buch wird über die Reden des Leiters der KPdSU–Delegation auf dem IX. PKP–Parteitag und auf dem Meeting in Barreiro, an dem 60 Tausend Personen teilnahmen, berichtet. Es erzählt weiterhin von der herzlichen Begegnung der KPdSU–Delegation mit 6 Tausend Arbeitern des Kollektivs *Kimigal*, von Treffen mit kommunistischen Abgeordneten in der Stadtvertretung von Barreiro, mit Delegationen kommunistischer und Arbeiterparteien, von Zusammenkünften mit den Genossen Alvaro Cunhal und Octavio Pato im Zentralkomitee der Portugiesischen Kommunistischen Partei sowie von Treffen mit Abgeordneten und Mitgliedern der Kommission für Auswärtige Angelegenheiten der Versammlung der Republik im Parlament Portugals und von anderen bedeutsamen Episoden.

Mit Parteilichkeit, Klassenbewußtsein und vom Standpunkt des Internationalismus schildert das Buch die unzertrennliche Brüderlichkeit zwischen der Kommunistischen Partei der Sowjetunion und der Portugiesischen Kommunistischen Partei sowie die Ereignisse der Revolution vom 25. April. In den *Portugiesischen Tagebüchern* von Wladimir Alphenidse wird über Luis Kamõens, sein geniales Poem *Os Lusíadas* und die Feierlichkeiten zu Ehren Kamões in Portugal erzählt. Weiterhin wird aufgezeigt, welchen Platz Geor-

gien im Schaffen Kamões einnimmt. Das Buch berichtet von den gegenseitigen Beziehungen zwischen dem georgischen Philosophen des 5. Jahrhunderts Petre Iberi* und Dante Alighieri.

Der Autor des Buches greift immer wieder auf das Schaffen portugiesischer Dichter, Schriftsteller und Dramaturgen wie João Almeida Garrett, Manuel da Fonseca, Antero de Kuental, Guerra Junkeoro, Mario de Sà-Karneiro, Fernando Pessoa, Eça de Keiros und andere zurück.

Das Buch gibt in lebensnaher Form die Eindrücke des Autors vom Aufenthalt in Lissabon – der Hauptstadt Portugals – sowie in den Städten der Portugiesischen Republik: Setubal, Barreiro, Kaskais, Estoril, Kabo da Roka, in dem hauptstädtischen Bezirk Estremadura sowie an der Küste des Atlantischen Ozeans und des Flusses Tejo wieder.

Die *Portugiesischen Tagebücher* sind das zehnte Buch des Autors. Seiner Feder entstammen der Roman *Der Stern als Vorbote des Morgenrots* («Zurtawische Glocken»), die Trilogie «Liebe und Unsterblichkeit», Sammlungen von Erzählungen, Novellen, literatur-kritischen Artikeln und Gedichten.

Der Autor dankt von ganzen Herzen der Botschaft der UdSSR in der Portugiesischen Republik, dem Organ des Zentralkomitees der Portugiesischen Kommunistischen Partei – der Zeitung *Avante* dem Ministerium für Auswärtige Angelegenheiten der Georgischen SSR, der Allunionstelegraphenagentur beim Ministerrat der UdSSR und anderen Organisationen für die von ihnen geleistete Hilfe und Unterstützung bei der Arbeit an diesem Buch.

* Petre Iberi (Petre Iweri) ist nach der Theorie von Nuzubidse – Honigmann bekannt als Pseudo-Dionissi Areopagit. (Autor).

ს ა რ ა ნ ე ჯ ი

თავი პირველი	
თბილისი—მოსკოვი—პრაღა—ლისაბონი	9
თავი მეორე	
ლიუბოა	25
თავი მესამე	
ბარეირუ	43
თავი მეოთხე	
ყრილობა მუშაობას იწყებს	49
თავი მესხთა	
ყრილობას ესალმება ლენინის პარტია	68
თავი მუშათა	
ეშტრამადურას გზებზე	77
თავი მეხუთე	
ყრილობის მუშაობის მეორე დღე	85
თავი მარხე	
ისტორიის ლოკომოტივები	99
თავი მესამე	
შეხვედრა პორტუგალიის მუშათა კლასთან „ქიმიკალში“	106
თავი მუშათა	
პრემიერ მოტა პინტუს გაჰამლეტება	113
თავი მეთერთმეტე	
ყრილობის მუშაობის მესამე დღე	119
თავი მეთორმეტე	
სტუმრად სეტუბალში მიღება ბარეირუს მუნიციპალიტეტში	127
თავი მეთამეტე	
პორტუგალიელი, რომელსაც ჰქვია ლენინი	136
თავი მეთოთხმეტე	
ყრილობის მუშაობის მეოთხე. ბოლო დღე	145

თავი მათხუთმეა	
დიდი მიტინგი ბარეირუში	154
თავი მათხუთმეა	
პორტუგალიაში საბჭოთა კავშირის სავაჭრო წარმომადგენლობაში	170
თავი მათხუთმეა	
პირველი დღე ყრილობის შემდეგ	176
თავი მათხუთმეა	
მიღება პორტუგალიის კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში	180
თავი მათხუთმეა	
პორტუგალიელი სტუმრები საბჭოთა საელჩოში	189
თავი მათხუთმეა	
ეშტა ალინ!	195
თავი მათხუთმეა	
შეხვედრა რესპუბლიკის პარლამენტში	199
თავი მათხუთმეა	
მოგზაურობა ატლანტიკის სანაპიროზე	213
თავი მათხუთმეა	
კამოინში და საქართველო	231
თავი მათხუთმეა	
ლიტერატურული სიურპრიზი ლისაბონში, საბჭოთა საელჩოს ბიბლიოთეკაში	251
თავი მათხუთმეა	
ნახვამდის, ლისაბონო!	258
ბოლომეა	263
რეზიუმე	
ა) რუსულ ენაზე	266
ბ) პორტუგალიურ ენაზე	268
გ) ინგლისურ ენაზე	270
დ) გერმანულ ენაზე	272

АЛПЕНИДЗЕ ВЛАДИМИР ТАРАСОВИЧ
ПОРТУГАЛЬСКИЕ ДНЕВНИКИ

Издательство «Мерани». Руставели, 42
Тбилиси
1979

რედაქტორი ვ. ქარუმიძე

გამომცემლობის რედაქტორი ლ. თურმანიძე

მხატვარი ა. სარჩიშვილიძე

მხატვრული რედაქტორი სპ. ცინცაძე

ტექნიკური რედაქტორი თ. ნათიშვილი

კორექტორები: მ. სანადირაძე, ნ. ლოლაძე

ჩაბარდა წარმოებას 23. 09. 79. ხელმოწერილია საბეჭდად 18. 02. 81
უე 00317. ფორმატი 70X90¹/₁₆. ქალაქი საბეჭდო № 1. გარნიტურა
კოლხიდა. ბეჭდვა ოფსეტით. პირიზი ნაბეჭდი ფურცელი 20,2.
სააღ.-საგამომცემლო ფურცელი 15,5 ტირაჟი 20.000. შეკე. № 2959

ფახი 1 მან. 10 კაპ.

გამომცემლობა „მერანი“, რუსთაველის 42,
თბილისი, 1979

საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა,
თბილისი, ლენინის 14.